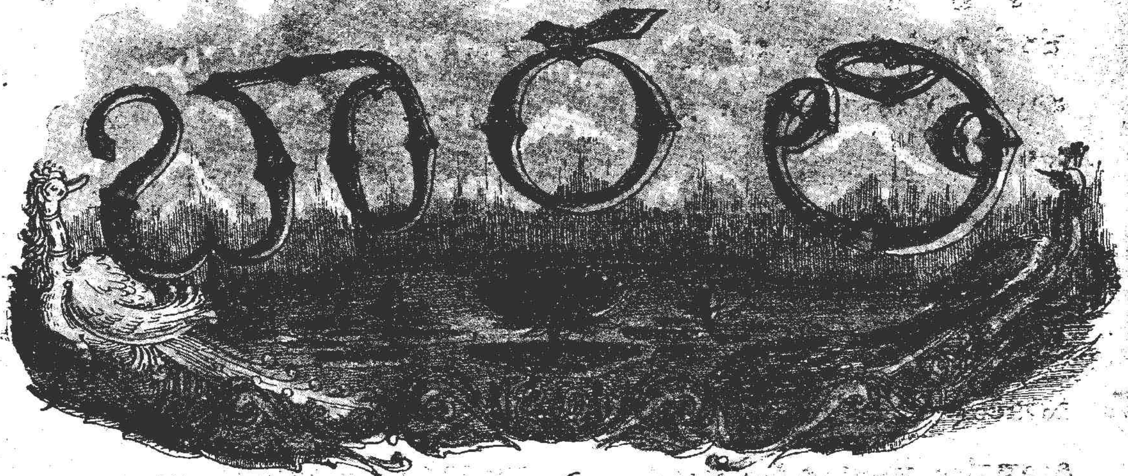

చెన్నపట్టణము, ఏప్రెలు ౧౯౨౪ 1924

సంపుటము ౧. రక్తాక్షి సంవత్సరము చైత్ర మాసము సంఖ్య ౪.

ఉగాది

రక్తాక్షిసంవత్సరము

శ్రీయుత చిల్లరిగె యోగానంద కవిగారు (యోగానందరామాయణకృతికర్త)

ఆంధ్రవత్సరమా యేల యాగ్రహంబు?
సాంద్రగుణరత్నమా యేల సందియంబు?
సాంద్రగుణరత్నమా యేల సంశయంబు?
ఇంద్రలోకేంద్రభారతీయేంద్రులేని,
యాంధ్రలోకేంద్రభారతీయేంద్రులేని,
నీకు నమ్రులై యుందురు వాకు లేల,
కమ్రచరితను విందురు గాథ లేల,
వినుతిప్రణతులు గావింత్రు వింత లేల,
సకలపూజలు గావింత్రు శంక యేల,
అమ్మ! కనవమ్మ! రక్తాక్షి వయితి వేల,
మమ్ముఁ గనవమ్మ! యమ్మ! కోపమ్మదేల,
చిమ్మచీఁకటి మాకు బల్ క్రమ్మెనమ్మ!
యెమ్మెయెమ్మెయిఁగాంతుమోయెఱుఁగమమ్మ!

నెమ్మి నేనెఱిఁ గాంతువో చుమ్మి యమ్మ!
పాదపూజ లొనర్తుము భరతమాత
కమ్మనీకట్టు కట్టులు వమ్మొనర్ప
దేవదేవుని నర్థింతు మో వినూత్న
వత్సరాంచిత మాత! మావలన నేవి
లోటు లగపడ్డ నీయెడ్డలోఁ దలంప
కమ్మ! రక్తాక్షివై యుండి యభయమీడుమ
నూత్న నింబకుసుమయుతానూనచూత
నవశలాటుఖండోపేత భవికగుడసు
మిళితతింత్రిణీరసరసామృతము నీకు
దివ్యనైవేద్య మొనరించి తిందుమమ్మ!
గోకి గోకిలే యని పురికొల్పి తెల్పి
తిలక తిలకాయటం చెడఁ దెలిపి కొలిపి
కలిపి ప్రేముడి నిలిపితి కడుపునందుఁ
గాలచక్రాకృతిస్ఫూర్తిఁ గ్రాలుదమ్మ!
గాథయశ మిద్ది మూఁడవ గాంధిశకము
కనులపండువు సలుపంగఁ గాంచవమ్మ!
యలుక యేలమ్మ! దక్షిణాంధ్రాబ్దదేవి!
కొమరులను గట్టెఁడు ల్పరుగ్గోపధనులు
గోడుపఱచుచునుండి రన్గోల వింటె
కంటినీరిడి నల్పితే కన్నతల్లి!
కన్నులెఱుపెక్కె నేమమ్మ! చెన్ను తొలఁగి
చెన్నుమీఱెడి ప్రేముడి సెప్పనేల
చెప్పకయ చెప్పుచున్న నీచొప్పెఱింగి
దొరలు కరఁగరు నెఱుఁగరు పరఁగ రమ్మ!
దొరలుకన్నిరు మున్నిరు పఱపకమ్మ!
కవిత గలిగిన కవివరుల్ కవితకొఱకు
ధనము చెలఁగిన ధనిమణుల్ ధనముకొఱకు
బుద్ధి పరఁగిన మునిఘనుల్ బుద్ధికొఱకు
నెందొరుల మీఱునట్టు వే ఱుండునట్టు
పట్టుపట్టినయట్టును బరఁగి కలన
డీకొనుచునుండి రజ్ఞానవాకు లాడి
యనుచు నెఱఁగింప రక్తాక్షి వయితివమ్మ!
వాఁడిచూడ్కులఁ జూడకు వేఁడికొందు
క్రోధనవు గాఁగనుండియుఁ గ్రోధనతను
గనకుమా మాత! యక్షయాఖ్యను బ్రజాలి
సౌఖ్య మక్షయముగఁ జేయ సంస్తుతింతు.

విహంగవిమానము

వేంకట పార్వతీశ్వర కవులు

క. లలితకుహూకలరవమా! అల వనరమయింటివిందవగు కవివరమా!
అలరు వసంతునిరాకం, దలఁపించెడి నీకు స్వాగతము! కోకిలమా!

ప్రస్తావము

వసంతాభ్యుదయ మైనది. శిశిరవికల మగు ప్రకృతి చిత్రచిత్రముగ సింగారించుకొని చిగురుగేలెత్తి జీవలోకము నాహ్వానించుచుండెను. వనరమామాధవుల వైవాహిక శుభసమయమున నఖిలజగంబును నానంద ప్రపూర్ణమై యుండెను. అప్పుడు విహంగ విమానమునుండి వివిధస్వరములతో విశ్వ గీతములు వినవచ్చుచుండెను. ఆమధురస్వరము లప్రయత్నముగ శ్రవణగోచరములై యంతరంగమునఁ బ్రతిధ్వనించి యనేకసంకల్పముల నంకురింపఁ జేయుచుండెను. ఆభిన్నస్వరముల యేకీభావమే వసంతగానము. ఆభిన్నప్రకృతుల సముత్సాహ సమీకరణమే వసంతకల్యాణ మహోత్సవము. సమస్తబంధుమిత్ర పరివారసమాకీర్ణంబగు నాకల్యాణమండపమే విహంగవిమానము.

జగముచుట్టమగు వసంతుని పెండ్లికి బంధువులుగాఁ జేరనివా రెవ్వరును లేరు. ఆతని కందఱును జుట్టములే. కాని, వారందఱును దమలోఁ దాము పరస్పరబంధులు మాత్రము కారు. అందు సజాతీయులును, విజాతీయులును, శత్రులును, మిత్రులును, సములును, విషములును గూడ సమావేశులై యుండిరి.

పురోహితుఁ డగుపూర్ణకాముఁడు పుష్పాక్షతలను జల్లుచుఁ బవిత్రప్రణయమంత్రములను బఠనము సేయుచుండెను. వధూవరుల ప్రథమావలోకన సమయమునఁ బరస్పరహృదయములే కాక ప్రకృతి యంతయును బులకించిపోయెను. ఆయానందములో పాటలు,

పాటలు, వింతలు, వినోదములు, ముద్దులు, ముచ్చటలు జరిగిపోవుచుండెను.

కొందఱు రసజ్ఞులు పెండ్లిపాటల నాలకించుచుండిరి. కొందఱు విచక్షణులు పెండ్లి వేడుకలఁ దిలకించుచుండిరి. కొందఱు సమర్థులు పెండ్లిపనులలోఁ బాల్గొనుచుండిరి. కొందఱు ముగ్ధులు ప్రకృతిచిత్రములకు ఆచ్చపడుచుండిరి. కొందఱు విదగ్ధులీశ్వరవిలాసములకు మెచ్చుకొనుచుండిరి. కొందఱు వాచాలురు తర్కవితర్కములలోఁ దత్త్వమును మఱచిపోవుచుండిరి. కొందఱు క్రియాశూన్యులు లోకాభిరామాయణమున నిమగ్నులగుచుండిరి. ఇట్టి యనేకభిన్నప్రకృతుల భిన్నభావము లన్నియు నీపెండ్లివేడుకలలో నలక్షితములై యుండెను.

భావప్రపంచమున విహరించు పరమహంసల నవలోకించుచున్న యొకకవికులభూషణుఁ డప్పుడు పర్ణకుటీరాంగణమునఁ గూర్చుండి ప్రణయగానమునకు శ్రుతులను సవరించుకొనుచుండఁగా నెలమావిచిగురుజొంపమునం దూఁగుచుఁ దూఁగుచు వసంతకోకిల పంచమస్వరంబున "కుహూ! కుహూ! కుహూ!" అని పాడఁ దొడంగెను. ఆపల్లవిలోఁ బ్రమదావనమంతయుఁ బల్లవితపుష్పమయ్యెను. ప్రసవమంజరులన్నియును బరిమళించెను. ప్రకృతి యంతయును బరవశమైపోయెను. భావగానలోలుఁడగు కవి యప్పుడు:—

"ప్రసవరస మాను నెలదేఁటి పాటకంటె
ఫలరసముఁ గ్రోలు రాచిల్కపల్కకంటె
[illegible] గ్రసించు
మత్తకోకిలరవ మింత మధుర మేమొ?"

అని భావింపఁ దొడంగెను.

ప్రదేశము—మధువనము.

ప్రవేశము—రసాలశాఖపైఁ జిలుక, గోరవంక.

చిలు— (మెడ నిక్కించి) ఆహా! ఏమి యీయమృతగానము!

గోర— ఔను. అది యీఫలరసముకంటెను మధురముగా నున్నదే! కాకులలోఁ బెరిగినదానికిఁ గలకంఠ మెట్లువచ్చినదో?

చిలు— ఎక్కడఁ బెరిగిననేమి, ఎవ్వరు పెంచిననేమి? అది దాని జన్మస్వత్వమే కాదటే!

గోర— అక్కా! నీకుమాత్రము కలాలాపత్వము జన్మస్వత్వము కాదా?

చిలు— ఇదియెట్లు? పలుకులు నేర్చినంతమాత్రమునఁ బాటలు పాడఁగలమా? మన మిరువురమును గలాలాపలమే కాని కలకంఠుల మెట్లగుదుము?

గోర— మనముకూడ దానివంటి పక్షులమే గదా! ఆపాట మనమేల నేర్చుకొనఁగూడదు?

చిలు— అది సహజముగఁ బుట్టవలయునే గాని నేర్చుకొనిన వచ్చునది కాదమ్మా!

గోర— మనము మాత్రము రసజ్ఞులము గామా? కోకిల నాశ్రయించినచో మన కీరహాస్యము బోధపడునేమో?

చిలు— కోకిల కెవ్వరివలన బోధపడినది? మనకు సహజముగా రసానుభవము గాని, రాగగరిమ యెక్కడిది?

గొర— ఫలరసము మాని మనము కూడఁ బల్లవసేవనముం గావించిన నేమగునో?

చిలు—సోదరీ! పువ్వులలో మసలినంత మాత్రమునఁ దేనెటీఁగ తేఁటి కాఁగలిగి వదా? ఊరక యామనపడి చిగురుమేయుట కారంభించినచో నుగరుబిగువుచే మన కున్న పలుకుబడికూడఁ జెడిపోవును. కష్టపడి ప్రయత్నించినంతమాత్రమున మనము కలకంఠులము కాఁగలమా?

(కోకిలమరలమృదుస్వరముతో కుహూ! కుహూ! కుహూ!)

(గొరవంక తత్తరముతో ఱెక్కలనప్పళించుచు మెడఁగుంచి పైకిఁజూచుచు నటునిటుఁ దిరుగుచుండును.)

చిలు— (కిలకిల నవ్వుచూ) సోదరీ! ఈ యావేగ మంతయు నేమే!

గొర— అక్కా! వినఁబడ లేదా? ఆ కోకిల మనలను బిలుచుచున్నది!

చిలు— చెలీ! ఎంత వెట్టిదానవే! అది మనవంకఁ జూడనైనఁ జూచినదా? పలుకరించినట్లు పరాకుఁ దెలిపినట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చినట్లు ప్రబోధించినట్లు బహుభావములు దాని పాటలోనే యున్నవి.

గొర— అక్కా! నీమాటలు నిజమేనే! చూడుము! తమ్మఁ బలుకరించినట్లుగా దెసలు మాఱువలుకు చున్నవి. తమకుఁ బరాకుఁ దెలిపినట్లుగాఁ దరుణవల్లికలు పల్లవాంచలములు సవరించుకొను చున్నవి. తమకుఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చినట్లుగాఁ బక్షిసంతతు లన్నియును బ్రతివాదముఁ జేయుచున్నవి. తమ్ముఁ బ్రబోధించినట్లుగాఁ బ్రకృతి యంతయును దన్మయమగుచున్నది. ఆహా! ఒక్కపాటలోనే యిన్ని భావములా?

చిలు— అదియే బహుజన్మతపఃపరిపక్వమగు ప్రతిభ! అట్టి యమృతవృష్టిచేతనే జీవచైతన్యమంతయు నానంద విలసితమగుచుండును. అట్టి యమృత ప్రభచేతనే జీవలోకమంతయు నా లోకరమణీయ మగుచుండును.

గొర— ఆకోకిల నిట్లు పాడుమన్నవా రెవ్వరే!

చిలు—అది యొక్కరికొఱకుఁ బాడుట లేదు. ఉత్సాహము పొంగి పొరలినప్పు డది యూరక పాడుకొనుచుండును. దాని కెట్టి కోరికయును లేదు.

గొర—లేకేమి? మన మందఱము నిట్లు మెచ్చుకొను చుంటిమి గదా! వన మంతయు నిట్లానందకందళిత మగుచున్నది గదా! దెస లన్నియు నిట్లు ప్రతిధ్వనించుచున్నవి గదా! జగమంతయు నిట్లభిముఖ మగుచున్నది గదా! లోకమును మోహింపఁ జేయుటకుఁ గాకున్నచోఁ గోకిలకీపాట యేల?

చిలు—సోదరీ! నీవు పొరఁబడుచున్నావు. కొమ్మ లెవ్వరిమెప్పుకొఱకుఁ బల్లవించుచున్నవి? తెమ్మెర లెవ్వరిమెప్పుకొఱకు వీతెంచుచున్నవి? పువ్వు లెవ్వరి మెప్పుకొఱకుఁ బరిమళించుచున్నవి? ఫలము లెవ్వరిమెప్పుకొఱకు ఫలించుచున్నవి? ఆనందోచ్ఛ్వాసముచే నగుచుండు దీనింగూర్చి యనుభవజ్ఞు లభినుతించుచుందురు. రసజ్ఞులు రంజిల్లుచుందురు. కోకిల పాటకూడ నట్టిదే.

గౌర—అక్కా! నీవు కవిత్వమును గూర్చి ప్రశంసించినట్లు ప్రశంసించుచున్నావే!

చిలు—కాదా మఱి! హృదయమును రసమయముగఁ జేయుపలుకుపొందికయే కవిత్వము.

(కోకిల—కుహూ! కుహూ! కుహూ!)

చిలుక—గౌర—(ఆనందపారవశ్యము నందును.)

కవిపరమానందముతో

సీ. ఆనందమయవసంతారామమోహన
దివ్యతేజంబుపై దృష్టి నిలిపి
ఆనందరాగరసామోదపల్లవ
మృదులపీఠంబుపై మేను నిలిపి
ఆనందరసతరంగాయితనవసుధా
మధురభావంబులో మనసు నిలిపి
ఆనందగుప్తమంత్రాధారపావన
ప్రణవనాదంబులోఁ బాట నిలిపి
అఖిల మానందపారవశ్యమున మునుఁగ
వాస్తవానందతన్మయత్వంబుఁ గాంచి
చల్లగా రాగవల్లరుల్ పల్లవింపఁ
గోయిలా! హాయిగాఁ బాడు కోఁగదమ్మ!

కోకిల—కుహూ! కుహూ! కుహూ!—

గౌర—(ప్రకృతిస్థయై స్మృతినభినయించి) అక్కా! ఈమధురగానమునకు లోక మంతయు నిట్లు మైమఱచిపోవుచుండఁగాఁ దన బిడ్డగా నెంచి పెంచికొన్నకాకి యీకోకిల నెట్లు తన్నివైచఁగలిగినదో?

చిలు—దాని కారసజ్ఞత యెక్కడిది! క్రిమిగులను బొడిచికొనితినుపులుగునకుఁ బుష్పాలపరిమళ మెట్లుతెలియును?

("తురుతురుతురుతురుతుక్" అను ధ్వని యగుచున్నది.)

గౌర—(ఉలికిపడి) ఇది యేమి? ఈయనంత సుఖస్వరమునఁ గ్రిందినుండి యేదో యపస్వరము వినఁబడుచున్నది!

చిలు—అది యేదో కఠినవక్త్రమునుండి వెలువడిన కఠోరస్వరమువలె నున్నది.

("ఠక్ ఠక్ ఠక్" అను ధ్వనియగుచున్నది.)

గౌర—(భయముతో)అక్కా! ఎవ్వరో చెట్టుఁ గొట్టుచున్నట్లున్నది!

చిలు—(ఆలోచించి) తెలిసినది. భయము లేదు. ఈవికృతచేష్టలు వడ్లంగిపిట్ట వని తోఁచుచున్నది.

గౌర—(క్రిందివంకఁ జూచి) ఔనే! తన యినుపముక్కుతో నది యీతరుస్కంధమును టక్కుటక్కు మని పొడుచుచున్నది. చూడుము!

చిలు—(పరికించి)ఫలవృక్షములను బగులఁ గొట్టుటయే దానిపని.

గౌర—ఈసుభసమయమున నిది యెంత రసభంగము చేయుచున్నది!

చిలు—అచ్చటికిఁ బోయి దాని నెట్లయిన మరలింతము రమ్ము.

(చిలుకయు, గోరవంకయు నెగిరి క్రింది కొమ్మపై వ్రాలుచున్నవి.)

వడ్లంగిపిట్ట—(చప్పుడు విని తల పైకెత్తి) ఓహో! చిలుకా గోరింకలవలె నున్నారు.

గౌర— వలె నుండుట యేమి? మేము చిలుకాగోరింకలమే!

వల్ల— మీయంతటి రసజ్ఞత నాకు లేదనియా నీవు నేనన్న మాటకుఁ బ్రత్యాఖ్యానముఁ జేయుచున్నావు?

చిలు— నీకు రసజ్ఞత లేదనియా? నీ చేష్టలు—

వల్లం— (అర్థోక్తియందే) నాచేష్టలు మీ రేమని గ్రహించితిరి?

గౌర— రసభంగములుగా నున్నవని—

వల్లం— ఓహో! తెలిసినదానివలె రసము రస మనుచున్నావు! రసస్థానమేదియో నీ వెఱుఁగుదువా?

గౌర— ఎఱుఁగ కేమి? పాటలో రస మున్నది. పలుకులో రస మున్నది.

వల్లం— ఆలాగా? వానికి మూలము?

గౌర— చిగురులో రస మున్నది. పువ్వులో రస మున్నది. పండులో రస మున్నది.

వల్లం— అంతేనా? మఱి యెచ్చటను లేదా? సరే. వానికి మూలము?

గౌర— రసజ్ఞునిహృదయములో రస మున్నది.

వల్లం— ఆఁగు మాఁగుము! గోరింకా! నీవొక్కసారిగాఁ గప్పగంతులు వైచుచున్నావు. వానికి మూలకారణ మగు కేంద్రస్థానము ఇప్పుడు నేను నిలిచియున్నచోటే! ఇందేమైన రస మున్నదేమో యనియే నేను పరీక్షించుచుంటిని.

గౌర— ఏమైన నగపడినదా?

వల్లం— ఇంతవఱకు నాకేమియు నగపడలేదు.

గౌర— (నవ్వుచు) ఇది మూలచ్ఛేదప్రయత్నముగాని, రసగ్రహణప్రయత్నము గాదు.

వల్లం— చెట్టునలేనిరసము చిగురున కెక్కడనుండి వచ్చును? వెఱ్ఱిదానా! తత్త్వజ్ఞానములేని పాండిత్యముతోఁ దప్పులు దిద్ద వచ్చితివా?

గౌర— ఆలాగా? అట్లయినచో నీతలకు మించినశక్తి ముక్కున కెట్లు వచ్చినది?

చిలు— (సాధుభావముతో వల్లంగిపిట్టం గాంచి) అన్నా! ఈ శుష్కతర్కములవలన నేమి ప్రయోజన మున్నది? కోయిల హాయిగాఁ బాడుచున్నది. ఒక్కింతసేపు నిశ్శబ్దముగా నుండి యానందింపరాదా?

వల్లం— ఆహా! ఏమి యీచిలుకపలుకులు! మ్రానుగోయిలమాట చిగురుగోయిల పాటపాటిది కాకపోయె నేమి?

చిలు—వాదము వల దంటిని గాదా?

వల్ల— వాద మక్కఱలేదు గాని వస్తుతత్త్వమును గ్రహింపవలదా?

గౌర— (విసుఁగుతో) నీవిందు గ్రహించిన దేమి? రంధ్రాన్వేషణమే గాని నీకు రసగ్రహణశక్తి యేదీ? ఎంత పట్టిప్రాఁకులాడినను, ఎంతపొట్టుపొట్టుచేసినను, నీ బ్రదు కింతే.

చిలు— అన్నా! రసజ్ఞులపని యిది గాదు. అమృతతరంగమాలికాఖేలనమున కానందింపక యడుగున నేమున్నదో త్రవ్వఁ గోరుట యవివేకము కాదా?

గౌర— ఔను, అమృతఫలముల నారగింపవలయును గాని, గిల్లి గింజలను లెక్కిం

చుటవలన నేమి ప్రయోజనము?

వడ్లం— (కోపముతో) అమృతము, రసము, హాయి, యని మీరేమేమో కొసవెఱ్ఱి మాటలు చెప్పుచున్నారు. గ్రుడ్డినమ్మకమే గాని గుణాగుణపరిశీలన మక్కఱలేదా?

చిలు— దేనిగుణాగుణములను. దానిని బట్టియే గ్రహింపవలయును. పనసతొనలరుచి పై పెచ్చులను నమలిన నెట్లు తెలియును?

వడ్లం—సరే. ప్రకృతమును విమర్శింతము. కోయిలపాట హాయిగా నున్న దంటిరి గదా! ఎట్టి దాహాయి?

చిలు—సకలజీవహృదయములను రసమయములుగాఁ జేయుమధురభావము లందు మూర్తీభవించి యున్నవి.

వడ్లం—సరిసరి! ఈమాటలవలన నాకేమి బోధపడినట్లు? పెండ్లిపాటయా? వసంతపుఁ బాటయా?

చిలు—నీ కెట్లు తోఁచుచున్నది?

వడ్లం—ఏమియుఁ దోఁచుట లేదు ఒక్కటే పోలిపాటవలెనున్నది.

గోర—మధురకోకిలగానము మ్రానుగోయిల కెట్లు రుచించును?

వడ్లం—(కోపముతో) మర్యాద నతిక్రమించి మాటాడుచున్నావు!

గోర—ఉన్నమాట యన్ననులుకేల?

వడ్లం—(కోపముతో) ఆలాగా? ఇందెక్కువతక్కువలు నీవేమి గ్రహించితివి?

గోర—గ్రహింపకేమి? చిదుకఁబొడిచి చెట్టుఁ దొలుచుదానవు నీవు—పాట పాడి చిగుళ్లను బెట్టించునది—

వడ్లం— (అసహ్యభావముతో) నోరు మూయుము! గట్టిగ మాటాడుచున్నావు.

గోర—నీ యినుపముక్కుకంటె, నీటిక్కుటిక్కులకంటె నా మాటలు కఠినముగా నున్నవా?

(వడ్లంగిపిట్ట కోపమును బట్టఁజాలక గోరవంకను బొడువఁజూచుచుండఁగా గాలిపాటున రసాలఫలము జారి పడినచప్పుడగును.)

"తురుతురుతురుతురు తుర్రో:"

అని వడ్లంగిపిట్ట యెగిరిపోవును.

చిలు—గోర—(యథాస్థానమున కెగిరి పోవును.)

కోకిల—కుహూ! కుహూ! కుహూ!

కవి

"చివురు దినుము! పాడుము! మఱి
చివురులు వెట్టింపు మలరఁ జేయుము వనమున్
నవనవగీతాచాతురి
మివులఁ మరల మరలఁ బాడు మీ! కోకిలమా"!

ఆరణ్యపర్వము - ఎఱ్ఱాప్రెగడ

నడకుదుటి వీరరాజు పంతులు గారు

"యుక్తి యుక్తం వచో గ్రాహ్యం" "వినఁదగు నెవ్వరు సెప్పిన"

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము లోని యారణ్య పర్వోత్తర భాగము నెఱ్ఱాప్రెగడ మహాకవి రచియించె నను వాడుక చిరకాలమునుండి యాంధ్రదేశమునం దెల్ల యెడల నలమికొని యున్నది. దీనికి, ఆంధ్ర ప్రబంధములలోని కవిస్తుతిపద్యములు, ఆంధ్రలక్షణగ్రంథములు, ఆరణ్యపర్వాంతమునఁ గానవచ్చు (రెండు) పద్దియములు, పెద్దల వచనములు మున్నగునవి యాధారములై యున్నవి.

కొంతకాలము క్రిందట, మ. శతఘంటము వేంకటరంగశాస్త్రి మున్నగు పండితులు లోకరిద్దఱు భారత ప్రథమపర్వములు మూఁడును నన్నియభట్టారకుఁడు తెలిఁగించెననియు, నందుఁ గొంతభాగ ముత్సన్నము కాఁగా దాని నెఱ్ఱాప్రెగడ రచియించె ననియు, వ్రాసియున్నారు.

పై పండితుల వ్రాఁతలను గాంచియే కాఁబోలు, శ్రీ వీరేశలింగము పంతులవారు, తాము గ్రొత్త వెలయించిన కవుల చరిత్రము ప్రథమ భాగమున, "ఇప్పటివారు కొందఱు నన్నయ యారణ్యపర్వము సంపూర్ణము కాగానే చేసెననియు,...... ఏ కారణముననో యది నశింపఁగా నెఱ్ఱాప్రెగడ నన్నయ పేరనే పూరించెననియు, మున్నెవ్వరు కనని వినని క్రొత్తవాదము నొకదానిని నారంభించిరి. ఈ వాద మపూర్వమైనదే..." ఇత్యాది వాక్యములు వ్రాసి కొన్ని యుక్తులతో పై వ్రాఁతలను పూర్వపక్షము సేయుచు, నన్నయ యారణ్యపర్వమునఁ గొంతభాగము వ్రాసి మృతినొందఁగా, మూఁడు వందలయేండ్లయిన తరువాతఁ దక్కిన భాగము నెఱ్ఱన నన్నియ పేరు పెట్టియే పూరించెనని సిద్ధాంతీకరించినారు.

పై పండితుల వ్రాఁతలను, కవుల చరిత్రములోని యుక్తులను, ఆంధ్రమహాభారతమును, ఎఱ్ఱాప్రెగడ యితర గ్రంథములను, మఱియుఁ గొందఱ యితర కవుల గ్రంథములను బరిశోధింపఁగా నెఱ్ఱాప్రెగ్గడ కావించినది శిథిలభాగపూరణమే కాని సంపూర్ణ రచనము గానే కాదనియు, గ్రంథ మంతయు నన్నియ మహాశయునిదే యనియుఁ దెలియవచ్చెను. ఆంధ్రవాఙ్మయ పరిశోధకులు సత్యవిషయ నిశ్చాయకు లగుదురను తలంపున నారణ్యపర్వమునకును, నెఱ్ఱాప్రెగడ మహాకవికిని గల సంబంధమును గూర్చి నాకుఁ గలిగిన యభిప్రాయమును, అయ్యభిప్రాయ మొదవుటకుఁ గల కారణములను గ్రమముగ నిందుఁ బ్రదర్శించుచున్నాను.

నన్నియ భారతాంధ్రీకరణము

నన్నియ మహాకవి భారతాంధ్రీకరణమునకుఁ దొడంగునప్పటికి వయసు మిగిలినవాఁడయ్యెను. 'అవిరళజపహోమతత్పరుఁ'డగు నమ్మహితాత్ముని ప్రాయమున విశేషభాగము, 'సంహితాభ్యాసము' నందును, 'నానాపురాణవిజ్ఞాన' సముపార్జనము నందును, 'విపులశబ్దశాసన' క్రియానిర్వాహణమునందును వ్యయపడియుండెను. పిమ్మట వాతఁడు, 'ఉభయభాషాకావ్యరచనాభిశోభితుఁ'డై, వయసు మీఱిన తరువాతనే భారతాంధ్రీకరణమహాకార్యమునకుఁ బూనుకొని, యందు దొలిపర్వములు మూఁడును సమగ్రముగఁ దెలిఁగించెను. మూఁడవపర్వము ముగించునాఁటికే యక్కవిసింహము మిక్కిలియు వృద్ధుఁడై, యుత్తరగ్రంథ రచనమునకుఁ గాలములేమి స్వకీయపరిశ్రమార్జితంబగు సలక్షణకవిత్వమహాధనమును, ఆచంద్రార్కస్థాయి యగు నిస్తులానంతయశోధనంబును నిహంబున విడిచి పరంబున జేరెను.

నన్నియ భారతగ్రంథవ్యాపనము

భట్టారకమహాశయుని భారతములోని యాదిసభాపర్వములు రెండును విశ్వజనీనములై జగద్వ్యాప్తము లయ్యెను. సలక్షణకవిత్వనిర్మాణలాలసులు, పురాణశ్రవణాభిలాషులు, మొదలగువా రనేకులు, ఆతనిగ్రంథమునుండి ప్రతులను వ్రాసికొనుచు, వ్రాయించుకొనుచుఁ గొనిపోవుచుండిరి. రాజనరేంద్రుఁడును గొందఱ వ్రాయసకాండ్ర నేర్పఱచి, తన యభిమానగ్రంథ మగు నాంధ్రమహాభారతమునకుఁ బ్రతులను వ్రాయించుచు ననేకరాజాస్థానములకుఁ బంపుచువచ్చెను. ఈరీతి నన్నపార్యుని కావ్యకన్యక మాతృకగా ననేకపుత్రికలును, పుత్రికాపుత్రికలును జనింప నాంధ్రభారతములోని మొదటి రెండవ పర్వములు దేశమున నెల్లయెడల వ్యాపింపఁగలిగెను.

ఆరణ్యపర్వము

ఆరణ్యపర్వముమాత్రము దక్కినవానివలెఁ గడల్కొనఁజాలదయ్యెను. ఏమన, అది విఘ్నకారి యను ప్రవాదము లోకమునఁ గలిగియుండెను. (ఈవాడుక యారణ్యపర్వాంధ్రీకరణదివసములయందు నప్పుడప్పుడు నన్నయకుఁ గల్గినవార్ధకచిహ్నములగు రోగాదులచేతను, పిమ్మటఁ గలిగిన మరణము చేతను మఱింత దృఢపడియుండును.)

ఆరణ్యపర్వమును సాధారణముగా నేఁటికిని గొందఱు పురాణముగా నైనఁ జదువనొల్లరు. మఱికొందఱు, ఆరణ్యముగాక తక్కిన గ్రంథమంతయుఁ జదివి పిమ్మట నారణ్యపర్వమును బఠించి, కడపట శాంతినో, తొలిపర్వమునో మరలఁ జదివి పురాణపఠనమును ముగించెదరు. మహాభారతపఠనమున నీక ననేకభేదము లున్నవి. కాని, వనపర్వమును మాత్రము మొదటివానితో వరుసను జేర్చి పఠింపకుండుట సర్వసామాన్యమైన విషయమే యైయున్నది.

మనపూర్వు లారణ్యపర్వపఠనలేఖనములకు భయపడుచువచ్చిరనుట నేఁడును వినఁబడియెడి. అప్పటివారికి దైవతాదులయందును, పురాణములయందును నపరిమితభక్తి

విశ్వాసము లుండెడివి. ఇక్కాలమునను గొందఱు పెద్దలు, ఉపనిషత్తులు భోజనానంతరము పఠింపరాదని శాసింతురు. దేవీనవరాత్రములయందు సరస్వతీపూజకుఁ దాటియాకు గ్రంథములనేకాని యచ్చుపొత్తములను పూజాపీఠమునఁ జేర్పనీయని ముదుసలులు గొందఱిప్పుడును గలరు. అందును గొందఱు గీర్వాణభాషాగ్రంథములనేకాని తెలుఁగు బాసతోనున్న తాటియాకు గ్రంథములనైనఁ బూజింపనీయరు. శ్రీకృష్ణాష్టమీదివసంబునఁ బోతనార్యునిభాగవతమును జదువువారి నధిక్షేపించిన వృద్ధవిద్వత్కవియొకఁ డిప్పుడును గలఁడు. ఏతాదృశభక్త్యాదులు పూర్వమునుండి నేఁటిదాఁకఁ బరంపరగా వచ్చుచున్నవి.

చూడుఁడు! ఇక్కాలమున 'ఆర్. వేంకటేశ్వర్ అండ్ కంపెనీ' అనువారు (ఆనందముద్రాలయాధిపతులు) ఆంధ్రవచనభారతమును బ్రకటించుచుఁ దొలుత నాదిసభాపర్వములఁ బకటించియు, "విఘ్నకారి" యను భయముచేతనే యారణ్యపర్వమును మాని, ముందుగ శాంతిపర్వమును బ్రకటించినారు. (ఇవ్విషయము తద్వచనగ్రంథకర్తలచే నాకుఁ దెలియవచ్చెను.)

ఇయ్యారణ్యపర్వవిఘ్నభయము మన భారతవర్షమున నేనాఁడు జనియించెనో తెలిసికొను నాధారములు కానరావుగాని మనయాంధ్రదేశమునందుఁబోలె వంగ, ఘూర్జర మహారాష్ట్రాదిదేశములయందును నారణ్యపర్వమును బ్రథమద్వితీయపర్వములతో వరుసను జేర్చి చదువరనియు, శాంతికి ముందో గ్రంథాంతముననో దానిని చదివి, శాంతిపర్వమును బఠించెద రనియుఁ దద్దేశవాసులు చెప్పెదరు.

నన్నయమరణమునకు తరువాతనే యీ భయము హిందూదేశమునం దెల్లయెడల గతానుగతికముగ వ్యాపించియుండవచ్చు నని భావింతమన్నను, ఆంధ్రారణ్యపర్వము దేశమున నంతగా వ్యాపింపకుండుటకు ముఖ్యకారణమొకటి గానవచ్చుచున్నది:—

మనభాషయందుఁ బూర్వము విషాదాంతకథలు లేవు. ఎన్నికష్టములు వచ్చినను దుదకు సుఖముతోఁ గథ ముగియవలయునని మనవారియాశయము. అరణ్యమునఁ బడిన సజ్జనులగు ధర్మరాజాదులు వెలుపలికి వచ్చి సౌఖ్యము నందినట్లు దెలిపెడికథ యప్పటికిఁ దెలుఁగున వ్రాయఁబడియుండలేదు. కావునఁ దెలుఁగు వనపర్వము నక్కాలమునఁ జదువువారు లేకపోయిరనియు, దానంజేసియే తత్పర్వప్రతులు వలసినన్ని దేశమున నప్పుడు వ్యాప్తిం గాంచియుండలేదనియు నూహింపనగుచున్నది.

మొదట దేశమునం దంతట నసంఖ్యాకముగ వ్యాపించిన తొలిపర్వముల రెంటిప్రతులు నిర్దుష్టకవితాలక్షణమును దెల్పుటకు సమర్థములైయే యున్నవి. కావునఁ గవిత్వాభ్యాసనపరులకు నారణ్యముతో నంతగాఁ బని లేకపోయియే యుండును. పురాణపఠనము నకది యుపయోగింపదని పైని నిరూపింపఁబడియేయున్నది.

నన్నియ మరణానంతరము రాజరాజు భారతాంధ్రీకరణపరిసమాప్తికై ప్రయత్నించినట్లు కథయొకటి గలదు. అది నిజమైన, రాజనరేంద్రునకుఁగూడ నారణ్యపర్వము ప్రీతిపాత్రము గాలేదని గ్రహింపవచ్చును. ఎట్లన ఆమహారాజు విద్వత్కవుల చెంతకు నాదిపర్వములోని "నిండుమనంబు..." అను పద్యమునో, సభాపర్వములోని "మదమాతంగ..." అనుపద్యమునో పంపెనుగాని ఆరణ్యపర్వములోని (నన్నియకడపటిపద్యమనఁబడు) "శారదరాత్రులు..." అనుపద్యమును పంపఁడయ్యెను! పై రెండుపద్యములును దీనికంటె రసవత్తరములు గావు. మఱియు నిప్పద్యముతో సాటివచ్చు పద్యమును వ్రాయుసమర్థుఁడే లభించుచో, నాంధ్రమహాభారతము అతుకు దెలియని మేలిహారమువలె నొప్పారియుండునని యారాజేంద్రుఁడు భావించి దానినే పంపియుండఁడా? కావున రాజరాజుసైతము వనపర్వమును బరిత్యజింప వెనుదీసెనని యీకథ చెప్పుచున్నది. కట్టుకథకుఁ గూడ నారణ్యపర్వభయ మెట్లున్నదో!

ఎఱ్ఱాప్రెగడమహాకవి యారణ్యపర్వమున జేయిడినతరువాతఁ (బ్రదికి కీర్తి గడింపఁ గలుగుటచేఁ) గొంతభయము దీఱి దేశమున నిప్పు డారణ్యపర్వపుఁ బ్రతులు గన్నులఁ బడుచున్నవి గాని యేడెనిమిదివందలయేండ్లక్రింద వనపర్వమునుగూర్చి జనుల కెట్టియెడ లుండెడిదో యెవ్వరు చెప్పఁగలరు? కావున నక్కాలమున భట్టారకునియారణ్యపర్వము విశేషవ్యాప్తిఁ గాంచియుండలే దని పై విషయము లెల్లఁ బర్యాలోచించువారికి విశదముగాక మానదు.

ఇఁక నివ్విషయమును గూర్చిన చర్చ, నటుండనిచ్చి, తిక్కనసోమయాజి నాఁటికి నన్నియభారత మెట్లుండెనో కనుఁగొందము.

తిక్కననాఁటియాంధ్రమహాభారతము

తిక్కనకవీంద్రుఁడు, తాను భారతాంధ్రీకరణమునకు దొరకొనునప్పటికి, మొదటి పర్వములు మూఁడును నన్నియచే సమగ్రముగఁ దెలిఁగింపఁబడియె నను విషయమును బాగుగ నెఱిఁగియే యుండెను. కావుననే యాతఁడు లేఖ్యమైన భారతామ్నాయము,

"ఉ. ఆదరణీయ..........నం, దాదిఁ దొడంగి మూఁడుకృతు లంధ్రకవిత్వవిశారదుండు వి,ద్యాదయితుం డొనర్చె మహితాత్ముఁడు నన్ని రు..."

"మ. హృదయాహ్లాదిచతుర్థమూర్జితకథోపేతంబు నానారసాభ్యుదయోల్లాసి విరాటపర్వ మట యుద్యోగాదులుం గూడఁగాఁ, బదునేనింటిఁ దెలుంగుబాసజనసంప్రార్థ్యంబులై పెంపునం, దుదిముట్టన్ రచియించు టొప్పు బుధసంతోషంబు నిండారఁగన్."

అని వ్రాసియున్నాఁడు.

ఇప్పు డెఱ్ఱాప్రెగడచే రచియింపఁబడినదని చెప్పఁబడు భాగ మారణ్యపర్వమున సగముకంటె నెక్కుడుగఁ గానవచ్చుచున్నది. ఇంతభాగము మిగిలియున్నపుడు, తిక్కనవంటివాఁడు పైరీతి నంత విస్పష్టముగ వ్రాసియుండఁడు. ఒకచిత్రకారుఁడు సర్వాంగసుంద

రమైన చిత్రప్రతిమ నొకదానిని వ్రాయఁదల పెట్టి, దానిచుట్టు రేఖల నేర్పఱుచుకొని శీర్షమును నిండుగ లిఖించి, కంఠమునఁ గొంత భాగమును వ్రాసి మృతినొంద, నా ప్రతిమనే పూర్తి సేయఁదలంచు వేఱొకచిత్రకారుఁడు, తా నెంత రమ్యముగఁ జిత్రించు నేర్పరియైనను, దాను లిఖించు తక్కినవిగ్రహమును బూర్వపుఁ గంఠభాగముతోఁ గలుపఁడేని, యా చిత్తరువు చూపఱకు సంతోషము నింపారఁ జేయు నని భావింపఁజాలఁడు అట్లే యారణ్యపర్వమున నంతభాగము కొఱవడి యుండెనేని "బుధసంతోషంబు నింపారు" నని తిక్కనయుఁ దలంపఁజాలఁడు. కావున నన్నియ మూఁడు పర్వములను సంపూర్ణముగఁ దెలిఁగించియుండుటను గవి బ్రహ్మ స్పష్టముగ నెఱిఁగియుండె ననియే చెప్పవచ్చును.

సోమయాజిశిష్యుఁ డగుమారనయుఁ బై విషయము నిట్లు ధ్రువపఱిచినాఁడు

"ఉ. సారకథాసుధారసము......, భారతసం
హితఁ మును ద్రిపర్వము లెన్నఁడొనర్చె
నట్టి...నన్నియభట్టు గొల్చెదన్." (మార్కండేయపురాణము)

ఎఱ్ఱాప్రెగడకుఁ బూర్వమున నున్న యీయిరువురును ఘంటారావముతో నన్నియ మూఁడుపర్వములను వ్రాసె నని స్పష్టముగఁ జెప్పియుండ, వారిది సామాన్యపు వ్రాత యనుట సమంజసము గాదు.

భారతవ్యాప్తి

కవిబ్రహ్మ భారతము లోకమనోహరమయ్యెను. నూతనప్రియులగు లేఖకాదు లాతని కవిత్వపటుత్వసంపదకు వశులై తద్గ్రంథమునుండి లెక్కలేని ప్రతులను వెలువరించిరి. సోమయాజి యనంతరము నాచన సోమనాథ మహాకవి భారతశేషమగు హరివంశమును దెలిఁగించి యాంధ్ర మహాభారతమును సమగ్రముఁ గావించెను. భారతపురాణపఠనమున దేశము నెల్లెడల నభివృద్ధిఁ గాంచెను.

ఆరణ్యపర్వావశ్యకత

పురాణపఠన శ్రవణాభిలాషులకు నారణ్యపర్వ మావశ్యక మయ్యెను. అప్పుడు తెలుఁగు భారతము రమణీయహారము దెగినట్లుండెను. శాంతిపర్వ మాంధ్రమునఁ గలదు గాన వనపర్వము దోషావహము గా దని విద్వాంసులు చెప్పుచుండిరి. ఆరణ్యపర్వపుబ్రతులకై యన్వేషణప్రయత్నములు జరుపఁబడెను. అచ్చటచ్చట నసమగ్రములు సమగ్రములు నగు ప్రతులు కొన్నియుండెను. అవియును జిరకాలమునుండి స్పృశించువారు లేక ఖిలములై యుండెను. హానినుండి ప్రతులను వ్రాసికొనుట సంకట మయ్యెను. సమర్థుఁ డగు కవిసత్తముఁ డెవ్వఁడైన శిథిలభాగములఁ బూరింపఁ గడంగనిచో నున్న భాగములు నయితము నశించిపోవు ననుకింవదంతి లోకమున వ్యాపించెను.

ఎఱ్ఱననాఁటివనపర్వము

ఆ సమయమునఁ * జెదలువాడ వంశపయఃపారావారరాకాజైవాతృకుం డెఱ్ఱనార్యుం

* విప్రనారాయణ చరిత్రమున చెదలువాడ మల్లయ్య, యెఱ్ఱాప్రెగడ దనవంశమునకుఁ గర్త యని వ్రాయు

డు జగద్ధితార్థమై యవతరించి సకలకలా కుశలుఁడై వెలుఁగొందుచుండెను. అతఁడు సామాన్యుఁడు గాఁడు "శంకరస్వామిసంయమీంద్రగురుచరణధ్యానానంద సౌందర్య ధుర్యుఁడు." 'గిరిశపదభక్తిరసతత్పరభావుఁడు' 'బహుపురాణధర్మశాస్త్రకథావిస్తరవేది.' మఱియు వినయసౌశీల్యాదిసద్గుణగణసంపన్నుఁడు.

ఇట్టిమహాత్ముఁడు పైయరణ్యపర్వశిథిలావస్థను గూర్చిన జనశ్రుతిఁ జెవ్వలార నాకర్ణించెను. నన్నయ యారణ్యపర్వపుస్తకము నొకదానిని సంపాదించి చూచెను. అది చెదపురుగులు దిన్నవన్నెలగోడుగుంబోలెఁ గ్రిమికులదష్టమై యచ్చటచ్చట నష్టములైన యక్షరములు, పదములు, పద్యపాదములు, పద్యములు మొదలగువానితో నొప్పు తాటియాకులు గలదై యుండెను. (రెండు మూడు వందల యేండ్లక్రిందటి తాటియాకు పుస్తకములను గనఁగలిగినవారికీవిషయము విశదమే.) దానింగాంచి నిర్మలహృదయుఁ డా శంభుదాసుఁ డిట్లు చింతించియుండును.

"హా! శబ్దశాసనమహాశయా! దిక్కుమాలిన యీయారణ్యపర్వము నిన్ను మ్రింగి నట్లే నీయక్షరములతో నున్న తన్నుఁ దానే దిగమ్రింగుకొనుచున్నదా యేమి? నీ వెంత శ్రమము వహించి దీనిని రచించితివో కదా! అవసానసమయమున భగవన్నామస్మరణమునకంటె మున్న నీమనోదృష్టి యెన్నిసారులు నీయాంధ్రభారతపుత్రికారత్నముపైఁ బ్రసరించియుండెనో కదా! అకటా! సుజనుఁడవైన నీయీగ్రంథభాగమున కెంత గతిపట్టినది! ఏమాయెను లెమ్ము! నీకీర్తిని నిలువఁడను—నీవాఁడను—నేనున్నాను. నీ గ్రంథములోని శిథిలభాగములను నేను బూరించి నీపరిశ్రమము వృథపోవకుండ దీనిని వెలయించెదఁగాక!..."

ప్రబంధపరమేశ్వరుఁడు ఋజుమార్గవర్తనుఁడు; ధర్మమతి; పరమార్థచింత గలవాఁడు. నన్నయభట్టారకునియం దాతనికిఁ బొడమిన యపరిమితభక్తిగౌరవాదులు తద్గ్రంథశిథిలభాగపూరణోద్యమమున కాతని సాహసింపఁజేసినవి. అప్పుడు జనించిన భావోద్రేకముచే నరణ్యపర్వమును గూర్చి యంతకుమున్ను లోకమునఁ గల ప్రవాదము నాతఁడు సరకుసేయఁడయ్యెను. "ప్రప్రథమమునసే రామాయణములోని యుత్తరకాండమునే రచించిన తిక్కనమహాశయుఁడు దీర్ఘాయుష్మంతుఁడై భారతములోని పదునేనుపర్వములు గల గొప్పగ్రంథమును వ్రాసి శాశ్వతంబగు యశంబును గడింపఁగలైనే! ఖిలమగుచున్న భట్టారకుని గ్రంథమును బరమార్థబుద్ధితో నాతనిపేరనే యుద్ధరించు నేనేల

టచే నిల్లు వ్రాయనయ్యెను గాని యెఱ్ఱననాఁ డీ యింటిపేరే యున్నదని చెప్పుటకు ధైర్యము చాలదు. ఎఱ్ఱనకున్ల నలకు నడుమఁ జాలతరములు గడచినవి. ఒక్కొకయింటిపేరు తండ్రినుండి కొమరునికడకు వచ్చునప్పటికే మాఱిపోవుచుండుట గలదు. తిక్కనకొమరుఁడు కొమ్మన యనంతరము కొట్టరువువారు పాటూరివారైనారు. కూ. తిమ్మకవ్యాదుల గురువైన దెందులూరి లింగనారాధ్యుని శిష్యులందఱు 'అయ్యగారు' అనుటచే; నాయనతరువాతివా రయ్యగారివారైనారు. ఇట్లే నరహరి ప్రెగడవారు, ముత్తరాజువారుగను, పైడిపాటివారే సుఁగువారుగను, నైనారు;

తిక్కనవలె నితరగ్రంథములను వ్రాయఁగల చిరంజీవిని గాఁగూడదు? ఏమైనఁ గానిమ్ము. నే నీమహాకార్యమునకుఁ గడంగెదను." అని యాతఁడు భావించుకొనెను.

శిథిలభాగపూరణము

పిమ్మట నాతఁడు దేశమునఁ గలయరణ్యపర్వపుఁ బ్రతులకై ప్రయత్నించెను. కొలఁదిప్రతులు లభించెను. అందుఁ గొన్ని యసమగ్రములు; కొన్ని సమగ్రములు. అవి యన్నియుఁ దన యొద్దనున్న ప్రతికి దోఁబుట్టువులయయే యుండెను. ఆ ప్రతుల నన్నిటిని మిక్కిలి శ్రమచేసి సరిచూచుకొనుచు, నష్టభాగములను పూరించుచుఁ తుదకు వనపర్వమును బూర్తిగావించెను.

"నన్నియకవీంద్రుఁడు విశేషశ్రమమునకోర్చి వార్ధకదశయందు నవయవపటుత్వము తగ్గిపోయినను, ఓపికమెయి దీనిని రచియించినాఁడు. ఇందుఁ గొన్నిచోటు లచ్చటచ్చటఁ గాలవశమున శిథిలమైపోయినవి. అట్టి మహాత్ముని శ్రమ మూరకపోనేల? ఆతని శ్రమమును భూమిపై నేల నిలువరాదు? నే నెంత శ్రమపడిన నేమి? మొదటిశ్రమ యాతనిదేకదా? ఆతనికే కీర్తియందు నాకు భాగమేటికి?" అని యా యౌదార్యశాలి తలంచి, నష్టభాగములను (సాధ్యమైనంతవఱకు నన్నయపదాదులనే నిలుపుచు) బూరించుచు, ఎక్కుడు పరిశ్రమము తనదేయైనను నందున్న నన్నియ రాజనరేంద్రుల నామములఁ జెఱుప నిచ్చగింపఁడయ్యెను.

ఇప్పు డెఱ్ఱాప్రెగడభాగ మనఁబడు గ్రంథమున నున్న నన్నియ ప్రయోగములు, ఎఱ్ఱన ప్రయోగములు నన్నియభాష, ఎఱ్ఱన భాష రాజనరేంద్రుని సంబోధనములలో నన్నియవి, ఎఱ్ఱనవి- నన్నియ మధ్యాక్కరలకు నెఱ్ఱనదానికిని గలభేదము- మొదలగు విషయములకు మఱియొక యవసరమును గైకొనఁదలఁచి ప్రస్తుత మొండు రెండు విషయముల నిచ్చట నిచ్చుచున్నాను.

(అ) చ. రయవిచలత్తురంగ మతరంగముల
న్మదనాగనక్ర సం
చయములఁ జంచలద్భటుల నై
నికమత్స్యములన్ భయంకరం,బయి..."

ఈ పద్యభాగము సభాపర్వమునను (ద్వి. 33.) ఎఱ్ఱనభాగమని చెప్పఁబడు ఆర. ష. 58 పద్యమునను గానవచ్చుచున్నది. ఈ రెంటికర్తయు నొక్కఁడు గాఁడన్నచోఁ బ్రబంధపరమేశ్వరునిపైఁ బదార్థచౌర్య మారోపింపవలసి యుండును. అంతకంటె వనపర్వమంతయు నన్నియ దనుట న్యాయ్యము గాదా?*

ఆరణ్యపర్వోత్తరభాగమును బరికించువారికి నం దనేకభాగములు నన్నియ కవిత్వములోనివే యని తప్పక స్ఫురించును. ఎన్నివిధములఁ బరీక్షించినను, ఎఱ్ఱాప్రెగడ

* (క) నన్నియ సీసగీతనియమములు వేఱు, తక్కినకవులవి వేఱు. నన్నియనియమము లెఱ్ఱన గ్రంథములలో లేవు. ఆరణ్యపర్వమునం దంతటను నీ నియమము గానవచ్చుచున్నది. ఇందుమాత్రమే నన్నియనియమము నెఱ్ఱన నిల్పినాఁ డందురేమో? సీసగీతనియమముల నిలిపినవాఁడు మధ్యాక్కరలక్షణము నేల పాటింపలేదు? ఆర. చ. ౩౧.

చేసినది శిథిలభాగపూరణమేకాని ప్రత్యేక రచనము గాదనియే తోఁచుచున్నది. ఇవ్విషయమునఁ గల పూర్వపక్షసిద్ధాంతముల సమ* న్వయము నిచ్చట సంగ్రహించి చూపుచున్నాను.

(౧) భట్టారకుని యారణ్య పర్వభాగము "శారదరాత్రులు" అను పద్యమువఱకే వ్రాయఁబడినదయి యుండి, మిగిలినది వట్టి తాటి యాకులుగలదే యై, పిమ్మట నెఱ్ఱనచే రచియింపఁబడినదే యై యున్నచోఁ, దాను రచించిన యా గొప్పభాగము నాతఁడు నన్నియపేరనే వెలయించుటకుఁ దగిన ప్రబల కారణ మేదియుఁ గానరాదు. తనపేర నారణ్య పర్వశేషమును బ్రకటించుచో నన్నియ గతియే (మతిభ్రమణమో, మరణమో) తనకును సంభవించు ననుభయముచేత నాతఁడట్లు చేసినాఁడని కొందఱొకయుక్తి సెప్పెదరు. నన్నియకు మరణముఁ గలిగించెఁది యారణ్యపర్వాంధ్రీకరణమా? అందు నన్నయనామమా? ఇదేఁటి యుక్తి? నన్నియ పేరు సెప్పి యెఱ్ఱన నిప్పు ముట్టినను కాలదు గాఁబోలు! మున్నూఱేండ్లకు ముందున్న వానిపేరు సెప్పినంతమాత్రమున నారణ్యపర్వ దోషము తప్పిపోఁగలదా?

పై భయమును మనవారు తిక్కనయందును నారోపించియున్నారు. తొలుదొల్తనే, యారణ్యపర్వము వంటిదే యగు నుత్తర రామాయణమును దెలిఁగించి, మనుమసిద్ధి భూపాలునకుఁ (అల్లునకుఁ?) గృతి (కన్యా) దానము నొనర్చి మించిన కవిచక్రవర్తికిఁ దిక్కన కట్టిభయము ముంచిన దనుమాట నమ్మఁ దగినదా?

"పడుచువాఁడైన తిక్కన కొకవేళ వట్టి భయ ముండిన నుండవచ్చు"నని యొకానొకరు వ్రాసిరి. ఎఱ్ఱనమాత్రము వనపర్వరచనమునాఁటికి ముసలివాఁడా? తిక్కనకన్నను బడుచువాఁడు!

లెక్కలేని యోధులచావులు గల యుద్ధ పర్వములు, కేవలము శోకభూయిష్ఠమగు స్త్రీపర్వము, నూర్గురుకొడుకులును బంధుమిత్త్రులును జచ్చినదుఃఖము నిండికొనిన మనంబులతో ధృతరాష్ట్రాదులు వనంబునకుఁ బోయినకథ గలయాశ్రమవాసపర్వము, శ్రీకృష్ణనిర్యాణమును జెప్పు మౌసలపర్వము, ధర్మరాజాదులు రాజ్యకాంక్ష సంపూర్ణముగ భూమిపై దిగవిడిచిపోవు మహాప్రస్థానిక పర్వము (అరణ్యపర్వకథనాఁటి కిఁకను సెప్పటికేని రాజ్యము రాఁగలదను నాసయైనఁ

* నన్నియ భట్టారకుని సీసగీతాదులలోఁ గానవచ్చు నియమముల నన్నిటిని పూర్వము నేను బరిశోధించి- అప్పటి యచ్చుపొత్తము లిప్పటివానివలె స్వచ్ఛమైన ముద్రణముగలవియు, పాదమున కొకపంక్తి గలవియుఁ గాక పోయినను మిక్కిలియు శ్రమపడి- యొకవిమర్శము వ్రాసి వేఱొక సందర్భమున నామిత్రు లగు పాఁడి వేంకటస్వామిగారికిఁ జూపఁగా వారు నన్నుఁ బొగడుచు, దానిం బరిశీలించి యిచ్చెద మని పుచ్చుకొని, నా వాక్యరచనను గొంతమార్చి, తమపేరితో నేను బంపెదనన్న పత్త్రికకు- అముద్రిత గ్రంథచింతామణికిఁ బంపి యందు బ్రకటించు కొన్నారు; అక్కాలమున సం|గ. చింతామణితో నాయనకుఁ బరిచితియే లేదు;

గలదు! ఈపర్వమున నదియు లేదు!) తుదకు స్వర్గారోహణపర్వమును రచియించిన కవి బ్రహ్మమహాశయుఁడు, తనకాలమున నారణ్యపర్వము కొంఅవడియుండెనేని దానిని బూరింప వెనుదీసియుండునా?

(౨) ఆరణ్యపర్వమున నన్నియకవిత్వమని తలంపఁబడుభాగము ౧౩౦౦ పద్యములు గలదై యున్నది. ఎఱ్ఱనకవిత్వమని చెప్పఁబడునది ౧౬౦౦ పద్యములు గలది. ఇంతగొప్ప గ్రంథమును దానే సంపూర్ణముగా నన్నియ కవిత్వము లేకయే రచియించియుండె నేని, యాగ్రంథమునకు నన్నియను గృతికర్తగను, రాజనరేంద్రుని గృతిభర్తగను జేయునా యెఱ్ఱాప్రెగ్గడ? ఏనాఁటి నన్నియ? ఏనాఁటియెఱ్ఱన? ఏనాఁటిరాజరాజు! ఎవ్వరు చూఁచిన సతోషమిది?

పైసందేహమునకుఁ గొందఱు, "ఒకరి సంతోషముతో నెఱ్ఱనకుఁ బనిలేదు. నన్నియపై నాతనికిఁ గలిగిన భక్తిగౌరవములే కారణములు." అని చెప్పుదురేమో!

నన్నియయెడఁగల భక్తిచేతనే యారణ్యపర్వభాగము నాతనిపేర రచియించియుండునేని, భారతశేష మగు హరివంశమును దిక్కనపేరనయినను వెలయించి యుండును. కావునఁ బైసమాధానము యుక్తియుక్తము గాదు. మఱియు, నన్నియయెడనే యట్టిగౌరవము చూపఁదలఁచినాఁడు గావున నారీతి నొనర్చినాఁడండు రేమో! అట్టియాశయమే యాతనికిఁ గలిగినచోఁ దద్భాగమును నన్నియకుఁ గృతిగ నిచ్చియేయుండునే! ఎన్నఁడో మృతినొందినయాతఁడు రచియించిన ట్లసత్యవిషయప్రకటన మొనర్చుటకంటె నాతనికిఁ గృతి యిచ్చియుండుట విశేషభక్తిగౌరవములఁ దెలుపునుగదా?

పోతనభాగవతమును భాస్కరునిరామాయణమును గనుఁగొనుడు! అందెవ్వరు వ్రాసిన భాగములను వారు తమనామములతోనే వెలయించినారు గాని యం దొక్కఁడేని తన భాగమునందున్న ముఖ్యకర్తపేర వ్రాయలేక పోయినాఁడు! కృతిపతులనునయితము దమ యిచ్చకు వచ్చినవారినే నిలిపికొన్నారు!

మఱికొందఱు "నన్నియ సగముపర్వము వ్రాసియేయుండెను గావునఁ దక్కినసగమునందు నింకొక కృతిపతిపేరును, నింకొకకవిపేరును నేల యని యెంచి యట్లుచేసినాఁ" డని యందు రేమో!

(అ) తిక్కన సోమయాజి నిర్వచనోత్తర రామాయణమున యల్పభాగము మిగిలియుండఁగా (లేక యుత్సన్నముకాఁగా) దానిం బూరించిన జయంతిరామభట్టు వేఱొకయాశ్వాసముగ రచించి భద్రాద్రిరామున కంకితమిచ్చితనపేరనే వెలయించుకొన్నాఁడు.

(క) హుళక్కిభాస్కరుని యుద్ధకాండమును బూరించిన యయ్యలార్యుఁడు దానిని వేఱుగ విభజింపకయే "అమరహుళక్కి భాస్కరమహాకవి సెప్పఁగ నున్నయుద్ధకాండము తరువాయి సెప్పె..."అని తనపేర వెలయించుకొనుటయే కాక యాశ్వాసాంతమునఁ గృతిపతిని సైతము మార్చివేసినాఁడు.

(గ) సాహిణిమారన సంబోధనముతో భాస్కరామాత్యుఁడు ప్రారంభించిన సుందర

కాండమును మల్లికార్జునభట్టు పూరించుచుఁ, దా నాతనిపుత్త్రుఁడైయుండియు నాశ్వాసాంతమునఁ దత్కృతిపతి పేరైన నెత్తక తన యిష్టదైవమును సంబోధించి, గద్యమునఁ దననామమునే వెలయించుకొన్నాఁడు. కన్న కొమరుఁడై యుండియుఁ దండ్రియందుగాని, తమ్ములు ప్రభుప్రసందుగాని కొంచెమేనియు (భక్తి గౌరవములమాట యటుండనిండు!) మోమోటమియైన లేకుండ సుందర కాండ పూరణ మొనర్చిన మల్లికార్జునభట్టు కాండమంతయుఁ దానేరచించినట్లు వ్రాసికొన్నాఁడే. మూఁడు వందలయేండ్లకు మున్ను పరమపదము నందిన నన్నియరాజరాజులపేర నేకారణము (నన్నియరచన) లేనిదే యయ్యారణ్యపర్వభాగమును ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ వెలయించినాఁ డనుట యుక్తియుక్తముగా నుండునేమో యోజింపుడు కీర్తికాముఁడు గానివాడెవ్వఁడు? "మహాకవులాద్యులు గావ్యశయ్యా గీలించిన కీర్తిసంగసుఖలీలకు నేనును గాంక్ష సేసితిఁ" అని నృసింహపురాణమున నెఱ్ఱన వ్రాసికొనియున్నాఁడే.

(3) నృసింహపురాణములోని యీ క్రిందిపద్యములను బరీక్షించువారికి, ఆరణ్యపర్వమంతయు నన్నియకృతమే యనియు, నెఱ్ఱన యొనర్చినది యచ్చటచ్చటి శిథిలభాగములపూరణమే యనియు స్పష్టముగాఁగలదు.

వ. అని యీ క్రమంబునఁ బ్రధాన దేవతాసంకీర్తనంబును... సమర్థించి, కృతార్థతం బొంది కతిపయాక్షరపరిగ్రహజనితంబైన నైసర్గికచాపలంబుకతంబున.

ఉ. మించిన వేడ్క- వీనులకు మిక్కుటమై
మధువృష్టి గ్రమ్మ రా,యంచలు గూయఁ
గ్రౌంచమును నావలఁ గూయఁ గడంగు
భంగిఁ బ్రా, ఛాంచితశబ్దసారులు మహా
కవులాద్యులు గావ్యశయ్యఁ గీ,లించిన
కీర్తిసంగసుఖలీలకు నేనును గాంక్ష సే
సితిఁ."

నృసింహపురాణమునకు నిమ్మడుగు గ్రంథమును వనపర్వోత్తరభాగమును దాను ప్రత్యేకముగ వ్రాసియుండెనేని "కతిపయాక్షరచాపలంబున' ననియు, పూర్వులవలె నేనును గవిత్వమును జేయఁ గాంక్ష సేసితి' ననియు నెఱ్ఱన వ్రాసియుండఁడు. శిథిలభాగపూరణముతోఁ దన గంటమునకుఁ బదను గలిగించికొన్నాఁడు. తరువాత స్వాతంత్ర గ్రంథరచనమునకుఁ బూనుకొన్నాఁడు. కావుననే యత్యతులానుభావభవ్యుఁడు, స్వప్నమున సాక్షాత్కరించిన తన పితామహుఁడు తనతో,

ఉ. ఉన్నత సంస్కృతాంధ్ర చతురోక్తి
పదంబులఁ గావ్యకర్తవై, యెన్నికమై
ప్రబంధపరమేశుఁ డనంగ నరణ్యపర్వశే,
షోన్నయ మాంధ్రభాష సుజనోత్సవ
మొప్పఁగ నిర్వహించితి (వి)

అని పలికినట్లు వ్రాసికొన్నాఁడు. ఇందుగల ఉన్నయశబ్దమున కర్థము విచారించుచో "ఉన్నదానిని పైకి లేవనెత్తుట (ఉద్ధరించుట)" యని యేకాని 'క్రొత్తగా సృష్టించుట" అను నర్థము లేదని విశద మగును. (ఉన్నయమ్- కూపాదితో జలాదే రుత్తోలనమ్.)

శ్రీ వీరేశలింగము పంతులవారు, "ఆరణ్యపర్వశేషము" అనునప్పుడు 'శేష' మనగా మిగిలిన దని యర్థముగదా! నన్నయ రచింపఁగా మిగిలిన దనకపోయినయెడల నిచ్చట శేషశబ్దమున కర్థమేమగును?" అని వ్రాసియున్నారు. ఆరణ్యపర్వశేషము-ఆరణ్యపర్వముయొక్క మిగులు-ఇతరములయిన ప్రబల హేతువు లనేకము లుండఁగా, నీ 'శేష' శబ్దమునకు "చేసినదానిమిగులు" అనునర్థమును దెచ్చుకొనుటకంటె "లభించినదానిమిగులు" అనునర్థమును గ్రహించుట సమంజసము గాదా? ఇచ్చట, "లభించునది" యనగా ఖిలముగాకుండ లభించినదని భావము. అరణ్యపర్వశేషోన్నయము - అరణ్యపర్వఖిలభాగముల నుద్ధరించుట.

పైపద్యమును జూచి శ్రీపంతులుగారు తమ కవిచరిత్రమున, "ప్రబంధధోరణిని భారతారణ్యపర్వశేషమును చమత్కారబంధురముగ రచించుటచేతఁ బ్రబంధపరమేశ్వరబిరుదము వచ్చిన" దని వ్రాసిరి. ఈపద్యమున నిట్టియర్థము గానరాదు. ఎన్నికమై, ప్రబంధపరమేశుడనంగ, సంస్కృతాంధ్రచతురోక్తిపదంబులఁ గావ్యకర్తవై (గవిత్వాధికారివై) యరణ్యపర్వశేషోన్నయము నిర్వహించితి వని పైపద్యము నన్వయము. ప్రబంధపరమేశ్వరుఁ డనఁదగినంత మేలికవిత్వ మలవడిన పిమ్మటనే వనపర్వశిథిలభాగములను బూరింప దొరఁకొన్న వాఁడుగాని, కవిత్వారంభము నందే తత్పర్వమును బూరించి యట్టిబిరుదము వందలేదు. నన్నియ తిక్కనలకంటె నెక్కుడు ప్రబంధధోరణియు, నెక్కుడు చమత్కారబంధురతయు నెఱ్ఱనకు లేవు. పైపద్యములోని "చతురోక్తి" అనుదానిని గనుఁడు. మఱియు, "పరిఢవింతుఁ బ్రబంధపరమేశ్వరుని శేవసూక్తివైచిత్రి నెక్కొక్కమాటు" అను శ్రీనాథుని స్తుతిని, "ఈత్రయిఁ దాఁ బ్రబంధపరమేశ్వరుఁడై రచియించె శబ్దవైచిత్రి..." అను జక్కననుతిని గనుఁడు.

(౪) నన్నియతిక్కన లిరువురును భారతము సంపూర్ణముగాఁ దెలిఁగించినా రను భావమే కాని యెఱ్ఱాప్రెగ్గడకు వేఱుతలంపు లే దని యూహించుట కాతని నృసింహపురాణములోని యీక్రిందిపద్యమునయితము మార్గముఁ జూపుచున్నది.

ఉ. భాసురభారతార్థముల భంగుల నిక్క
మెఱుంగ నేరమిం, గాసటబీసటల్ సదివి
గాథలు ద్రవ్వ తెలుఁగువారికిన్, వ్యాస
మునిప్రణీతపరమార్థము దెల్లము సేసి
నట్టియ, జ్ఞానకల్పులం గొలుతు నాద్యు
ల నన్నియతిక్కనార్యులన్."

ఆంధ్రభారతములోని యరణ్యపర్వమున సగముకంటె నెక్కుడుభాగమునకు సంపూర్ణకర్తృత్వము గలవాఁడు పైరీతిని వ్రాసియుండఁడు.

(౫) ఆరణ్యపర్వాంతమునఁ గానవచ్చుచు, నెఱ్ఱనార్యుఁడు దదుత్తర భాగమును రచియించినాఁ డనువాదుక లోకమునఁ బ్రబలుటకు ముఖ్యహేతువులై యున్న

"సీ. భవ్యచరిత్రుఁడు...ఇలఁ బాకనాటిలో
నీలకంఠేశ్వరస్థానమై యెసక మెసఁగు,

గుడ్లూరు నెలవుగా...నెప్పు...ఎఱ్ఱ
నార్యుండు..." అను సీసపద్యమును,

"క. ధీరవిచారుఁడు దక్షవి, తారీతియుఁ
గొంత దోఁపఁ దద్రచనయకా, నారణ్య
పర్వశేషము, పూరించెఁ గవీంద్రకర్ణపుట
పేయముగన్."

అను కందపద్యమును ఎఱ్ఱన మహాకవి వ్రాసినవి గావు. ఎట్లన, ఆనంద ముద్రాక్షర శాలను ముద్రింపఁబడిన యాంధ్రభారతమును బరిష్కరించినపుడు తాము పెక్కు తాటి యాకు ప్రతులను జూచితిమనియు, నందెచ్చటను పైపద్యములు గానరాలేదనియు, (కీ. శే) తం. తేవప్పెరుమాళ్లయ్యగారు చెప్పియున్నారు. దీని కుపబలముగా 1907 వ సంవత్సరము మొదలుకొని నేఁటి దాఁక ముద్రింపబడిన (ఆనంద) భారతము కూర్పులన్నిటియందును, అరణ్యపర్వాంతమున పుటయడుగున, "భవ్యచరిత్రుఁడు- అని అచ్చు ప్రతులయందుమాత్ర మగపడియెడి" అని సూచింపఁ బడియున్నది. శ్రీ తేవప్పెరుమాళ్లయ్యగారు పరీక్షించిన దాక్షిణాత్యకోశములు కొన్నిటియందుఁ బైపద్యములు లేకున్నను, ఈ దేశములోని కొన్ని ప్రతులలోనివి కానవచ్చుచున్నవి. ఆపద్యము లెఱ్ఱనవేమైయుండునేని కొన్నిటియం దవి యుండుటయు, గొన్నిట లేకుండుటయు సంభవింపదు. ఇదియునుంగాక, యాపద్యముల నెఱ్ఱనయే వ్రాసియుండునేని, ఒక్కొక్క యాశ్వాసము కడపటనుండు గద్యమునందును దననామమునే చేర్చియుండును. ఒకచోటఁ గల మరణభీతి వేఱొకచోట నుండదనుటకు హేతువు గానరాదు.

కొన్ని వ్రాఁత ప్రతులలోనుండి, కొన్నిట లేక గతానుగతికముగ ముద్రింపఁబడిన ప్రతులలోఁ గానవచ్చుచున్న పై "భవ్యచరిత్రుఁడు..." అనుపద్యము శంభుదాసునకుఁ దరువాతఁ జిరకాలమునకు వ్రాయఁబడినదే యని యూహించుట కొకగొప్పయాధార మా పద్యముననే చూపట్టుచున్నది. ఎట్లన:—
ఆ పద్యమున,

'పాకనాటిలో నీలకంఠేశ్వర స్థానమైన గుడ్లూరియందు నెఱ్ఱన యుండినట్లు చెప్పఁబడియున్నది. ఈపద్యముదక్క నెఱ్ఱనది గుడ్లూరనుటకు నితరాధారము గానరాదు. నృసింహపురాణమున నెఱ్ఱన "వేఁగినాటఁ గరావ త్రివృత్తిమంతుఁ"డని తనతాతను వర్ణించినాఁడు. పిమ్మట, ప్రోలయవేముని తమ్ముఁడు మల్లారెడ్డి దన్నుఁ దీసికొనిరాఁగా నద్దంకి రాజధానియందుఁ దదాస్థానకవిగా శంభుదాసుఁ డుండినట్లు హరివంశము దెలుపుచున్నది. పిమ్మట నాతఁడు చెదలువాడ నివాసియైనట్లు విప్రనారాయణ చరిత్రము బోధించుచున్నది. వేమారెడ్డి జీవించియుండఁగానే యెఱ్ఱన పరమపదము నందినట్లు కవిచరిత్రము తెలుపుచున్నది. కావున నవసానదశయందు అద్దంకినుండి యాతఁడు చెదలువాడఁ జేరెనని భావింపవచ్చును. కవిగాని, తద్వంశస్థుఁడు గాని చెప్పని యీగుడ్లూరు, ఈపద్యమున నెట్లు చేరెననియారయఁగా, వేమారెడ్డివంశపువాఁడైన రాఘవరెడ్డి, గుడ్లూరు రాజ

ధానిగాఁ బాకనాటిసీమ నేలినట్లును, అచ్చట నీలకంఠేశ్వరుఁ డుండినట్లును విష్ణుపురాణము లోనియీ క్రిందిపద్యమువలనఁ దెలియవచ్చెను!

"గారీసమేతుఁడై గరిమతో నేవీట నేపారు నీలకంఠేశ్వరుండు,......అట్టి రాజధానియై యొప్పు గుడ్లూరి నొనర నేలుచుండి యొక్కనాఁడు."

రాఘవరెడ్డికి, వేమారెడ్డి పూర్వుఁడై నట్లు విష్ణుపురాణమున వర్ణింపఁబడియుండుట చేతను, ఎఱ్ఱనమహాకవి, వేమారెడ్డియాస్థాన కవి యని తెలియుటచేతను, రాఘవరెడ్డి యేలియుండినగుడ్లూరినే పూర్వము వేమారెడ్డి గూడ నేలియుండు నని యూహించిన (చరిత్రము దెలియని) యే లేఖకమహాశయుఁడో విష్ణుపురాణము జదివికొని; (ఎఱ్ఱనకుఁ బిమ్మటఁ జరకాలమునకు) పైపద్యములను వ్రాసి యారణ్యపర్వాంతమునఁ దూర్చినాఁడు! ఆ ప్రతికిఁ బుత్త్రికలయిన ప్రతులే యీపద్యములు గలవి! తత్పూర్వపుఁ బ్రతులపుత్త్రికలే యీపద్యములు లేనివి. కావున నారణ్యపర్వాంతమునఁ గానవచ్చు పై రెండుపద్యములును నెఱ్ఱా ప్రెగ్గడ వ్రాసినవిగావనుట స్పష్టము. (కంద పద్యమున నున్న "తత్కవితారీతియుఁ గొంత దోఁప" అనునది దైవికముగానే వ్రాయఁబడినది!)

(౭) ఆరణ్యపర్వచతుర్థాశ్వాసము 142 వ పద్యముతరువాత.

"నన్నయభట్టుకవిత్వము సంపూర్ణము." "ఇక్కడనుండి యెఱ్ఱాప్రెగడకవిత్వము", (ఇది యచ్చుప్రతులందుమాత్రమే యున్నది.)

అనువ్రాఁతలేఖకులదే యనుట స్పష్టము ఎఱ్ఱనయే యట్లు వ్రాయుచో నాశ్వాసాంత గద్యములయందు నన్నియ పేరు పెట్టుటయందు లాభమేమి? అతఁడే యట్లు వ్రాయునేని, "నన్నియ యింతదనుక వ్రాసి మృతినెందెను గావున నింతనుండి యాతనిపేరనే నేను రచించుచున్నాను." అని వ్రాసియేయుండును.

ఎఱ్ఱనయనంతరము కొంతగాలమునకు "భారతారణ్యపర్వశిథిలభాగముల నాతఁడు పూరించె" ననుప్రతీతి క్రమముగా "ఆరణ్యపర్వశేషమును జెప్పె" ననువిఖ్యాతిగామాఱి, దేశమున వ్యాపించినతరువాత, నేలేఖకుఁడో, ఎఱ్ఱన కవితారంభమును గనిపెట్టనెంచి నృసింహపురాణము ప్రథమాశ్వాసములోని 113 వ పద్యమునఁ గానవచ్చు "స్ఫురదరుణాంశు రాగరుచి" అను దానిని, భారతములోనిదానిని వాని సామ్యమును బట్టి, "ఇక్కడ నుండియే యెఱ్ఱాప్రెగడకవిత్వమై యుండు" నని భావించి యట్లు వ్రాసియుండును! కావుననే "ఇంతనుండి యర్రాప్రెగడవారు చెప్పిన ఆరణ్యపర్వశేషము అని కొన్నిటియందును, "ఇంతనుండి చదలువాడ యెర్రాప్రగడవారు చెప్పిన ఆరణ్యపర్వము శేషము" అని కొన్నిటియందును వ్రాయఁబడియున్నది. "నన్నియభట్టకవిత్వము సంపూర్ణము" అనునది తాటియాకు పుస్తకములందు లేనే లేదు మఱియు, "శారదరాత్రులు..." అనుపద్యముకడపట, "పాండురుచిపూరితసర్వదిగంతరంబులై" అనుపాఠము "పూరములం బరిపూరితంబులై" అని మాఱి "పూరము లంబరపూరితంబులై" అని తుదకుఁ

"పూరములన్ + పరపూరితంబులై" అను పాఠాంతరమై పదవిభాగమేర్పడఁగా, "అక్కడనుండి యితరులు పూరింపవలసివచ్చిన" దను నర్థముతో నొకకథపుట్టియుండ, ఆకథను విన్న యేలేకరియైన "ఇంతనుండి యెఱ్ఱాప్రెగడకవిత్వ" మని వ్రాసినదేని యైయుండును.

(౨) ఆరణ్యపర్వోత్తరభాగము ప్రబంధపరమేశ్వరుఁడు రచింపలేదనుటకుఁ బ్రబలకారణము నొకదానిని జూపుచున్నాను.

ఎఱ్ఱన రెడ్లయాస్థానకవిగదా! ఆతని తరువాత నచిరకాలముననే యయ్యాస్థానియందే మహాకవిగా నున్న శ్రీనాథుఁడు, తెలుఁగుభారతముకర్తలు నన్నియతిక్కనలే యైనట్లు భీమఖండమున నిట్లు వ్రాసియున్నాఁడు.

"క. నెట్టుకొని కొలుతు నన్నయ, భట్టోపాధ్యాయ సార్వభౌమునిఁ గవితా, పట్టాభిషిక్తు భారత, ఘట్టోల్లంఘనపటిష్ఠగాఢప్రతిభున్. ఉ. పంచమవేదమై పరగు భారతసంహిత యాంధ్రభాషఁ గావించెఁ బదేనుపర్వములు విశ్వజగద్ధితబుద్ధి నెవ్వఁడ, కాంచనగర్భతుల్యున కఖండితభక్తి నమస్కరింతు నిర్వంచితకీర్తివైభవవిరాజికిఁ దిక్కనసోమయాజికిన్."

ఆరణ్యపర్వశేషము నెఱ్ఱన వ్రాసినట్లు శ్రీనాథుఁడు పొగడకపోవుటం దలంచి కాఁబోలు శ్రీవీరేశలింగముపంతులవారు తమ కవులచరిత్రము 417 వ పుటయందిట్లు వ్రాసినారు:— "కవిత్రయములో నెఱ్ఱాప్రెగ్గడ యప్పటి కాధునికుఁ డగుటచేతఁ బొగడకపోయినను దాను రచియించిన యితరగ్రంథములయం దీకవి యాతనిఁ జేర్కొన్నాఁడు."

శృంగారనైషధ మీభీమఖండముకంటె ముప్పదియైదేండ్లకు మున్నే రచియింపఁబడినదని శ్రీపంతులవారే వ్రాసియున్నారుగదా! శ్రీనాథుఁడు నైషధమున నెఱ్ఱన నిట్లు పొగడియున్నాఁడు:— "ధీరమతి నన్నపార్యునిఁ దిక్కయజ్వ, శంభుదాసునిఁ గరమర్థి సన్నుతించి" నైషధమునఁ బొగడఁబడినయెఱ్ఱన భీమఖండమునాఁటికి(35 ఏండ్లకన్న దరువాత)నాథునికుఁ డెట్లగును?— ఆరణ్యపర్వములోని యంతగొప్పభాగము నెఱ్ఱనయే రచించెనేని, యారెడ్లసంస్థానమునందే యుండిన శ్రీనాథున కావిషయము దెలియకపోవుట యసంభవము. మఱియు నన్నియభట్టు వనపర్వమునంతను వ్రాసినాఁ డనుటయే శ్రీనాథుని యాశయమైనట్లు పైకందములోని "భారతఘట్టోల్లంఘనపటిష్ఠగాఢప్రతిభున్" అను విశేషమునుబట్టి గ్రహింపవచ్చును. (ఘట్టము= అరణ్యప్రదేశము. భయంకరమైన భారతారణ్యపర్వమును దాఁటిన ప్రజ్ఞగలవాఁ డని భావము.) శిథిలభాగపూరణము శ్రీనాథునివంటి వానికొక ఘనకార్యముగ్గాదు.

(౩) మడికి సింగన పూర్వకవిస్తుతి నిట్లు గావించినాఁడు:— "వ్యాస..., సకలభాషారసజ్ఞులసముల నన్న, పార్యతిక్కకవీంద్రుల నభినుతింతు" (వాసిష్ఠరా.) శ్రీవీరేశలింగము పంతులవారు, ఇక్కవి యెఱ్ఱాప్రెగడను బొగడకుండుటనుగూర్చి యిట్లు వ్రాసినారు. "ఈకవి యెఱ్ఱాప్రెగడకు మిక్కిలి తరువాతివాఁడయినను ప్రబంధపరమేశ్వరు నేల స్తుతింపలేదో తెలియదు." ఆంధ్రకవులలో శంభుదాసుని

స్తుతింపనికవులు పలువు రుండఁగా, వారిచరిత్రమున వ్రాయని యీ వాక్యము నిచ్చట నేల శ్రీపంతులువారు వ్రాసిరో యని యారయ, సింగనకవి తనపద్మపురాణమున నాంధ్రభారతమును నన్నయతిక్కనలుమాత్రమే రచియించినట్లు పొగడినపద్యము గానవచ్చినది!:—

"ఉ. భారత వేదవాక్యరసభావము లజ్ఞులెఱుం
గలేక ని, స్సారమనస్కులై తిరుగుచుం
దము సూచి తెనుంగుబాస వెం, పార
రచించి యందఱుఁ గృతార్థులఁ జేసిన
పుణ్యమూర్తులన్, సారమతి న్భజింతు నని
శంబును నన్నయతిక్కనార్యులన్.

(సింగనామాత్యుఁ డెఱ్ఱన కేఁబదియేండ్ల తరువాతివాఁడు.) ఈతఁడుమ శిథిలభాగపూరణము నొక ఘనకార్యముగా నెంచియుండఁడు.

(౯) నన్నియయనంతర మథర్వణాచార్యులుగూడ విరాటపర్వము మొదలుకొనియే భారతాంధ్రీకరణ మొనర్చెనని కవుల చరిత్రము దెలుపుచున్నది. ఈ వ్రాఁతసయితము నన్నియ మూఁడుపర్వములం దెలిగించె నని తెల్లము సేయుచున్నది. ఎట్లన, ఆరణ్యపర్వము కొఱవడియుండునేని, మతిభ్రమణమును గాని మరణమునుగాని సరకుసేయుని (జైనుఁ డైన) యాతఁడు దానిని దప్పక పూరించియే యుండును.

(౧౦) చెదలువాడ మల్లయ్య తనవిప్రనారాయణచరిత్రమున "ప్రతిభమై నారణ్యపర్వశేషము జెప్పె" నని యెఱ్ఱనను బొగడి యున్నాఁడు. ఎఱ్ఱనకు మల్లయ్య ౭,౮ తరముల తరువాతివాఁడు. (పీఠికాకారుల కాలనిర్ణయము సరియైనను తరములసంఖ్య పొరఁబాటు.) ఆతఁడు, తనకాలమునాఁటికిఁ బ్రబలిన వాడుకనుబట్టి యట్లు వ్రాసియుండు నని పైని వ్రాయఁబడిన కారణములవలన నూహింపవచ్చును.

(౧౨) "ఆకాలమునందలికొన్ని ప్రతులు వనపర్వశేషము లేకయే కనంబడు చున్నవి." అనుకవిచరిత్రములోని వాక్యము భ్రాంతిజనకము. ఏమన, ఏడెనిమిదివందలయేండ్లనాఁటి తాటియాకులపొత్తము లిక్కాలమునఁ గనఁబడుట కడుదుర్లభము. తాళపత్రగ్రంథభాండాగారములఁ జూచువారికి, ఒక్కవనపర్వమే కాక యెల్లపర్వములును సగసగము వ్రాయఁబడినవియుఁ గానవచ్చును. ఒకవేళ ఆవనపర్వశేషము లేనిప్రతులు కొన్నియున్నయెడల, అవి నన్నియమరణప్రవాదమును విని భయపడి వ్రాయమానిన యేలేఖకుని ప్రతినుండియో వ్రాసికొనఁబడిన (రెండుమూఁడువందలయేండ్లనాఁటి) ప్రతులై యుండును. కావున నన్నియ సగముపర్వము వ్రాసె ననుటకు నిది యొక కారణము గాదు.

(౧౩) ఒకకవీంద్రుని మొదటిగ్రంథములోని కవిత్వముకంటెఁ దరువాతివానిలోని కవిత్వ ముత్తరోత్తరాభివృద్ధిఁ గని యొప్పమీఱుట స్వభావము. ఆరణ్యపర్వోత్తరభాగ కవిత్వ మంతయు నెఱ్ఱనదే యై యున్నచో, దానితరువాత వ్రాయఁబడిన నృసింహపురాణాదుల కవిత్వము దానికంటె క్రమముగా జానుమీఱి యుండవలయునుగదా! అట్లు గాక యది మిక్కిలి తగ్గియున్నది. ఆరణ్యపర్వ

మును విడిచితిమేని తక్కినవి యథోత్తరశ్రేయ
ములై యున్నవి. ఎఱ్ఱనమహాకవి కవిత్వము
తగ్గిపోయిన దనుటకంటెను, నారణ్యపర్వమున
నాతఁ డొనర్చినది శిథిలభాగపూరణ మను
టయే మేలు.

(౧౪) ఆరణ్యపర్వోత్తరభాగము తిక్కన
యెఱ్ఱనల నడిమికాలమున నుత్పన్నమైపోఁగా
నెఱ్ఱన పూరించె నని కొందఱు వ్రాసినదియుఁ
బ్రమాదమే.

ఏవంవిధము లగు ననేక కారణములచే
నన్నయభట్టారకుఁడే మొదటి మూఁడుపర్వ
ములను సమగ్రముగ రచియించినట్లును, అం
దారణ్యపర్వముమాత్రము ప్రచారములేమిఁ
గాలక్రమమున విశ్లథముకాఁగా, ఎఱ్ఱాప్రెగడ
పూరించినట్లును నిర్ధారణమగుచున్నది.

అనేకహేతువులు గాననగుచుండఁగా,
ఎన్నఁడో మృతినొందిన నన్నియపేర,మూఁడు
వందలయేండ్లయినతరువాత నెఱ్ఱాప్రెగడ రచి
యించి (యసత్యప్రకటన మొనర్చి)నాఁ డనుట
కంటెఁ బైసిద్ధాంత మెంతయు నొప్పును గదా?

అడిదము సూరకవి మొదలగులక్షణ
గ్రంథకర్తలును, జక్కన, మల్లయ్య మొద
లగు ప్రబంధకవులును, ఎఱ్ఱాప్రెగడ, ఆరణ్య
పర్వశేషము విరచించినట్లు వ్రాయుట, అప్ప
టికిఁ గలవాడుకనుబట్టియేయైయుండును. శిథిల
భాగపూరణ మనుకొనఁబడునది కాలక్రమ
మున గ్రంథరచనముగా మాఱిపోయియుండు
ను. ఆంధ్రకవులచరిత్రములోని— నన్నియ,
అథర్వణాచార్యభీమకవ్యాదుల గ్రంథములఁ
గాల్పించె ననుకథలు, నన్నియపద్యమును
రాజరాజు పంపఁగా, తిక్కన దానికి తమ్ముల
పురంగుపూసె ననుకథ, పినవీరభద్రునకు సర
స్వతి జైమినిభారతమును వ్రాసిపెట్టుచు భావ
గారు వచ్చినారని లేచిపోయినకథ, ఆంధ్ర
శబ్దచింతామణిగ్రంథమ్మును బాలసరస్వతులకు
సారంగధరుఁ డిచ్చె ననుకథ, కుమ్మఱిగురు
నాథునికథ— వ్రాయఁబూనిన నిట్టి వెన్ని
యేనిఁ గలవు—మొదలగు మూలములేని
కథలే గోరంతలు కొండంతలైనప్పుడు, వన
పర్వమునుగూర్చిన శిథిలభాగపూరణకథ కాల
క్రమమున రచనకథగా మాఱుటయం దాశ్చ
ర్యమేమి గలదు?

సింగరార్యకవిచే రచియింపఁబడి, చెన్న
భూపాలునికిఁ గృతియీయఁబడిన "ఆంధ్ర
బిల్హణీయమహాకావ్యము" నపహరించి తన
పేర వెలయించుకొనిన "పండిపెద్దకృష్ణస్వామి"
వలె ద్రోహచింతనము గలవాఁడు గాఁడు
గావున, మహానుభావుఁ డగు శంభుదాస
మహాకవి నన్నియయారణ్యపర్వమున కొన్ని
చోటు లచ్చటచ్చట జీర్ణములు గాఁగా,
వానిని పూరించి మొదటికవియశస్సును గాపా
డుటకై యాతనినామమును, ఆతఁడు హృద
యపూర్వకముగఁ గృతియిచ్చిన రాజనరేం
ద్రునినామమును జెఱుపక, అట్లే నిలిపియుంచు
టయేకాక యాచంద్రార్కముఁ దనపేరు
గూడఁ బుడమిపై నిలిపికొనినవాఁడై, పర
లోకమునను, నన్నియతిక్కనలను జేరి నిరతిశ
యానందమున ననుభవించుచున్నవాఁ డయ్యెను.

"చిత్తశుద్ధి గల్గి చేసిన" సత్కార్య మల్ప
మైన నేమి ఫల మనల్పమే!

శ్రీ మన్మహాత్మా గాంధి విభుర్జయతి

శ్రీమాన్సర్వప్రముఖా న్మహీభరపరీహారాయ దివ్యోద్యమాన్, స్వాత్మాలోకమహాప్రభావవశగా న్సద్భాగ్యస్య పాత్మస్వహామ్:
హాఽయం గాన్ధివిభుం సమస్తజగతా మావిష్కృతౌదార్యశయం, కృత్వా భువ్యఖిలైక మైత్ర్యయుతం యత్నే మహాత్మాస్వయమ్.

శ్రీగాంధీమహాత్మ ప్రశంసా పంచరత్నమాలికా

బం. ఆదిశేషాచలశర్మ గారు

శ్రీమాన్ శేషగిరీంద్రశేఖరమణి ర్వృందారుచింతామణిః
దుఃఖధ్వాంతనిరాసవాసరమణి ర్లోకైకరక్షామణిః;
శ్రీమత్త్ర్యయ్యబలాశిరోమణి రురోవిన్యస్తకాంతామణిః;
పాయాచ్ఛ్రీపతి రానతామరమణి శ్రీగాంధిసద్గ్రామణిమ్.

శ్రీమాన్ భాసురసర్వమంగళతయా శ్రీరాజమాళిత్వతః
సర్వారాతిపురప్రమాపణతయా సర్వజ్ఞభావేనచ;
సర్వప్రాణిశివంకృతే ర్మదనధిక్కారేణ చైశ్వర్యతః
శ్రీగౌరీదయితో యథా విజయతాం గాంధీమహాత్మా స్వయమ్.

శ్రీమాన్ సాధు యశోదయోపకలిత శ్చాకూరహృత్సంతతం
సత్యాసక్తమనాః కుచేలజనతాసంరక్షణై కాదరః;
ధర్మాయత్తమనా స్సమస్తసుమనస్సంత్రాణదీక్షాధరః,
శశ్వద్గాంధిమహాన్ రమాపరిబృఢప్రఖ్యో విజేజీయతామ్.

శ్రీమాన్ తిగ్మరుచిం రుచా పరిహసన్ మత్యా జయన్ గీష్పతిం
తం లక్ష్మ్యా ధనదం హసన్ సురవరాధీశం ద్విషన్ వైభవాత్;
విందన్ రాజ మతిప్రసన్నమనసా సావిత్ర మంచన్ సదా.
ధర్మైః భువ్యఖిలోత్తరో విజయతాం గాంధీమహాత్మా స్వయమ్.

శ్రీగంగాంచ నగాధిరాజతనయాం సానంద మంగే వహన్
సర్వస్వామ్య మఖండ మంచతి శుభౌన్నత్యప్రదో యః ప్రభుః;
గాంధీశం మహిమోన్నతంచ కురుతా న్నిశ్చింత మేకాగ్రధీః,
శోభారంజితవిష్టపం జయయుతం యత్నేషు చాతిప్రియాత్.

సస్యలక్ష్మి

జంధ్యాల వేంకటశివకవులు

సమయముదయము; పుష్యమాసంపుదినము
తారకానాథుఁ డపరదిక్తటమునందుఁ
గ్రమముగాఁ గాంతిహీనుఁడై గ్రాలుచుండె;
కొక్కరోకోయటంచును గుక్కుటములు
కూయుచుండెను అటనట గొంత్తు లెత్తి;
కాఁపుటిల్లాండ్రు భుజములఁ గడవ లుంచి
నీటుగా నూరబావులనీటికొఱకుఁ
బోవుచును గోడెగాండ్రను ముద్దులొలుకు
పలుకులను బలుకరించుచుఁ గులుకునగవు
లలరఁ బోవుచునుండిరి యాసగొలిపి;
"హరిరోరంగాహరీ" యంచునరపు లిడుచుఁ
జిఱుతలం గేలఁబూని తంబురను నొక్క
చేత నుంచియు నున్ననిశిరముపైని
తామ్రపాత్రము నుంచి సాతానిభక్తుఁ
డడుగు వేయుచుఁ బాడుచు నడచుచుండె;
కుప్పనూర్పుడులం జేసి గోగణంబు
గంతు లిడుచుండె; నలగృహాంగణములకును
కూరగాయలు తట్టలఁ గోసి యెత్తి
విక్రయముచేయఁ బట్టణవీథులకును
బోవుచుండిరి కాఁపులు, పుర్వఁబోండ్లు;
అమ్మరో! ముగ్గులను వేయుమనుచు నాఁడ
పిల్లకాయలు పూలు గొబ్బిళ్లకొఱకు
సంగ్రహించుటకయి సహచరులఁ గూడి
పరువులెత్తుచు లలితలావణ్యమైన
పాదులం జేరి వెదకుచు వచ్చుచుండి
రరుగొ; వ్యవసాయకులు సాలులందముగను
దేహమంతట దిటముగాఁ దీర్చి కప్పి
యేఁగుచుండిరి సస్యసమృద్ధిఁ జూడ;
స్వప్నసంచారశాంత్యవస్థలను వదలి
యెల్లరును నిత్యకృత్యములెల్లఁ దీర్చు
కొనుటకై చనుచునుండిరి కొలనులకును;
వెండిపన్నులసన్నాయి నొండుఁబట్టి
హృద్యముగఁ బాడు మంగళవాద్యకులను
జూచుచును బ్రకృతిచిత్రంపు చోద్యములకుఁ
దన్మయత్వముఁ జెంది చిత్తమ్ము హర్ష
వారిధితరంగముల ముంచఁబడుచునుండె;
వీక్షణప్రసార మొనరింప వీలులేని
మాదిరిన క్రమ్మినట్టి హిమమ్మునుండి
బాలభానుఁడు దన ప్రభావంబుఁ దక్క
మెఱయుచుండెను బంగరుబరిణపగిది
ఇట్టులే కొంతదూర మేఁగ నచటఁ
బ్రకృతిపరిణామమందుఁ జిత్రము లవెన్నొ
కన్నులకుఁ బండువొనరింపఁ గర్ణపర్వ
ముగను ఆ ప్రక్కచేనిలో ముదితయొకతె
నిగనిగలు గేరు నల్లనినెరులు దువ్వి
కొండి చనఁ జట్టి బంతిపూదండఁ బెట్టి
తొట్రుపడుచున్నపాదాలతోడ గోఁగు
కూరఁ గోయుచు స్వాదుగానారవమున
మనసు కరఁగించి నీతిబోధనము సేయు
పలపాటను మధురిమామృతరసమ్ము

లుట్టిపడఁ బాడుచుండె; వేఱొక్కమూల
వంగలును మిరపలును గూడఁ బండియుండ
పైరుఁజేయఁగ రైతు కాపాడుఁ గనుఁడు!
పూఁతతోఁ గాయతోడను ముఱియుచుండి
ఘుమఘుమాయించుకొత్తిమెర గుప్పెఁడంత
కోయఁగా నప్పుడే మది కోరుచుండు;
పిందెచేఁ గాయచే శోభఁ జెందుసెనగ
చేలమిసమిసఁ జూడు మాచెంత, కంది
కాయలును ముదిరినందున గలగలమను;
అన్నిరకముల ప్రత్తికాయలును పండి
విచ్చియున్నవి, యజ్ఞోపవీతములకు
కొంచె మడుగుమ; నూర్చినకొమ్ముపెసలు
గోతములఁ బట్టి రిచ్చట; గొంతునెత్తి
"జొన్నచేనున మంచెపై నున్న కాఁపు
పిల్లఁడా! వడిసెలం బెడ్డపెట్టి బాట
సారులం జూచి పిట్టలఁ బారఁదోలు
మోయి" యంచును ఆ వెంపు నొక్కమాట
వినఁబడుచు నున్న; దాత్రోవ వెళ్లువారు
చేనిలో మెల్లఁగా దూరి చిన్నిదోస
కాయలం ద్రుంపి మూటలోఁ గట్టినారు
చూచితివ; తంపటిని బెట్టి జొన్నకంకు
లల్లదే కొటుచున్నారు అచట; నొక్క
తట్టలోఁ బచ్చగడ్డిని గట్టుపైనఁ
గూరుచుండియు నాసతోఁ గోయుచున్న
పడుచు మెదురుగ లేఁదూడబట్టె యొకటి
మేయుచున్నది. ఆతోఁట మిగుల మంచి
దేమనఁగ: నిమ్మలును దబ్బ లెక్కువైన
యూటఁ గలిగియు పెద్దవై యుండు; కమల
ఫలములును రుచ్యములు; ఆమ్రఫలము లిందు
పలురకంబులుగల వవే వరుస, చైత్ర
మాసమందున దినవచ్చు; మంచినారి
కేళములు నున్న; వీతోఁటమాలి చాల
బుద్ధిమంతుఁడు నుత్సాహమున మెలంగు
వాఁడు సుమ! చూడఁగోరిన భార మనక
పూలజాతులు, పొదరిండ్లు, ముఖ్యమైన
వానినన్నిఁటి నెఱిఁగించువాఁడు సఖుఁడ!
తనివిదీరఁగ కమ్మనితావిఁ బీల్చి
దేశమాతను బూజించునాశఁ గలిగి
జరుపుమా కాల మింక నైన భరతపుత్ర!
నవ్యసౌభాగ్యమతి మోహనమ్ములైన,
అనఁటి మొక్కలు లేతవై యవిగో? ప్రక్క
బాగుగాఁ బెరిగి పుష్పచే నూఁగుచున్న
జనపచేలను గనినచో సంతసమ్ము
కలుగకుండదు పూర్వపుకథలు మఱల
జ్ఞప్తికిని రాకయుండవుగాదె? అవిగొ
పెద్దకుసుమలు, సన్నాలు, పిన్నకుసుమ,
రామసాగరధాన్యముల్ రాసిఁ జేసి
గణపతిని ఉంచినారలు గాంచు; మెపుడు
సంపదల నిచ్చి ప్రాణరక్షణముఁ జేయు
సస్యలక్ష్మికి నానమస్కారశతము.

(పూఁదేసెనుండి)

శ్రీకృష్ణ తులాభారము

పారనంది జగన్నాథస్వామి గారు ఎం ఏ. ఎల్. టి.

నాటకమునకు ప్రదర్శనధర్మము ముఖ్యగుణమైనా ప్రదర్శనమునకే ఉపచరించేవి, సారస్వతములో నిలిచేవి, అని రెండు రకములుగ నాటకములను విభజింప వీలున్నది. ప్రదర్శనఫలము మాత్రమే కోరు నాటకకర్త శిల్పి అగుననిన్నీ కవికానేరడనిన్నీ అభిప్రాయము. ప్రదర్శనమునకు రంగచాకచక్యము ఎంత ఆవశ్యకమో వాఙ్మయమునకు కవిత్వము అంతకంటె ఎక్కువగా ఆవశ్యకము. కథారచన, శైలి, సహృదయరంజనము, పాత్రపోషణము, నిర్దుష్టత్వము-మొదలైనవి కవిత్వమునకు ప్రధానధర్మములు. ప్రదర్శనమునకే వ్రాసే నాటకములలో ఈగుణములు లేవు అనేటంత అల్పస్థితిలో ఉండుట చేతనే వందలకొలది ధనము ఆర్జించగలిగే సురభికంపెనీవారినాటకములు వాఙ్మయగ్రంథములు కాలేకున్నవి. రంగస్థలమున ప్రదర్శించేటప్పుడు ప్రేక్షకులను, వారి హర్షధ్వనులను విస్తారముగా జమచేయగలిగిన నాటకములన్నీ అంతమాత్రాన వాఙ్మయస్థానమునకు అర్హములు కావు. నాటకకవిశిఖామణియైన షేక్సుపియరు తన నాటకములన్నీ ప్రదర్శనమునకై వ్రాసెననే సంగతి మరిచి ఈచర్చ చేయలేదు. ప్రదర్శనమున బాగా ఉండుట గ్రంథమునకొక లోపమనిగాని, ప్రదర్శనమున బాగా ఉండేది సారస్వతములో నిలవదనిగాని, బాగుండనిది నిలుచునని గాని, ఇట్టి ఏవ్యాప్తినైనా అంగీకరించలేదు. ప్రదర్శనమున నాటకము బాగా ఉండుటకు లక్షణములు వేఱు, గ్రంథముగా నచ్చుటకు లక్షణములు వేఱు, అనే భేదమును నొక్కి చెప్పటయే ఈచర్చకు ప్రయోజనము.

పోతుకూచి సుబ్బయ్యగారు ఎం.ఏ.ఎల్.టి. పరీక్షలలో ఉత్తీర్ణులు. "ఆంగ్లేయతత్వకళాధినాథులు; బోధనాశక్తి సంపూర్ణులు; పండితవంశోద్భవులు." అట్టి ఉభయసంప్రదాయవిదులైన గ్రంథకర్త వారి శ్రీకృష్ణతులాభారనాటకములో ఏధర్మమును, ప్రదర్శనసారస్వతధర్మములలో దేనిని, ఎక్కువగా పాటించినారో అనే ప్రశ్న కలుగుచున్నది. నాటకముయొక్క ఉత్కర్షను వర్ణించిన ఆగ్రంథకర్త ఆగ్రంథములపై అభిప్రాయములు ఒసంగినధీమంతులందరూ ప్రదర్శనమున నాటకము చక్కగా రాజిల్లెననే అంశమును నొక్కి నొక్కి చెప్పుటకు ధ్వనియేమైనా ఉన్నదా అనే సంశయము పుట్టుచున్నది. నాటకముగా రచించుటకు పురాణసంబంధమైన ఈ కథను ఎంచుటలో గ్రంథకర్త అభిప్రాయము ఏమైయుండునో ఈ కథను సూచించుపటమును చూచునపుడు, శ్రీకృష్ణ శ్రీరామనామో

చ్చారణ చేయునపుడు గ్రంథకర్త హృదయమున ఉప్పొంగిన భావములు చదువువారికంటె వినేవారికి ఎక్కువ ఆహ్లాదకరముగ నుండును. "దైవమహిమ" గల దివ్యపురుషుడు కథానాయకుడు. అమానుషమైన మహిమచర్యలు నాటకమునకు వస్తువు. స్వర్గమునుండి వచ్చే నారదుడు, అన్నిచోట్లను కనబడే కృష్ణుడు, తులసీదళమాహాత్మ్యము, ఇవన్నీ పురాణ సంప్రదాయములో పెరిగిన ప్రేక్షకులకు చక్కగా రుచించును. పామర పండిత భేదము లేకుండా అందరికి ఆబాల గోపాలము ఈకథ తెలిసినదే. ఇంద్రశచీదేవులను భంగపరిపించైనా పారిజాతము తెప్పించుకొనగలిగిన సత్యభామకు పూర్వముకంటె ఎక్కువగా గర్వము ఉద్రేకించుటచేత, ఆమె కూర్మిని గోరు శ్రీకృష్ణునికి ఒకవైపు, లోకసంగ్రహమే ప్రధానకార్యముగా పెట్టుగొనిన నారదునికి ఒకవైపు, సత్యభామాగర్వభంజనము ఆవశ్యకమైనది. ఇందుకు ఆమె సవతి రుక్మిణి సాధనమాయెను. దానానంతరము నారదునినుంచి భర్తను తిరిగి సంపాదించుటకు మార్గము కనబడనందున కలవరపడి కొట్టుకొనుచున్న సత్యభామ శ్రీకృష్ణుని ఆదేశానుసారముగ రుక్మిణిపాదములపై పడి శరణు వేడవలసివచ్చినది. తాను వేసిన స్వర్ణవజ్రమాణిక్యములకు సరితూగని కృష్ణుడు రుక్మిణి వేసిన ఒక తులసీదళమునకు తూగగా సత్యభామకు సిగ్గువచ్చినది. ఈకథ చాలును ప్రేక్షకులమనస్సులను ఆకర్షించుటకు. శ్రీకృష్ణనటుని చూచి పరవశులై, అతనిపాదరజస్సు శిరస్సునధరించుటకుఉద్యుక్తులగుపుణ్యపురుషులు నాటకశాలలలోఉన్నప్పుడు, హర్షధ్వనులకు ఏమి కొదవ? తులసి అదృష్టమేమో కానిఅన్నిమతములవారికిశైవవైష్ణవస్మార్తులకందరికి పుణ్యప్రదమగుటచేత, దానిమహాత్మ్యమును చూచే రుక్మిణీపక్షపాతులీ నాటకగ్రామాడుచున్నప్పుడు పారవశ్యము పొందరా? ఇట్టికథను ఎంచుకొనిన కవి గొప్ప అదృష్టవంతుడు. అందుచేతనే అన్నివిషయములలోవలె నాటకవిషయములో కూడా మనము పురాణయుగమును దాటలేదని ఒప్పుకోవలసియున్నది. పాశ్చాత్యదేశమున నాటకారంభదశలో ఉద్భవించిన మహిమల నాటకముల*వంటి నాటకములు మన వాఙ్మయమున ఇప్పుడు రాజిల్లుచున్నవి. వాటినుండి నీతులను సంగ్రహించి, కథాపురుషులను దేవులుగ ఆరాధించి, కథాచర్యలను ఈశ్వర మహిమలుగ భావించి ఆనందమగ్నులగుచు నాటకమును మెచ్చుకొనే ప్రేక్షకులు పురాణయుగమును దాటినవారు కారుగదా. ఇట్టి కథ ఈరోజులలో సులభముగా రంగస్థలమున సంతోషపెట్టును. ఇక, రంగస్థలమందు ఏర్పాటులు, తెరలు, వేషములు, నటుల రూపురేఖావిలాసములు, రంగమున జూపుసామగ్రి దీపములు,—ఈమొదలైనవి ప్రేక్షకులను రంజింపజేయుటకు తగినసాధనములు. అందుచేత ప్రదర్శనమున నాటకము బాగా ఉన్నదన్నంత

* Of Mystery and Miracle plays

మాత్రాన సారస్వతమునకూడా బాగాడున్న
దని అంగీకరించినట్లే కానేరదు.

కాని సారస్వతమునకు ఉపచరించేటట్లు
రచింపవలెనని గ్రంథకర్త ప్రయత్నించినట్లు
వారి యుపోద్ఘాతమువల్ల తెలుస్తూఉన్నది.
పాత్రపోషణ నాటకమునకు ముఖ్యము. నాయ
కుని పాత్రపోషణ విషయమై కవి చాలా శ్రద్ధ
వహించినట్లు వ్రాసియున్నాడు. అంతేకాక
తన గ్రంథమును పఠనీయపుస్తకముగా విశ్వ
విద్యాలయమువారు నియమించేటట్లు ప్రయ
త్నిస్తూ ఉన్నారు. నాటకరచనలో కూడా
అట్టిపూనికె చూపి ఉంటారని మనమూహించ
గలము.

ఈ నాటకకథకు మూలము లోకమే
కాబోలు. దీనిని ఎక్కడనుండి సంగ్రహిం
చెనో కవి చెప్పలేదు; పటావలోకము ఆత
నిని పురికొల్పినట్లున్నది. అందుచేత కవి స్వతం
త్రకల్పన లేవో, మూలమునుండి గ్రహించిన
వేవో నిర్ణయించి చెప్పుటకు ఆధారము లేదు.
కాని ఈ కథాభాగములు అనగా దేవేం
ద్రుని కథలోనికి తెచ్చుట, కృష్ణుని కోపము
నకు కారణము కల్పించుట, కథనుండి గ్రహిం
చిననీతి, ఇవి లోకములో ఉన్నకథలో
ఉన్నట్లు తోచదు. సత్యభామాగర్వోద్రే
కమువల్ల రుక్మిణి, గోపికలు, లోకము,
తుదకు కృష్ణుడు కూడా వ్యథనొందినట్లు
చెప్పితేనే కాని సత్యభామాపరాభవమునకు
కృష్ణుడు సత్యాంగీకారము ఇచ్చినట్లు
వర్ణించుట సమంజసముగా ఉండదు. ఆలాగు
మొదటిఅంకము అవశ్యకమే. తనతో కలిసి
వెన్నెలరాత్రిని గడుపుటకు కృష్ణుడు ఇంకా
రాలేదేమని రానంతసేపూ వగస్తూతీరా
వచ్చినతరువాత బెట్టుకొరకు అతనిని నిరా
కరించిన సత్యభామపై కృష్ణునికి కోపము
వచ్చుట సహజమే. సత్యభామాగర్వాతిశ
యము యొక్క పరిమితి చూచుటకు ఈ
భర్తృనిరాకరణము ఒక చక్కనిమానము.
నారదుని పన్నుగడకు కృష్ణుడు ఏల సహకారి
అయినాడో ఈ అంకములోని కథవలన
తెలియుచున్నది. మొదట అంకములోని కథ
వలెనే రెండో అంకములోని కథకూడా కవి
యొక్క కల్పన అని నాయూహ. పారిజాతా
పహరణమువలన సత్యభామపై శచీంద్రులకు
గల అసూయను చూపి, ఇట్లు అన్నిలోక
ములలోను ఆమె గర్వోద్రేకము ఎట్లు ప్రబలి
యున్నదో సూచించి, ఆమె గర్వభంగము
నకు ఏర్పరచిన పన్నుగడపై గాని, నారదునిపై
గాని మనకు ద్వేషము కలుగకుండా మన
భావములను సరిపెట్టుటకా? లేక శచీంద్రులకు
వారిద్వారా మనకందరికిన్ని కృష్ణుని మహా
త్వమును రుజువుచేసి, వారిపై ఉన్న స్త్రీలో
లత్వనిందను పోగొట్టుటకా? ఈ రెండో అం
కములోని కథాభాగము? శచీంద్రుల సంభా
షణవలన సత్యభామాగర్వము, కృష్ణుని
స్త్రీలోలత్వము ద్యోతితములగుచున్నవి. ఈ
కథే కాకుండా కృష్ణలీలలవర్ణనకూడా
ఈ అంకములో ఉన్నది. కాని గర్వభంజన
కథకున్ను ఈలీలకున్నుసంబంధము కనబడదు.
రెండో అంకములో ప్రారంభమైన ఈచిక్కు
నాటకమంతా ఆవరించినది. మూడు, నాల్గు

ఐదు అంకములలోని కథ, అనగా భర్తృదానోపదేశము, ఆవ్రతము, తులాభారము, భర్తృసంపాదనము, ఈకథ క్రమముగా నడుచును. ఇదంతా గర్వభంజనకథాభాగమే కదా!

గర్వభంగనిరూపణము, స్త్రీలోలత్వఖండనము, ఈరెండింటిలో ఏది ఈనాటకమునకు ప్రయోజనము ? ఒకటా, అయితే ఏది? రెండు, అయితే ఏకత ఎట్లు కుదురును? గర్వభంజనమునే కవి లక్ష్యమందుంచుకొనెనని చెప్పలేము. "పామరులు భగవద్గీతా సంప్రదాయము తెలియనివారు శ్రీకృష్ణుడు కేవల * మింద్రియలోలుడని తప్పభిప్రాయము పడుచున్నారు. బాగుగ నాలోచించినచో అట్టి యభిప్రాయమునకు దగిన * ఆధారము లేదు. * వేదాంతవేద్యుడై శ్రీమత్ భగవద్గీతోపదేశకుడైన శ్రీకృష్ణుడు స్త్రీలోలుడగునా? ......నాశక్తికొలది శ్రీకృష్ణుని దైవమహిమకుచితమగు పాత్రపోషణ చేయుటకు ప్రయత్నించితిని." అని కవి తనపీఠికలో వ్రాసియున్నాడు. ఈవిషయమునే నాటకములో కూడా అక్రూరకృష్ణుల నారదేంద్రుల, కృష్ణనారదుల సంభాషణలలో ఉటంకించడమైనది. నాటకపర్యవసానమున వచ్చినఇంద్రునికి ఈ ప్రశ్న వేసే నారదుడు చెప్పినాడు. ఈ హేతువులనుపట్టి కవిహృదయములో ఈవిషయము ముఖ్యముగా భాసిల్లెనని చెప్పకతీరదు. ఈ ప్రయోజనము లోకవిదితమైన తులాభారకథకు ఉన్నట్లు కనబడదు. అందుచేత ఈమార్పు కవి చేసెనని చెప్పకతీరదు; అలాగని దీనినే నాటకప్రయోజనముగా ఉంచలేదు. రెండున్నప్పుడు వాటికి సంగతి యెట్లు? ఒకటి ముఖ్యము, ఒకటి గౌణము అందమా? అన్నా సంగతము కాదు గదా! ప్రేక్షకుల రంజనకొరకనిగాని నారదుని సంతోషపెట్టుటకనిగాని లీలల ప్రయోజనము చెప్పితే, నాటకరచనకు లోపము అంగీకరించినవారమగుదుము. ఒకమారు నిరాకరించినంతమాత్రాన సత్యభామకు కృష్ణునిపై మోహము లేదని ఎట్లు వాదించలేమో, అట్లే ఒకమారు పరాభవించుటచేత భామపై కృష్ణునికి లోలత్వము లేదని ఎట్లు వాదించగలము? అంతే కాక, భామపై గల అనురాగాతిశయముచేతనే లోలత్వభ్రమ లోకములోని పామరులకు కలుగలేదు. భార్యలే కాక వేలకొలది గోపికలు, అప్సరసలు ఉన్నారు కదా! లోలత్వఖండనకు తులాభారకథ చాలదనే లీలలు ఆవశ్యకమైనవా? లీలలే ముఖ్యమైనప్పుడు నాటకముకొరకు ఈకథనే ఎంచుకొనుటకు సారస్యము చాలదు.

ఈ చిక్కును దాటుటకు ఇట్లు ఉపపత్తి చెప్పవచ్చునేమో విమర్శకులు ఆలోచింతురుగాక! భామను స్త్రీజాతికి ఉదాహరణముగా

* "కేవల" "తగిన" అనేమాటలను ప్రయోగించుటలో అభిప్రాయమేమైనా ఉన్నదా? కేవలము ఇంద్రియలోలుడు కాకున్నా, కొంతవరకైనా అగునని అంగీకరింతురా? తగిన ఆధారము లేకుంటే ఎటువంటిదైనా ఉన్నదా? ......వేదాంతులైనవారు స్త్రీలోలురగుట అసంభవమా ? "వేదాంతవాక్యంబులు వేఱు; ప్రవర్తనా చాకచక్యంబులు వేఱు" అని కవే చెప్పించియున్నాడు. లోకములో ఇందుకు ఉదాహరణములు లేవా ? ఈలోకనిదర్శనము కృష్ణునికి వర్తించదనా ? సత్యభామాకథవలన ఈ యభిప్రాయము నిరసింపబడునా?

చేసి, ఆమె పరాభవమును ఆజాతికంతటికి చెందజేసెదమా? లేదా, లోలుడైనవాడు పరాభవింపబడునన్ వ్యాప్తిని సిద్ధపరుచుకొని సత్యభామనే పరాభవించినవాడు లోలుడు కానేరడని చెప్పవీలుండునా? లేదా, లీలలచే దైవమహిమ సాధించి, అట్టి మహాత్వము కలవాడుగనుకనే తులలో చిత్రమును చేయ గలిగినాడని చెప్పి, తులాభారకథకున్ను లీలకున్ను సంబంధము కల్పించగలమా? దేనినో ఒకదానిని అంగీకరించక తప్పదు. ఏదైనా డొంకతిరుగుడు సమాధానమే కదా!

ఇంకొక ప్రశ్న, ఈకథకు ముఖ్యులెవరు? కృష్ణుడా? భామా? స్త్రీలోలత్వఖండనమే ప్రధానమైనచో కృష్ణుడు ముఖ్యమగును; గర్వభంగమే ప్రధానమైనచో భామముఖ్యమగును; ఇద్దరూ ముఖ్యులు కారుగదా. ఇక ఎట్లు?

ఇంతవరకు నాటకప్రయోజనమును విచారించితిమి. ఇక పాత్రపోషణగురించి కొంచెము ఆలోచించెదము. దానిగురించి చాలా శ్రద్ధతీసుకొనినట్లు కవి తనపీఠికలో తెలియజేసెను. లోకసిద్ధమైనకథలోనిపాత్రలు, వారి శీలవివరణము లోకములో చాలావరకు సిద్ధమేకదా! సత్యభామ, ఆమె శృంగారవిలాసములు, ఆమె టక్కు, బెట్టు, గర్వము; రుక్మిణి, ఆమెభక్తి, ఆమెనిండు; నారదుడు, వాని కలహప్రియత్వము, మాయలు, భక్తి; ఎందులోను వీరివిషయమై విశేషము కానరాదు. కాని రుక్మిణియొక్క ఆత్మపక్వమైనదా అనేసంశయము కలుగుచున్నది. కృష్ణుని దేవునిగ తెలుసుకొని, అతనియందు అద్వితీయ భక్తిని గల ఆమె త్రాసులో తులసివేయుటకు వచ్చి, భామను కసితీరా తూలనాడుటలో ఆమె గొప్ప హృదయమునకు ఔదార్యగాంభీర్యములకు ఒక కళంకము వచ్చినట్లు అయినది. చూడండి ౯౮, ౯౯ పుటలు. సుందరీకుముదలకు గల తారతమ్యమును శీలభేదమును కొనవరకు చక్కగా నిలిపి యుంచుట ఒక మంచిసంగతి.

కృష్ణుని దైవమహిమను, భక్తపరాయణత్వమును, దుష్టదండనశీలమును వ్యక్తపరుచుటకు కవి ఉద్దేశించినాడు. కాని లోకులు ఈ గుణములను, అనగా ఈశ్వరాంశములైన ఈ గుణములను మనుష్యస్వభావముతో మేళనముచేసి కృష్ణుని భావిస్తూ ఉంటారు. అట్టి మేళనమును కవికూడా మానలేదు. ఒకమారు సాధారణమనుష్యునివలె ఒకమారు ఈశ్వరునివలె ప్రవర్తించుటలో కలిగే విరోధమును పరిహరించుట ఎట్లు? మొదటి అంకములో కృష్ణుడు మనుష్యుడు; అక్రూరునికి తత్వము బోధపరిచినంతమాత్రాన ఈ శృంగారపురుషుడు మనుష్యుడు కాక ఈశ్వరుడెట్లు అగును? సాధారణ స్త్రీలోలుడు శృంగారబాధలకు ఓర్వజాలక తనవలపు స్త్రీకొరకై చూపు దైన్యమంతా కృష్ణుడు కూడా వెలిపుచ్చును. భామ నిరాకరణచేత వచ్చిన కోపముయొక్క ఫలమే గర్వభంగ ప్రయత్నము. అక్రూరసత్యభామా స్వప్నముల అర్థమేమిటి? కృష్ణుడు మనుష్యుడైనపుడే ఆకలలకు అర్థమున్నది. సత్యభామకు భక్తిపురికొల్పుటే ప్రయోజనమైన ఈశ్వర

కృష్ణుడు పారిజాతమును తెచ్చియిచ్చి ఆమె గర్వమును ఎందుకు ఉద్రేకించవలెనో?

ఈ ద్వివిధశీలవర్ణనలో ఉండే చిక్కుమాట అటుండనిచ్చినచో, కృష్ణుని లీలలవలన సూచించే భక్తినిగురించి కొంచెము విచారింతము. "భక్తికిగదా స్వాధీనుడు ఇతడు" అని నాందీపద్యములోనే ఉండుటచేత భక్తితత్త్వము ఈ నాటకమునకు ఒక ప్రయోజనమని కవి ఆశించినట్లు సూచన ఆగుచున్నది ఈభక్తి ఎట్టిది? స్త్రీని శృంగారపురుషుడు ఆకర్షించి తన్మయత్వము పొందించువిధాన, భగవంతుడు తన భక్తులను ఆకర్షించి తనయందు లయమొందించుననే వైష్ణవమతసిద్ధాంతమును కవి ఆమోదించినట్లు కనబడును. ఎట్లనగా, "నేను శృంగారవేషంబున నీభామను ఉద్ధరించి వచ్చెద" (పుట ౧౨) అని కృష్ణుడు అక్రూరునితో చెప్పినాడు. సత్యభామయెడల చూపిన వాత్సల్యము శృంగారసంబంధమైన కేళీవిలాసములు కావనిన్ని, భక్తిశాస్త్ర సమ్మతమైన ఆకర్షణలీలలనిన్ని చెప్పి కృష్ణుడు చేసినదంతా నటన అని అంగీకరించవలెను. చూడండి, "శృంగారవేషంబున" అని ఉన్నది. అట్టినటన శిష్యులకు పాఠములను బోధపరుచుటకున్నూ, భక్తులను ఆకర్షించుటకున్నూ అవలంబించిన సాధన కాని, అట్టికార్యము లేనప్పుడున్నూ అనగా తాను ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడున్నూ, తనలో తాను ఆలోచించుకొంటున్నప్పుడున్నూ ఆ వేషమునే, అట్టినటననే ధరించుటకు ఏమీ సబబు కానరాదు గదా! ఇంట రమణియందె హృదయతృప్తిని గాంచి నియమితకాముడై నిలుచుట" అనే సంసారపాఠమును అక్రూరునికి బోధపరుచుట ఒకటి, శిష్యుడు లేనప్పుడు కూడా ఆ ప్రవాహములో పడి కొట్టుకొనుట ఒకటి. "మోహనాకారమునుజూచి మోదపడుచుఁబూవుబోణులెల్లను మోసపోదురహహా; సొంపైనరూపముచేతను నంతకంటె నింపైనమాటచేతను, నెట్టి యతివ మనసైనను నపహరింతుర" అని భామ వర్ణించిన శృంగారవేషమునకు శిష్యురాండ్రు ఉన్నప్పుడే ప్రయోజనముకాని, తాను ఒంటరిగా ఉండి భామ తనను ఆకర్షించుటకు ఎట్టిఏర్పాటు చేయలేదని కృష్ణుడు సామాన్యరసికునివలె విలపించుట యుక్తియుక్తముగా లేదు కదా! మొదటిఅంకము తుదను ఉన్న కృష్ణవిలాపమువలన నాటకము వినేవారికి చూచేవారికి కృష్ణునిస్వభావము ఎట్టిదని తట్టునో విమర్శకులు ఆలోచించవలసి ఉంటుంది. తనకు శృంగారాహ్లాదము కలుగలేదని విలపించవలెనా, లేక, తాను శృంగారము చూపి ఆకర్షించేసమయ మొకటి పోయినదని కించపడవలెనా? ఎట్టిది తగిన పాత్రపోషణము? చూడండి. విలాపభాగములలో కొన్ని ముఖ్యమైనవి. "తనలో" తాను అనుకొన్నవి. "భక్తుల బాలింప" "దీనుల మొరవిని" "నై వేద్యతతిగొన", "దాసులప్రార్థనల్ తలచుట", "యోగిహృదయబద్ధుండ"—ఈ మొదలైన

"యెన్ని యపరాధములో చేసియుంటిఁదీర
ఏమిసేయును నను భామ యెఱుగనేర."

అని తనలో తాను విలపించుచున్నాడు. భామ

కడకు రాక పూర్వమే. భామ కనబడిన తరువాత లేక అక్కడ దాగియుండవచ్చునని ఊహించిన తరువాత కనబరిచే శృంగార శోకము సమంజసమే. నిరాకరణతరువాత వచ్చినకోపము, కృష్ణుడు చేసిన గర్వభంజ నదీక్ష సామాన్యుల భావములకంటె ఎట్లు అసాధారణములో, ఎట్లు భిన్నములో కవి చూపలేదు. చూడండి. పుట ౨౦ (తనలో) "నేను బ్రతిమాలినకొలదిని నీమెగర్వ మెంత హెచ్చుచున్నది? ... యతిశయమున్న దేమొ యణగార్చెద గర్వితమానసంబులన్" ఈమాటలు భక్తపరాయణుడైన భగవంతునకు ఉచితమైన వైష్ణవసంప్రదాయభక్తిశృంగార చేష్టలా? లే, తాను వలచి ఉన్నస్త్రీ నిరాకరించునపుడు ఉద్వేగముపొందు సామాన్య రసికుని ఆశాభంగకోపమా? ఈచిక్కుకు కారణము కృష్ణుని ద్వివిధస్వభావమేళనము.

ఈ రచనాలోపము లున్నా, కవిఆశయముమాత్రము భక్తినిర్వచనమే అని తెలుసుకొనుటకు సూచన లనేకములు నాటకములో ఉన్నవి. నారదుడు చూచినలీలలవర్ణనలో అట్టిమాటలు దొర్లినవి. రుక్మిణి అత్యంతానురక్త. రాధ అత్యంతభక్త. భామ అత్యంతగర్వాతిశయతప్త. ఈ సందర్భములో నారదు డన్నమాట ఒకటి ఉన్నది; "ఈ అహంకారము వదిలిననే కాని యామెకు నీ మహిమ గోచరము కాదు." ఇందువలన మరొకసంగతి ఉల్లిఖితమైనది. శరీరసుఖము, ఇహలోకలాభములు.— వీటిపై గల అభిమానము పోతేనేగాని ఆత్మానందము, పరలోకప్రాప్తి ఎవరికైనా దొరకవు అనే సామాన్యధర్మమును కవి సూచించినాడా? ఇందుకు రుక్మిణీసత్యభామలుఉదాహరణములు. కృష్ణుని మోహనాకారశరీరమే సర్వమని భావించిన భామ అతని దైవమహిమను గ్రహించలేకున్నది. సర్వోత్కృష్టమైన సంపద భక్తే అని చూడలేకపోవుటచేతనే భామ వీగిపోయినది. భక్తిలేని వ్రతము భేషజము. ఆత్మకు శాంతి కలగనిదీ, మనస్సు పక్వముకానిదీ లౌకిక సామ్రాజ్యమునకు విలువ ఉండదు, అది చక్కగ ప్రాప్తించదుకూడా. అవి ఉన్నప్పుడు గడ్డిపరకకైనా విలువ కలుగును. "భగవద్భక్తులకు వేషములతో పని యేమి"" (పుట ౨). భక్తిమిళితమైన తులసీదళముతో భక్తిరహితమైన బంగారమునకు సాటి ఎక్కడ? భక్తులకు ఈశ్వరుడే స్వాధీనుడగుచున్నప్పుడు, ఇక లోకములో ఉన్నది ఏది స్వాధీనము కాదు? అంతేకాక, ఎట్టిహృదయముగలవారికి అట్టి లోకమే అనుభూతమగును. కృష్ణభక్తితో నిండిన ఆత్మలుగల రాధారుక్మిణీ గోపికలకు ఎక్కడ చూచినా కృష్ణుడే. ఏదైనా కృష్ణుడే? భామకో? బాహ్యసుఖము కొరకే లోలమై యున్నప్పుడు ఆదృష్టి యెట్లు సాధ్యపడును? ఈ ఆధ్యాత్మికతత్వము ఈ కథకు బీజమందామా? అంటే బాగానే ఉంటుంది. ఇదే నాటకప్రయోజనమని ఎందుకు భావించకూడదు? అలాగన్నా నాటకరచనలోను, పాత్రశీలవివరణములోను ఉండి యున్న చిక్కులు పోవు. ముఖ్యగౌణవిభజన చేయుటలోను, అంతటికి ఏకసమన్వయము

ఏకత చక్కగ పట్టేటట్లు చూచుటలోను లోపములను తీర్చవలసి ఉంటుందని నాఅభిప్రాయము.

నా విమర్శనకు నాటకరచనవిషయ పరిశోధనలే ముఖ్యములు. భాషాశోధనతో నాకు ప్రసక్తిలేకున్నా, పుస్తకములో కొన్ని పొరపాటులు ఉన్నవని చెప్పవలసి ఉన్నది. ఇతర లోపములతో పాటు అవికూడా రెండో కూర్పులో పోతవని నాఆశ. ముఖ్యముగా సంస్కృత ప్రయోగములే మమ్ము బాధించేవి. అన్నిచోట్ల "ప్రపంచకము" (పుట ౪, ౩౮, ౪౬, ౫౯, ౭౯) అనేరూపమే కనబడుతున్నది. 'క' ఎందుకు? ఆలాగే 'జన్మజన్మేపి' (పుట ౪౫). ఇట్టివి ఇంకాఉన్నవి. చూడండి ౩౩ వుట; "కార్యనియత పూర్వవృత్తి; అనన్యథాసిద్ధ; దైవికకారణ" ఈ మొదలైన తర్కార్భాట మెందుకు అక్కడ?

పద్యరచనగాని, గద్యరచనగాని క్లిష్టమైనవి కావు. పద్యములలో గుంభన చాలదేమో. పద్యములో చెప్పినసంగతిని, దాని క్రిందే గద్యలో తిరిగీ ఎందుకు చెప్పడము? ఇది దేని సంప్రదాయమోకాని ఇప్పటినాటకములలో చాలాతరుచుగా కనబడుతుంది. ప్రాచీనాంధ్ర నాటక సంప్రదాయమేమో అని నాఊహ. ముఖ్యముగా వినేది చూచేది నాటకమైనప్పుడున్నూ, పామరులకు సులభముగా బోధపడవలెను అన్నప్పుడున్నూ ఈ పునరుక్తి పుట్టి ఉండవచ్చును. వీథినాటకములు, బొమ్మలాటలు, భాగవతములు, పురాణముచెప్పుట ఈ మొదలైనవి ఇందుకు నిదర్శనములు.

గద్యపద్యములకు ఛంధస్సే భేదమా లేక వర్ణనాంశములోను, భావవివరణములోను, రచనసొగసులోను విశేషమేమైనా ఉన్నదా? ఈ చర్చయొక్క ప్రాధాన్యము ఆంగ్ల సారస్వత సుపరిచయముగల కవికి సులభముగా నచ్చునుగదా! ఐనచో, ౨౮, ౩౦, ౩౫, ౪౨, ౫౦, ౫౮ పుటలలోని పద్యములను చూడండి. ఇట్టివి ఇంకా చాలా ఉన్నవి. పద్యము లెందుకు? ఉంటేనే కాని నాటకముకాదా? సంగీతమునకు స్థానముండదనా? చక్కని పద్యములు రానపుడు, అక్కరలేనపుడు గద్య ఎంత బాగుంటుంది! తెల్లవారునప్పటికీ బద్యములు తమంతటం దామె కుదిరి మనోగోచరము లగుచుండెను. ఆహా! ఏమి చిత్రము; ఏమి అదృష్టము?.. ఈనాటకములో ౯౭ పద్యము లున్నవి. అందులో ౧౪ వృత్తములు, ౩౦ సీసములు, ౪౯ గీతములు, ౩ కందములు. పద్యరచణానైపుణతను తెలుసుకొనుటకు ౧౧, ౩౦, ౫౧, ౬౯, ౯౧, ౯౩ పుటలలోని పద్యములను చూడవచ్చును. ఈభాగముతో నా కంతగా ప్రసక్తిలేనందున ఇక ముగించెదను.

రాధ వలవంత

మంగిపూడి వేంకటశర్మగారు

గొల్లవారింట నేను రేపల్లెలోను
రాధనై పుట్టకుండ నరణ్యమందు
వెదురుపొదలోనఁ బుట్టిన బ్రదికిపోదు
విరహవేదనలోఁ బడి వేగకుండ.
వెదురునై యుంటినా ప్రాణవిభుఁడు నన్ను
వేణువుగఁ జేసికొని యెల్లవేళలందుఁ
గేలఁ గొని మాధురీగానలోలుఁడగుచు
విడిచిపెట్టక కడు గారవించును గద!
నా విభుఁడు నన్నుఁ బిల్లనగ్రోవిగాను
జేసికొని యూఁదుచుండిన నాసదీర
వాని కమ్మని కెమ్మోవి యాని చొక్కి
యవ్యయానందమున నోలలాడుదుగద!
రుక్మిణీసత్యముఖపురంధ్రులును సతముఁ
బడయఁగారాని వల్లవీపల్లవేంద్రు
మధురమధురతరాధరసుధను ద్రావి
ధన్యనై మాన్యనై యొప్పుదానను గద!
అట్టి భాగ్యంబె నిజముగా నబ్బెనేని
మురళినగు వాతెరను నాతఁ డెడఁగకుండ
నల్లనల్లన ముద్దులఁ గొల్లలాడి
యమితసుఖపారవశ్యంబు నందుదుగద!
అట్టి భాగ్యంబె నిజముగా నబ్బెనేని
యష్టమహిషీమణు లసూయ నందకుండఁ
జుట్టపక్కాలు చురచురఁ జూడకుండ
నాకొలమువారు నను జూచి నవ్వకుండ
నళుకులేకుండ బాహాటమై చెలంగ
నా జగన్మోహనాకారు నా మనోవి
హారు నవమారు రామాంతరంగచోరు
స్వేచ్ఛమైఁ గూడి మాడి సుఖింతునుగద!
అహహా! వంశమ! యేపుణ్య మాచరించి
యేమినోములు నోచి నీ వీ ముకుందు
కరుణ కిటు పాత్రమైతివో యెఱుఁగఁ జెప్పి
మాన్పవే! నావగపు బతిమాలుకొందు.
నిన్నె యిలవేల్పుగాఁ గొల్తు నీదుకడుపు
నందుఁ బుట్టుదు, నీ పేరె నందనులకుఁ
బెట్టుకొందును, దయయుంచి వేణుధరుఁడు
కైవసంబగు కిటుకేదొ గరపఁగదవె!
వేణువా! నీవు శ్రీవల్లవీవినోదు
వలచియో వశ్యమంత్ర జపంబు చేయు
నట్లు నా ప్రాణసమునిచే నాలకింతు
నిక్కమో కాదొ చెప్పవే నిజము నాకు?
తమ్ము ధన్యులఁగాఁ జేయ దయఁదలంచి
కృష్ణభగవానుఁ డవతార మెత్తెననుచు
దేవకీవసుదేవులు దివ్యభక్తి
భరితు లక్రూరముఖ్యులు పాండవులును
అష్టమహిషులు గోపీసహస్రములును
యాదవులు నందుఁడును యశోదాదులెల్ల
నెంతు. రదికల్ల; వీరిలో నెవరికైనఁ
గలదె నీపాటి మేటి భాగ్యంబు వంశి!
రాకుమారుఁడుగద యశోదాకిశోరుఁ
డతఁడె కోరిన బూరల కడ్డమేమి?
మేలిమిపసిండితోఁ జేసి మిసిమి మించు
రతనములు దాపినట్టి బూరాల నిడరె?
శంఖశేఖరమగు పాంచజన్యముండ
ఘనతరధ్వాన మొలయు శృంగంబులుండ
వీణెముఖవాద్యములు పెక్కు వెలయుచుండ
నాదరసలోలుఁడగుచు నానందజలధి
నోలలాడంగ నీవె కావలయునటవె?
నీతపఃఫలమున శౌరి నిన్నె కోరె,
నినుఁ గృతార్థంబుగాఁ జేయ నిండుదయను
యాదవప్రవరుఁడయ్యె హరి నిశ్చయంబు మురళి!

స్వామి వివేకానందుని చరిత్రము

మేడేపల్లి వేంకట రమణాచార్యులు గారు

సర్వజ్ఞుఁడు సర్వశక్తియు నగు నీశ్వరుఁడు సత్యసంకల్పముచేఁ దాను సృజించిన లోకమందు నానాఁటికి దుష్టులు ప్రబలి ధర్మముచెడి అధర్మము హెచ్చగుచుండెడి కాలమందెల్లఁ దా నజుఁడయ్యు రామకృష్ణాదిరూపములతో నిచట నవతరించి అధర్మవర్ధకు లగువారిని సంహరించి జ్ఞానప్రదానాద్యనేకవిధముల సాధువులను రక్షించుచు లోకవ్యవస్థల నెప్పటియట్ల స్థాపించుచుండునని పురాణేతిహాసాదులలో మనము చదివియున్నారము. మఱికొన్ని సమయములందుఁ దా నీలోకమునందు స్వయముగా నవతరించుటకు మాఱుగా స్వాంశభూతులు దివ్యజ్ఞానసంపన్నులు నగు మహనీయుల నీ జగమునం దవతరింపఁజేసి వారిమూలముగా నీలోకమును దిద్దుబాటుఁ జేయించుచుండును. అట్లు భగవదంశచే నీభూమియం దనేకస్థలములలో భిన్నభిన్న కాలములందు జనించి తమ జ్ఞానప్రదానముచే చేతనుల నుద్ధరించిన మహానుభావు లనేకులు గలరు. అట్టివారిలోఁ జరిత్రలవలన మనము కొంచె మెఱిఁగినవారు బుద్ధుఁడు; క్రైస్తు; మహామ్మదు జోరోస్టర్; శంకరాచార్యులు; రామానుజాచార్యులు; వల్లభాచార్యులు; గౌరాంగుఁడు; కొలదికాలముక్రిందట జీవించిన రామకృష్ణపరమహంస మొదలగువారు. వీరందఱు స్వసుఖనిరపేక్షులై దేహాయాసమును గూడ లక్ష్యముసేయక ఖ్యాతిలాభపూజలయందు లేశమయిన నభిలాష లేనివారయి కేవల లోకోపకారముకొఱకే తమ ఆయుష్యము నంతయును వ్యయపరిచిన మహాపురుషులు. ప్రకృతోపన్యాసనాయకుఁ డగు వివేకానందస్వామిగూడఁ బైని బేర్కొనఁబడిన లోకమహాత్తరులలో నొకఁ డని మనము దృఢముగాఁ జెప్పగలము.

జన్మాదివృత్తాంతము

ఈ వివేకానందుఁడు బంగాళాదేశములో సిమోసా యను గ్రామమందు నివసించెడు దత్తయను వ్యవహార నామముతో గూడిన ప్రాచీనకాయస్థకుటుంబములో **1862** సంవత్సరమున జనేవరు తొమ్మిదవ తేదీని బుట్టెను. జననకాలమందుఁ దలిదండ్రులు ఇతనికి నరేంద్రుఁడని నామకరణముఁ జేసిరి. తరువాత నీతఁడు తన ప్రతిభావిశేషము తత్త్వబోధకతాశక్తి, ఆత్మానాత్మ వివేకజ్ఞానము సకలజనహృదయాకర్షకమగు వక్తృత్వశక్తి మొదలగు ప్రజ్ఞలచే సకలదేశవిఖ్యాతమగు కీర్తిని సంపాదించి వివేకానందుఁ డను పౌరుష నామముఁ బడసెను. ఈతనిపూర్వు లందఱు ఆస్తిక్యము, దైవభక్తి, శాస్త్రప్రామాణ్యము, మతవిశ్వాసము గలవారై యుండిరని తెలియవచ్చుచున్నది. ఇతనిపితామహుడు వార్ధకదశయందు సన్న్యసాశ్రమము స్వీకరించెనఁట. ఈతని జనకుఁడు కలకత్తా న్యాయాధికరణమునందు న్యాయవాదిగాఁ బనిచేసిజీవించెను. ఇతనితల్లియు మూఢతకిరవైన లోకపుస్త్రీలవలెగాక అసాధారణ స్మృతిశక్తి, మేధాసంపద గలదియై ప్రసిద్ధికెక్కినది. తరువాతి కాలమందు వివేకానందునియందు మొలకలెత్తి మితిమీఱిన వికాసమునొంది జగమునంతను నింపునట్లు ఫలించిన గాఢమగు నీశ్వరభక్తి, సూక్ష్మతత్త్వవిమర్శనశక్తి, లోకోత్తరబుద్ధివిభవము మొదలగు ప్రజ్ఞావిశేషములు బీజావస్థతోఁ దొలినీతని కుటుంబస్థులలోనే యున్నట్లు మనము నిశ్చయించుకొనవలయును. ఈతఁడు పెద్దవాఁడైనపిదప నీతనికి జగత్ప్రసిద్ధి గలిగించిన సర్వభూతమైత్రి, పరోపకారవ్యసనము, ఆత్మశుద్ధి, ఆత్మసంయమము, ధార్మికత్వము, దైవభక్తి మొదలగు నాత్మగుణములీతని బాల్యావస్థయందే కానవచ్చెను. స్వభావసిద్ధముగా నితఁడు బాల్యమునుండియుఁ దత్త్వశాస్త్రవిమర్శనమందభిలాష గలవాఁడైయుండెను. పాఠశాలయందు విద్యాభ్యాస మొనర్చుచున్న కాలములో సంతతమును హిందూ

తత్వశాస్త్రమునే బహుశ్రద్ధాళువై చదువుచుండెడివాఁడు. పాశ్చాత్యతత్త్వజ్ఞులలోఁ బ్రధానుఁడగు హెర్బర్టు స్పెన్సర్ దొరవారి గ్రంథములయందుఁగూడ నధికారము గనఁబఱిచెను. స్పెన్సరు సిద్ధాంతములపై ఖండన పత్రికవ్రాసి పంపఁగా నది ఆతఁడుచూచి నరేంద్రనాథుని తత్త్వవిమర్శనబుద్ధిచాతురికిఁ గడు సంతసిల్లి నాకు నీపత్రిక అమితానందమును గలిగించెనని ప్రత్యుత్తరమిచ్చినట్లు చరిత్రయందుఁ గానవచ్చుచున్నది. తత్త్వశాస్త్రగ్రంథముల నధికముగాఁ జదివి చదివి తరచఁగా తరచఁగాఁ గొన్నాళ్లకీశ్వరసద్భావమందు సంశయము గలవాఁడ నయితినని ఈతఁడే యొకయుపన్యాసములోఁ జెప్పెను. ఇట్లు కొంతకాలము తనలోఁదాను విమర్శించుకొని తుదకు నాస్తికబుద్ధిని విడనాడెను. పిదప మఱి కొన్నినాళ్లు బ్రహ్మసమాజమతము శుద్ధాత్మజ్ఞానము గలిగించునేమో యని పరీక్షించి స్వతంత్రమగు తనబుద్ధికది సమంజసముగా నున్నట్లు కానరాకుండుటచే దానినుండి తనమనస్సును మరలించెను. పిమ్మట మఱికొంత కాలము తత్త్వ మెద్దియో యథార్థముగాఁ గనిపెట్టుటకమితమయిన మనోవ్యథ నొందుచు ధనము గోలుపోయిన దరిద్రునివలె దైన్యము గలవాఁడై లోకములోనుండు సకలమతకర్తల సిద్ధాంతములను వారు వ్రాసిన గ్రంథములను బరిశీలించుచు దేనివలనను దృప్తి నొందక మానసికాస్వస్థత గలవాఁడై పిచ్చెత్తినవానివలె నుండెను. అపుడు పట్టపరీక్షలో నుత్తీర్ణుఁడై న్యాయవాద్యాజీవిక (Profession of a Lawyer)చే జీవనము చేయుటకు సన్నద్ధుఁడయ్యెను. కాని చిరకాలమునుండి తన మనోగుహలో స్థిరనివాస మొనరించుచున్న యీశ్వరాస్తిత్వవిషయకమైన సంశయాంధకారమును నశింపఁజేయజాలిన గురుభాస్కరు నెచ్చటను గానక మనోవ్యథ నొందుచునేఁ యుండెను. ఆసమయమున భగవంతుని కటాక్ష మాతనిపై నించుకంత ప్రసరించుటచేఁ జిరకాలమునుండి తనకున్న మనోరథములు అన్నియు సఫలమగు కాలము ప్రత్యాసన్నమైనట్లు గాన్పించెను. ఎట్లన నాస్తికబహుళమగు నీకాలమందు ఆత్మజ్ఞానసంసిద్ధి నొంది ఋషివృత్తిగలవాఁడై జగదుద్ధరణశీలుఁ డని కీర్తి వహించిన రామకృష్ణపరమహంస కితనిపినతండ్రి శిష్యుఁడైయుండెను. అతఁ డొకదినమం దీవివేకానందుని నా రామకృష్ణుని సాన్నిధ్యమునకుఁ గొనిపోయెను. ఇదియే యీవివేకానందునిజీవనము నంతయును బూర్ణముగా మార్చి వేయుటకు ముఖ్యహేతువు. ఉపదేశించుటకుత్సాహుఁడై యున్నగురువగు పరమహంసకు నేర్చుకొనుట కాతురతతో నున్న శిష్యుఁడగు వివేకానందునికి నానాఁడు గలిగిన సమావేశమును గన్నులారఁ జూచినవారి హృదయము నీరై ద్రవించెను. జితేంద్రియుఁడై ముక్తసంగుఁడై కాలమంతయు నీశ్వరోపాసనతోఁ గడపుచున్న నా ఋషివర్యుఁడును మన వివేకానందుని శ్రీకృష్ణునిపైఁ బాటలుపాడ నాజ్ఞాపించెనఁట. అందుపై నితఁ డతిరక్తకంఠముతో వినువారికి మిగుల శ్రావ్యముగా శ్రీకృష్ణునిపై గీతములు పాడుచుండఁగా శిష్యబృందముచేఁ బూర్ణమగు నాశ్రమమందు గూర్చుండి వివేకానందుని మధురగానమునకు లోలుఁడై యచటకువచ్చి ఆనందముతోఁ దాండవించుచు నెదుటనున్నట్లున్న యా దేవకినోములపంట యగు చిన్నికృష్ణుని మనోనేత్రముచేఁ బ్రత్యక్షీకరించి భక్తిపారవశ్యముచేఁ బులకాంకితసర్వగాత్రుఁడై కంటికొనలనుండి దిగజాఱెడు నానందబాష్పకణములచేఁ దడిసినపుట్టములు గలవాఁడై ఆనందసముద్రములో నోలలాడెడు నా పరమహంస నయ్యెడ నొద్దనుండి కాంచిన పరమనాస్తికుల హృదయము లయినను భగవద్భక్తిపరవశములు గాకుండునే ? ఆనాటికి వివేకానందుఁడు గురువుచే ననుజ్ఞాతుఁడై మరుసటిదినమందు మరల గురువుగారి దర్శన మొనరించుట కింటికిఁ జనెను.

అప్పటినుండి వివేకానందుడు పరమహంసగారి శిష్యులలో నగ్రగణ్యుఁడై గురుపరిచర్య లొనర్చుచు వేదాంతశాస్త్రరహస్యములను సమగ్రముగాఁ దెలిసికొనసాగెను. మునుపటి మనఃకాలుష్యము సవాసనగా నంతరించెను. మహాత్ములనేకు లాసన్న్యాసికి శిష్యులైరి గాని వారిలో నొక్కఁడును వివేకానందునివంటివాఁడు కాలేదు. అత్యుత్సాహముతో గురుశిష్యులిరువురు నుపనిషత్తత్వచర్చలతో సుఖముగా గోష్ఠి గావించుచు నానందముతోఁ గాలము గడపుచుండఁగా నది గని సహింపనివానిఁబోలె నీశ్వరుఁడు 1886 వ సం. ఆగస్టు పదునాఱవతేదిని పరమహంసను తనపరంధామము

నకుఁ జేర్చుకొనియెను. పిదప నాతనిశిష్యులందఱు విరక్తులై సంసారసంబంధమును శుద్ధముగాఁ బరిత్యజించి తమ గురువువలె సన్న్యాసివృత్తి నవలంబించి దేశాభివృద్ధికి మతాభివృద్ధికిఁ బాటుపడసాగిరి. వివేకానందుఁడుకూడ వారిలో నొకఁడు. తుదకతఁడు వేదాంతమును బ్రజలకు బోధించుచు మతమునే దేశమునం దెల్లెడల వ్యాపింపఁ జేయుట తనజన్మమునకు ముఖ్యప్రయోజనముగాఁ బరిగ్రహించెను. కొంతకాలము తనసహాధ్యాయులతో నిట్లు కలిసి పనిచేసికొన నీశ్వరోపాసనమునకు మోక్షశాస్త్రవ్యాసంగమునకు విజనప్రదేశవాసము మిక్కిలి సదుపాయమని యెంచి హిమాచలమునకుఁ బోయెను. టిబెటుదేశమునకుఁ జని యచట గొన్నాళ్లుండి బౌద్ధమతమునఁ గృషి చేసెను. అదిమొదలుకొని హిందూదేశమం దంతటఁ బ్రయాణములఁ జేయ నారంభించెను. మొదట ఖాత్రీనగరమున కరిగి యాపురము నేలు మహారాజును దనమతము లోఁగలిపికొని యచటనుండి పశ్చిమసముద్రతీరమందున్న తిరువనంతపురము మొదలగుప్రదేశములు చూడఁబోయెను. అచటు వాసి చెన్నపట్టణమునకుఁ జేరెను. ఆయాయిప్రదేశములయందున్న దినములలో భరతఖండనివాసు లగు బాలురకు వేదాంతశాస్త్రసిద్ధాంతములను దివ్యజ్ఞానసంపన్ను లగు ప్రాచీనబ్రహ్మఋషుల మాహాత్మ్యమును వారికాలమందు భరతవర్షముయొక్క ఉన్నతస్థితిని హృదయాకర్షమగు వక్తృత్వశక్తితో బోధించెడివాఁడు.

అమెరికాదేశప్రయాణము

ఈతఁడు చెన్నపట్టణములోనున్న సమయమున నచ్చటి విద్వాంసులగు కొందఱు పెద్దమనుష్యు లొకసభ చేసి అమెరికాదేశమందుండు చికాగోనగరములో నాకాలమందుజరుగనుండిన(Parliament of Religions) పార్లమెంటు ఆఫ్ రిలిజియన్స్ అను మత సంబంధమైన పెద్దసభ కీతఁడు పంపఁబడ నర్హుఁడని నిశ్చయించి చందారూపముగా గూర్పఁబడిన కొంత ధనము నీతని కొసంగి అమెరికాకుఁ బంపిరి. స్వామి అమెరికాలోనోడదిగునప్పటికిఁ జేతిలోరొక్కమంతయుఁ జెల్లిపోవుటచే నిస్సహాయుఁడై దుఃఖకరమైన స్థితిలోఁ బడెను. అట్టియిక్కట్టులో నవ్వేళ మనస్వామి నాదుకొని సహాయము చేసిన యొకముసలిదొరసానివిషయమై హిందువులయినవారందఱుఁ గృతజ్ఞులయియుండక తీరదు. ఆముసలి దీతని వింతయగువస్తువుగాఁ దనవారికందఱికిఁ బ్రదర్శింపఁజొచ్చెను. తనమిత్రులగు కొంతమందికి విందు జేయఁదలంచి స్వామినిగూడ వారితోఁ బంక్తిభోజనమునకుఁ బిలిచెను. భోజనసమయమం దీతఁడు పంక్తిలోఁ గూర్చున్నవారందఱు మెచ్చుకొని యాశ్చర్యపడునట్లు సహజమయిన వాగ్మిత్వమును వెల్లడిఁ జేయుచు ననేకవిధశాస్త్రీయాంశములగుఱించి సంభాషింపఁ దొడఁగెను. విద్వజ్జనులే తెలిసికొనగల భావగర్భితములగుగంభీరవాక్యములతో హిందూవేదాంతము నుపన్యసించినపు డచటి వారందఱు ప్రతిపాదితాంశములను గ్రహింపఁజాలక చిత్తరువులో వ్రాయఁబడిన ప్రతిమలవలె నిశ్చేష్టులై రెప్పవేయక యితనివైపు చూడ్కి నిగిడించి యుండిరి. అపు డొకపండితుని నతనితో వాదమునకుఁ దగిలించిరి. గుణగ్రహణపారీణుఁడగు నాపండితుఁడు క్షణములో నీతనియంతస్సారమును గ్రహించి జరుగఁబోవు పెద్దసభ కగ్రాసనాధిపతియగు (Barrow) బారోదొరగారియొద్దఁ బ్రవేశపెట్టెను. అప్పు డాదొర సభలో హిందూమత ముపన్యసింపుమని యితని నుపన్యాసకసంఘములోఁ జేర్చెను. అట్టి గొప్పసభలో మనస్వామి యుపన్యాసకుఁడుగాఁ గానవచ్చుట సకలజనులకు మహావిస్మయమును బుట్టించెను. పాశ్చాత్యులచూడ్కికిఁ జోద్యముగాఁ గానవచ్చు కాషాయవస్త్రముల ధరించి యున్నతాసనము నధిష్ఠించి హిందూవేదాంతమతమే జగత్తున నుండెడు నితరమతములకంటె సారతమమయినదని యుక్తులచే సమర్థించి మేఘస్తనితగంభీరమగు కంఠధ్వనితో నుపన్యసింపఁగా నతివిశాలమగు నాసభారంగమంతయు మంత్రించినట్లు మత్తుమందు చల్లినట్లు, తరంగధ్వని లేని సముద్రమువలె నిశ్చలముగాఁ గన్పట్టెను. ఇతని యుపన్యాసము ముగిసినతరువాత "నిట్టి వాఁడు తూర్పున నున్నాడా" యని కొందఱు, "నిట్టి విద్వాంసులున్న హిందూదేశమునకు మనమతము బోధింప మిషనరీలను బంపుట మన కెంతయవివేకపుఁబని" అని మఱికొందఱుఁ దమలోఁ దామనుకొనిరి. అమెరికాలోఁ బ్రకటింపఁబడు వార్తాపత్రికలన్నిటిలో నీతనిప్రశస్తియే శ్లాఘింపఁబడెను. అమెరికాఖండముయొక్క అన్నిభాగములనుండి మతోపన్యాసములకు రండని యితనికాహ్వానపత్రికలు వ్రాయఁబడెను. అమెరికాలో నున్నంతకాలము వేదశాస్త్రమాహాత్మ్యము నుద్ఘోషించుచు, శరీరేంద్రి

యాదులకంటె విలక్షణము, నిత్యము, శాశ్వతము నగు, ఆత్మ యొకటి యున్నదనియు, నది జ్ఞానానందస్వరూప మయినదనియు, కొనకు దానికే బ్రహ్మత్వము వాటిల్లు ననియుఁ, బ్రమాణయుక్తులచేఁ బ్రతిపాదించి ప్రతివాదుల యుక్తుల నన్నిటినిఖండించి హిందూమతమే సర్వోత్తమ మయినదని వారందఱిచే నొప్పించెను.

అనంతర మమెరికానుండి యితఁ డింగ్లాండునకుఁ బోయెను. అచ్చటఁగూడ నట్లే సకలవిద్వజ్జనశ్లాఘాపాత్రుఁడై సర్వప్రతివాదిమదగజేంద్రకంఠీరవుఁడై విజయలక్ష్మీకరగ్రహణముఁ జేసెను. ఆకాలమునం దాదేశములోనున్న తత్త్వశాస్త్రజ్ఞులు కొందఱు జాత్యంతరులైనను ఈతనిమతబోధకతాశక్తికి లొంగిపోయి శిష్యులయిరి. అట్లు శిష్యులైనవారిలోఁ బ్రసిద్ధులగువారు (సాండోబర్గు Sandoberg–స్వామి కృపానందుని పేరు పెట్టుకొన్నవాఁడు. ఉభయానందుఁడను నామాంతరము నొందినవాఁడు) అనువాఁడు, సిస్టరు నివేదితా అనిపించుకొన్న మిస్ మార్గరెట్ నోబిల్ (Miss Margaret Noble) మొదలగువారు. వీరంద ఱతని శిష్యులగుటయేకాక యితనివలెనే వీతరాగులై నిర్వ్యాజశ్రద్ధతో నీమతమును వ్యాపింపఁజేసినవారు.

18[illegible]6 వ సంవత్సరము డిశెంబరు 16 తేదీని వివేకానందుఁడు స్వదేశమునకు మరలివచ్చెను. కొలంబోలో నోడ దిగెను. కొలంబో మొదలుకొని ఆల్మోరావఱకు వేలకొలది మనుష్యులు వెంబడిరాఁగాఁ బెద్దయుత్సవముతోఁ దీసికొనివెళ్లిరి. స్వదేశస్థు లంద ఱతనియం దతి గౌరవమును జూపిరి.

అతిసుందరము నత్యున్నతము నగు నాతనివిగ్రహము, మనుజులహృదయములయందు శాంతరసము నావేశింపఁజేయు చూపులు, శ్రావ్యమగు కంఠధ్వని, మనుష్యులకు వ్యామోహమును బుట్టించెను. కేవల ముపన్యాసముల నిచ్చుటయే అతనిపని కాదు. తాను బోధించుమతమునకు స్థైర్యము నాపాదింపఁ దలంచెను. పరమార్థము మోక్షప్రదము నగు నుపనిషన్మతమునే సకలహిందూజనము లవలంబించునట్లు చేయుట అతనికి ముఖ్యోద్దేశ్యమయి యుండెను. అజ్ఞానమువలన మతములోనికి సంఘములోనికి సంక్రమించిన దురాచారములను మాన్పించి తా నుపదేశించు మతముయొక్క ప్రాశస్త్యమును జనులందఱు తెలిసికొనునట్లు చేసెను. సంసారమును విడిచిపెట్టి విరక్తులయినవారి కందఱికి వేదాంతపాఠములు చెప్పుట కుపయోగముగా హిమాలయముమీఁదను కలకత్తానగరమందును నాశ్రమములను మఠములను గట్టించెను. ఈరెండు స్థలము లతనికి ముఖ్యనివాసస్థానములుగా నుండెను.

ఇట్లు విశ్రాంతి లేక లోకహితముకొఱకు రాత్రి పగలు పాటుపడుటవలన వివేకానందునిశరీరము వ్యాధిగ్రస్త మయ్యెను. వైద్యులసలహాపైని శరీరారోగ్యమును వృద్ధిచేసికొనుటకు మరల నైరోపాఖండమునకుఁ జనెను. స్వల్పకాల మింగ్లాండులో నివసించి శరీరస్థితి కొంచెము బాగుపడఁగా నమెరికాకుఁ బోయెను. అచట Sanfrancisco అనుస్థలమం దొక యాశ్రమమును నొకవేదాంతపాఠశాలను స్థాపించెను. అవి యిప్పటికి నభివృద్ధిలో నున్నవి. తరువాత France దేశములో Paris పట్టణమందు జరిగెడు పెద్దమతసభ కాహూతుఁడై దానిలో ఫ్రెంచిభాషను స్వమతోపన్యాసము గావించెను. అప్పటికిఁ దనయారోగ్యము మునుపటికంటెఁ జెడఁగా నిండియాకు మరలివచ్చెను. అతఁడు తాను జేయఁ బూనుకొన్న పని ముందరఁ దనశరీరారోగ్యమునుగూడ నంతసరకుసేయలేదు. వారణాసీనగరమున విద్యార్థుల కొకపాఠశాలయును బైరాగుల కొక మఠమును గట్టించెను.

నిరంతరము దానుగూడ విద్యార్థులకు వేదాంతగ్రంథములఁ బాఠములు చెప్పుచుండెడివాఁడు. ఇట్టి సమయములోఁ దమమతమును సంస్కరింప రమ్మని జపానుదేశస్థులు స్వామికాహ్వానము నంపిరి. కాని శరీరాస్వస్థత హెచ్చగుటచే నచటికిఁ బోవఁజాలకపోయెను. అట్టిస్థితిలోనున్నను స్వదేశప్రజలకు జ్ఞానప్రదానమం దవిశ్రాంతితోఁ బనిజేయుచునే యుండెను.

ఇట్టి మహాపురుషుని జీవిత మంతమగుసమయ మాసన్నమయ్యెను. 1902వ సంవత్సరము జూలైనెలలో నొకనాఁటి సూర్యోదయకాలమున శుద్ధజలస్నానపూతుఁడై ప్రశాంతమగు చిత్తముతో నీశ్వరప్రణిధాన మొనర్చుచుఁ గొంతవడియూరకుండి యావలఁ గొందఱుశిష్యులకు సంస్కృతభాషతోఁ బాఠమునుబోధించెను. ఆమధ్యాహ్నము గూడ నట్లే బ్రహ్మోపాసనతోఁ గడపి సాయంకాలమొక్కఁడు కొంతదవ్వు విహరించుట కేఁగి మరలివచ్చి

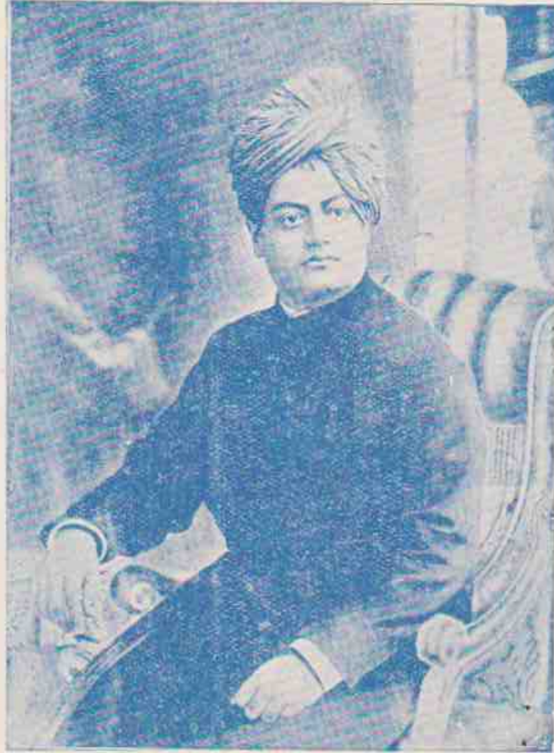
యాశ్రమములోఁ గూర్చుండి రాత్రి తొమ్మిదిగంటలవేళ యోగప్రణిహితచిత్తుఁడై పరబ్రహ్మసాయుజ్యము నొందెను.

అంతగొప్పవాఁడయ్యును పాపము వివేకానందుఁడు "సుకృతీ గతాయుః" అన్నట్లెంత అల్పాయుష్యము గల వాఁడయ్యెను! నలువదిసంవత్సరములే జీవించినప్పటికి నతని జీవన మెంత ప్రకాశమాన మైనదియో అతనిజనమనో వశీకరణశక్తి యెంతయద్భుతమయినదియో అతని ప్రభావ మెంతలోకోత్తరమో అంతస్వల్పకాలములో నతనికీర్తిలత దిగంతముల కెట్లు ప్రాఁకినదో చూడుఁడు.

రాజతేజస్సు గలశరీరము, దీనులయెడ దయను వర్షించుచూపులు, కంచుఘంటవంటి కంఠస్వరము, ఎట్టి దుర్బోధాంశములనుసయితము పరమమూఢులకును నిస్సంశయముగాఁ దెలియునట్లు బోధింపఁగలవాగ్జాలము నీశ్వర సృష్టిలో నతని కొక్కనికే యుండెను. అతనికి స్వదేశాభిమానము మెండు. మాతృదేశమగు భరతఖండముయొక్క ప్రాచీనోత్కర్షను గూర్చి మాటలాడునపు డాతఁ డానందపరవశత్వమొంది నేత్రములయం దానందబాష్పములతో నగపడెడువాఁడు. వేదప్రతిపాదితములైన రహస్యార్థములను దనకుశాగ్రీయబుద్ధిచే గ్రహించి శ్రోతలకుఁ జక్కఁగా బోధించెడివాఁడు. ఇప్పటినూతనశాస్త్రీయసిద్ధాంతములకు విరోధముగాని ఖండనముగాని లేకుండ వానిని జక్కఁగ సమన్వయింపఁజేసి వేదాంతము నుపన్యసించువాఁడగుటచే నతని కట్టియుత్కర్ష లభించెను. నూతన శాస్త్రములకుఁ బ్రాచీనవేదాంతశాస్త్రమునకుఁ గల పరస్పరైకమత్యమును గనఁబఱచెడివాఁడు.

ఈతని మతసిద్ధాంతము

మతమనఁగాఁ దన్ను దానుఁ దెలిసికొనుట యని నిర్వచించెను. వినువారి మనస్సునందు దృఢముగా లగ్నమగున ట్లీయర్థమునే పలుమాఱు బోధించెను. మతమనఁగా మూఢవిశ్వాసమనియునదియుక్తికిఁ గట్టుపడదనియు మనుష్యులకుఁగల దురభిప్రాయమును నిశ్శేషముగా దొలఁగించుటయేగాక సదుక్తి మతమున కావశ్యకమయిన పరిచారికవంటిదని పలుమాఱు నొక్కి చెప్పెను. ఈతని మతము శుద్ధాద్వైతము. ఆత్మను దెలిసికొనుటయే దీనికి ముఖ్యప్రయోజనము. ఇతనివాద మిది: యాథార్థ్యవిషయికములుకాని యుక్తులవలన నీ కేమి లాభము? నీయుక్తులకు మూలమయిన యాథార్థ్యము ప్రాకృతములయిన నీ యింద్రియములవలనఁ గలిగినదిగాని వేఱొకటికాదు. శరీరముకంటెను, ఇంద్రియములకంటెను వేఱుగా నాత్మను గేవలయుక్తులచే సాధింపవలసివచ్చినపు డింద్రియజన్యజ్ఞానమూలమయిన ప్రాకృతయాథార్థ్య మాయుక్తుల కెట్లు తోడుపడును? పరాఙ్ముఖము లయిన యింద్రియములను యోగబలముచేఁ బ్రత్యాహృతములుగా నొనర్చుచో నాత్మ సాక్షాత్కరించునుగానియితరోపాయములవలన నాత్మదర్శనము సిద్ధింపదు. బాహ్యజ్ఞానద్వారములగు నింద్రియము లెంతమాత్రము నాత్మతత్త్వాన్వేషణమందు సహకార మొనరింపవు. వైశేషికరసాయనాదిశాస్త్రవేత్తలు ప్రయోగములవలనను శోధనలవలననువస్తుయాథార్థ్యముసుగని పెట్టునట్లుధ్యానముచేతను ఆంతరదృష్టిచేతనుఆత్మ కనుగొనఁబడును. కఠోపనిషత్ప్రతిపాద్యమగు నీయర్థము నీతఁడుస్వమతముగాఁబరిగ్రహించిజనులకుఁదెల్పెను. సచ్చిదానందస్వరూపుఁడగు భగవంతుఁడు సర్వభూతములకు నంతర్యామియై యున్నాఁ డని యితనిముఖ్యసిద్ధాంతము. అట్లైనచో లోకనీతికి భంజకముగాదా యని యెవ్వరైన వాదించినచో వారికతఁడిట్లు ప్రత్యుక్తి చెప్పువాఁడట: "అట్టి వాదము కొరడాదెబ్బలచే నదల్పబడు పశువులు చెప్పవలసినది. నీ వట్టిపశువై నయెడల మనుష్యుఁడవై జీవించుటకంటె నాత్మహత్యచే జచ్చుట మేలు నేను బోధించు నీసిద్ధాంతమే లోకనీతి కనుగుణమయినది. పరులకు మేలుచేయుటయే గొప్పనీతియని సర్వమతము లేకగ్రీవముగా బోధించుచున్నవి. అఖండమగు మహాకాశమువలె నందఱిలోనున్న యాత్మయు నఖండముగావున నీవు పరులకు హానిచేసినయెడల నీకు నీవే హానిచేసికొన్నవాఁడగుదువనిఅద్వైతము దృఢముగా బోధించుచున్నది. మానవజాతి వారందఱుపాపులనియెడు క్రైస్తవమతసిద్ధాంతము నీతఁడు మొదలంట ఖండించెను." ప్రతిమనుజునియందు బ్రహ్మజ్యోతిస్సు ప్రకాశించుచున్నది. ఈశ్వరుఁడు శరీరముగలవాఁడని యవివేకులు తలంచెదరు. అతఁడు నిరూపుఁడు. పామరుల కీశ్వరునియందు గుఱికుదురుటకు విగ్రహారాధనము విధింపఁబడినదిగాని పూర్ణజ్ఞానులగువారు జగమంతయు నీశ్వరమయముగాఁ జూతురు. ప్రతిమనుజునికిఁ బరమతసహన ముండవలెను. పరమతనింద పరమతస్థుల హింసించుట మతనిష్ఠుని కివిరోధములు. ఆత్మసాక్షాత్కారమే

స్వామి వివేకానంద

మతమునకు ముఖ్యప్రయోజనము. అది సిద్ధించుట కేమత
మయిననేమి? మనుష్యుఁడు మహమ్మదీయుఁడైగాని క్రై
స్తవుఁడైగాని బౌద్ధుఁడైగాని యుండవచ్చును. అట్టివాఁ
డుగూడ ముక్తినొందును. ఒకపట్టణమునకుఁ బోవుమార్గ
ములనేకములున్నట్లు ముక్తిని సాధించుటకనేకమతములు
ననేకోపాయము లున్నవని తెలిసికొని స్వమతమే మంచి
దనియుఁ బరమతము మంచిది కాదనియు నెన్నఁడు
నాక్షేపింపఁగూడదు. సరియైన ఆత్మజ్ఞానము జ్ఞానానురూ
పమగు నాచరణము ప్రవృత్తిలేనివానికిఁ గేవలమతదురభి
మానము ముక్తినియ్యఁజాలదు. ఇదిగాక మన మవలంబించు
మతము సార్వలౌకికమైనదిగా నుండవలెను. ప్రతిమనుజుఁ
డును తనమనస్సుకిష్టమై తానొప్పుకొనునది మతముకానే
రదు. ఎట్లన ఒకఁడు తన కిష్టమగు నేదో యొకసిద్ధాంత
ము నూహించి దానిని బలపఱుచుటకుఁ బలువురకుపదేశిం
చి వారినందఱనుఁ దనకు లోఁబఱచుకొని యొకమతముగా
నేర్పఱచును. మతస్థాపనకర్మ కిది తప్పుదారి. సర్వమత
ములయందున్న మూలతత్త్వము నెఱుంగవలయును. ఆ
తత్త్వమే నానావిధములఁ దెలుపఁ బడును. ప్రతిమతము
నకుఁ దత్త్వశాస్త్రము, పురాణము, కర్మతంత్రము కలవు.
లోకములోఁ బ్రతిమనుష్యుఁడును తనమతముతో సంబం
ధించిన జ్ఞానశాస్త్రమే పరమార్థ మనియు, పురాణగాథ
లన్నియు సత్యమయిన చరిత్రములనియు, కర్మతంత్రము
ముక్తిమార్గమనియుఁ దలంచుచుఁ బరమతస్థుల జ్ఞానశాస్త్ర
ములు మతాభిమానముచే వ్రాయఁబడినవనియు వారి
పురాణములు మూఢవిశ్వాసమూలకములనియు వారికర్మ
తంత్ర మతినింద్యమనియు నాక్షేపించుచుండును. ఇట్లె
న్నఁడు కలంపఁగూడదు. ఒకనిమత మెంతయథార్థమో
అట్లే మఱియొకనిమతముగూడ నంతయథార్థము. సర్వమత
ములలోనుండు తత్త్వ మొక్కటియే యని తెలిసికొనుట
సార్వలౌకికమతము (Universal Religion.) అదివృద్ధి
చేయునదిగాని పాడుచేయునదిగాదు. అది ఒకనికిఁగల
మతవిశ్వాసమును జెడఁగొట్టుటకుఁ బ్రయత్నింపకుండ వాఁ
డున్నస్థితినుండి మఱింతఅభివృద్ధికిఁ దెచ్చును. మనుష్య
బుద్ధులు నానావిధములు. ఒక్కొక్కనికొక్కొక్కదానియం
దు రుచికలుగును. కొందఱికిఁ దత్త్వచింతయందు, కొందఱికి
భక్తియందు, మఱికొందఱికి కర్మయందుఁ బ్రీతిపుట్టును. నేని
[illegible] చెప్పిన సార్వలౌకికమతము పైనిజెప్పఁబడిన యధి
కారులకందఱికిఁ దగియున్నది. ఇది కేవలముపనిషత్ప్రతి
పాద్య మయినది. ఆత్మసాక్షాత్కారమునకు జీవాత్మపర
మాత్మైక్యమునకు ముఖ్యమయినసాధనము యోగము.
తత్త్వచింతకునికి జ్ఞానయోగమనియు, భక్తునికి భక్తియోగ
మనియు, కర్మికిఁ గర్మయోగమనియు నీయోగము పల్కు
తెఱఁగులు. ఈయన్నిటియందు నంతర్భూతమై యుండు
సారాంశమేమనఁగా ఫలాపేక్షవిడిచి పనిచేయుట. ఇది
యే ముఖ్యమైనమత"మని వివేకానందుఁడు స్వదేశస్థులకుఁ
జిరకాలము బోధించెను.

ఆతఁడు సంఘసంస్కరణవిషయమయి చెప్పినమా
టలుగూడ నిచట మనము స్మరింపఁదగియున్నవి.

1893 వ సంవత్సరమున అతఁడు జపానుదేశమునుండి
వ్రాసినజాబులో నిట్లు నుడివెను. "దేశీయసోదరులారా!
విదేశములకు నౌకలతోఁ బోవుటవిషయమయి మీకుండె
డు దురభిప్రాయములను పట్టుదలను విడువుఁడు. మీగూ
ళ్లలోనుండి బయటికిరండు. మగవాండ్రనిపించుకొనుఁడు.
మీకన్నులుదెఱచి దూరముగాఁ జూడుఁడు. ఇతరదేశస్థు
లెట్టియభివృద్ధిలోనున్నారో విచారింపుఁడు. మీకు మీ
దేశమం దభిమానమున్నయెడల నింతకంటె గొప్పసంగతు
లను నేర్చుకొని విజ్ఞానులై దేశము నుద్ధరింపుఁడు. వెనుకకుఁ
జూడకుఁడు. మనజాతీయాభివృద్ధి యుగములతరబడి నై
నదిగాని స్వల్పకాలములో నైనదికాదు. సంఘసంస్కర
ణము లుత్తమవర్ణములవారివిషయమయ్యేగాక నిమ్నజా
తులవిషయమైగూడఁ జేయఁబడవలయును. మన మితరవర్ణ
ములవారికిఁగూడ విద్యగఱపి బ్రాహ్మణులస్థితికిఁ దీసికొని
రావలయును. బ్రాహ్మణులే హెచ్చుగువారు; తక్కినవర్ణ
ములవారు తక్కువయని వివాదములు పెట్టుకొనుట జాతీ
యాభ్యుదయమును జాతీయోత్సాహమును పాడుచేయును.
అందఱికంటె మేమేగొప్పవారము మేమేస్వతంత్రులము
అని బ్రాహ్మణులు విఱ్ఱవీగుకాలము గతించినది. ఇపుడం
దఱు సమానులే. అబ్రాహ్మణులారా! బ్రాహ్మణులవలె
మీరుకూడ సంస్కృతభాషనభ్యసింపుఁడు. హిందూదేశ
ములో సంస్కృతభాష - గౌరవము సమానములైనవి.
మీరు సంస్కృతవిద్య నభ్యసించినచో బ్రాహ్మణతుల్యు
లగుదురు. బ్రాహ్మణులారా! మీరును మీదురభిప్రాయ
ములను మీమీపట్టుదలను విడిచి మీవివేకమునకుఁదగినట్లు

క్రిందిజాతివారివిషయమయి ప్రవర్తింపుఁడు. హిందూదేశమందుండెడు తక్కినజాతులవారి నుద్ధరించుబాధ్యత మీయందున్నది." అని యిట్లు బ్రాహ్మణులకు బ్రాహ్మణేతరులకు బోధించెడివాఁడు.

ఇట్లు వివేకానందస్వామి వ్రాసినఉపన్యాసములు పత్రికలు మొదలగునవి అతిహృద్యములు నతిసుందరము నగు నభిప్రాయములచే నిండియున్నవి. అతఁ డత్యుజ్జ్వలమైన ప్రతిభావిశేషమున సాధారణమగు బోధకతాసామర్థ్యముగలవాఁడు. అతఁడు తానుచేయఁబూనుకొన్నపనిని నిర్వహించుటకై తనయాయుష్యమునంతయును వ్యయపఱిచెను. విద్యార్థిమిత్రములారా! మన మతనిచరిత్రము చదువుటవలనఁ బనియం దతనికున్నపట్టుదల, శ్రద్ధ, అతని సద్భావము, అతని నిష్కాపట్యము, అతని భూతదయ, అన్నిటికంటె హెచ్చగు స్వసుఖనిరపేక్షత్వము మొదలగు సద్గుణములు మనహృదయఫలకమునందుఁ జెక్కఁబడఁదగిన పాఠము లయియున్నవి. మహాపురుషులచరిత్రములు లోకమున కుదాహరణభూతములు. అట్టివారికి మనము సమకాలికులము కాకపోయినను వారిచరిత్రములనైన శ్రద్ధగాఁ జదివినయెడల వారిసత్ప్రవృత్తి, వారిసద్గుణములు కొంతమట్టునకు మనకుఁగూడ నలవడునని తలంచెదను.

మాతృసందేశము

కొప్పర్తి నారాయణమూర్తిగారు, బి. ఏ., ఎల్. టి., (సాహితీసమితి)

గుండె బరువు నొకకొంత బాపుకొన
పంపుచుంటినీ వార్తను నేను
చెవిని బెట్టుమా చెప్పెదుదానిని
కన్నతల్లినని కాస్తతలంచి
పట్టెడు కూటికి పరదేశములకు
పరుగిడ నేలర? వరతనయా!
ఇంటియొద్ద నే నిటు లుండగను
వదలిపోవుటకు ప్రాణ మెటొప్పె
చిన్ననాఁటి నీ విభవంబును గని
విశ్వంబెల్లను వికసించె గదా!
విన్నవోవునను వీక్షించెడి యీ
విశ్వం బిప్పుడు విలపించుకద!
కొదువలేనినా కూర్మిదినములను
తలచిన గుండెలు తరుగుకుపోవు!
కొడుకులుగల్గియు కొఱతగల్గిన
అమ్మ బదుకు నిక నడుగగ నేల!
మోదావహమై మ్రోగిపారెడివి
ఆనందాశ్రులు అడుగంటినవి
ఉడుకు బాష్పములె ఉబికిపారుచును
ఉన్నప్రాణముల నూడగజేయు!

కాలు సేతులను కదపగి లేనుర
పెదవుల నరిగా మెదపగ లేను
నిన్ను చూడకను నిలువగ లేనుర
కన్నకడుపునే కానటనోయి!
పూర్తిగ కన్నులు పోవక మునుపే
కంటబడుము నా కన్నులపాపా!
బొత్తిగ పుటములు పూడకముందే
అమృతపువాక్కుల నానగనిమ్మ!
స్పర్శజ్ఞానము చావకుంపనే
వ్రాలిపడుము నా యొడిలోపలను!
ఐహిక సౌఖ్యము లాసింపను; నీ
పెట్టుపోత లిక వట్టివి సుమ్మ!
ఇపుడని యికనని యెపుడును కాటికి
కాళ్లను చాచుకు కూర్చుని యుంటి;
ప్రాణము నీపై పరుగిడుచున్నది
పట్ట శక్యమును బాయుదునేమొ?
ఆసల దెల్పితి ఆగ్రహమొందకు
ధర్మమె నిల్చును ధారుణిలోన.
వెట్టిభ్రాంతియని విసుగు నొందకుము
గాలి ప్రాణ మెగడియకునే మొ!

శ్రీ సింహాచలక్షేత్రమ్

దేవులపల్లి అప్పలనరసింహం గారు, ఎమ్.ఏ., ఎల్.టి.

శ్రీ సింహశైలశిఖరే నివసత్యయం భోః
వారాహదేహవిలసత్ప్రభు రాత్మయోనిః,
ఆ త్స్వీమాం బహువిధాసు నిమజ్జితాంగీం
త్రాయేత గాం దితిసుతాదివ భారతీం యః.

శోభాయుక్తమై తనరారు నీసింహాచలశిఖరమున, పూర్వము దితికుమారుఁడగు హిరణ్యాక్షునిబారినుండి భూమిని రక్షించినరీతిని నేఁడు బహువిధములగు నాపదలలో మునిఁగియున్న ఈభారతభూమిని ఉద్ధరింపఁదగిన స్వయంభువగు ప్రభుఁడు వరాహవిగ్రహమున విలసిల్లుచు నివసించియున్నాఁడు, గనుఁడు.

హేమనేత్ర మథ హేమగాత్రిణమ్
భ్రాతరౌ జగదబాంధవౌ పురా,
సంవిదార్య నఖదంతహేతిభి
ర్యజ్ఞసూకరనృసింహ! శోభసే.

అన్నదమ్ములును జగత్తునకు శత్రువులును నగు హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపులలో, మొదట హిరణ్యాక్షుని వరాహమూర్తివై దంతాయుధములచేతను, పిమ్మట హిరణ్యకశిపుని నరసింహమూర్తివై నఖాయుధములచేతను జీల్చి; అన్నదమ్ములిద్దఱను అణఁచుటకు "ఎత్తిన అవతారములు రెండును నొక్కటిగానే భావింపఁబడవలయును. అని సూచించుటకునై యీ క్షేత్రమున శ్రీ యజ్ఞవరాహ లక్ష్మీనృసింహస్వామి" యను నామమున శోభిల్లుచున్నావు.

రూప ముగ్రమపి ధారయ న్ముహుః
దుష్టదానవ విదారణోత్సుకః;
శాంతమూర్తి రితి శస్యసే బుధైః
హ్లాదితైః కరుణయా తవ ప్రభో!

ఓ ప్రభువా! దుష్టులగు దానవులను చీల్చుటకై మాటిమాటికి నుగ్రరూపమును ధరించుచున్నను నీకరుణచేత సంతోషింపఁజేయఁబడిన జ్ఞానవంతులచేత శాంతమూర్తివనియే ప్రశంసింపఁబడుచున్నావు.

అత్ర యే శరణ మాగతా న తే
భీతి మాప్నుయు రితీవ యంత్రితః;
ఉగ్ర! వారయసి దీప్తి మాత్మన
శ్చందనేన శిశిరేణ వల్గునా.

ఓ ఉగ్రమూర్తీ! ఇక్కడకు శరణార్థులై వచ్చువారు భయమునొందుదురను శంకచేతను నీదీప్తిని చల్లని చందనముచేఁ గప్పించుకొనుచున్నావు.

తేన సింహగిరిమధ్యసంస్థితమ్
రమ్యవృక్షవనరాజిశోభితమ్,
శీతలాచ్ఛమధునీర ముద్గిర
త్స్రవణం భవన మాదృతం త్వయా.

అందువలననే సింహశైలమధ్యమున నున్నటువంటియు, మనోహరములగు వృక్షములు వనపంక్తులచే శోభించుచున్నట్టియు, చల్లని నిర్మలమైన తియ్యని నీరునిచ్చుధారలు గల్గినట్టియు ఆలయము నీచేత అంగీకరింపఁబడినది.

చూతబిల్వపనసైః పవిత్రకైః
నారికేళకదళీఫలద్రుమైః,
పుష్పితైశ్చ కరవీరచంపకై
రాతనోతి నయనోత్సవం నగః.

మామిడి మారేడు పనస మదనానప కొబ్బరి అరఁటి మొదలగు ఫలవృక్షములతోను పుష్పించిన చంపక వృక్షములు గన్నేరు (అనఁగా నూఱువరహాలు, వేయివరహాలు అనఁబడు) వృక్షములతోను నిండియున్న యీకొండ కన్నులకు పండుగుఁ జేయుచున్నది.

కర్క-శాశ్మశిఖరః క్వచి ద్గిరిః
కేసరీవ భయదో ఽపి రాజతే,
గోమహిష్యజకులాదిభి ర్వ్రత
శ్శాద్వలాంబరమనోజ్ఞసానుమాన్.

ఈ కొండ కొన్నిచోట్ల కఱకురాలతోఁ గూడిన శిఖరములు గలిగి కేసరజాలముగల సింహమువలె భయంకరముగ గనుపడినను మరికొన్నిచోట్ల గోవులు, మహిషములు, మేఁకలు మొదలగువాని మందలతో నొప్పారుచు పచ్చికపలువలతో కప్పఁబడి మనోజ్ఞములగు చరియలు గలిగి శోభిల్లుచున్నది.

నోదనో విబుధసంఘవిద్విషామ్
అర్థినాం హృదయతాపనోదనః,
యుక్తరూప మితి వాత్మనః స్థితే
రధ్యతిష్ఠ దచలం నృకేసరీ.

తాను దేవతాసంఘములకు శత్రువుల నణఁచువాఁడును, భక్తుల హృదయతాపమును అణఁచువాఁడును అగుటను, ఒకేకాలమున భయంకరమును, శాంతికరమును నగు తనరూపమునకు ఒకప్రక్క భయంకరమును, ఒకప్రక్క మనోహరమును నగు నీ సింహశైలము తగిన నిలయ మని నరహరి యిందు నిలిచెనుగాఁబోలును.

హేమచంపకగులాబిమల్లికా
పుష్పదామపరిశోభివక్షసమ్,
కంఠలంబికరవీరమాలినం
శాంతరూప నృహరిం సదా భజే.

స్వర్ణచంపక, గులాబి, మల్లె మొదలగుపుష్పమాలికలతో అంతటను శోభించుచున్న వక్షస్థలము గలిగినటువంటియు, కంఠమునుండి వ్రేలాడు తెల్లగన్నేరు (వేయినరహాలపుష్పముల) మాలికలు గలిగినటువంటియు శాంతరూపమును ధరించిన,నరహరిని నిత్యమును భజించుచున్నాను.

వ్యక్తవిగ్రహ మహీహ సంస్థితమ్
వ్యక్తరూప రహితం నిబోధత,
మామితి స్ఫుటయితుం ప్రణేముషాం
చందనేన హి తనుం నిగూహసే.

"ఇచ్చట స్పష్టముగా రూపమును ధరించి కనుపడుచున్నను నేను నిజముగా నిర్ణయింపఁగల రూపము లేని అవ్యక్తుఁడను అని తెలిసికొనుఁడు" ఈరీతిని నీకు వందనము చేయుటకు వచ్చు భక్తులకు బోధింప నెంచి కాఁబోలు చందనముతో నిజరూపమును మఱుఁగుపఱచుచున్నావు.

రక్ష కేశవ జనార్ద నాచ్యుత
శ్రీశ సింహబల దానవాంతక!
సాధుదీనజనరక్షణోద్యతో
రక్ష న స్సుఖజలాయు రేషిణః

ఓ కేశవా, జనార్దనా, అచ్యుతా, లక్ష్మీశ్వరుఁడా, సింహవిక్రముఁడా, దానవాంతకుఁడా, సాధువులను దీనజనులను పరిపాలింప నుద్యుక్తుఁడవై సుఖమును బలమును ఆయువును గోరుచున్న మమ్ము రక్షింపుము.

సంసృతే రతి విషణ్ణమానసమ్
శాంతిదానకృపయా సముద్ధర,
శ్రీనివాస భవదంఘ్రిచింతనాం
సుస్థిరాం మయి కురు ప్రసాదతః.

సంసారమువలన మిక్కిలి విషాదమును బొందిన మనస్సుతోనున్న నన్ను శాంతి నిచ్చు కృపతోడ నుద్ధరింపుము. ఓ శ్రీనివాసా! అనుగ్రహముతో నీ పాదచింతనను నాయందు స్థిరముగా నెలకొల్పుము.

ఏకం వసంతతిలకంచ రథోద్ధతాఖ్యా
న్యేకాదశేహ కులకే రచితాని భక్త్యా,
శ్రీసింహశైలనిలయాయ సమర్పితాని
మాల్యాని సంతు హృదయోపవనోద్భవాని॥

నాహృదయమను పూలతోఁటయం దుద్భవించినవియును ఈకులకమను పద్యమాలికయందు భక్తితోఁ గూర్పఁబడినవియును నగు ఒకవసంతతిలకముతోఁగూడిన పదునొకండు రథోద్ధతావృత్తములు శ్రీ సింహాచలవాసునికి స్వీకారార్హంబు లగుఁగాత!

పండిత ప్రతిజ్ఞ

దువ్వూరు రామిరెడ్డిగారు

మొన్నటి పుష్యపంచమికి ముప్పదియేండ్లవయస్సు చెల్లె నిం
కెన్నిదినంబు లీగురునింట వసింతు? సమస్తశాస్త్రముల్
తిన్నగ నేర్చుకొంటి "మనతిమ్మయశాస్త్రికుమారుఁ డెంతలో
నున్నతి కెక్కె" నంచు నను నూరిజనుల్ వినుతింతు రెప్పుడున్.

గీ. సగము ప్రాయంబు విద్యావిచారమందె, గడచె; సంసారసౌఖ్యంబుఁ బడయ నైతి
గొప్పవారింటఁ బెండ్లాడఁ గోర్కె గలదు, గాని దారిద్ర్యదోషంబు కంటకంబు.

గీ. ఎవరి నడిగినఁగాని "మీ కెంతయాస్తి? పెండ్లికూఁతురి కేనగ పెట్టఁగలరు?
ఇంటిమర్యాద లెఱిఁగి మా హెచ్చు నెంచి, పెండ్లి వేడుక నడుపంగఁ బ్రీతి గలదె?"

చ. అని మఱి యేమొ యేమొ మఱియాదలుగీదలు దెల్ప నోర్పుతో
వినివిని చీదరించుకొని పెండ్లిపెడాకులు మానుకొంటి; నై
నను జెలికాఁడు నామనమునం దొక కోరిక విత్తు నాఁటి తి
య్యని నుడికారపుందడిని నంకురమెత్తఁగఁ జేసి యిట్లనెన్.

చ. జను అనుకోఁగ విందు; నెలజవ్వని, తాఁకినఁ గందిపోవు మె
త్తని చిగురాకుమేను, కనుదమ్ముల లోకము మోహపుచ్చు మో
హనమగు నింద్రజాల మెదొ యాడుచునుండు; వివిక్తకాననం
బున సెలయేళ్లకూలములఁ బూఁబొదరిండ్ల వసించు నొంటిగన్.

గీ. పేరు "కవిత"యంట, పెద్దలుం బిన్నలు, గారవింపఁ బెంపు గాంచునంట;
ఇష్టమున్నఁ, గోర్కె లీడేర్పఁ దనకుఁ దా, వరుని సరసహృదయు వలచు నంట!

మ. కులముం జూడదు, డబ్బు గోరదు, మనఃకూలంకష ప్రేమతో
వలచుం దాను గుణాఢ్యు నైన; నెటు నిర్బంధించి కామింప భూ
వలయాధీశున కైనఁ గానిపని; నీ పాండిత్యముం జూపి యా
పొలఁతిన్ లోఁగొను మన్నమాటలు మదిం బూరించెఁ బేరాసలన్.

గీ. అఖిలశాస్త్రపురాణేతిహాసములను, సంస్కృతాంధ్రకావ్యకలాపసంపుటముల
మూటముల్లెలుగాఁ గట్టి మోసికొంచుఁ, దరలితిని గవితాస్వయంవరమునకును.

గీ. జనకుఁ డొసఁగిన దేవతార్చనపుఁ బెట్టె, నంచు చినిఁగిన మడిపట్టుపంచెఁ జుట్టి
చంకఁదగిలించి, వెలిబూది సంచిగూడఁ, బదిలముగ దాఁచికొని దారిఁ బట్టినాఁడ.

సీ. తలయూఁచినపుడెల్లఁ దళతళద్యుతి నింపు, మకరకుండలములు మాకు లేవు;
పాండిత్యమున కనివార్యలాంఛనమైన కాశ్మీరశాలువఁ గప్పలేదు;
లలితంపుఁగవ్వలగుండెలు ఝల్లుఝల్లన, గండపెండారంబుఁ గాలఁ దొడుగ
మునుకొని తనకన్నముందు బారెఁడు వోవ, బిరుదు పేళ్లెవరైనఁ బెట్ట రయ్యొ!
ఐనఁ గానిమ్ము, నా కున్నయంతవట్టు, కేమి లోపంబు లే దెవ రేమి యన్నఁ
గంచుగంటపు వ్రాయసకాఁడఁ గానె? మిగత భారంబు దైవముమీఁద నిడితి.

చ. అని తలపోయుచుం దుదకు నాకవితాలలితాంగిఁ బెండ్లి యా
డినగతి మోర యెత్తి నడ టెక్కు సుమాళము సందడింప లోఁ
దొనికెడి భావిభోగపరితోషప్రభావన ఱెప్పలార్చుచున్
వనమున కేఁగుచుండె మనపండితశాస్త్రి జయాభిలాషతోన్.

చ. చనిచని కొన్నినాళులు వసంతశుభోదయవేళఁ గొండదా
పున దిగఁబాఱు వాఁక కిరుపుంతలఁ బూఁబొద లందగించు చ
క్కనివనిఁ జొచ్చి దప్పి నడగాసియుఁ దీఱ జలంబుఁ గ్రోలి చ
ల్లనిపొదరింటినీడఁ బదిలంబుగఁ గూర్కి సుఖంబు చేసెన్.

గీ. అంతలోన నెండయూరాట మొక్కింత, దొలఁగఁ బూఁతగాలి తోడ వీచె;
కొంపసెలలసడులు కోయిలపాటలు, మిళితమయ్యె నొడలు పులకరింప.

మ. చిప్పరాకుల్ దెగ మేసి పోతరమునం జెంగించుచున్ దాఁటుచున్
దప్పదవ్వోగుచుఁ, గొమ్ము పుట్టుతఱిఁ బంతాలాడి కండూతి వో
వ వడిన్ ముల్దల డీలుచున్ హరిణశాబంబుల్ వినోదించుఁ గే
ళివిహారంబుల నిర్భయంబుగను, వల్లీచ్ఛాయ లాసించుచున్.

గీ. అట్టినవమనోహరారణ్యమందు నొక్క, మావికొమ్మకు నల్లిన పూవుఁదీవ
తూఁగుటుయ్యెలఁ గూర్చుండి, తునిగి రాలు, విరుల జడిగొట్ట నొకవన్యతరుణి యూఁగు.

ఉ. ఆవలపించు తొయ్యలి కొయారము నేర్పఁ గలాపి ప్రేమసం
భావనతోడఁ గుత్తుకను బయ్యెదమీఁదుగ మూపుఁ జేర్చి పూఁ
దావ్రలఁ జల్లు క్రొవ్వాదతలాపిని మోమరమోపి, మెత్తగం
జే విరితెక్కపై నిమురఁ జల్వయొడిం గనుమోడ్చె హాయిగన్.

ఉ. కోయిలపాటకత్తె తనకూఁతలతప్పుఁదెలుంగు దిద్దికోఁ
బాయక యభ్యసించుఁ జెలిపజ్జను పాఠము; గోరువంక క
త్యాయతశిక్షనైన దొసఁగంతయుఁ బోదు; సమర్థుఁడౌ గురుం
డైయును జక్కఁజేయఁగలఁడా ప్రతిభావిహీనశిష్యులన్.

మ. అపుడే నిద్దురలేచి పండితుఁడు, నయ్యాలూఁగునాలేమ యం
దపుఁజందంబును రూపురేక వెలుఁగొందం గాంచి యూహించుఁబో
శ్రీపదాబ్జంబుల మ్రొక్కినం దొలఁగవే నిర్మూలమై పాపముల్
అపురూపం బిటువంటిమూర్తి యని వెయ్యాఱుల్ విలోకించుచున్.

గీ. పలుకరింప నెంచి, పలికిన నేమని, బెడఁద వచ్చునన్న బెంగతోడ
నీళ్లు నములుకొంచు నెత్తిగోఁకుచు నిల్వఁ, జూచి చూడనట్లు చూచి చెలువ.

ఉ. ఉయ్యెల డిగ్గి పయ్యెదను నోరముసుం గిడి జవ్వనంపులా
గియ్యది యన్నపోల్కిఁ గను లెత్తియు నర్ధనిమీలితంబుగా
నయ్యలినీలవేణి నడయందము దోఁపఁగఁ జెట్టుచాటుకుం
జయ్యనఁ బోయి తేనియలు జాల్కొనఁ బల్కెఁ దెనుంగుమాటలన్.

గీ. సిగ్గు పైకొని చెక్కిళ్లు జేవురింప, సగముసగముగఁ బల్కె నాసొగసులాఁడి
"యతిథులరు, మీకు స్వాగతం బన్నుడులు, పడెను జెవిలోన విని వినఁబడనియటులు.

గీ. ముగుదమాట సూదిమొన మోపునంతటి, సందుఁ జేయ నళుకు జాఱవిడిచి
పండితుండు పల్కె వనిత! నీవెవతెవు? ఒంటికత్తె విచట నుండనేల?

చ. అన విని కాంత నేఁ గవితనయ్య! వనాంతరసీమలందు రే
యును బవ లెప్పుడుం బ్రకృతియుత్సవముం దిలకించుచుం బికాం
గనలు మయూరముల్ సఖులుగాఁ బరిచర్యలు సల్ప నొంటిగన్..
దినములఁ బుత్తు జవ్వనముఁ దీరును దియ్యము శాశ్వతంబుగన్..

మ. కలికీ! యెంతటిచింత! నీవె కవితాకళ్యాణివా? బాపురే!
తెలియం జాలకయుంటి, నీకొఱకు నే దేశాలు పట్నాలు కో
టలు పేటల్ గిరు లేళ్లు దాఁటుకొని మూటాముల్లెభారంబునన్
దల చెప్పట్టగ బట్టగట్ట విసుగెత్తన్ వచ్చితిం గానకున్.

గీ. నిన్నుఁగూడి ధర్మనియతులఁ బాల్గొనఁ, దలఁచి వచ్చినాఁడ, వలచినాఁడ;
నన్నుఁ ద్రోసిపుచ్చ న్యాయంబె? వైదిక, విధిహితంబుగాఁగఁ బెండ్లియాడు.

గీ. అన్నవేళకు నతిథు లభ్యాగతులును, నింటి కరుదెంచి కూర్చుండ, వంట గింటఁ
జేయ నిల్లాలు లేదని చెప్పలేక, తెగఁబడితిఁ గాంత! యాకొఱ దీర్పు మింక.

సీ. హేమంతమున నైన నేటిసీట మునింగి, మడిదోవతులు పాఁతమైల లుదికి,
యిలు నూడ్చుటాదిగాఁ గల ప్రాఁచిపనులెల్ల, విసుగువేసట లేక వెళ్లఁబుచ్చి
దేవతార్చనవేదదీపంబు వెలిఁగించి, భోజనంబున వంటపనులఁ దీర్చి,
యిరుగుపొరుగునిండ్ల కేఁగక తమయిల్లు, కనుపెట్టుకొని, దూది పెనఁచి దివ్వె
వత్తులను జేయుటో, లేక వలయువిస్తరంబులు గుట్టుటో తడిబట్ట లార్చుటయును
గాక యిల్లాలి కింకొక్క కార్య మున్నె? యట్టిగృహిణీపదంబు నీ కను చాన!

సీ. వేదవేదాంగముల్ వివిధపురాణేతిహాసముల్ నాబుద్ధి నరగిపోయె
పంచకావ్యాల నేపట్టున నేశ్లోక, మడిగిన వల్లింతు నప్పుడపుడె
ఆఱేండ్లు పాణినియము పీల్చి పిప్పిఁ జేసితి నది నాయందె జీర్ణమయ్యె
వసుచరిత్రంబున వ్యాఖ్యానయుతముగ, శ్లేషభంగుల విమర్శించినాఁడ
కడకుఁ జిన్నయసూరివ్యాకరణ మెల్లఁ, బుటలు మలినంబుగాఁగ నెప్పుడును జదివి
సిద్ధిపడసితి; నమరంబుఁ జిత్తశుద్ధితో నుపాసించి పొందితి దొడ్డఫలము.

సీ. శాకుంతలములోన శతసహస్రములుగ, వ్యాకృతిదోషముల్ బయలుపఱతు
భవభూతిసాహిత్యభాండార మెల్లను, గాసుకుఁ గాకుండఁ గడిగివైతు
బాణుని శ్రీహర్షు భారవి ఝాడింప, దొలిదెబ్బకైనను నిలువఁ గలరె?
తిక్కయజ్వకుఁ దలతిక్క మాన్పెద నన్నఁ, బెరపిగా నొకనాఁడు తీఱలేదు
ఇంకఁ దక్కినవార లదేమి లెక్క, ముక్కుఁ బట్టినఁ బ్రాణంబు మొదలె పోవు
కాంత! నాకన్న నేర్పుగల్ గలరె చెపుమ? నేను ననుఁగూర్చి పొగడుట నియతి గాదు.

గీ. సత్కవి, ప్రబంధ వేంకటేశ్వరవిజయవి,లాసకర్త నామది కెక్కులాగు వ్రాసెఁ
గాని, కొందఱు పాండిత్యగణ్యతావి,హీనతను దాఁచ, రస మని యేడ్చినారు.

చ. అని తనమాటముల్లెలు రయంబున విప్పి నెలంత! పొత్తముల్
గనుమ, యధీతమయ్యె నివి; గ్రంథము లెన్నియొ మోయలేక యిం
టను బదిలంబు చేసితిని; నాశ్రమ మెల్లను జింత చేసి నన్
గనుమ కృపాకటాక్షములఁ గామిని! నీమన సేమి చెప్పుమా!

గీ. తనకుఁ బరమశత్రుఁ డెనలేనిఛాందసుం, డింత కెటులొ దొరకె; నింతతోడ
విడువరా దటంచు వెలఁది సంతోషించి, హాస్య మనుభవింప నభిలషించి.

గీ. ధర్మశాస్త్రమెల్లఁ దనువున జీర్ణించె, నిగమవిధులయందు నిధులు మీఱు;
అట్టిలౌట దలఁప కెట్లుల నీనాఁడు, కులటతోడిపొందు గోరినారు?

గీ. అనిన విని ఛాందసుం డపు డదరి లేచి, వెలఁది యేమంటి? వీ వెట్లు కులట వైతి?
బహుపతిత్వము స్త్రీలకు భాగ్యమగునె? ధర్మవైరుధ్య మక్కటా! దాపురించె.

గీ. ఇందుకా నేను బలుపాటు లెల్ల సైంచి, యింత దూరమ్ము వచ్చుట యెమ్మెలాండి!
బ్రహ్మచారిని, బ్రాహ్మణపండితుండను, కులటసాంగత్య మేరీతిం గోరుకొందు.

చ. అని కపటంబులేని వెత లాననసీమను దేలియాడం గా
మిని! కులటత్వ మెట్టు లనుమేయము నీయెడ నన్నుం గాంతయుక్
మనమున నుబ్బుహాస్యరసమాధురి కన్నులం జిప్పిలంగ లోం
గొని మొగమందు మాయవగం గూర్చి వచించెం జరిత్ర మంతయుక్.

సీ. వాల్మీకి ముసలితాపసి యయ్యు ననుం గూడ, రమణీయకళలం గరంచి యేలెం;
గాళిదాసుండు బిగ్గం గౌంగిట లాలింప, శృంగారభోగనిర్వృతిని గంటి;
భవభూతి పాండిత్యపటిమతో శాస్త్రస,మ్మతముగ ననుంగూడి మాడినాండు;
భట్టబాణమయూరభారవిప్రముఖులు, దివ్యభూషాపేతం దీర్చినారు;
నన్నపార్యుండుం దిక్కన మున్నుగాంగం, దెలుంగుంగవు లెల్ల నాముద్దు సలిపినారు;
ప్రాంతవారల యనుభోగ్యపటిమ సడలం, గ్రొత్తగోవాళ్లు నాసించి కూడుచుండు.

చ. అన విని పండితుం డనును నందఱు ముంచిన ప్రాంతలంజవ
య్యును బడుచుందనంబుం గనులోరలం జూచెడి ముద్దరాలిసొం
పును, దనుసౌష్ఠవంబు, వలపుంబస,లెట్టులు గాచి యుంచితో
వనిత! శరీరరమ్యతకు బ్రహ్మ వినీతిని గూర్పం డేలొకో?

గీ. అనుచు గ్రంథంబు లెల్లను నట్టె జవిరి, మూంటముల్లెగ సవరించి పోంతి! నేను
బోయి వచ్చెద, మనపొందు పోనంగ దనినం, జెలియ చిఱునవ్వు నవ్వుచుం జెంతం జేరి.

ఉ. ప్రేముడితోడ నాయురము బిట్టుగ నీకవుంగింటం జేర్పకే
యోమనుధర్మశాస్త్రరత! యూరక పోయెదె యంచుం దెచ్చికో
ల్దిమన మూని కౌంగిలిడం దేరకుం దత్తఱ మంది చూచు చే
మేమొ వచించుచుం గనుల నెత్తక చేతుల నూడంబీకెనన్.

సీ. ముద్దుమాటలు వల్క మోము చిట్లించుచు, శబ్దసంస్కారంబు చాల దనును;
అడవిపూందొడవులం దొడిగియుండుటం గాంచి, యీయలంకృతి లోప మెసంగె ననును;
మురిపంబు దళుకొత్త మోవి యానంగం బోవ, నెంగిలిరస మంచు నీసడించు;
బలిమిమై గిలిగింప నులికి బారెడుదాంటి, జలిబిలినడ లెల్లం జెల్ల వనును;
పెట్టరానట్టిసిలుంగులం బెట్టి చెలువ, యాటపట్టించి చెర్లాట మాడుచుండం
గానసంబున నేడనో కానరాక, మురళిరావంబు వినవచ్చె మోహనముగ.

సీ. పూలగుత్తులం గాంచి పునికి ముద్దాడును, బికమనోహరగీతి విన్న మెచ్చు;
సెలయేళ్లపాటలం జెవియొగ్గి యాలించు, రాలుంబువ్వుల నేరి మాల గ్రుచ్చు;

పొదరిండ్లలోఁ దూఱి పొదలయల్లికఁ జూచు, నడవిజింకలతోడ నాటలాడు;
సాంధ్యారుణాంకితజలదఖండముఁ గాంచు, వనరామణీయకమును దలంచు;
మధురరసము తఱచు మనమునఁ దోలఁకాడ, లోకమెల్లఁ దేనెపాక మనును;
నిట్టిమృదులహృదయుఁ డెచ్చోటనుండియో, పిచ్చివానిపోల్కి వచ్చుచుండె.

ఉ. ఆతనిఁ జూచి కాంత, తనయంతు నెఱింగిన చెల్మికాఁడు సాం
ధ్యాతపకాంతులం బ్రకృతియందముఁ గాంచఁగ నేఁగుదెంచెఁ; దా
నాతరుణుం డొకళ్లొకరి యంసమునం జెయి వైచి ముగ్ధసం
గీతములన్ రసంబు లొలికింపఁ దలంపులు దీవరింపఁగన్.

గీ. వచ్చి రాక మున్నె వరునిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చె, మూఁతవడ్డకనుల ముత్తెసరుల
గతిని బ్రమదబాష్పకణములు చిప్పిల్ల, నొడలఁ బుల్కనారు లుప్పతిల్ల.

గీ. రెండుకీలలు నేకమౌరీతి నిరువు, రొకరొకరికౌఁగిళులలోన నుండి రపుడు;
వసుధఁ బ్రతిదియుఁ బ్రణయపిపాసతోడ, నొకటినొకటి నాశ్లేషించు నొప్పు దోఁచె.

గీ. అనిమిషత్వమునొంది యాయద్భుతంబు, నరయుచుండెను శాస్త్రి నోరంత దెఱచి
యంతఁ గౌఁగిలి వీడి యాయబ్జనేత్ర, పిన్ననవ్వులు మోమునఁ జిన్నె లొలుక.

ఉ. చాలిఁక శాస్త్రిగారు! శ్రమ చాల వహించి మదర్థమయ్యయో!
కాలుకుఁ గాలు గొట్టుకొనఁ గాననసీమకు వచ్చి యింత కే
మేలును బొందకే తిరిగి మీపురిఁ జేరుటఁ జూడ నాకునున్
జాలి జనించె; దైవము ప్రసన్నముగా, దిఁకఁ బొందు నావుడున్.

గీ. ఈర్ష్య యొకవంకఁ బరిభవ మింకనొక్క, కడను జిత్తమ్ముఁ జఱచుఱఁ గాల్చుచుండఁ
గటము లదరఁగఁ గనుబొమల్ నటనసేయఁ, బండితుఁడు పళ్లు బిగఁబట్టి ప్రతినచేసె.

శా. నేనే తిమ్మయశాస్త్రిపుత్త్రుఁడయినన్ నిత్యమ్ముఁ గాత్యాయనీ..
ధ్యానారూఢహృదబ్జతన్ విధులసద్ధర్మంబులం బ్రత్యుష
స్స్నానంబుం బొనరింతు నేనిఁ గవితా! సత్యంబుగా నీజిగుల్
నీనాణెంబు నొయారియంచనడలున్ నిర్మూలముం జేసెదన్.

మ. అని కోపంబున మూటముల్లె గొని సంధ్యావందనాపేక్షచే
వనమార్గంబునుబట్టి యేటిదరికిన్ బాండిత్యవాహుండు పో
యిన, నాయిద్దఱు నెచ్చెలుల్ వనవిహారేచ్ఛన్ నదీసైకతం
బునకుం బోయిరి జంటఁబాయక మనంబుల్ దేహముల్ వత్తిలన్.

గీ. సందెచీఁకటిలో నేదొ, ఛాయనుండి, వీనులం బడె నశరీరగాన మొండు;
ప్రకృతి నిదురించు నాజోలపాటలోని, తియ్యఁదనము లక్కఱ దీఱ నాని.

ప్రాచీనాంధ్రు లెవ్వరు? ఆర్యులు కారా?

చిలుకూరి వీరభద్రరావు గారు

(గత సంచిక శేషము)

ఇప్పటికి రెండు వేలయైదువందల సంవత్సరములనాఁడు శాక్యులు, లిచ్ఛవులు, మొదలగు క్షత్రియసంఘములవారు బహుపరాక్రమశాలులుగ నుండి ప్రాచీనవైదికహిందూదేశమున గొప్పమార్పును బుట్టించినట్టి ప్రతిభాశాలులు. వీరికిఁ బూర్వము కురుపాంచాల శాఖలవారు వైదికమతమును విస్తరింపఁజేసి యుండిరి. అధిరాజ్యములను స్థాపింపలేదు. కాని యీశాక్యులును, లిచ్ఛవులు, మొదలగువారు మౌర్యసామ్రాజ్యము, ఆంధ్రసామ్రాజ్యము, గుప్తసామ్రాజ్యమువంటి మహాసామ్రాజ్యములను, జైనబౌద్ధమతములవంటి మహామతములను స్థాపించి భరతఖండమునకు నెక్కువ ఖ్యాతిని గడింపఁజేసిరి. ఈక్షత్రియశాఖలవారెల్లరు వజ్జియను లను క్షత్రియసంఘమునకు సంబంధించినవారు. ప్రథమమున వీరిలో లిచ్ఛవులనుగుఱించి తెలిసికొనుటకుఁ బ్రయత్నింతము. వీరినిగూర్చి బౌద్ధజైనవాఙ్మయములలో నున్నదానినంతయుఁ గ్రోడీకరించి "బౌద్ధయుగమునాఁటిక్షత్రియకులము" లను గ్రంథములో వ్రాయఁబడియున్నది. ఈగ్రంథము బాబూ విమలచరణలా గారిచే రచింపఁబడి రెండేండ్లక్రితము ప్రకటింపఁబడినది. ఈగ్రంథకర్తగారి యభిప్రాయములకును నాయభిప్రాయములకును గొంతభేద మున్నను ఈ క్షత్రియసంఘములనుగుఱించి యిదివఱకు విస్పష్టముగాక సందిగ్ధములుగా నున్న పెక్కువిషయములు వీరి గ్రంథమువలన నేఁడు తేటతెల్లము లయినవి. లిచ్ఛవులలోఁ బెక్కుతెగ లున్నట్లు తెలియుచున్నది. వేదములలోఁ గాని, మహాభారతమునఁ గాని లిచ్ఛవుల నామములు గానరావు గాని మనుధర్మశాస్త్రములోను కౌటిల్యుని యర్థశాస్త్రమునను గనఁబడుచున్నవి. వీరిజన్మచరిత్రమునుగూర్చి యొక విచిత్రమైనగాథ బుద్ధఘోషుఁడు 'బుద్ధకపాఠ' మను గ్రంథముపైని వ్రాసిన పరమాత్థ (పరమార్థ) జోతిక (జ్యోతిక) అను వ్యాఖ్యగ్రంథములో నిట్లు చెప్పఁబడినది.

కాశీరాజుపట్టమహిషి గర్భమును ధరించెను. దాని నెఱింగి యామె రాజునకుఁ దెలియఁజేసెను. అతఁడు గర్భసంరక్షణార్థము చేయవలసినకర్మల నన్నిటిని గావించెను. నెలలు గడచినపిమ్మట నామె ప్రసవగృహమును బ్రవేశించెను. ఒకనాఁటి సూర్యోదయకాలమున నొక శుభముహూర్తమున నామె ప్రసవించెను. అపు డామెగర్భమునుండి లక్కవంటియు, బంధుజీవక పుష్పములవంటియు నెఱుపువన్నెగల యొక మాంసపుముద్ద వెలు

పలపడెనట! తక్కినరాణులు దీనినిజూచి తాము రాజున కీవర్తమాన మంపినయెడల సువర్ణచ్ఛాయగల సుకుమారుని గాంచునని యెదురు చూచుచున్న రాజునకుఁ దమపై నెల్లఁ గోపము వచ్చునని భయపడి యాతనికిఁ దెలియఁజేయక వెంటనే వా మాంసపుముద్ద నొకపేటికలో నుంచి దానిపై రాజుముద్రికను ముద్రించి యియ్యది పట్టమహిషియొక్క బిడ్డ యని యొకచీటిని వ్రాసి దానికిఁ గట్టిపెట్టి యాపేటికను గంగాప్రవాహమున విడిచిరఁట. ఇయ్యది మహాభారతములోని కుంతీదేవి కర్ణుని గని యొరులకుఁ దెలియకుండ గంగాప్రవాహమున విడిచినకథను బోలియున్నది. అప్పు డాగంగయొడ్డున గోబృందములచెంత నున్న యొకయోగి గంగాప్రవాహమునఁ గొట్టుకొని వచ్చుచున్న యాపేటికను గాంచి దానిని బట్టుకొని దానింగట్టిన చీటిని జదువుకొని కాశీరాజముద్రికను గాంచి దానిని దెఱచి చూడఁగా నం దొకమాంసపుముద్ద గానంబడియెనఁట! అయ్యది గర్భములోని పిండముగా భావించి యాతఁడు దానిని భద్రముగాఁ దన యాశ్రమమునకుఁ గొనివచ్చి పదిలముగా నొకమూల నుంచి సంరక్షించుచుండెనఁట! పక్షముదినములు గడచునప్పటికి యామాంసపు ఖండము రెండుభాగములుగ విడిపోయెనఁట! అంత నాఋషి వానిని జాగరూకతతోఁ బోషించుచుండెను. మఱిపక్షముదినములు గడచునప్పటికి శిరస్సు, కాళ్లు, చేతులు మొదలగునవి యాకారము లేర్పడినవఁట! మఱియొక పక్షమునకు నం దొకటి సువర్ణచ్ఛాయను బోలిన మగబిడ్డగను, రెండవది యాడుబిడ్డగను నేర్పడియెనఁట! పితృవాత్సల్యముతో నాతఁ డాబిడ్డలను బాలుబోసి పెంచుచుండెనఁట! వారలగర్భములలోని కేపదార్థమును బోసినను మణులలోని పదార్థమువలె వికసించుచుండుటచేత 'నిచ్ఛవు' లని అనఁగాఁ జర్మములేనివారని చెప్పుకొనుచుండిరఁట! మఱికొందఱు 'లీనాచవు' లని అనఁగా సంధింపఁబడిన చర్మములు గలవారని చెప్పుకొనుచుండిరఁట! (ఇది జరాసంధుని జన్మవృత్తాంతమును బోలియున్నది.) ఆఋషి ప్రతిదినము గ్రామములోనికి నుదయమునఁ బోయి చాలప్రొద్దెక్కినతరువాతఁగాని తిరిగివచ్చుట సంభవింపనందున గోపకులు దాని నంతయుఁ గనుపెట్టి ఓఋషిపుంగవా! ఈబిడ్డలను మీవంటివారు పెంచుట కష్టము. మాకు దయచేసినయెడల మేము పెంచెదము. అని ప్రార్థింపఁగా నాతఁడు సమ్మతించెనఁట! ఆమఱునాఁడు గోపకులందఱు పతాకములను ధరించి దారి చక్కఁజేసికొని మార్గముపొడవునను బుష్పములు చల్లుకొనుచు సంతోషము పెంపుమీఱ మేళతాళములతోఁ రాఁగా నాఋషి వారితో వీరిరువురు మంచిగుణవంతులు గావున వీరిని జాగ్రత్తతోఁ బెంచి పెద్దవారయిన పిమ్మట వీరిలో నాడుబిడ్డను మగబిడ్డకిచ్చి పెండ్లి చేయుటయే కాక రాజు నడిగి కొంతభూమి గైకొని యొకపురము నిర్మించి యందు వీరిని పట్టాభిషిక్తులను గావింపవలసిన దని చెప్పి యాబిడ్డలను వారల కప్పగింపఁగా, వారలు సంతోషముతోఁ గొనిపోయి యాతఁడు చెప్పినట్లు మిక్కిలి జాగరూకులై పెంచుచుండిరి.

వీరలు పెద్దవారయినతరువాత బలాఢ్యులై గోపకులబిడ్డలతో నాటలాడుకొను చుండు నపుడు తగవులు కలిగినేని వీరలా గోపకుల బిడ్డలను దయమాలి పిడికిటిపోటులం బొడుచుచు మోకాటిపోటులు పొడుచుచుఁ గొట్టుచుండువారగుటచేత నేడ్చుచు నిండ్లకుఁబోయి తమ తల్లిదండ్రులకు వీరివలనఁ జాలమందికిఁ గష్టములు వచ్చుచున్నవనియు వీరి నుంచరాదు వర్జింపవలసిన దనియు (వర్జితవ్యా) మొఱ్ఱవెట్టి కొనిరఁట! అప్పటినుండి యాదేశము మూఁడు వందలయోజనముల పరిమాణము గలిగి 'వజ్జి' యనుపేరఁ బరఁగుచుండెను. పిమ్మట నీగోపకులు రాజుదయను సంపాదించి యాతనియనుమతిని బొంది యాదేశమును సంపాదించి పురమును నిర్మించి దాని కాతని పట్టాభిషిక్తుని గావించిరి. ఆ బాలునకు యుక్తవయస్సు వచ్చిన వెనుక యుక్తవయస్సు వచ్చిన యాకన్యకకు వివాహము గావించిరి. ఆసమయమున రాజు 'నేఁటినుండి యేపెండ్లికొమరుని నిక్కడకుఁ దీసికొని రాఁగూడదు; ఇక్కడ నుండి యేపెండ్లికొమార్తెను బైటకుఁ బంపరాదు' అని శాసించెనఁట! అప్పుడాదంపతులకుఁ బ్రథమమున నిరువురు కవలు జనించిరఁట! ఇట్లు పదునాఱుమాఱులు కవలు జనించిరఁట! ఇట్లొక జంటవెంబడి నొకజంట జనించి పెరుఁగుచుండుటచేత పురము విశాలము చేయఁబడవలసి వచ్చెను. పురము చుట్టును పాతికయోజనమున కొక్కొక్క ప్రాకారము చొప్పున మూఁడు ప్రాకారములు నిర్మింపఁబడి చాలకున్నందున రానురాను పెంపు చేయబడుచువచ్చిన దాటచే, 'వైశాలి కాకట' మనుపేరున (వేసలి) వ్యవహరింపఁ బడుచుండెను. ఇయ్యది రామాయణములోని లక్ష్మణశత్రుఘ్నుల (కవల)యొక్కయు, మహాభారతములోని నకులసహదేవులయొక్కయు జన్మవృత్తాంతములను దలఁపునకుఁ దెచ్చుచున్నది. రామలక్ష్మణులు విశ్వామిత్రునితోఁ గూడ వైదేహిని బెండ్లియాడుటకై మిథిలానగరమునకుఁ బోవుచు నీపురము నేలుచున్న సుమిత్రుఁ డనురాజుచే సమ్మానింపఁబడినట్లు రామాయణమున వక్కాణింపఁబడియె నని (భారతి రెండవసంచికలో) యిదివఱకే తెలిపియున్నాను. కాని యీగాథలో మాంసపిండము రెండుతునకలై యొకఋషి (ఆండిదేవుఁడు) చే నతుకఁబడుటయు నయ్యవి బిడ్డలగుటయు నస్వాభావికమగుటచే నెవ్వియో రెండు జాతులసమ్మేళనమువలన నీసంఘ మేర్పడియుండుననను నూహతోఁ బరిశోధకు లగు పండితులు లిచ్ఛవు లెవ్వరై యుందురని పరిశోధింప నారంభించిరి. వారిలో నిరువురను ముఖ్యులనుగాఁ జెప్పవచ్చును. అందు మొదటివారు విన్సెంటుస్మిత్తుగారు, రెండవవారు కీర్తిశేషులయిన మహామహోపాధ్యాయ సతీశచంద్రవిద్యాభూషణు లనువారు. లిచ్ఛవులు న్యాయవిచారణపద్ధతులయందును, మరణముఁజెందినవారి విషయమై జరపుకర్మలయందును ద్రివిష్టపు (Tibet) దేశపుపద్ధతు లనుసరించుటచే టిబెటునుండి వచ్చినవారని స్మిత్తుగారు నుడివిరి. అది సరికాదు. ప్రాచీనపారశీకము (పార్థియా, మేదియాలు) నుండి వచ్చినవారయి

యుండవలెనని మహామహోపాధ్యాయులు వ్రాసియుండిరి. వీనిని మనము విచారింపవలసి యున్నది. లిచ్ఛవులలో పురుషుఁడుగాని స్త్రీగాని మరణముఁ జెందినపుడు వన్యమృగముల కాహారముగా విడుచుట చీనావారి వైపునుండి శాక్యబుద్ధునిగాథలు చెప్పుకొనుసందర్భమున వినంబడుచుండెనని తెలియుచున్నది. (Beal's Romantic Legend of Sakya Buddha P. 159; Ksatria Clans in Buddhist India P. 29) ఋషులు తన ప్రశ్నకుజవాబు చెప్పుదు రనిబోధిసత్వుఁడు(గౌతముఁడు) వైశాలిపురమునకుఁ బోయినపు డిట్టివర్ణన మందుఁ జేయఁబడి యెనఁట. సమాధికడ శవములు రాంబందులు పీకుకొనితినుటకై విడిచిపెట్టబడునఁట. అక్కడ శవములనుగూడ దహనముఁగావించి యెముకలు ప్రోగుచేసి నిలువచేయుదురట. శవములను చెట్లకు వ్రేలాడఁదీయుదురఁట! బంధువులచేతఁగాని మఱియెవ్వరిచేతఁగాని చంపఁబడినవారిని వారు తిరిగి సజీవులై వచ్చి బాధింతురేమో యనుభయముచేతఁ గొందఱు పాతిపెట్టుదురఁట. బహుశః వారు తిరిగి యెప్పటికైన బ్రదికివచ్చుట కవకాశము కలుగునట్లుగాఁ గొందఱు శవముల నక్కడ విడిచి వత్తురఁట. దీనిని బట్టి డాక్టరు విన్సెంటుస్మిత్తుగారు చరిత్రకాలమునకుఁ బూర్వమునుండియు నిక్షేపపద్ధతులాచరణములో నున్నవని తెలుపుటకు హిందూదేశములో నిక్షేపసమాధులు పెక్కులు కనుగొనఁబడెననియు నచటగూడ నీమార్గములే యాచరణములో నున్నట్లు కనుగొనఁబడె ననియు వాదించుచున్నారు. (Indian Antiquary 1903. P. 234). వీరివాదమును విని బాబూ విమలచరణగారు నిక్షేపపద్ధతులు ప్రాచీనార్యులలో నుండెననియు, "యేనిఖాతా యేపరోప్తా యేదగ్ధా యేచోద్ధితాః సర్వాంస్తాగ్నాహపితృన్ హవిసే అతియవె" అను అథర్వవేదమంత్రములో (అ. వే. 23. 2. 34) నీమూఁడుపద్ధతులు గలవని వక్కాణించిరి. (K. B. I. Page 30) కాఁబట్టి యీపద్ధతులు టిబేటునుండి గ్రహించినవికావని వారియభిప్రాయము. న్యాయవిచారణపద్ధతులును బౌద్ధమతము విదేహదేశము నుండి టిబెట్టుదేశమునకుఁబోయినపుడు గ్రహించినవేగాని యటనుండి యిక్కడకు రాలేదని నుడువుచున్నారు. కాఁబట్టి లిచ్ఛవులు త్రివిష్టపదేశమునకుఁగానితత్ప్రాంతదేశమునకుఁగానిసంబంధించినవారు కారనియు, లిచ్ఛవు లార్యులే యనియు, మఱియు, బీలుగారు లిచ్ఛవులు యూచీలు (యక్షజాతులు లేక శ్వేతహూణులు)గఁ బరిగణించుచున్నారనియు వారు క్రీస్తుశకారంభమున హిందూదేశమునకు వచ్చినవారు గావున నెన్నఁడో క్రీ. శ. పూర్వము నైదాఱుశతాబ్దులుగాఁ నత్యంతనాగరికులుగ నున్నజాతులవారిని వారితోఁ బోల్చుటసందర్భముగ నున్నదని చెప్పకయే దానిమోమున గన్పట్టుచున్నదనియు నొక్కి వక్కాణించెను కాని యీసందర్భమున బాబూ విమలచరణలాగారు బాగుగా నాలోచించి వ్రాసినవాక్యము కాదేమో యని నాకు గట్టిసందేహము కలుగుచున్నది. ఏమనఁగా పవిత్రమైన జైనవాఙ్మయములోని 'సూత్రకృతాంగ' మను గ్రంథమున లిచ్ఛవులు ఉత్తమకులస్థులుగ

జెప్పెడియీ క్రిందివాక్యము గనంబడుచున్నది.

"A Brahmana or a Ksatria by birth, a Scion of the Ugra Race or Licchavi, who enters the order eating alms given him by others, is not stuck up on account of his renowned Gotra." Jacobi Jaina Sutras, Part II S. B. E. Vol. xlv. P. 321)

ఉగ్ర లేక లిచ్ఛవిజాతీయుఁడై జన్మచేత బ్రాహ్మణుఁడైనవాఁడుగాని క్షత్రియుఁడైనవాఁడుగాని అర్హుఁడైనపుడు, ఇతరులవలన దానములను పరిగ్రహించుటకుఁ దనప్రసిద్ధమైన గోత్రమును బట్టి కట్టువడియుండ నక్కఱలేదు.

పైజైనగ్రంథములోని వాక్యమువలన లిచ్ఛవులు ఉగ్రజాతికి సంబంధించినవారుగఁ గన్పట్టెదరు.(K. B. I. P. B.)ఉగ్రులనెవ్వరు? ఉగ్రుఁడనఁగా క్షత్రియునకు శూద్రస్త్రీయందుఁ బుట్టినవాఁ డని ధర్మశాస్త్రములు వక్కాణించుచున్నవి. విశ్వంభరశాస్త్రమునందు:—

శూద్రాం క్షత్రా దుగ్రజాతి ర్యుద్ధశస్త్రాదిజీవికా।శస్త్రాస్త్రవ్యాసకుశలః సంగ్రామకుశలో భవేత్ । తయా వృత్త్యాహ్యాజీవన్నైవ శూద్రధర్మాంశ్చ పాలయేత్ । శూద్ర్యాం జాతస్తు వైశ్యా ద్వైకరణో లిపిలేఖకృత్ ॥

అని క్షత్రియునకు శూద్రస్త్రీయందుఁ బుట్టినవాఁడు ఉగ్రుఁడనియు, వానికి యుద్ధము శస్త్రవిద్యయు జీవికయనియు, దీనిచే జీవనము జరుగకున్న శూద్రధర్మము లాచరింపవలెనని యును జెప్పఁబడి యున్నది. "వైశ్యా శూద్ర్యోస్తు రాజన్యా న్మాహిష్యోగ్రౌ సుతౌ స్మృతౌ" అని క్షత్రియునకు వైశ్యశూద్రస్త్రీలయందుఁ బుట్టినవారు క్రమముగ మాహిష్యుఁడు నుగ్రుఁడు ననఁబడుదు రని యాజ్ఞవల్క్యుఁడు పలికియున్నాఁడు. టిబెటుదేశమునకు నుత్తరమునను మంగోలియాదేశము పడమటిహద్దులలో ఉయిగర్ లేక ఊషన్ (Uigur or Ushon) జాతివారున్నట్టు తెలియుచున్నది. ఈ ఉయిగర్ శబ్దము ఉగ్రశబ్దముగను, ఊషన్ శబ్దము ఉశనశబ్దముగను సంస్కరింపఁబడినట్లు కన్పట్టుచున్నది. ఉశనసుఁడు, ఔశనసస్మృతి మొదలగునవి సంస్కృతభాషలోఁ గలవు. మఱియును, ఉశీనరు లనువారు ఉత్తరకురుభూములనుండియు, ఉత్తరమద్రభూములనుండియుఁ గురుపాంచాలురతోడను వసులతోడను గంగాతీరమునకు వచ్చినట్లుగా భారతి మూఁడవసంచికలోఁ దెలిపియున్నాను. కంసునితండ్రి ఉగ్రసేనుఁ డనువాఁడు మధురాపురమునేలుచుండెనని భాగవతాదిగ్రంథములనుబట్టి మనము దెలిసికొనుచున్నారము. ఈ జాతివారు బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియు లెట్లయిరో వీరు వాసిష్ఠగోత్రు లెట్లయిరో యిఁక ముందుఁ దెలిసికొనవలసియున్నది. మొదటిసారి బుద్ధదేవుఁడు లిచ్ఛవులను గలిసికొన్న విషయమును దెలుపుచు, వైశాలికాపురమున మహామారిరోగము ప్రజలను బీడించుచుండ లిచ్ఛవులు పోయి బుద్ధదేవుని గౌరవముతో రప్పింపఁగా నాతడు సంభాషించునపు డెపుడును వారలను వాసిష్ఠులారా! యని సంబోధించుచుండువాఁడఁట. ఇఁక మనము మహామహోపాధ్యాయ డాక్టరు సతీశచంద్ర విద్యాభూషణు లనువారు తెలిపినయభిప్రాయ

మనుగూర్చి కూడ కొంత చర్చింపవలసి యున్నది. వీరు క్రీస్తుశకమునకుఁ బూర్వము ౫౧౯-వ సంవత్సరములో పారశీకపురాజగు డెరయసు అనువాఁడు భరతఖండముపై దండెత్తుటకై సైన్యములఁ బంపెననియు, ఆసైన్యములు హీరతునకు దూరముగా నున్న నిశిబిసు (Nisibis) అను ప్రదేశమునుండి పంపఁబడినవనియు, వారు సింధునదీతీరమునకువచ్చియక్కడనుండి పంజాబులో ప్రాచీనాచారపరాయణులయిన బ్రాహ్మణులు మిక్కుటముగా నున్నందునను మగధప్రాంతమున వ్రాత్యులు (బహిష్కరింపఁబడినవారు) విశేషముగా నున్నందున మగధవఱకు వచ్చిరనియు, ఈనిశిబీల నే నిచ్ఛివీ లని మనువు వ్రాసినాఁ డనియు శబ్దసామ్యము కలదు. కాఁబట్టి లిచ్ఛవులు ప్రాచీనపారశీకులని వ్యవహరించుచున్నారు. మనుస్మృతికి వ్యాఖ్యానము చేయుచు కుల్లూకభట్టు లిచ్ఛివిశబ్దము నిచ్ఛివిశబ్దముగఁ జదివి యట్లె వ్యాఖ్యానముచేసియుండుటచేత డాక్టరు సతీశచంద్రవిద్యాభూషణులు తప్పత్రోవఁ ద్రొక్కిరని లాగా రాక్షేపించిరి. మఱియును గౌతమబుద్ధుఁడు విన్సెంటు స్మిత్తుగారియభిప్రాయము ప్రకారము క్రీ. శ. పూర్వము ౪౮౭ లో నిర్వాణముఁ జెందినది వాస్తవమయినను సింహళగాథల ననుసరించి క్రీ. పూ. ౫౪౪ లో నిర్వాణముఁ జెందినది వాస్తవమయినను క్రీ. పూ. ౫౧౯ లో డెరయసు దండయాత్ర మూలముగా ప్రాచీనపారసీలువచ్చినారని తెలుపుట బొత్తుగా విశ్వసనీయముగా లేదని బాబూ విమలచరణలాగారి యభిప్రాయ మైయున్నది. కాని యిక్కడకూడ మనలాగారు పొరపడుచున్నారేమో యని భయము వేయుచున్నది. వీరికి డెరయసుదండయాత్రమాత్రమే జ్ఞప్తియందుండి భయముగొల్పుచున్నది గాని యంతకుఁ బూర్వపుస్థితిని గమనింపకున్నారు. బాబూ విమలచరణ లా గారు లిచ్ఛవులు ప్రాచీనపారశీకమునుండి వచ్చినారని యొప్పుకొన్నందున వాసిష్ఠగోత్రులనియు, బ్రాహ్మణులనియు, క్షత్రియులనియు, వక్కాణింపఁబడిన లిచ్ఛవుల యార్యత్వమున కెక్కడ భంగము కలుగునో యని భయపడుచున్నట్లు గన్పట్టుచున్నది. వైదికయుగముననే ప్రాచీనపారశీకమునకును భరతఖండమునకును నెక్కువసంబంధ మున్నట్లు గన్పట్టుచున్నది. రామాయణమునుబట్టి లిచ్ఛవులలో నుగ్రజాతివారు గలరని తోఁచుచున్నది. మహాభారతమును బట్టిగాని తదితరపూర్వగ్రంథములనుబట్టిగాని ప్రాచీనపారశీకమునకు సంబంధించిన తెగలు కూడ లిచ్ఛవులలోఁ గలిసిపోయినట్లు గన్పట్టుచున్నది. మఱియును కొన్నివేలసంవత్సరములక్రిందటనే పార్థియా, మీడియా, అస్సీరియా, కాల్డియా, ఫొనీషియా దేశములకు నెక్కువసంబంధము గన్పట్టుచుండుటచేత డెరయసునకుఁ బూర్వము మనకును ప్రాచీనపారశీకమునకును సంబంధము లేదనుకొనుట భ్రమవలెఁ గన్పట్టుచున్నది. ఋగ్వేదకాలముననే యెక్కువ సంబంధ మున్నట్లు గన్పట్టుచున్నయది. అట్టి నాయభిప్రాయము నొప్పుకొనకున్నయెడల ఋగ్వేదమంత్రములు రచింపఁబడి ౨౫౦౦ సంవత్సరములకన్న నెక్కువ

కాలేదని చెప్పవలసివచ్చును. అది అంతవిశ్వస నీయముగఁ గనుపట్టదు కావున మహామహో పాధ్యాయులవారి యభిప్రాయములోఁ గూడ సత్యము కలదు గాని లేకపోలేదని కన్పట్టు చున్నది. లిచ్ఛవులను వారిలోఁ బెక్క శాఖలు గలవు. వీరియభిప్రాయము లన్నియు సత్యములే యని యిఁకముందుఁ దెలుపఁబోవు చున్నాను.

లిచ్ఛవులశీలమును దెలిసికొనుటకై వాని గూర్చినమఱికొన్నివర్ణనములు బౌద్ధగ్రంథము లనుండిచూపింపవలసియున్నది. బౌద్ధగ్రంథముల లోని వర్ణనములన్నియు బాబూవిమలచరణలా గారి 'బౌద్ధయుగమునాఁటి క్షత్రియకులము' లను గ్రంథమునుండి సంగ్రహించినవే కావున నీగౌరవమంతయు వారికిఁ జెందవలసియున్నది. బుద్ధుఁడు జీవించియున్న కాలమున వజ్జియనులు పెక్కుకులములవారుగా నుండిరి. ఇయ్యవి లిచ్ఛవులు, వైదేహులు, తిరుభుక్తులు మొద లుగాఁ గల నామములతో నొప్పెడి 'అష్టకు లము'లని కన్నింగుహాముగారు తెలిపిరి. ఒక్కొ క్కకులమునకు నొక్కొక్కసభ్యుఁడుచొప్పున నెన్నుకొనఁబడిన యెనమండ్రు సభ్యులతో, గూడిన న్యాయవిచారణసభ, (Jury) వీరికిఁ గలదట. (Cunningham's Ancient Geography of India P. 447). ఈతెగలవారందఱు యుద్ధవ్యాపారతంత్రములప్రావీణ్యమును గఱపు నట్టియస్త్రశస్త్రాగారప్రతిష్ఠాపనలతోనొప్పుచు వీరాధివీరులై యొండొరులయెడఁ బ్రేమాతిశయ ములం జూపుకొనుచు భరతఖండముయొక్క యీశాన్యదిగ్భాగమునఁ బ్రసిద్ధులుగనుఁ బరా క్రమవంతులుగను నున్నవారని బౌద్ధసూత్రాది గ్రంథములలో వక్కాణింపఁబడి యుండెను. Buddhist Sutras, S. B. E. Vol. XI. P. 3, Vide also Turnour, Pali Buddhist Annals No. 5. J. A. S. B., Dec. 1838, P. 992.

ఒండొరులయెడ వీరుచూపుప్రేమాతిశయ ములు నిరుపమానములు. ఒకనికి జబ్బుచేసిన యెడలఁ దక్కిన లిచ్ఛవు లెల్లరును వానిని జూడఁ బోయెదరు. ఒక లిచ్ఛవుని యింటఁ బండుగు వచ్చినఁ దక్కిన లిచ్ఛవు లెల్లరును దోడ్పడుదురు. విజాతీయుఁడైన గొప్పవాఁ డెవ్వఁడయిన తమనగరమునకు వచ్చిన యెడల వా రెల్లరును వాని కెదురుగఁ బోయి గౌరవముతోఁ గొని వచ్చి యర్హ సత్కారములచే గౌరవింతురు. (సుమంగల విలాసము. Burmese Edition pp. 103-105) వారు సురూపులును, చిత్రవిచిత్రము లయినరంగులతో నొప్పెడి దుస్తులను ధరిం చుటయం దభిలాషగలవారును నఁట. (Watterson Yuan Chang Vol II. P. 79. బుద్ధుఁడు వారలను మొట్టమొదటఁ గాంచి నపుడు వింతలగు వారిరూపరేఖావిలాసము లను వీక్షించి వారిని దేవతాంశసంభూతు (Tava timsa) లనుగఁ దలంచెనఁట. మహా పరినిర్వాణసూత్రమునందు లిచ్ఛవు లిట్లభి వర్ణింపఁబడిరి. బుద్ధుఁడు వైశాలినగరమునకు వెలుపలిభాగమున నున్న అంబపాలీయొక్క మామిడితోఁటలో వసించియున్నాఁడని విన్న ప్పుడు లిచ్ఛవులందఱును వానిని సందర్శింప పెక్కురథములను సమకూర్చికొని పోయి

రనియు కొందఱు శ్యామలవర్ణము గలవారుగను, కొందఱు గౌరవర్ణము గలవారుగను, మఱికొందఱు ఎఱుపు లేక తెలుపువర్ణము గలవారుగ నుండిరనియు, వారివారివర్ణములకుఁ దగిన యావర్ణములఁ బోలు రంగులు గల దుస్తులతో నేగిరనియు వర్ణింపఁబడి యుండెను. వా రలంకరించుకొన్న యాభరణములు కూడ వారి దేహచ్ఛాయలంబోలిన రంగులు గలవిగనే యుండెనఁట. (Buddhist Sutras, S. B. E. Vol XI. P. 31) అట్టి వర్ణనము లే 'అంగుత్తరనికాయ'మను గ్రంథమునందును జేయఁబడినవి. వీరలు కేవలము పర్వదినములందు మాత్రమే కాక ప్రతిదినము సామాన్యసందర్భములయందు కూడ నట్టి రంగుల దుస్తులనే ధరించుచుండిరని పై గ్రంథమును బట్టి తెలియుచున్నది. ఒకప్పుడు గౌతమ బుద్ధుని మహావనమునందలి కూటాగారశాల యందు వినయవిధేయులై ౫౦౦ లిచ్ఛవులు వానిని బరివేష్టించి సేవించుచున్నపుడు కొందఱు లిచ్ఛవులు నీలవర్ణముగల దేహములు, నీలవర్ణముగల దుస్తులు, నీలవర్ణము గల యాభరణములు; కొందఱు పీతవర్ణము (పచ్చన) గలదేహములు, పీతవర్ణముగల దుస్తులు, పీతవర్ణముగల యాభరణములు; మఱికొందఱు నిదేరీతిగ నెఱుపు, తెలుపు వర్ణము గలవారుగా నుండిరని తెలుపుచున్నది. Anguttara Nikaya P. T. S. Part III. P. 239). మఱియు నిదేవర్ణనము మహావస్తువను సంస్కృతబౌద్ధకావ్యమునందుఁ గూడఁ జేయఁబడినది. ఇట్లు నీల, పీత, గౌర, శ్వేత, రక్త, హారిత, ఆదిగాఁగల నానావర్ణములు గలవారు నానావిధము లయిన రంగులదుస్తులతో మెప్పారుచున్నవా రని తెలుపుట చూడఁగా లిచ్ఛవులలో నట్టివర్ణములు గల తెగలవా రుండిరని చెప్పకయ వేద్యమగుచున్నది. వారి వారి రథములకుం గట్టినగుఱ్ఱముల రంగులు నట్టివిగానే యుండెనఁట! మఱియు మహావస్తుకావ్యమునందలి వర్ణనములఁ జూచినపుడు మహారాజులు వారియైశ్వర్య భోగములను వెంటఁ గొనిపోవురీతిగ నుండెను. వారు వేసలినగరమునుండి పోవునపుడు మౌక్తికములు, మణులు, సువర్ణము మొదలగు వానితోఁ బొదుగఁబడిన గుఱ్ఱములు, రథములు, ఏనుఁగులు మొదలగు వాహనాదికములు ౧౬౮౦౦౦ తోడ వారు పయనమై మహావనమునకుఁ బోయిరఁట. 'మహావస్తు' వను కావ్యములో

"లిచ్ఛవికాఆహంసు అన్యదాపిభగవాన్ భగవానాహ అన్యదాపి వాసిష్ఠా. భూత పూర్వం వాసిష్ఠా అతీత మధ్వానే పాంచాలే జనపదే కాంపిల్లనగరే రాజా బ్రహ్మదత్తోనామ రాజ్యం కారేసి"

అని యుండుటచేత వేసలి యొకప్పుడు కాంపిల్యనగరమను పేరిటఁ బరఁగుచుండె నని తెలియుచున్నది. పాణిని వక్కాణించినప్రాక్పాంచాలు రనువారు వీరేమో పరిశోధింప వలసియున్నది. అయినను బుద్ధుఁడు బ్రదికి యుండి వారిలోఁ జేరి వారికి ధర్మమును బోధించిన కాలమున వారిస్థితి యింతయైశ్వర్యవంతమయినదిగఁ గన్పట్టకున్నది. బుద్ధుఁడు

చెప్పినదానిని సంయుక్తనికాయ మను గ్రంథము పదిలపఱచియున్నది. ఓభిక్షువులారా! వీరిని చూడుఁడు! ఈ లిచ్ఛవులు సుస్థిరచిత్తులును, అప్రమత్తులును ధనుర్వేదపారంగతులునై యుండియుఁ గటికదుంగలను దలగడలుగాఁ జేసికొని నిద్రించుచున్నారో! వైదేహీపుత్త్రుఁడైన మగధరాజు అజాతశత్రుఁడు. వీరిపై వైరము గల్పించుకొనుటకు లోపమేమియు వీరియందుఁ గన్పట్టదు. భిక్షువులారా! ఎప్పుడైన నికముందు వీరు సుకుమారులై హంసతూలికాతల్పములఁ బన్నుండి ప్రమత్తులై మైమఱచి నిద్రపోయినయెడల వైదేహీపుత్త్రుఁడైన మగధరాజు వీరిలోపములను గనుపెట్టి వీరిపై దాడివెడలుటకుఁ గారణము గనుపెట్టఁగలిగి యుండును." (సంయుక్తనికాయ. P. T. S. Part II 267, 268.) చదువరులారా! ఈ పై బౌద్ధగ్రంథములందలి వర్ణనము లు శ్రీకృష్ణుఁడు మహారణ్యమునందున్న పాండవులను జూడ వచ్చి దుర్యోధనునిదుర్నయమును దలపోసి మహర్షులకుఁ బాండవుల దుస్స్థితిని వ్యక్తపఱచినవిధమును దెలుపుచున్నది. బౌద్ధగ్రంథములందు వర్ణింపఁబడిన యజాతశత్రుఁడను మగధరాజే మహాభారతమునందు వర్ణింపఁబడిన దుర్యోధనుఁడు; గౌతమబుద్ధుఁడే శ్రీకృష్ణుఁడు; లిచ్ఛవులు పాండుజాతులవారు. దేవతాంశసంభూతులు; వేసలిపురము కాంపిల్యనగరము; బ్రహ్మదత్తుఁడే ద్రుపదమహారాజు; బౌద్ధగ్రంథములు పెక్కులు మనకు మఱుఁగున నుండుటచేత మహాభారతములోని రహస్యములుగూడ మఱుఁగున నున్నవి. ప్రాచ్యులుగాని పాశ్చాత్యులలో మఱియెవ్వరుగాని తెలుపని విషయములను భగవదనుగ్రహమువలన నేను దెలిసికొని మీకుఁ దెలుపుట సంభవింపుచున్నది గావున చదువరు లీనావాక్యముల కాగ్రహముఁ జూపక దయ గలిగి శాంతచిత్తముతోడ నే నీసందర్భమున వ్రాయఁబోవుచున్న వ్యాసములను జదివి సత్యమును గ్రహింపవలయు నని ప్రార్థించుచున్నాను.

దురాశ

(చిన్నకథ)

గుండిమెడ వేంకట సుబ్బారావు గారు

సత్యమునకు, ధర్మప్రతిష్ఠకును, దగిన ఫలితము లొసంగుచును, నాల్గు పాదములను తిరుగ ధర్మంబు, తొలి వంగ దేశమందు కలఁడు శృంజయుఁడను ధరాఖండలుండు.

కం. ఆ నరపతి సంతాన వి
హీనుండై బంధుజనులహితమున భక్తా
ధీనుండగు నీశ్వరు వర
దానముఁగొనఁదలఁచి ఘోరతప మొనరిచెన్.

చం. బహుళతపోనిరూఢి వన
వాటములన్ వసియించుచున్న యా
మహిపతి భక్తికిన్ కరఁగి
మాన్యగుణాలయుఁడైన యా మహా
మహుఁడు శశాంకశేఖరుఁడు
మానవనాథుని ముందునిల్చి తత్
సహజకృపారసంబు పయిఁ
జల్లుచు రాజును బిల్చి యిట్లనున్.

ఆ. "ఓధరాతలేంద్ర! యుష్మదీయతపఃప్ర
భావమునకు నొదిగివచ్చినాఁడ
నేఁ ద్రిశూలపాణి నీ యిచ్చవచ్చిన
వర మొసంగువాఁడఁ బల్కు మనఘ!"

మ. అనుచున్ తజ్జననాయకుండు మది బ్ర
హ్మానంద ముప్పొంగ, న
య్యనఘున్ గాంచి నమస్కరించి యిటుల
త్యాత్రంబుతోఁబల్కె, "నో
కనకాద్రీశ! సువర్ణదేహుఁడయి నా
కన్నంటఁ జల్లార్చు బా
లుని నాకున్ సుతుఁ జేసి నన్ సుఖవిలో
లున్ జేయవే యీశ్వరా!"

ఆ. కలదె యిట్టివింత ఘనగుణాఢ్యుండౌచుఁ
దనకుఁ గీర్తిఁ దెచ్చు తనయుఁ గోర
కకట! స్వర్ణదేహుఁడగు పుత్త్రు నర్థించె!
ప్రభు వదెంత మందభాగ్యుఁడొక్కొ!

కం. అద్ధరణిపు విపరీతపు
బుద్ధికిఁ గారణము లేకపోవునొకో? స్వత
స్సిద్ధంబైన ధనాశన్
బద్ధుండయియుంట నట్టివాంఛ జనించెన్.

గీ. కోరిన వరం బొసంగి పురారి యంత
ఊని పూజల నంది యదృశ్యుఁడయ్యె
ధరణిపతియు మహానందభరితుఁడగుచు
నరుగుదెంచె నిజాస్థానపురమునకును.

ఉ. అంతటఁ గొన్నిమాసముల
కా నరనాథుని రాణివాసశు
ద్ధాంతము నవ్యకాంతులకుఁ
దావలమై విలసిల్ల, నమ్మహీ

కాంతుఁడు కాంచె నిర్మలిన
కాంచనగాత్రుని నొక్కపుత్త్రకున్
కంతునిఁ గేరువాని! శితి
కంఠుని వాక్యము రిత్త వోవునే!

ఆ. ఆకుమారుఁ గాంచి యతులహర్షమహాబ్ధి
నొడలు మరచి యుండెఁ బుడమిఱేఁడు.
సుతునికంటె వాని యతిలోకసౌవర్ణ
తనువె తనకు మోదధామమయ్యె!

కం. ఈవిధముగ నాశృంజయ [చుం
భూవిభుఁడు కుమారధనవిభూషితుఁ డగు
జీవనయాత్రను బహుసౌ [డై.
ఖ్యావహముగఁ గడపుచుండె నవ్యాకులుఁ

మ. పరమానందముతోడ నిట్లు లలభూ
పాలుండు నాల్గేదు వ
త్సరముల్ పుచ్చె ననంతరం బొక నిశీ
థంబందు నాభూతలే
శ్వరు సౌధంబునుఁ జొచ్చి రుజ్జ్వలధనా
శన్ ఘోరపాపక్రియా
నిరతుల్ నల్వురు చోరు లీశ్వరుని ని
ర్ణితంబు సామాన్యమే!

ఆ. గృహముఁ జొచ్చి నాల్గు కెలఁకుల శోధించి
సాధ్యమైనదెల్ల సంగ్రహించి
అచట నచట వెదకి యాచోరవరు లంత
నొడలు పులకరింప నొక్కచోట

కం. కాంచిరి నిద్రారతుఁడై
మంచముపయిఁ బండియున్న మహనీయతనూ
దంచిత తేజస్సాంద్రునిఁ [పుత్త్రున్
గాంచనమయగాత్రు, మనుజ కాంతుని

గీ. వానిఁగని స్వర్ణవిగ్రహభ్రాంతులగుచుఁ
జోరులంతట నారాజసుతునిఁబట్టి
లీలఁ గొని పోయి రటఁ బాపి! లేశమేని
యెఱుఁగఁ డీచర్య పాపమాధరణివిభుఁడు!

ఉ. బాలునిఁ గొంచుఁబోయి యొక
పర్వతగహ్వరమందుఁ బెట్టి, యా
కూళలు నాల్గు తున్కలుగఁ
గోసిరి వాని సువర్ణదేహమున్;
కాలవశంబునన్ మనుజ
కాంతుఁడు మక్కువఁ బెంచుకొన్న యా
శాలత లిట్టినిష్ఠురవి
పంపు ఫలంబును గాసె నక్కటా!

ఆ. అనమతప మొనర్చి యార్జించినసుపుత్త్ర
భాగ్యరాశి భస్మపటల మయ్యె!
ఆశఁగొల్పి నట్టి యాత్మీయ వంశంబు
నక్కటకట! మరల దిక్కుమాలె!

ఆ. ఆమహేశ్వరుని జరాయురారోగ్యవం
తునిఁ గుమారు నేసుఁగు మనకనాఁడు
అకట! స్వర్ణదేహుఁడగు పుత్త్రు నేటి క
ర్థించె శృంజయుండు తెలివిమాలి!!

కం. ఈ పర్యవసానము జే
శాపంబో కాని, సర్వ సామాన్యముగన్
జూపట్టు నెల్ల యెడలను!
పాపిష్ఠి దురాశ మధురఫలముల నిడునే ?

జ్యోతిశ్శాస్త్రము

పిడపర్తి సుబ్రహ్మణ్య సిద్ధాంతిగారు

సుధాంబునిధి చంద్రమా_క్తిక సమాన భాసాన్వితైః,
ప్రమాణపదవర్జితైః కపటనామభిస్తంతుభిః;
యదాశ్రితసుధీవరాః ప్రకటయంతి బ్రాహ్మ్యం నిజం,
త మానత ఇహార్థయే కలిపతిం స్వకార్యాప్తయే.

ఆకాశమందు మనకు కనిపించు తేజోగోళములకు జ్యోతులని పేరు. అట్టి జ్యోతులయొక్క స్థితిగతులను తెలుపునది జ్యోతిశ్శాస్త్రము.

ఈ జ్యోతిశ్శాస్త్రము రెండువిధములుగా విభాగింపబడినది: ౧. గణితభాగము(సిద్ధాంతము) ౨. ఫలితభాగము. ఫలితభాగము నాలుగు భాగములుగా నేర్పడియున్నది: ౧ సంహిత, ౨ జాతకము, ౩ ముహూర్తము, ౪ ప్రశ్న. సంహితాభాగమునుండి విడిన కేరళ- శకునాది భేదములచేత పెక్కు భేదము లేర్పడినను ఫలితభాగమంతయు నైదుభాగములుగా మఱికొందఱిచే పరిగణింపబడి జీవులయొక్క చరిత్ర నిర్ణయమందు ప్రధానాధారమై ప్రకృతిశాస్త్రములలో నెల్ల నుత్తమమై రాజిల్లుచున్నది.

జనసామాన్యముగ జ్యోతిశ్శాస్త్ర విషయములను తెలుసుకొననివా రుండరని నానమ్మకము. ప్రకృతిశాస్త్రములలోనెల్ల పండితులు మొదలు పామరులువఱకును, బాలులు మొదలు వృద్ధులువఱకును జ్యోతిశ్శాస్త్రమం దభిరుచిలేని వారుండరు. గనుకనే,

"వనం సమాశ్రితా యేచ వృక్షమూల ముపాశ్రితాః,
అపి తే పరిపృచ్ఛంతి జ్యోతిషాం గతికోవిదమ్.

అను ప్రాచీనసూక్తి రాజిల్లుచున్నది. అందరికిని విశదమైన విషయములను నేను చెప్పుటయం దాదరముండకపోదు. ఇప్పుడు నేను వ్రాయబూనిన కొన్ని విషయములను మీరు పాశ్చాత్య గ్రంథములయందు చదివియే యుందురు. అయినప్పటికిన్ని,

"పాశ్చాత్యవిదుషాం నాహ మృణీ తద్గ్రంథకర్షణాత్,
యదస్మత్ప్రోక్తనేభ్యస్తు గృహీతర్ణం విశోధ్యతే."

అను పూర్వ ప్రతిజ్ఞను మరువకుండుదు.

రాసులు నిన్నగాక మొన్న నోడదిగినవని కొందరును, పూర్వమందు మనకు (భారతీయులకు) జ్యోతిశ్శాస్త్రము సమగ్రముగ లేదని కొందరును, విమర్శించియుండిరి. ఫలితభాగముపై పట్టుదల బూనినమనపాశ్చాత్యపండితులపలుకులు పరిపరివిధములుగ నుండుటయం దాశ్చర్యము లేదు. ఇది దృక్సిద్ధయుగము. ఇందు హేతువాదము హెచ్చుగనుండును; ప్రాచీన పండితుల పద్ధతియో ప్రమాణవాదము.

ప్రాచీనవిద్యలను నేర్చినవారు సంశయాస్పద విషయములయం దాప్తవాక్యమును స్వీకరింతురు. పాశ్చాత్య విద్య నేర్చినవారు ప్రత్యక్షముగా జూచినదానియందు విశ్వాసము కలవారై యుందురు. వీరిరువురకును కల భేద మిదియే. జ్యోతిశ్శాస్త్ర విషయములో నేను రెండు తెగలవారితోను మాటలాడితిని. సిద్ధాంతభాగమునం దిరువురకును విశేష భేదాభిప్రాయము కానరాదు. నిన్నగాక మొన్న సృష్టిప్రారంభ మనువారుగూడ నిపుడు వెనుకకు బోవుచున్నారు. నవీనులు దేశకాల నిర్ణయములయం దాకాశమునందు పరిగణించిన గుర్తులకు పౌనఃపున్యము నాలోచించిన ప్రాచీనులమార్గ మునకు వత్తురు. ఫలితభాగమునందు మాత్ర మిరువురకును పర్వతపరమాణ్వంతరము కలదు. ఫలితభాగము ప్రకృతిసిద్ధమే కాదని కొందరును, ప్రాచీనకాలమందు లేదని కొందరును, పాశ్చాత్యవిద్య నేర్చినవారిలో రెండు తెగలు కలవు. నాడీగ్రంథములు నమ్మతగినవి కావని నవనాగరికులలో కొందరిమతముకూడ కలదు. ఇప్పుడు

జ్యోతిశ్శాస్త్రవిషయములను బోధించుటకై ప్రయత్నించుచుంటిమి. జ్యోతిశ్శాస్త్రమందు మనము బోధింపతగిన విషయములలో నాకాశమందు దిరుగు గ్రహనక్షత్రాదులయొక్క స్థితిగతులను గురించి ముఖ్యముగా తెలుపవలయును. అందువిషయమై మనప్రాచీనమహర్షులు మిక్కిలి కష్టపడి యుండిరి. ఒక్కొక్కమహర్షి తన జీవితమునంతయును ప్రత్యేకముగ నొక్కొక్కగోళముయొక్క స్థితిగతులను కనిపెట్టుటకై ధారపోసి యాగోళమునకు తనపేరుగాని తనయాప్తులపేరు గాని పెట్టినటుల సుప్రసిద్ధము. ఆకాశమునందు గలనక్షత్రములలో అగస్త్య, అపాంవత్స, అరుంధతి, రేణుక, బృహత్క్రించిత్, ఆప, మృగవ్యాధ, వైనతేయ, మని, శౌరి, మొదలగు పేర్లుగల నక్షత్రము లుండుట కిదియే కారణము. మహర్షు లాకాశపరిశీలనము చేసి గోళములయొక్క చారప్రకృతివికృతిప్రమాణవర్ణకిరణసంస్థాపనము మొదలగువానిని కనిపెట్టిరి. ఆకాశమందు సంచరించు తేజోగోళములయొక్క స్థితిగతులను బట్టి నిర్ణయించినచారాదులకు సుజననృపరంజనమే ప్రయోజనమని కొందరిమతము. సరసులగు ప్రభువులను సంతోషపెట్టుటకై మహర్షులు శాస్త్రకల్పన మొనరించిరనుటయందు సారస్యము లేదు. ఆకాశమందు గ్రహములు మొదలగువాని నడవడికనుబట్టి భూగోళమందొక క్రొత్తవింత కలుగుననుటయం దిసుమంతయైనను సందియము లేదు. దానిం దెల్పునది ఫలశాస్త్రము (ఫలితజ్యోతిషము). ఈఫలశాస్త్రము జ్ఞాపకమే గాని కారకము కాదని కొందరిమతము. జ్యోతిశ్శాస్త్రమందలి ఫలితభాగము జీవులయొక్కయు దేశముయొక్కయు నడవడికను చెప్పునదియే గాని మార్పుచేయునది కాదను వాదమువారుగూడ గొంద ఱుండియున్నారు. ఆకాశమందు గ్రహములు మొదలగువాని నడవడికచేత ప్రపంచముయొక్కయు జీవులయొక్కయు నడవడికయందు క్రొత్తసంగతులు పుట్టుటచేత జ్యోతిశ్శాస్త్రము మార్పుచేయునదని కొందఱిమతము. జ్యోతిశ్శాస్త్రము కారకమే గాని జ్ఞాపకము కాదని వీరినిశ్చయము. పైవా రిరువురును అప్రాచ్యపద్ధతులయం దాసక్తి లేనివారు.

"మ్లేచ్ఛాహియవనాస్తేషు సమ్యక్ శాస్త్రమిదంస్థితమ్,
ఋషివ త్తేऽపిపూజ్యంతే కింపున ర్దైవవిద్ద్విజః"

అను వరాహునివాక్యమును బురస్కరించుకొని భారతీయులకు బురాతనమునుండియు ఫలితజ్యోతిషము లేదనియు వరాహుడు మొదలగువా రన్యభాషనుండి సంస్కృతభాషలోనికి మార్చిరనియు బల్లగుద్ది బలముగా వాదించువారుగూడ కలరు. వరాహుడు తనగ్రంథమునందు మ్లేచ్ఛులను పెక్కురీతుల వర్ణించినమాట సత్యము. ఆతడు యవనభాషయందు ఫలితజ్యోతిషమును చదివియుండుట గాని లేక నచట ఆశాస్త్రమును విపులముగ జూచియుండుట గాని జరిగియుండవచ్చును. ఏభాషయందు వరాహుడు ఫలితజ్యోతిషమును విపులముగ జూచియుండెనో నాభాషయొక్క గొప్పతనమును వర్ణించినంతమాత్రమున నంతకు బూర్వమందు తదితరభాషలయం దాశాస్త్రము లేదని సిద్ధించదు. కాశికారాజకీయసంస్కృతపాఠశాలయందు ప్రధానగణితశాస్త్రాధ్యాపకమహామహోపాధ్యాయ పండితసుధాకరుఁడు దీర్ఘవృత్తలక్షణమును సంస్కృతభాషయందు వ్రాయబూని తాను యూరపుభాషయం దావిషయమును పూర్తిగా చదివియుండుటచేత నీక్రిందిపద్యమును వ్రాసెను.

"నిరణాయ మయా విచార్య సమ్య గ్బహుధా
యూరపుదేశవిజ్ఞవేద్యమ్ ; సిద్ధాంత మిదంతు యుక్తి
యుక్తం లఘుపుస్తం సురభాష యార్యతుష్ట్యై."

పై పద్యమును చదివినంతమాత్రమున పురాతనభారతీయులకు దీర్ఘవృత్తము తెలియదనిచెప్పుటకు సావకాశముండునా? ఉండదు. దీర్ఘవృత్తమును "త్రినాభిచక్రమ"ని పూర్వమందు పాడిరి. పండితసుధాకరుని కాలమందు దీర్ఘవృత్తలక్షణము సంస్కృతభాషయందు నశించియుండుటచేత భాషాంతరమం దాసిద్ధాంతమును బాగుగ నభ్యసించి యుండవచ్చును. వా రభ్యసించిన భాషకు గౌరవ మిచ్చుట విశ్వాససూచకమే గాని వేరు విషయము కాదు.

భరతవర్షమునందు బుట్టినగ్రంథముల నెన్నిటిని దేశాంతరములనుండి తిరిగి సంపాదించి ముద్రింపించుచుంటిమి. పై సుధాకరపండితుడే లల్లాచార్యకృత "శిష్యధీవృద్ధిద" మను గ్రంథమును యూరపుదేశమునుండి సంపాదించి యచ్చొత్తింపించెనని యాగ్రంథముపీఠికయందు,

ప్రాచీనచీనవరచర్చితపుష్పపుర్యా
మాపూర్య పర్యయజ మార్యభటేన వేధమ్;
బద్ధం తదేవ వరలల్లసుధాఖ్యసు(సార)
ధారాప్రవాహానికరేణ మహత్త్వమాప. ౧.
సా భాస్కరాదివరవైరికరానయేన
దూనాతిదీనహృదయాంగబలక్షయేన;
ఉత్తీర్య సాగర మహో! మహతో విరాగా
ద్వ్యారోపదేశ మథ లల్లవచస్సుధాఽగాత్. ౨.
తత్రాపి శీతబహుళేన జడత్వ మాప్య
కిం నాన్యదేశజనసంగపరాఙ్ముఖా సా;
మాయాభిధాననగరీత ఉపేత్య తూర్ణం
మా మత్రుపూర్ణనయనా నయనాగరీతా. 3.
సంశోష్య వర్ణ మపహృత్య దురక్షరాణి
రూపం విభూష్య విమలాఖిలవాసనాభిః,
నేయం సుధా నిజకరేణ సుధాకరేణ
విస్తారితా బుధవరా జగతి ప్రసిద్ధా. ౪.

అని పైశ్లోకములచే తెలియుచున్నది. భారతీయ భారతమతల్లిక దేశాంతరములయందును భాషాంతరముల యందును బద్ధురాలై యున్నది. ఆయాతరుణములయందు గల సన్నివేశములచేత వరాహుడు సుధాకరుడు మొదలగువారు వేఱువేఱుభాషలయందు ప్రాశస్త్యమును సంపాదించినను సంస్కృతభాషయందు ప్రాచీనకాలమందు ఫలితజ్యోతిషము మొదలగు విషయములు లేవనుకొనుట ప్రమాదము. ఏకాలమందు యవనులు మొదలగువారినుండి జ్యోతిశ్శాస్త్రము భారతీయులగు మన మభ్యసించితి మనుకుంటిమో ఆకాలమునకు పూర్వమందు వేదము, శ్రీమద్రామాయణము,మహాభారతము మొదలగు గ్రంథములు భారతీయులకు గలవని యొప్పుకొనుచున్నాము కదా! యవనులకంటె పూర్వమందు భారతీయులకు కల శ్రీమద్రామాయణాది గ్రంథములయందు మనము యవనులు మొదలగువారి యొద్దనుండి నేర్చుకొనియుంటె మనుకొనిన విషయములుండిన సంశయము తీరకలదు. చిత్తగింపుడు. ప్రస్తుతమందు ఫలితజ్యోతిషమునుగూర్చి వ్రాయబూనితిని. ఫలితజ్యోతిషము భారతీయులకు పూర్వకాలమందు లేదు. గ్రీకులనుండి నేర్చుకొనిరనికదా యూహ. శ్రీమద్రామాయణకాలమందు ఫలితజ్యోతిషముసంపూర్ణవ్యక్తిత్వము నొందియున్నదని నేను జూపగలను, జాతక, ముహూర్త,శకున,సాముద్రిక,వాస్తు,కేరళ (లక్షణ,స్వప్న, సంకీర్ణ) భాగములను కదా ఫలితజ్యోతిషమునందు వాడుచుంటిమి. ఈమొదలగునవన్నియు శ్రీమద్రామాయణము మొదలగువానియందు గలవు.

జాతకభాగము

"తత శ్చ ద్వాదశే మాసి చైత్రే నావమికే తిథౌ
నక్షత్రే దితిదైవత్యే స్వోచ్చసంస్థేషు పంచసు
గ్రహేషు కర్కటే లగ్నే వాక్పతా విందునా సహ
ప్రోద్యమానే జగన్నాథం సర్వలోక నమస్కృతమ్
కౌసల్యాజనయద్రామం సర్వలక్షణసంయుతమ్;

* * * *

పుష్యే జాతస్తు భరతో మీనలగ్నే ప్రసన్నధీః
సార్పే జాతౌ తు సౌమిత్రీ కుళీరేఽభ్యుదితే రవౌ

* * * *

కల్యాణే బత నక్షత్రే మయిజాతోఽసి పుత్రక.
యేన త్వయా దశరథో గుణై రారాధితః పితా.

శ్రీమద్రామాయణము బాలకాండ ౧౮ వ సర్గ.

పై శ్లోకములనుండి శ్రీమద్రామాయణ కాలమందు జాతకభాగము మిక్కిలి ప్రచారములో నుండెనని తెలియుచున్నది. "కల్యాణే బతనక్షత్రే" అను శ్లోకమును బట్టి చూడగ స్త్రీసామాన్యము సంభాషణమందు గూడ జాతకభాగము ప్రచారములో నున్నట్లు తెలియుచున్నది. "తండ్రీ! కుమారకా! నా గర్భమునందు మంచి నక్షత్రమున బుట్టితివి"అనికౌసల్యాదేవి శ్రీరామచంద్రమూర్తిని స్తుతించుచున్నది. జాతకభాగము వృద్ధిలో నున్నదనిచెప్పుట కింతకంటె ప్రమాణము లక్కరలేదు.

ముహూర్తభాగము

"లక్ష్మణాగచ్ఛ భద్రం తే ఊర్మిళా ముద్యతాం మయా
ప్రతీచ్ఛ పాణిం గృహ్ణీష్వ మాభూత్కాలస్య పర్యయః."

శ్రీ. రా. బాలకాండ ౭౩ వ సర్గ.

"తస్మాత్త్వం పుష్యయోగేన యౌవరాజ్య మవాప్నుహి;
ఉదితే విమలే సూర్యే పుష్యే చాభ్యాగతేఽహని.

అయోధ్యాకాండ 3 వ సర్గ.

లగ్నే కర్కటకే ప్రాప్తే జన్మ రామస్య సంస్థితే;
అభిషేకాయ రామస్య ద్విజేంద్రై రుపకల్పితమ్.

౧౫ వ అ. కాం. సర్గ.

చూచితిరా! "లక్ష్మ ణాగచ్ఛ భద్రం తే" అను శ్లోకము లక్ష్మణస్వామిని గూర్చి జనకచక్రవర్తి పలుకు

మన్నది. "నా బిడ్డయగు ఊర్మిళ కరగ్రహణ మొనరింపుము. జాగు వలదు" అని యాతడు పలుకుచుండెను. "మాభూత్కాలస్య పర్యయః", 'ముహూర్త కాలము మించును గనుక విలంబము వలదు' అని జనక చక్రవర్తి యాశయము. ఇటులే ముహూర్తభాగమును గురించి శ్రీమద్రామాయణమునందెన్నెన్ని విషయములో కలవు. గ్రంథము పెరుగునని భయముతో నిచట వ్రాయ లేదు.

శకునభాగము

అపిచాద్యాఽశుభాన్ రామ! స్వప్నే పశ్యామి దారుణాన్;
సనిర్ఘాతా దివోల్కా చ పతతీహ మహాస్వనా.
అవష్టబ్ధం చ మే రామ! నక్షత్రం దారుణై ర్గ్రహైః;
ఆవేదయంతి దైవజ్ఞా స్సూర్యాంగారకరాహుభిః.
ప్రాయేణ హి నిమిత్తానా మీదృశానాంతు సంభవే;
రాజావామృత్యుమాప్నోతి ఘోరాంవాపదమృచ్ఛతి.
అద్యచన్ద్రోఽభ్యుపగతః పుష్యాత్పూర్వం పునర్వసుమ్;
శ్వః పుష్యయోగం నియతం వక్ష్యం తే దైవచింతకాః
తతః పుష్యేఽభిషించస్వ మన స్త్వరయతీవ మామ్.

రా. అయోధ్యాకాండ ౪ వ సర్గ

దివ్యం తరిక్షే భూమౌ చ ఘోర ముత్పాతజం భయమ్
సంచచక్షే చ మేధావీ శరీరే చాత్మనో జరా.

అయోధ్యాకాండ ౧ వ సర్గ.

"శ్రీ రామచంద్రమూర్తితో దశరథమహారాజు చెప్పుచున్నాడు. ఓ రాముడా! ఇపుడు నాకు స్వప్నమందు పెక్కుచిక్కులు కానంబడుచున్నవి. మరియు పగలునక్షత్రములు పడుట మొదలగు దుశ్శకునములు కానంబడు చున్నవి. లోకమందిట్టినిమిత్తములు కనిపించిన వెంటనే రాజు మృతినొందుట గాని పెద్ద యాపత్తును పొందుటగాని సంభవించును గనుక నెల్లి పుష్యనక్షత్రమున నిన్నభిషిక్తునిగా జేసెదను."

పైవిషయములనుబట్టి శ్రీమద్రామాయణ కాలమందు నిమిత్తములంబట్టి రాబోవుఫలములను నిర్ణయించుట పరిపాటిగా నున్నటుల దోచును.

తథా గతాం తాం వ్యథితా మనిందితాం
వ్యపేతహర్షాం పరిదీనమానసామ్;
శుభాం నిమిత్తాని శుభాని భేజిరే
నరం శ్రియాజుష్ట మి వోపజీవిన.
తస్యాశ్శుభం వామ మరాళపక్ష్మ
రాజీవృతం శుక్ల విశాలకృష్ణమ్;
ప్రాస్పంద తైకం నయనం సుకేశ్యా
మీనాహతం పద్మ మి వాభితామ్రమ్.
భుజ శ్చ చార్వంచితపీనవృత్తః
పరార్థ్యకాలాగరుచందనార్హః;
అనుత్తమే నాధ్యుషితః ప్రియేణ
చిరేణ వామ స్సమవేప తాశు.
గజేంద్రహస్త ప్రతిమశ్చ పీనః
తయో ర్ద్వయో స్సంహతయో స్సుజాతః;
ప్రస్పందమానః పున రూరు రస్యా
రామం పురస్తా స్థ్సిత మాచచక్షే.
శుభం పున ర్హేమసమానవర్ణ
మీషద్రజోధ్వస్త మివామలాక్ష్యాః;
వాసః స్థితాయా శ్శిఖరాగ్రదంత్యాః
కించిత్ప రిస్రంసత చారుగాత్ర్యాః.
ఏతై ర్నిమిత్తై రపరైశ్చ సుభ్రూ
స్సంబోధితా ప్రాగపి సాధుసిద్ధైః;
వాతాతపక్లాంత మివ ప్రణష్టం
వర్షేణ బీజం ప్రతిసంజహర్ష.
తస్యాః పున ర్బింబఫలాధరోష్ఠం
స్వక్షిభ్రుకేశాంతమరాళపక్ష్మ;
వక్త్రం బభాసే సితశుక్లదంష్ట్రం
రాహోర్ముఖా చ్చంద్రఇవ ప్రముక్తః."

సుందరకాండ ౨౯ వ సర్గ.

సీతాదేవికి ఎడమకన్నదరెను. ఎడమభుజ మదరెను. ఎడమతొడ యదరెను. పైటకొంగు జారెను. ఈ మొదలగు శకునములు శ్రీ రామచంద్రమూర్తిని శీఘ్రకాలములో వచ్చువానిగా జెప్పుచున్నవి. అనికదా పైశ్లోకముల తాత్పర్యము. మనుష్య సామాన్యముగా పైశకునములు యోగసూచకములని యెఱిగియున్న వే.

"అథచాపిమహాప్రాజ్ఞ! బ్రాహ్మణానాంమయాశ్రుతమ్
పురా పితృగృహే సత్యం వస్తవ్యం కిల మే వనే.
లక్షణేభ్యో ద్విజాతిభ్య శ్శ్రుత్వాహం వచనం గృహే
వనవాసకృతోత్సాహా నిత్య మేవ మహాబల!

ఆదేశో వనవాసస్య ప్రాప్తవ్య స్స మయా కిల;
సాత్వయాసహతత్రాహంయాస్యామిప్రియనాన్యథా!"
(సాముద్రికము) అయోధ్యాకాండ ౨౯ సర్గ.

శ్రీరామచంద్రమూర్తి అరణ్యమున కేగుచుండగ సీతాదేవియును పైన మయ్యెను. రామచంద్రమూర్తి దేవిప్రయాణమును వారింపుచుండగ నాపె పలుకు చున్నది. 'పూర్వమందు నేను పితృగృహమం దుండగ సాముద్రికశాస్త్రజ్ఞు లరుదెంచి నాలక్షణంబులంబట్టి పదునాలుగు వత్సరంబు లరణ్యవాసము నుడివిరి. నేనున్ను దానిఫల మనుభవింపవలెను గనుక తప్పక వచ్చెద' నని పైశ్లోకములయం దున్నది.

"విపులాంసో మహాబాహుః కంబుగ్రీవో శుభాననః;
గూఢజత్రు స్సుతామ్రాక్షో రామో దేవిజనై శ్రుతః.
దుందుభిస్వననిర్ఘోష స్స్నిగ్ధవర్ణః ప్రతాపవాన్;
సమ స్సమవిభక్తాంగో వర్ణం శ్యామం సమాశ్రితః.
త్రిస్థిర స్త్రిప్రలం బశ్చ త్రిసమ స్త్రిషు చోన్నతః;
త్రితామ్ర స్త్రిషు చ స్నిగ్ధో గంభీర స్త్రిషు నిత్యశ.
త్రివలీవాం స్త్ర్యవనత శ్చతుర్వ్యంగ స్త్రిశీర్షవాన్;
చతుష్కల శ్చతుర్లేఖ శ్చతుష్కిష్కు శ్చతుస్సమః.
చతుర్దశసమద్వంద్వ శ్చతుర్దంష్ట్రి శ్చతుర్గతః;
మహోష్ఠహనునాస శ్చ పంచస్నిగ్ధోష్టవంశవాన్.
దశపద్మో దశబృహ త్త్రిభి ర్వ్యాప్తో ద్విశుక్లవాన్
షడున్నతో నవతను స్త్రిభి ర్వ్యాప్నోతి రాఘవః."
సుందరకాండ. 35 సర్గ.

ఆంజనేయస్వామి సీతాదేవితో విశ్వాసముకొఅకు శ్రీరామచంద్రమూర్తివారి రూపరేఖా విలాసాదికమును జెప్పుచున్నాడు. పై శ్లోకములయందలి లక్షణములన్నియు సాముద్రికపరిభాషతోనే యున్నవి.

లక్ష్మణా! నయ దారూణి దృఢాని చ వరాణి చ;
కురు ష్వావసథం సౌమ్యం వాసే మే భిరతం మనః.
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సౌమిత్రి ర్వివిధాన్ ద్రుమాన్;
ఆజహార తత శ్చక్రే పర్ణశాలా మరిందమః.
తాం నిష్ఠితాంబద్ధకటాం దృష్ట్వారామ స్సుదర్శనామ్;
శుశ్రూషమాణ మేకాగ్ర మిదం వచన మబ్రవీత్. [మ్;
ఐణేయం మాంస మాహృత్యశాలాంయక్ష్యామహేవయ
కర్తవ్యం వాస్తుశమనం సౌమిత్రే! చిరజీవిభిః.
మృగం హత్వానయ క్షిప్రం లక్ష్మణేహ శుభేక్షణ!
కర్తవ్య శ్శాస్త్రదృష్టో హి విధి ర్ధర్మ మనుస్మర.
భ్రాతు ర్వచన మాజ్ఞాయ లక్ష్మణః పరవీరహా;
చకార స యథోక్తం చ తం రామః పున రబ్రవీత్
ఐణేయం శ్రపయ స్వైతత్ శాలాం యక్ష్యామహే
వయం. [యమ్;
త్వర సౌమ్య! ముహూర్తోయం ధ్రువశ్చ దివసోఽప్య
వాస్తుసంయమనీయాని మంగళాని ప్రతర్పయన్.
వేదిస్థలవిభాగాని చైత్యాన్యాయతనాని చ;
ఆశ్రమస్యానురూపాణి స్థాపయామాస రాఘవః."
వాస్తు. ఆయోధ్యాకాండ. 56 సర్గ.

"తాం వృక్షపర్ణచ్ఛదనాం మనోజ్ఞాం
యథాప్రదేశం సుకృతాం నివాతామ్;
వాసాయ సర్వే వివిశు స్సమేతా
స్సభాం యథా దేవగణా స్సుధర్మామ్."

పైశ్లోకములను బట్టి శ్రీరామచంద్రమూర్తివారు వాస్తుశాస్త్రప్రకారము పర్ణశాలను నిర్మింపఁజేసెననియు శాస్త్రము నతిక్రమింపక గృహప్రవేశ మొనరించెననియు తెలియుచున్నది.

ఈప్రకారముగనే శ్రీమద్రామాయణమున ఫలితజ్యోతిషప్రచారము పెక్కుస్థలములయందును గలదు. ఇందునుండి శ్రీమద్రామాయణకాలమందే మనభారతీయులు ఫలితజ్యోతిషముయొక్క ప్రచారమందు నిపుణులని తెలియుచున్నది.

ఇప్పటివన్ని వేశములనుబట్టి జ్యోతిశ్శాస్త్రస్వరూపమును చెప్పబూనినవారు ముందుగ ఫలితభాగమునుంచి సిద్ధాంతగణితభాగముల కేగవలయును. కనుక నించుకంత ప్రాచీనులఫలితజ్యోతిషజ్ఞానమునుగురించిముచ్చటించితిని. ముందు ఫలితజ్యోతిషమునుగురించి ప్రత్యేకముగ నొక్కొక్కభాగమునుగురించి విపులముగ వ్రాసెదను.

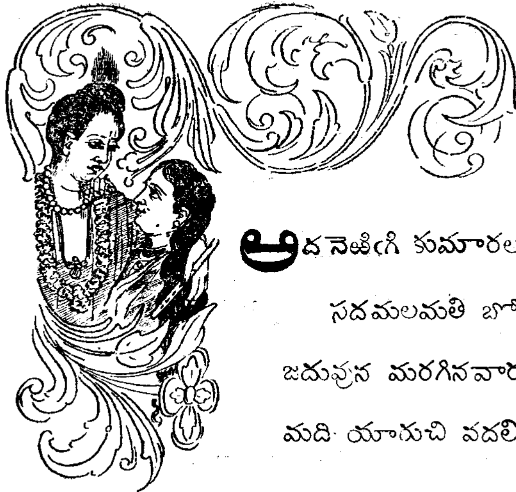
సర్వానందము నంగీకరించి భాషాసాంప్రదాయములను కవివాగాడంబరములను విడనాడినందులకు భాషాభిమానులు మన్నింతురుగాక!

ప్రేమతత్త్వము

మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు

ప్రేమతత్త్వనిరూపణము

(ప్రథమభాగము)

అదనెఱిఁగి కుమారలకును,
సదమలమతి బోధచేసి చదివించినచోఁ
జదువున మరగినవారల,
మది యూరుచి వదలి వెనుక మరలదు కనుఁడీ!

సీ. రఘువంశరసము నారంభించు రసన నై, షధమాధురిం గ్రోలసాగకున్నె?
దశకుమారచరిత్ర దరిసించుకన్నులు, కాదంబరీశోభఁ గాంచకున్నె?
శాకుంతలోత్తరచరిత భూషితబుద్ధి, ముద్రాదులనుదాల్చి మురియకున్నె?
కువలయానందంబుగొను మది గంగాధ,ర ప్రకాశంబులఁ గ్రాలకున్నె?
గీ. దివ్యరామాయణ సరస్వతీమహేతి, హాసపారాయణ పరాయణాననంబు
మఱచునే బుధసంస్తూయమానచరిత, భాగవతభారతేందిరా ప్రార్థనంబు?

చ. కనుగొన దిక్ప్రదర్శనముగా వచియించితిఁగాని సంస్కృతం
బున ననురక్తిఁ గాంచుమనముం దమనంకకు లాగునట్టి క
ల్పనపదసౌష్ఠవంబు రసభావసమృద్ధియు నౌచితీగుణం
బెనసిన గ్రంథరాజముల నెన్నిటి నియ్యెడ నెన్ననయ్యెడిన్?

సీ. అలపెద్దనార్యు తియ్యనిపల్కులాలించి, భట్టుచక్కని కుల్కుపల్కు లెఱిఁగి
కృష్ణరాయలప్రౌఢ గీర్భావ మూహించి, ధూర్జటివాక్య మాధుర్యమాని
నందితిమ్మనమాటలందంబు తిలకించి, నరసింహునుడులు కర్ణములఁ గ్రోలి
రామభద్రునివచోరామణీయక మెచ్చి, రామకృష్ణునివచః ప్రౌఢి వ్రాలి
అబ్బనకవిమనోహరభాష హర్షించి, తమ్మయ్యవచన సౌందర్య మరసి
శంరకవివాక్య సంపత్తి గుర్తించి, గౌరనునుడువులు గౌరవించి
వేంకటపతిపల్కు విన్నాణములు గాంచి, వేంకటకవివచో విభవ మెంచి
నారాయణోక్తి ప్రచారచాతురిఁ గాంచి, యితరసత్కవివాక్కు లెఱిఁగి తిరిగి
సూరనార్యునిక్రొత్త సొంపులింపులు నేర్చి, వీరభద్రునివాణి వినుతి చేసి
శ్రీనాథకవినాథు సింగారములు నేర్చి, పోతనార్యునిభక్తిఁ బూజచేసి

రంగనాథునినవారంభ రంగముఁజొచ్చి, భాస్కరాదులరామ భక్తిఁ బొగడి
సోమునిమహిమంబుచూచి చేతులుమోడ్చి, కేతనాదులమహాఖ్యాతి కలరి

గీ. ఎంతతెంపఱసూక్తు లింకెన్నియేని, యరసివచ్చు కుమారవిద్యానురక్తి
తుట్టతుదకుఁ గవిత్రయధుర్యభవ్య,దివ్యవాణీ సుధాంబుధిఁ దేలకున్నె!

గీ. విద్యనేర్చుట సదసద్వివేకమూల, మైన యాముష్మికంబున కనుట సత్య
మైన, నయ్యది ధనమూలమైన కేవ,లైహికంబున కుపయుక్త మగుచునుండె.

మ. పరసారస్వతనీరధిం దరిచి తద్భావామృతం బాని బా
లురు నిర్నిద్రమతిం బరీక్షలఁ గృతార్థుల్ గారొకో! కాని యొ
క్కరుఁ డెవ్వండయినన్ సహస్రశతసంఖ్యన్ దానిఁ బ్రేమించినన్
బరమార్థంబున కెల్లవారలయభిప్రాయంబు వీక్షింపుఁడీ!

మ. పురవాసశ్రమ మర్థనాశనమనోబుద్ధిశ్రమల్ సైఁచి దు
ర్భరనిర్బంధనిబంధనాంగలకలాభ్యాసంబు గావించుచుం
దురుగాదే యిపుడెల్లవారు కులవృత్తుల్ గూడఁ గ్రేడించి దు
ష్కరసేవాకలితాధికారధనభోగఖ్యాతికామంబులన్ !

గీ. కాని యానందమునుగూర్చి మానసంబు, ధనము భోగంబు సమకూర్చి తనువుఁ దనిపి
యలరఁ జేయునుగాన విద్యానురక్తి, యిరుతెఱంగుల నాత్మార్థమే నిజంబు.

క. ఈగతిఁ గౌమారము వడి, నేగెడితఱి యౌవనంబు నేతెంచుఁ దమా
భోగానురక్తి కప్పుడు, లోఁగుదు రెల్లరును గామలోలుపబుద్ధిన్.

గీ. ఇదియె నైసర్గికప్రేమ మనయునట్టి, నాలుగవమార్పు, దీనిచందం బభూత
పూర్వ, మిదిగాదె లౌకికపూరుషార్థ, కామధామంబు దంపతిప్రేమ మనఁగ.

క. చదువనివారని చక్కఁగఁ, జదివినవారనుచు శంకసలుపక మగఁడాఁ
డుదియని యెంచక యౌవన,మద మెల్లరమదుల నొక్కమాడ్కిఁ గలఁచుఁగా!

సీ. నవనవోన్మేషమానససారసంబుఁ జిందఱసేయు మత్తదంతావళంబు,
విద్యావివేకపుష్పితబుద్ధివల్లరి, నూఁచముట్టుగ నూఁచునోరుగాలి,
లోకవృత్తాంత మాలోకింప వికసించు, కందోయిబంధించు గాఢతమము,
సత్కథాకర్ణనాసక్తకర్ణములోన, శృంగారమంత్రంబు చెప్పుగురువు,
వినయనయభయవిధులార్చు వేరుపురుగు, కుటిలసాహస విధిఁ గూర్చు కుంటెనీఁడు,
మంచిచెడ్డలు మఱపించు మత్తుమందు, నగుచుఁబొడచూపు నభినవయౌవనంబు.

చ. పారవిహీన ముద్ధత మపాయపరీతము నైనఘోరసం
సారముఁ జొచ్చు జీవి సహజంబుగ జవ్వనమందు దానికిం
గారణ మాశరీరసుఖకాంక్షయె దానికి సాధనం బగుం
గోరినకాంత కాంతునకుఁ గోరినకాంతుఁడు కాంత కబ్బుటల్.

చ. పరిణయనిశ్చయం బనెడిభాగ్యము నాటినయట్టిచిత్తులై
కరమును బట్టువేళ మొలకల్ వొడమం జిలునవ్వుచూపులన్
బెరిఁగి తలంపు సిగ్గు గనిపించురసోక్తులఁ బూచి యవ్వధూ
వరహృదయానురాగరసవల్లులు కూడికఁ గాచు నేకమై.

సీ. ప్రాణనాయికమేను బంగారుబొమ్మగాఁ, సింగార మొనరించి పొంగువారు
కాంతాంగవల్లరి కాంచనవల్లిగాఁ, గాంచి యానందంబు గాంచువారు
మంజుభాషిణిపల్కు మాధ్వీరసంబుగాఁ, గ్రోలి మైమఱపునఁ దూలువారు
హరిణాంకవదనయపాంగవీక్షారేఖ, తమభాగ్యరేఖగాఁ దలఁచువారు
గీ. పక్వబింబాధరోష్ఠచుంబనఫలంబు, తనువ్రలెత్తినఫలముగాఁ దలఁచువారు
గాఁగ జాయానురాగసంక్రాంతహృదయు, లగుచు నానంద మొందనిమగలు గలరె?

సీ. భావజాతత్రపాబహుమానవలమాన, దరమానవీక్షణోదరములందు
జీవారుణాధరాంచితలాసవిలాస, దరహాసచంద్రికోదరములందు
వరకుందవాసనాభాసమానాసమా, దరవేషధారణోదరములందుఁ
బరిహాసపరిరంభపరిచితాదరచితా, దరనర్మభాషణోదరములందు
గీ. రూఢగూఢాతిగాఢసంవ్యూఢమగుచుఁ, గానవచ్చెడిస్వీయముగ్ధానురాగ
వల్లరులఁ బెంచుననుకూలవల్లభులకు, స్వాదుశృంగారరసఫలాస్వాదనమరుదె?

చ. తరుణము వేచి కూర్చుసుఖదాయకభోజనపానశయ్యలన్
సరసవచోవిలాసములఁ జందనచర్చలఁ గమ్మతావిక
ప్పురపు విడెంబులన్ వలపు పొంగఁగఁ దన్పుచు మానినీమణుల్
వరులకుఁ గూర్చుచుందు రనవద్యగుణాభరణాభిరాములై.

చ. చెలువము దీర్చు మేల్నగలు చీరలు రైకలు లేకయున్న న
ర్మిలి మెరుఁ దాల్చి యందమున మించె నోకో యనఁ గొంద ఱంగనల్
చెలువ్రలఁ గూర్మిఁ గాంచి సుఖలీలలఁ దేలుదు రెందు నాధులన్
వలచినభామినీమణులు భాగ్యము భోగ్యము లెన్నఁజూతురే?

చ. కులమును శీలముం బలుకుఁ గోర్కియు నొక్కటి గాఁగఁ జిత్తముల్
గలిసినదంపతుల్ సమముగాఁ జవిగొందురు ప్రేమబద్ధులై
కలిమియు లేమియున్ సుఖముఁ గష్టము నెల్లయవస్థలందు మే
నుల నెడఁబాయునంతకు వినోదవిషాదము లారగించుచున్.

ఉ. ఎంతటికష్టమైనను సహింతురు కూరిమి గల్గు కాంతలున్
గాంతులు గూడి కష్టములు గాఁపుర ముండుటె యంచుఁ జిత్తవి
శ్రాంతి యొనర్చుకొంచును బరస్పరభావిసుఖాభిలాషఁ దుః
ఖాంతమునన్ సుఖంబు గనునాసలు నైజము గావె జీవికిన్?

గీ. అతికి యతుకనియ ట్లుండునాలుమగల, యంతరంగంబు లొకటిగా నదుకఁజాలు
నందనానందరసము డెందంబు లారఁ, గ్రోలి సుఖియింత్రు దంపతుల్ కూర్మి వెలయ.

సీ. కొడుకుఁ గూఁతుల నెత్తికొని నెత్తిఁ గొని యాస్యమున నద్దుకొని ముద్దుగొనెడువారు
లాలారసస్యందిబాలాంగపరిరంభ, లీలాసుఖంబులం దేలువారు
పుత్త్రులతక్కునవ్వులు చిల్కు తేనియ, లొల్కుపల్కులు విని కుల్కువారు
మంజమందానందకందబాలక్రీడ, లందంబు గని వేడ్క నందువారు
గీ. ఐహికాముష్మికసుఖంబు లంద దిక్కు, నందనులె యంచు నానంద మొందువారు
గాఁగఁ గడగండ్లు పడి వారిఁ గాచునట్టి, జంతులపుత్త్రపూర్ణవాత్సల్య మరుదె?

క. ఈమెయి పడి నుచితంబుగఁ, బ్రేముడి సత్త్వాంశ మొప్ప వెలయుచు నడుమన్
గామక్రోధగతం బయి, తామసమయి లోక మెల్ల దందడి వెట్టున్.

ఉ. దారసుతాదిబంధము యథార్థముగా నెఱి నమ్మి వారి కె
వ్వారికి నెట్టిలోపము నపాయము రాఁ దగ దంచు నెన్నియో
దారుల వారికిన్ సుఖము దార్పఁగ నెంచుచు వారె తాముగా
వారియపాయమే తమయపాయముగాఁ గనుచుండరే జనుల్?

చ. ఒకనికి నొక్కఁడే కొమరుఁ డుండెను బో తన కాకుమారుఁడే
సకల మటంచు వాఁడు కడుసంతస మందును గాన వాని ప్రే
మకుఁ గుదు రాసుతుం డతఁడు మై విడనాడిన వానిఁబొంది తం
డ్రికిఁ గనుపట్టు నెల్లపుడుఁ బ్రేమపుటుయ్యెల నూఁగులాడుచున్.

చ. కొమరులు నల్వు రుండి రనుకొందము వారలలో నొకండు కా
లముగతి నొంది తండ్రి యెదిలంగొన నాప్తులు వచ్చి యున్న

కొమరులఁ జూచికొమ్ము మదిఁ గుందకు మన్నను బ్రేమసూత్రబం
ధము మృతపుత్రుతోఁ బితయెదన్ మఱియింత బిగింప కుండునే?

చ. తనయుఁడు తప్పుదారిఁ బడి ద్రవ్యము దుర్వ్యయ మాచరించుచున్
దన కపకీర్తి తెచ్చె నని తండ్రి వగన్ విసుఁగెత్తి వీఁడు చ
చ్చిన మఱి చావ నిమ్మనుచుఁ జేరఁగ నీయఁడు కొంప కప్పుడా
చెనఁటికిఁ గీడు మూఁడె నని చెప్పినచోఁ బిత పర్వులెత్తఁడే?

ఉ. పిల్లలు తీవ్రరోగపరిపీడన మొందినవేళ వారిసొ
మ్మెల్లను వేంకటేశ్వరున కిచ్చెద మంచును జబ్బు మళ్లినన్
జల్లఘటంబు మేఁకలను జాతర కిచ్చెద మంచు దేవికిన్
దల్లులు మ్రొక్కుకొందురుగదా! కనుఁ డీతనయానురాగముల్.

గాఢప్రేమ

క. ఒకయెడ నాఁటిన ప్రేమం, బకలంకము గాఢమును నహార్యము సహజం
బకుటిల మై యొప్పుచు వె, న్కకు వెంఁదియుఁ బోదు దానికార్యము గనుఁడీ!

చ. మరణము డాసినంత నొకమానిని భర్తపదంబు లంటి మీ
చరణసరోజసేవ నిహసౌఖ్యము గాంచు ఋణంబు తీఱె మీ
స్మరణమె యింక నాకుఁ బరసౌఖ్య మొసంగెడు నంచు బాష్పసం
చరదనురాగదృష్టిఁ గడసారిఁగఁ గన్గొని చేరె నాకమున్.

చ. వరమతిశీలవృత్తిసమభావసమంచితదంపతిద్వయిన్
బరమపదంబుఁ జేరె నెలప్రాయమునం దలసాధ్వి యాసతీ
విరహవిషాదసాయకవిభిన్నమనస్కుఁడు నామెదీర్ఘసుం
దరనయనానురాగకలఁ దత్ప్రతిమం గనుచుండు నెప్పుడున్.

చ. ఒకనిఱుపేదవాఁడు మృతినొందినప్రేయసిదేహ మేటియం
తికమునఁ బూడ్చి యం దరుఁగు దీర్చి నిచ్చ గడించుకూలి నిం
చుక నొకపండు పూలు కొని సూనునిఁ గూడి దినాంతవేళ వే
దికకడ కేగి యం దిడి సతిన్ స్మరియించు నదెంతకూర్మియో!

చ. తరుణవయస్కుఁ డుత్తముఁ డుదారమనస్కుఁ డపుత్రుఁ డర్థసం
భరితుఁ డొకండు సాధ్వి యగుభార్య గతించినయంత వెండియున్
బరిణయ మాడ కాత్మసుఖవాంఛల నన్నిటి పీటఁబుచ్చి యా
మరణము తత్సతీనిహితమానసుఁ డయ్యె నదెట్టిప్రేమమో!

ధర్మతత్త్వము

పండిత నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి గారు, కావ్యతీర్థ

"ధరతి లోకాన్ ధ్రియతే పుణ్యాత్మభిరితి వా ధర్మః" అను వ్యుత్పత్తులవలన నిశ్శ్రేయస సిద్ధి కలిగించునది ధర్మము. ఆచార్యప్రేరితములగు యాగాదులను జేయుటయే ధర్మమని జైమినికృత మీమాంసాదర్శనమందుఁ గలదు.

"య ఏవ శ్రేయస్కరస్స ఏవ ధర్మశబ్దేనోచ్యతే"
(మీమాంసా ౧-౨ సూత్రభాష్యం)

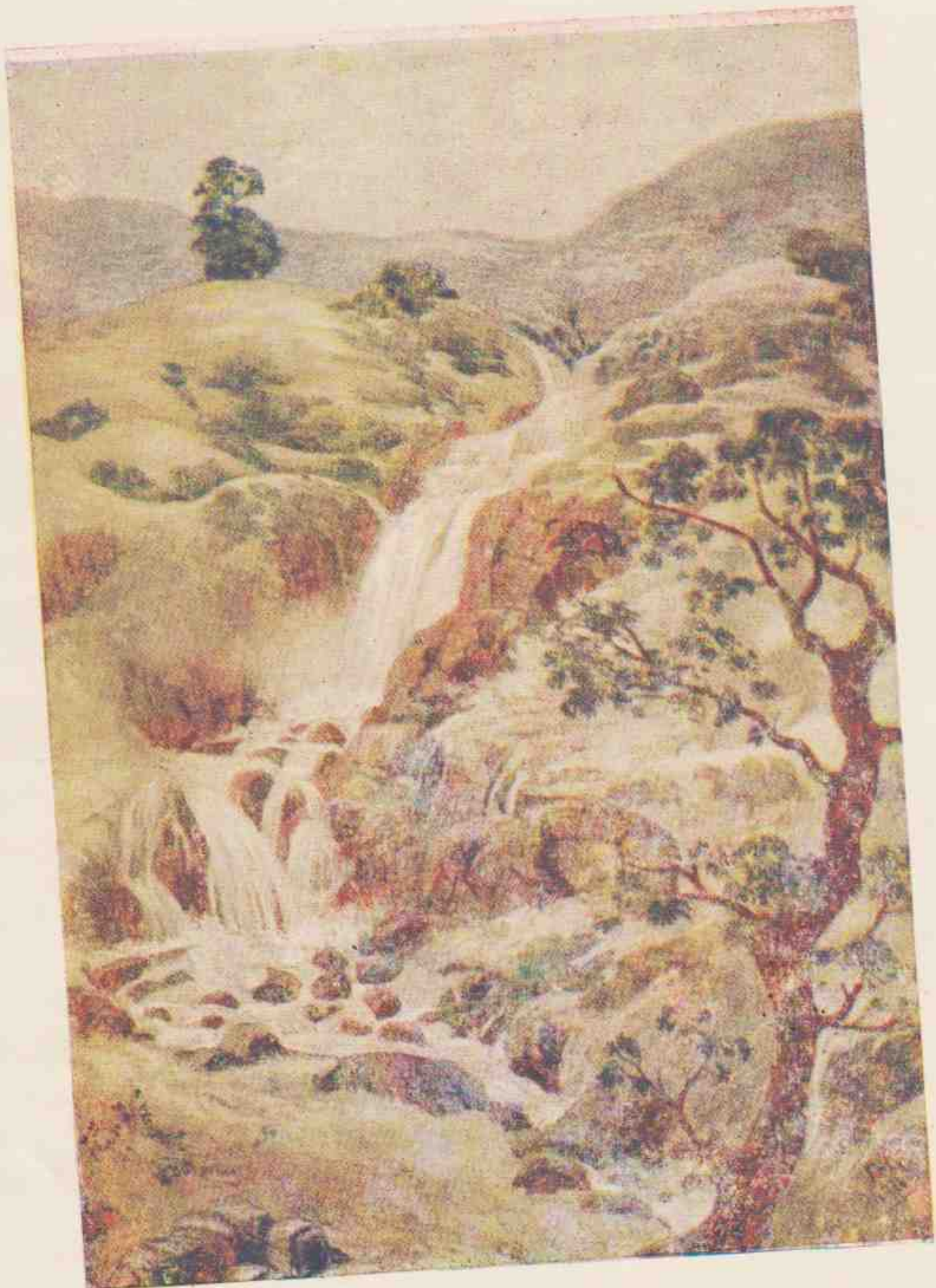
ఏది మంగళజనకమో యదియే ధర్మము. మరణానంతర మేదియు వెంటరాదు కాని ధర్మ మొక్కటియె యనుసరించును. ధర్మము మిత్రునివంటిది.

"ఏక ఏవ సుహృద్ధర్మో నిధనేఽప్యనుయాతియః,
శరీరేణ సమం నాశం సర్వమన్యత్తు గచ్ఛతి."
హితోపదేశము.

ధర్మము వేఱు వేఱువర్ణములవారికి వేఱు వేఱువిధముగ నుండును. ఏ కార్యానుష్ఠానము బ్రాహ్మణులకు ధర్మమో యది క్షత్రియుల కధర్మము. ఎయ్యది క్షత్రియులకు ధర్మమో యది భూసురుల కధర్మము. వర్ణానుకూలమైన కార్యము ధర్మము. వర్ణప్రతికూల కార్యమధర్మము. వ్యాఘ్రము జీవహింసఁ జేయును. అదియే దానికి ధర్మము. మానవుఁడు జీవహింసను గావించిన వానిధర్మమునకు విరుద్ధము. సమాజము ననుసరించి కార్యకరణము సమంజసము. వర్ణాశ్రమములకు ధర్మములు భిన్నభిన్నములుగా నుండును. ఆధర్మసంచయము నాచరింపకుండిన నాశ్రమధర్మముల నుల్లంఘించినవారగుదురు. ఆశ్రమధర్మముల్లను బాటింపకుండుట యధర్మము. బ్రహ్మచర్యము, గార్హస్థ్యము, వానప్రస్థము, సన్న్యాసమను నాలుగాశ్రమములు హిందూమతమునఁ గలవు. అట్టి చతుర్విధాశ్రమధర్మముల నాచరించిన మోక్షము చేకూరును.

"సర్వేషామపి చైతేషాం వేదస్మృతివిధానతః, గృహస్థ ఉచ్యతే శ్రేష్ఠః స త్రీనేతాన్ బిభర్తి హి"
(మనుస్మృతి)

ఆశ్రమచతుష్టయములోను గృహస్థాశ్రమ మత్యుత్తమము. కుటుంబి, బ్రహ్మచారిని,

పశ్చిమ కనుమలు — జలపాతము

చిత్రకారుడు: డా. రామారావుగారు

వానప్రస్థుని, యతిని బోషించును. ఆశ్రమ ధర్మము లీక్రింద నుదాహరింపఁబడినవి.

"చతుర్భిరపిచైవై తే నిత్యమాశ్రమిభిర్ద్విజైః, దశలక్షణకో ధర్మస్సేవితవ్యో ప్రయత్నతః; ధృతిః క్షమా దమో ఽస్తేయం శౌచమింద్రియనిగ్రహః, ధీర్విద్యా సత్యమక్రోధో దశకం ధర్మలక్షణం; దశ లక్షణి ధర్మస్య యే విప్రా స్సమధీయతే, అధీత్య చాను వర్తంతే తే యాంతి పరమాం గతిమ్." (మనుస్మృతి)

ధృతి, క్షమ, దమము, అస్తేయము, శౌచము, ఇంద్రియనిగ్రహము, ధీ, విద్య, సత్యము, అక్రోధము ననునవి ధర్మలక్షణములు. ఈ దశలక్షణములు గలవాఁ డుత్కృష్టగతి నొందును. ఇవి యన్నివర్ణములవారికి అన్ని యాశ్రమములవారికి నాచరణీయములు. బ్రహ్మచర్యము, సత్యము, తపస్సు, దానము, నియమము, మొదలగు ధర్మాంగములచేత ధర్మ మభివృద్ధినొందును.

"అద్రోహశ్చా ప్యలోభశ్చ దమో భూతదయా తపః, బ్రహ్మచర్యం తపస్సత్య మనుక్రోశః క్షమాధృతిః, సనాతనస్య ధర్మస్య మూల మేత ద్దురాసదమ్."

(మత్స్యపురాణము)

అద్రోహము, అలోభము, దమము, భూతదయ, బ్రహ్మచర్యము, సత్యము, అనుక్రోశము, క్షమ, ధృతి మొదలగునవి సనాతనధర్మమూలములు.

"శ్రాద్ధకర్మతపశ్చైవ సత్య మక్రోధ ఏవచ, స్వీయదారేషు సంతోష శ్శౌచం విద్యా నసూయతా, ఆత్మజ్ఞానం తితిక్షాచ ధర్మ స్సాధారణో నృప!"

శ్రాద్ధకర్మ, వ్రతము, అనఁగా స్నానము, దానము, పూజ, హోమము, జపము, సత్యము, అక్రోధము, స్వీయదారసంతోషము, విశుద్ధత, విద్య, అసూయారాహిత్యము, ఆత్మజ్ఞానము, తితిక్ష మున్నగునవి సాధారణ ధర్మములు.

ఆర్యు లెద్దాని నాచరింతు రదియె ధర్మము. ఆగమవేదులు దేనిని గర్హింతు రది యధర్మ మని విశ్వామిత్రునిమతము.

"య మార్యాః క్రియమాణం వై సంతోహ్యాగమవేదినః, స ధర్మోయం విగర్హంతి త మధర్మం ప్రచక్షతే."

ధర్మశబ్దమున కిట్టి యర్థములు గలవు. ధర్మశబ్దము సంస్కృతభాషాపదము. గీర్వాణ భాషయం దీశబ్దమున కేయేయర్థములు గలవో యవియన్నియు. నాంధ్రభాషలో వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి. అతిప్రాచీన మైన ఋగ్వేదమం దిటులు ధర్మశబ్దనిర్వచనము గలదు.

"త్రీణిపదావిచక్రమే విష్ణుర్గోపా అదాభ్య అతోధర్మాణి" (ఋక్)

పరమేశ్వరుఁ డాకాశమధ్యమున త్రిపాదపరిమితిగల స్థానమును నిర్మించి లోకములు సకలధర్మములను ధరించునటుల నొనర్చుచున్నాఁడు. ఇచ్చట ధర్మశబ్దమునకు జగన్నియామక మైన నియమసమూహ మని యర్థము.

మనుస్మృతి ద్వితీయాధ్యాయమున ధర్మ విచారణ యిటులు చేయఁబడినది. రాగద్వేషములు లేని విద్వాంసుఁడు సమాజములో నే నియమమును బాలించునో యదియే ధర్మము.

పురాణములయందును శాస్త్రములయందును ధర్మశబ్దమున కేకార్థము కల్పింపఁబడక భిన్నార్థములు గల్పింపఁబడినవి.

"అహింసాలక్షణో ధర్మో హింసా చాధర్మ
లక్షణా" (మహాభారతము)

"విహితక్రియయా సాధ్యో ధర్మః పుంసాం
గుణోమతః, ప్రతిషిద్ధక్రియాసాధ్యస్సగు
ణో ధర్మ ఉచ్యతే" (ధర్మదీపిక)

ఏకార్యమువలన మానవసమాజమునకు మేలు గలుగునో యదియే ధర్మము. శాస్త్రసమ్మత మగు కార్యాచరణమువలన మంగళమే కాని యమంగళము కలుగదు.

"వేదప్రాణిహితో ధర్మో హ్యధర్మ స్తద్వి
పర్యయః" (శ్రీభాగవతము)

వేద ప్రాణహితం ధర్మకర్మ తన్మంగళం
పరం" (బ్రహ్మవైవర్తము)

శాస్త్రము—"శిష్యతేఽనేనేతి శాస్త్రం" శాస్త్ర మన శాసనవాక్యము. పుత్త్రుని మంగళమును గోరుచుఁ దండ్రి సంతానముయొక్క శైశవావస్థయందు "లాలయేత్ పంచవర్షాణి దశవర్షాణి తాడయేత్" అను న్యాయమున సూనుని దండించును. అటులే ఋషులు లోకులు ధర్మభ్రష్టులగుదురని భావించి శాసనవాక్యములనుగాని విధివాక్యములనుగాని రచించిరి. అధర్మకార్య మాచరించిన బాధ జనించును. అందువలన సహజవ్యక్తికి గౌరవ ముండఁజాలదు. ఎట్టికార్యమాచరించుటకు సాహసము పుట్టదు. కాఁబట్టి ధర్మాచరణముకై శాసనవాక్యములు పుట్టినవి. సిపాయిని జూడఁగనే భీతిజనించుటులు ధర్మసూత్రములను వీక్షించినంత సాధ్వసము జనించును. అట్టిభయముండకుండిన ప్రతివ్యక్తియు మానసమునకుఁ దోఁచిన కార్య మాచరించి భ్రష్ట మగును. లోక మొక్కనీతినుండక భిన్నభిన్నమార్గములను బట్టును. ఇట్టిదురవస్థ సంభవించునుగదా యని యాలోచించి ఋషులు సత్కార్యముయొక్క స్వరూపము ఫలము సుఖము మొదలగునవి జన్మించునట్లు ధర్మవర్ణనము గావించిరి. ఈ సందర్భమునఁ గొన్ని యుదాహరణము లావశ్యకములు.

"ప్రతిపది కూష్మాండం నాశ్నీయాత్"

ప్రతిపత్తునాఁడు కూష్మాండమును దినఁగూడదు. ఈ నిషేధవిధి ననుసరించి గుమ్మడికాయ తినుటవలన దోషమేమి యని ప్రశ్నించిన "కూష్మాండే చార్థహానిస్స్యాత్" కూష్మాండభక్షణమువలన అర్థహాని కలుగునని సమాధానమును జెప్పవలయును. ఈ విషయమే తిథితత్త్వమను గ్రంథమున వర్ణింపఁబడినది.

"కూష్మాండే చార్థహాని స్స్యాత్ బృహ
త్యాం నస్మరే ద్ధరిం, బహుశత్రుః పటోలే
స్యాత్ ధనహానిస్తు మూలకే"

అందుచేత విధివాక్యములు క్షేమదాయకము లగుటచే, వాని నుల్లంఘింపరాదు. నిషేధదివసంబునఁ గూష్మాండమును దినకుండిన నవశ్యము శరీరమునకు మనస్సుకు నుపకారక మగును.

ప్రభువాక్యములను సేవకుఁడు శిరసా వహించునటుల శాస్త్రవాక్యములను లోకము మన్నింపవలసినదే! కాఁబట్టి కూష్మాండభక్షణమునందటులే ప్రవర్తింపవలయును.

"చతుర్దశ్యష్టమీచైవ అమావాస్యాచ పూర్ణిమా, పర్వాణ్యేతాని రాజేంద్ర! రవిసంక్రాంతి రేవచ, స్త్రీతైలమాంస సంభోగి పర్వ స్వేతేషు వై పుమాన్, విణ్మూత్రభోజనం నామ ప్రయాతి నరకం మృతః, అను ప్రమాణమునుబట్టి "పర్వాణి మాంసం నాశ్నీయాత్" అను నిషేధ వాక్యము ననుసరింపవలయును.

ఒకవంక విధినిషేధవాక్యములు. వేఱొక వంక విధినిర్దిష్ట కార్యములు. అందొకటి రెండు వాక్యములను ఁజెర్కొ౯నుచుంటిని.

"మాఘే మాసి సితేపక్షే పంచమీ యా శ్రియః ప్రియా, తస్యాం పూర్వాహ్ణ ఏవేహ కార్య స్సారస్వతోత్సవః."

(తిథితత్త్వము)

ఈ ప్రమాణమునుబట్టి "పంచమ్యాం శ్రియం పూజయేత్" అను విధిశాస్త్ర మనుసరింపవలయును.

"ఏకాదశ్యా ముపవసేత్" అనువిధి ననుసరించియేకాదశినాఁ డుపవాస ముండవలయును. అందుకుఁ బ్రమాణము:

"ఏకాదశీ సదోపాస్యా పుత్రపౌత్రవివర్ధనీ, భుఙ్క్తే యో మానవో మోహాత్ ఏకాదశ్యాం స పాపకృత్"

(తిథితత్త్వము)

అమావాస్యనాఁడు పితృశ్రాద్ధమును జేయవలయును. అందుకుఁ బ్రమాణము

"నిరాశాః పితరో యాంతి పాపం దత్వా సుదారుణమ్."

అను ప్రమాణము ననుసరించి "అమావాస్యాం పితృభ్యో దద్యాత్" అను విధిని ఆచరింపక తీరదు. "రోచనార్థా ఫలశ్రుతిః" అను వాక్యముద్వారా రుచిలేక ప్రవృత్తిగాని అరుచి లేక నివృత్తిగాని కలుగుచున్నది.

"పిబ నిమ్బం ప్రదాస్యామి ఖలుతే ఖండలడ్డుకం, పిత్రైవ ముక్తః పిబతి నఫలం తావదేవ తు."

పుత్త్రునియారోగ్యమును గోరెడి తండ్రి లోభపెట్టి సంతానమను చేఁదుమందును ద్రాగునటులు చేయును. ప్రజలకుశలమును గోరెడి శాస్త్రము ఫలాఫలములచే నజ్ఞానులను లోభపెట్టి సత్కార్యములను జేయువారలనుగా నియమించును. బాలకుఁడు మోదకము దుండెడిలోభమువలన తిక్తౌషధమును సేవించును. కాని జనకుఁడు బాలునకు మోదకము నీయఁడు. ఆరీతినే శాస్త్రమును నిర్దేశిత కార్యము నాచరించువారికి యథోక్తఫలము నీయదు. పుత్త్రుఁడరోగవంతుఁడై యుండుటయే తండ్రియిచ్ఛ. శాస్త్రమును ప్రజావర్గమునకు మొదట సుఖమును స్వాస్థ్యమును గలుగఁజేయును. పిదప శాంతిభావము నందఁజేయును. పితృప్రోత్సాహము వలన పుత్త్రుఁడు చేదుమందు త్రాగి రోగము లేనివాఁడగును. కాని మోదకమును దినఁడు. ఆవిధముగనే శాస్త్రప్రేరణమువలన శాస్త్రోక్త

దిష్టమార్గము నవలంబించిన మానవుఁడు బాహ్యాధ్యాత్మికలాభముల నొందును. కాని లోభనీయఫలమును బొందఁడు.

అందుచేత ఋషులు స్థిర బుద్ధి గల వారై యాత్మజ్ఞానముద్వారా జనసాధారణముయొక్క హితమునకై పెక్కుధర్మ వచనములను రచియించి కీర్తివడసిరి. అందులకే శాస్త్రవాక్యముల యావశ్యకత. అట్లు ధర్మవాక్యములన్నియు గ్రంథాకారమును దాల్చి ధర్మశాస్త్రరూపమునఁ బ్రసిద్ధిఁ జెందినవి.

వానప్రస్థుని విభ్రమము

శ్రీ శివశంకరశాస్త్రి

సాహితీసమితిసభాపతి

౧

ఆమనోహర మైన సాయంతనమున
ఇష్ట సఖుతోడఁ బథమున నేగుచుండ
అక్కజము గొల్పి తోచె నీయాననంబు
సరసిపైఁ దేలియాడెడి జలజమట్లు!
మధుపమై పోయె నపుడె నామానసంబు
నీముఖాబ్జముపై వ్రాల నీలవేణి!
పాదయుగళంబు తోడనె పార్శ్వమునకుఁ
దిరిగి కదలఁగఁ జొచ్చె విధేయ మగుచు.

సుందరద్వారదేశము నందు దేవి!
స్థిరముగా నిల్చియున్న నీదేహయష్టి
పటముపై వ్రాసి యావృతిబద్ధమైన
ప్రతిమవిధమున నాకు విభ్రమము గొలిపె!
పంకజాతాక్షి! నామీఁదఁ బఱపినట్టి
నీకట్టాక్షేక్షణావళి నిశితవిశిఖ
వితతి తాకగ నామనోవిహగ మపుడె
పల్లటిలి వ్రాలె నీపాదపద్మములను!
నీ మనోహరవసననిర్నిద్రవిమల
సాంద్రచిత్రితసహకారజాలకముల
మధ్యసీమను మీనాయమాన మగుచు
సంచలించెను నాదులోచనయుగంబు!

ప్రమదభరమున నీనిరాభరణసుంద
రాననసుధాంశుబింబమునందు నిలిచి
మరల దయ్యెఁ జకోరముమాడ్కి దేవి!
దివ్యరాగార్ద్రమైన నాదృష్టి యపుడు.
తప్ప దయ్యెను నిను వీడి తరలి చనక!
మరలి చూచితి వీక్షణ మాలికలను
బఱపితివి శాంతగతిని నాపైన దేవి!
ధన్యతం గంటి నంచు నేఁ దలఁచుచుండ!

౨

అగ్రహారమునందు భక్తాళికెల్ల
వివిధకామ్యములం దీర్ప వెలసియున్న
శ్రీపయోధర కలశవాగీగజేంద్రుఁ
గొలిచి ప్రాంగణభూమిని నిలిచియుంటి.
దేవి, యచటికి నీ వరుదెంచినావు!
అపుడు నీపార్శ్వవర్తిను లడ్డమగుటఁ
గానరాలేదు నీముఖకమల మయ్యొ!
పత్రముల మాటువడిన పుష్పంబువోలె.
మధురమంథరగతి నీవు మందిరంబు
లోని కేగుచు నుండి నా లోలదృష్టి
హర్షమునఁ దన్మయంబయి యనుసరించెఁ
బల్లవమనోజ్ఞమైన నీపాదయుగళి!

నీముఖజ్యోత్స్న నామీఁద నెఱయుకొఱకు
నాలయములోని కల్లన నరిగినాను
ఇంతలోపలనే తటిత్కాంతవోలెఁ
దరలిపోతివి వేఱొక ద్వారవీథి!
చిమ్మచీఁకటి గ్రమ్మె హృత్సీమ నపుడు!
చూడ్కు లున్న సమస్తము శూన్యమయ్యె!
దేవి! యీదీనునకు నింక ధ్యేయ మొకటె
స్థలకమలరమ్యమైన నీచరణయుగళి!

౩

నీ మనోహరమూర్తి ధ్యానించుకొనుచు
మెల్లగాఁ బోవుచుంటి నీమేడదరిని
తలఁపని తలంపుగా నీదు దర్శనంబు
కలిగినది దేవి, కన్నులకఱవు దీర!
పద్మసంకాశమైన నీపాణియందు
సంస్కృతగ్రంథరాజము సంతరించి
యంచయానముతో నరుదెంచినావు
దివ్యశోభను భారతీదేవివోలె!

కమ్రసుస్నిగ్ధనీలాంశుకంబు దాల్చి
యెదురు పడితివి దేవి, నీ వింపు లొలుక!
అంబుదశ్యాముఁడైన మురారిదేవు
లలితసంశ్లేషమందలి లక్ష్మివోలె!
శాంతశీతలత్వత్కటాక్షంబుచేత
నాదుహృదయంబు మిగుల నామోదమొందె
స్వచ్ఛచంద్రమయూఖ సంస్పర్శనమునఁ
బరిమళించెడి మల్లికాప్రసవ మట్లు!
కన్ను లరమోడ్చి యాననకమల మల్ల
రమ్యముగ వాల్చి లజ్జాభిరామగతిని
లలితజంగమకాంచనలతిక వోలె
హర్మ్యభాగంబులోనికి నరిగినావు!
చటుల విభ్రమ గతిఁ భవత్కుటిలకేశ
జాలమునఁ జిక్కుకొని నాలోచనయుగమ్ము
నవయు మోక్షములేక బంధనమునందె
త్వత్కటాక్షంబు వరలు నందాక దేవి!

పండితరాయలు

చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము గారు

ఇతఁడొక సంస్కృత మహాకవి. ఆంధ్రదేశస్థుఁడు. గోదావరీమండల మందలి ముంగొండగ్రామ మాతని నివాసస్థానమనియు, నతఁడు వేగినాటి శాఖలోఁ జేరిన వైదిక బ్రాహ్మణుఁడనియు ననేకులు చెప్పుదురు. ఇతనికిఁ దలిదండ్రులు పెట్టిన పేరు జగన్నాథుఁడు. పండితరాయలను పేరు డిల్లీచక్రవర్తు లిచ్చిన బిరుదనామము. ఈయనతండ్రి పేరు పేరుభట్టు. తల్లి పేరు లక్ష్మి. ఈయన 17-వ శతాబ్దముయొక్క మొదటిభాగమున ననఁగా క్రీస్తుశకము 1660 సం. ప్రాంతములయందు డిల్లీచక్రవర్తియైన షాజహానునియొక్క యాస్థానమందుండి యాచక్రవర్తియొక్క జ్యేష్ఠకుమారుఁడును సంస్కృతభాషాభిమానియు గుణగ్రహణపరాయణుఁడునగు 'దారా' యను నతని కాశ్రితుఁడై యుండెను. ఈయన మిక్కిలి బుద్ధిమంతుఁడు. అఖండప్రతిభాశాలి. మహావిద్వాంసుఁడు. ఇతఁడు రసగంగాధరమను నలంకారశాస్త్రమును గీర్వాణభాషలో రచియించి తనకు సమకాలికుఁడయిన యప్పయదీక్షితులవారియొక్క చిత్రమీమాంసయను నలంకారశాస్త్రముపై దృఢమయిన విమర్శ చేసెను. గంగాలహరి, పీయూషలహరి, జగదాభరణము, ఆసఫవిజయము మొదలగు మఱికొన్ని చిన్నచిన్న పద్యకావ్యములను, భామినీవిలాస మను పేర మిక్కిలి సుందరములైన ప్రాస్తావికశ్లోకములను రచియించెను. ఈయన గ్రంథములలో నెల్ల భామినీవిలాసమే మిక్కిలి ప్రసిద్ధమైనదియు, మిక్కిలి ప్రచారము గలదియు నై యున్నది. నాగరలిపిలో నీ గ్రంథములోనివి మూఁడు వందలశ్లోకము లచ్చుపడినవి. వానినే మన యాంధ్రకవులు కొందఱు తెనిఁగించిరి. ఈ గ్రంథమునందు 1400 శ్లోకములు గలవని వాడుక గలదు. ఈ గ్రంథము మిక్కిలి నీతిదాయకమై యున్నది. ఇందలి ప్రతిశ్లోకము రసవంతమై యున్నది. కవి యన్యాపదేశముగా లోకులకు మిక్కిలి చమత్కారముగా నీతిని బోధించెను. కొన్ని విషయములలో భర్తృహరినీతిశతకముకంటె నీ గ్రంథ మెక్కుడురసవంతముగానున్నదని చెప్పవచ్చును. అన్యాపదేశమనఁగా నేర్పఁదలఁచిన నీతిని మఱియొకవస్తువుమీఁద వంకపెట్టి నేర్పుట. ఈపద్ధతి చదువరులమనస్సులను రంజింపఁజేయును. అన్యాపదేశమనఁగా నెట్టిదో పాఠకులకు సులభముగాఁ దెలియుటకై యొక యుదాహరణము నిచ్చుచున్నాను.

శ్లో. మాగర్వ ముద్వహ బిడాల! మహీపతీనాం
అంతఃపురం మణిమయం నిలయం మమేతి;
పట్టాభిషేకసమయేతు మహీపతీనాం
బాహ్యస్థితస్య కలభస్య చ మండనశ్రీః.

"ఓ పిల్లీ! రాజులయొక్క మణిమయ

మయిన యంతఃపురము నాకు నివాసస్థాన మని గర్వపడకుము. రాజులయొక్క పట్టాభిషేకసమయమందు గ్రామము వెలుపల నున్న యేనుఁగునకే యలంకారము చేయుదురు" అని దీనియర్థము. పిల్లి రాచనగరులోఁ దిరిగినంతమాత్రమున దాని కెక్కువ గౌరవము లేదు. గొప్ప కార్యములు వచ్చినప్పుడు నూరిబయటనున్న యేనుఁగుదే గౌరవము. ఆ పట్టాభిషేకదినమున సకల గృహవర్తియైన మార్జాలచక్రవర్తియొక్క మొగమైనఁ జూడఁగూడదని కొట్టి తఱిమి వేయుదురు. కవి దీనివలన నేర్పఱచిన నీతి చూడుఁడు. రాజులయంతఃపురములయందు నీచసేవకులు పెక్కుమంది యుందురు. మేమే రాజుగారి సన్నిధానవర్తులమని వారు గర్వించుచుందురు. అట్టి నీచసేవకుల గర్వభంజనము నిమిత్త మీశ్లోకము చెప్పఁబడినది. "ఓరోరి! యంతఃపురపరిచారకులార! రాచనగరులో నీచకార్యములు చేయుటయే మీపని గాని రాజుగారు కార్యాలోచనము చేయవలసి వచ్చినప్పుడు దూరముననున్న మంత్రినో, సేనాధిపతినో పిలిపించి యాలోచన మడుగుదురుగాని యట్టిసమయమున మిమ్ము దగ్గఱకైనఁ బిలువరుసుఁడీ! యని వారికి హితము బోధించుచున్నది.

జగన్నాథపండితుఁడు చిన్ననాఁటఁ దన తండ్రిదగ్గఱఁ గొంతవిద్య నేర్చి శాస్త్రాభ్యాసమునిమిత్తము కాశీపట్టణమునకుఁ బోయి యచ్చట బహుశాస్త్రముల నభ్యసించి పిమ్మట జన్మస్థానమైన యాంధ్రదేశమునకు వచ్చి యానాఁడీదేశ మేలుచుండిన రాజుల ననేకుల సందర్శించి వారివల్ల నేవిధమైన సహాయమును బడయఁజాలక భగ్నమనోరథుఁడై పండితపోషకు లగు మహారాజు లుత్తర హిందూస్థానమం దుండుటచేత మఱల నచ్చటికిఁ బోవ నిశ్చయించెను. అచిరకాలములోనే యతఁడు తనతలఁపు నెఱవేర్చుకొని గంగాయమునాప్రముఖపుణ్యనదీ తీరములయందు యథేచ్ఛముగా విహరింపఁ జొచ్చెను.

ఆకాలమున నుత్తరహిందూస్థానమున గొప్పపండితుఁ డగు మహమ్మదీయుఁ డొకఁడుండెను. అరబ్బీ పారసీ భాషలయందేగాక యామౌలవి సంస్కృతభాషయందుఁ గూడ నెన్నఁదగిన పాండిత్యము సంపాదించి హిందువులపురాణములయం దున్న లోటుపాటులను శ్రద్ధతోఁ బరికించియాలోపముల నెన్ని హిందూమతము పనికిమాలినదనియు, మహమ్మదీయమతము మిక్కిలి ప్రశస్తమైనదనియు మహోపన్యాసములు చేయుచు దేశమందలి నానాభాగములకుఁ బోయి పండితులతో వాదములు చేసి వారి నచ్చటచ్చట నోడించుచు విజయముఁ గాంచుచుండెను. బ్రాహ్మణపండితులుఁ దమ వేదశాస్త్రపురాణాదులయందు మిక్కిలి ప్రవేశము గలవారయ్యు నరబ్బీభాష నెఱుఁగనివారగుటచేతను మహమ్మదీయమతరహస్యములు దెలియనివారగుటచేతను వాని మతమందలిలోపముల నెంచి యాతని నోడింపఁ జాలరైరి. అందుచేత మౌలవీకిఁ జాలిన సంస్కృతపండితుఁడు దేశమున లేఁడని మహమ్మదీయులే కాక హిందువులుఁగూడ వేయినోళ్లఁ

ప్రశంసింపఁ దొడఁగిరి. నిరుపమానపాండిత్యప్రకర్ష గల పండితశిరోమణులకు మాలవీయొక్క విఖ్యాతి కర్ణశూలాయమానమైనను వార లేమియుఁ జేయఁజాలరైరి. దేశస్థితి యిట్లుండఁగా జగన్నాథపండితుఁడు యమునాతీరమున విహరించుచుండెను. మాలవీయొక్క విజయవార్తలతని శ్రవణగోచరములయ్యెను. సనాతనమై వ్యాసాదిబ్రహ్మర్షిప్రోక్తమై పరమపావనమై జగద్గేయమైన హిందూమతము పరమహాస్యాస్పదమగుట కతఁడెంతయు విచారించి తుట్టతుద కొక్కయుపాయముఁ గనుపెట్టెను. ఆరబ్బీభాషనునేర్చి మహమ్మదీయుల మతగ్రంథములలో నున్న రహస్యములనెల్ల నెఱిఁగి పిదప మాలవీతో వాదించినపక్షమున నతని నోడింపవచ్చునని నిశ్చయించి యాభాష నభ్యసింప మొదలుపెట్టెను. కుశాగ్రబుద్ధియగుటచే జగన్నాథపండితుఁ డాభాష నచిరకాలమున నేర్చుటయే కాక మహమ్మదీయుల వేదమైన ఖురానుగూడ సవ్యాఖ్యానముగ నతఁడుచదివి యందున్న పరమార్థములను లోటుపాటులనుగూడ నతఁడు గ్రహించెను. అనంతరము మాలవీకిని మన పండితునకును వాదము జరిగె ననియు నా వాదమునఁ జిరకాలమునుండి యనేక బ్రాహ్మణపండితులఁ బరాజయము నొందించినమాలవి యోటమిఁ గాంచె ననియుఁ జెప్పుదురు. ఈతని విజయవార్తలు, మాలవీయొక్క పరాజయవార్తలు దేశమునందంతట వ్యాపించెను. మాలవీ యదిమొదలుకొని హిందూమతముపై దాడివెడలుట మానికొనెనఁట.

షాజహానుయొక్క పెద్దకుమారుఁడగు డారా యనునతఁడు గుణగ్రహణపరాయణుఁడనియు సత్యాన్వేషణరక్తుఁ డనియు నిదివఱకే సూచించితిమి. జగన్నాథపండితుని యొక్క మనీషావిశేషాదులు కర్ణగోచరములైనతోడనె యువరాజగు 'డారా' సహజముగఁ బరమతసహనము గలవాఁడగుటచేతను సంస్కృతమునం దదివఱకే కొంత పాండిత్యము సంపాదించినవాఁ డగుటచేతను జగన్నాథపండితుని రావించి సబహుమానముగ నాదరించి గౌరవించి తనయాస్థానమందు ముఖ్యపండితుఁడుగ నుండుమని యానతిచ్చెను. నాఁటనుండి జగన్నాథమనీషి చక్రవర్తియైన షాజహానునకాశ్రితుఁడై 'డారా'కుమారునకు మిత్రుఁడై తన పాండిత్యవిభవముచేతను నఖండకవితారసప్రవాహముచేతను వారిమనసులు రంజింపఁ జేయుచుండెను. ఆకాలమందే జగన్నాథపండితునకు ఢిల్లీచక్రవర్తులు పండితరాయలను బిరుద మిచ్చిరి. ఆ పేరాతని యందు సార్థకత నొందెను. కవిత్వమునకు భామినీవిలాసమును, శాస్త్రవైదుష్యమునకు రసగంగాధరమును, జూచినవారు పండితరాయలబిరుదమున కతఁ డన్నివిధముల నర్హుఁడని తలంపకపోరు. ఇఁకమీఁద జగన్నాథపండితుని గుఱించి చిరకాలమునుండి మన దేశమందలి పెద్దలు పరంపరగాఁ జెప్పకొనుచున్న యొక చిత్రకథఁ జెప్పెదను.

చక్రవర్తికుమారుఁడైన 'డారా' యును జగన్నాథపండితుఁడును నొకనాఁడు సుఖోపవిష్టులై సరససల్లాపము లాడుచుండ 'డారా'

యొక్క యంతఃపురపరిచారిక యైన లవంగి యను మహమ్మదీయకన్య తనతలపై నీళ్ల కుండఁ బెట్టికొని యాదారిం బోవుచుండెను. అది సాయంకాలసమయము. భానుమండలము శోణవర్ణముఁ దాల్చి శోభాయమానమై పడమటికొండపై నిలిచెను. మలయమారుతము చల్లఁగ మెల్లఁగ వీచి ప్రియమిత్రుని యాలింగనమువలె నెమ్మేనికి సౌఖ్యమొసఁగుచుండెను. ఆబాలికయొక్క సౌందర్యమాసమయమున వర్ణనాతీతమై యుండెను. అందఱికన్నులు విశాలములైన యామెకన్నులమీఁదనే యుండెను. అందఱిమనస్సు లామె మొగముమీఁదనె యుండెను. పండితరాయలామెను రెప్పవాల్పక చూచుచుండెను. 'డారా'యొక్క చిత్తవృత్తిగూడ నాబాలికయందే లగ్నమైయుండెను. అప్పుడు యువరాజు కవిరాజుం బలుకరించి గజరాజగమనముతో నరుగుచున్న యాజగన్మోహనాకారను వర్ణింపుమని కోరెను. వెంటనే యతనిభావములప్రయత్నముగ ఛందోబద్ధములై యిట్లు వెడలెను.

శ్లో. ఇయం సుందరీ మస్తకన్యస్త కుంభా
కుసుంభారుణం చారుచేలం దధానా;
సమస్తస్య లోకస్య చేతః ప్రవృత్తిం
గృహీత్వా ఘటే న్యస్య యాతీవ భాతి.

నెత్తిమీఁద నీళ్లకడవఁ బెట్టికొని కుసుంభావర్ణముగలచీరఁ గట్టుకొన్న యీసుందరి సమస్తజనులయొక్క మనోవ్యాపారములను గ్రహించి యాకుండలో వైచికొని పోవుచున్నదో యన్నటు లున్నదియని యీశ్లోకముయొక్క భావము. ఆమె నిజముగ నట్లే యుండెను. అందఱిమనస్సులు నందఱి హృదయములు నందఱిచిత్తవృత్తులు నామెయందే లగ్నమై యుండుటం జేసి యాశ్లోకమునందలిభావము స్వభావసిద్ధమై యువరాజునకమితానందము గలిగించెను. కలిగించుటయు నతఁడు 'నీవేమి కోరుదువో దానినిచ్చెద; వెంటనే యడుగు'మని కవితో ననెను. అప్పుడు జగన్నాథపండితుఁ డిట్లనియె.

శ్లో. న యాచే గజాళిం నవా వాజిరాజిం
న విత్తేషు చిత్తం మదీయం కదాచిత్;
ఇయం సుందరీ మస్తకన్యస్తకుంభా
లవంగీ కురంగీదృ గంగీకరోతు.

ఏనుఁగు నిమ్మని యాచింపను. గుఱ్ఱములఁగోరను. నామనస్సెప్పుడు ధనముమీఁదికిఁ బోదు. నెత్తిపై నీళ్లకుండఁ బెట్టికొని పోయెడు నీసుందరాంగి యీ బాలహరిణనేత్ర యీలవంగి నన్నంగీకరించినఁ జాలునని యాపండితుఁడు బదులు చెప్పి మఱియు నిట్లనియె.

శ్లో. యవనీ నవనీతకోమలాంగీ
శయనీయం యది నీయతే కదాచిత్;
అవనీతల మేవ సాధు మన్యే
న వనీ మాఘవనీ వినోదహేతుః.

"వెన్నవలె మెత్తనైన యీతురకపడుచు నాపాన్పుఁ జేరినయెడల దేవేంద్రుని యుద్యానవనముకన్న నీభూతలమే ప్రశస్తతరమైనదని నేను తలంచెద" ననెను ఆపలుకులు విని రాజకుమారుఁడు పండితరాయలమనస్సు యవనకాంతపై దృఢముగ నాటుకొన్నదని

తెలిసికొని లవంగిని బిలిచి యాబ్రాహ్మణుని జేపట్టుమని చెప్పెను. పండితరాయలు మిక్కిలి చక్కనివాఁడై లేతప్రాయమందున్న వాఁడగుటచేత నామెహృదయమును జగన్నాథ పండితునిపైఁ దగుల్కొనుటం జేసి చక్రవర్తి కుమారునియాజ్ఞ శిరసా వహించి యాజ్ఞాభారముచేతనో యన్నట్లు తలవంచి సిగ్గున నూరకుండెను. ఆహాహా! వలపువలె మైకము గలిగించునది మఱియొకటి లేదుకదా. ఉన్మాదముకన్న మధుసేవకన్న భూతావేశముకన్న వలపే మానవుని నధికపరవశుం జేయఁగదా. అందుచేతనే పండితరాయలు బ్రాహ్మణుఁడయ్యు శిష్టులగు తలిదండ్రులకు జన్మించినవాఁడయ్యు సకల శాస్త్రపారంగతుఁడయ్యు బంధువులు పరిహసింతురను సందియములేక కులమువారు వెలిపెట్టుదురను కొంకులేక తనచరిత్రముఁజూచి విద్వాంసులు నిందింతురనుభయములేక మ్లేచ్ఛ కన్యకను వివాహమాడుట కొడంబడెను. అంతట వేదికలో నున్న యగ్నిగాక రాజకుమారుని హృకాక్కలో నున్నయగ్నియే సాక్షిగా, గుడుగుడీయొక్క గుడగుడ ధ్వనులే మంత్రములుగ, మన్మథుఁడే పురోహితుఁడుగ, చక్రవర్తిగారిబానిసలే సభాసదులుగఁ బండితరాయలకు లవంగికిని బ్రణయ ప్రధానమైనవివాహము జరిగెను. ధర్మశాస్త్ర ప్రకారము హిందువుల కేర్పడిన యష్టవిధ వివాహములలో నిది యేవిధమైనదని పండితరాయలు భావించెనో మన మెఱుంగఁ జాలము. గాంధర్వము క్షత్రియులకే విధింపఁబడినది. అందుచేత నిది దానిక్రిందికి రాదు. పిల్లను దొంగిలించికొనిపోయి వివాహము జేసికొనుట రాక్షసమగును. ఇచ్చట నట్టిపని జరుగలేదు; కనుక నిది దానిలోను జేరదు. కాని యిది యొకవిధముచేత రాక్షస మనవచ్చును. గాఢమైన వలపనియెడు రక్కసుచేత నావేశింపఁబడి వారిరువురు దంపతులైరి. కావున నిది రాక్షసవివాహమని చెప్పనొప్పును. ఈనాఁడు సంఘసంస్కర్తలు మతసంస్కర్తలు వలపు గలిగినయెడల భిన్నమతస్థులైనను వివాహమాడవచ్చునని సూచించుచు దొరతనము వారి శాసననిర్మాణసభలలోఁ గొన్ని క్రొత్త చట్టములను బ్రవేశపెట్టుటకై చేయుచున్న మహాప్రయత్నసూచకములకు జగన్నాథ పండితుని సాహసకార్యము పూర్వరంగము గావచ్చును.

లవంగీజగన్నాథపండితుల మనస్సులు పరమానందసముద్రమున నోలలాడుచుండెను. కాని, జనసామాన్యముయొక్కయు నందు ముఖ్యముగ విద్వజ్జనంబులయొక్కయు మనస్సముద్రములుమాత్రము శాంతిలేక నిరంతరసంక్షోభము నొందఁజొచ్చెను. ఎల్లవారలనోట నీవిషయమే యుండెను. హిందువులందఱు నైకకంఠ్యముగ జగన్నాథపండితుని నిందింపఁ జొచ్చిరి. "చదువుకొన్నవాఁడు, ఈయనచదువు తగులఁబడ. తురకదానినా తుదకు వివాహమాడుట. చదువుకొన్నవానికన్న చాకలవాఁడె మేలన్న సామెత నిజమైన"దని మూలనున్న ముసలమ్మలు గూడ పండితరాజు నాడిపోసిరి. కాశీనగరపండితులందఱు సభ

చేసి యాతని బహిష్కరించిరి. స్వాములవారు శ్రీముఖముల నంపిరి. లవంగీముఖమే యతనికిఁ గావలయునుగాని శ్రీముఖములతోఁ బనిలేదు. లవంగీదర్శనము వెలియైన నతఁడు విచారించునుగాని తక్కిన వెలి కతఁడు వగవఁడు. ఇట్లు కొంతకాలము గడచినపిదప నతఁడు లవంగీసమేతుఁడై కాశీకానగరమునకుఁ బోయెనఁట. పోయి తన్ను నిరంతరము దూషించుచున్న పండితులకుఁ దన ప్రభావముఁ జూపఁ దలఁచి గంగయొడ్డున నున్న యొకమేడపైఁ గూర్చుండెనఁట. ఆమేడ కిరువదియేడు మెట్లుండెనఁట. కడపటిమెట్టు గంగాజలముఁ దాఁకుచుండెనఁట. అప్పు డతఁడు ద్రాక్షారసమధురము లైనశబ్దములతో రసవంతములైన కవితాధారలు వెలువడ గంగాదేవిని స్తవముచేయ నారంభించెను. ఒక్కొక్క శ్లోకముఁ జెప్పినప్పటికి గంగ యుప్పొంగి యానందపారవశ్యమునఁ దన తరంగహస్తములతో మహాకవిని గౌఁగిలించికొనుటకుఁ బోవుచున్నదో యన్నటు లొక్కొక్క మెట్టెక్కి పైకిఁబోయెనఁట. ఆ విధముగ నిరువదియేడు శ్లోకములు చెప్పినప్పటికి భాగీరథి యిరువదియేడు మెట్లెక్కి యచ్చట లవంగీసమేతుఁడై కూర్చున్న జగన్నాథపండితుని స్నానముఁ జేయించెనఁట. అప్పుడు విద్వాంసు లతనిప్రభావ మెఱిఁగి జగన్నాథపండితుఁడు సామాన్యుఁడు కాఁడనియు నతఁ డీశ్వరాంశమున జన్మించినవాఁడనియు నందుచేత లోకాతీతుఁ డనియు నట్టివారిని ధర్మశాస్త్రములు మతనిబంధనలుఁ గట్టుబాటులు బంధింపఁజాలవనియు "నిరంకుశాః కవయః" అను లోకోక్తిని బట్టి పండితరాయలు విశృంఖలవిహారము సేయవచ్చుననియు నల్పప్రజ్ఞావంతులైన సామాన్యమనుష్యులు వానివలె నడువఁగూడదనియు నిశ్చయించి పండితరాజును మిక్కిలి ప్రశంసించి వెలి తీసివైచిరఁట. పండితరాయలు లవంగిని వివాహమాడినకథ నిజమైనను గంగాస్నానవృత్తాంతము కేవలము కల్పిత మని యొప్పుకొనకతప్పదు. ఏలయన విద్వజ్జనగరిష్ఠుఁడైన పండితరాయలే దురాచారమునకు లోనై నింద్యకర్మముఁ జేసినపక్షమున సామాన్యులందఱు లేశమైన నడ్డులేక నిర్భయముగ యథేచ్ఛావిహారము సేయుదురని భయపడి బ్రాహ్మణోత్తములు పండితరాయలకు మహామహిమలు గల్పించి 'మహిమలుగలవాఁ డెట్లు చేసినను జేయవచ్చును. కాని, సామాన్యుఁ డట్లు చేయరాదు. సంఘముయొక్క కట్టుబాట్లకు లోనై యుండవలయు' నని నియమ మేర్పఱుపవలసిన యవసరము వారికిఁ గలిగెను. ఇట్టి మహిమారోపణములు మన దేశస్థులకు నూతనములు గావు; అవి ప్రతిదినానుభవములే. ఈ కథ నిజమో యబద్ధమో చెప్పుట మిక్కిలి కష్టము. కాని చిరకాలమునుండి మన దేశమున నీకథ వ్యాపించియుండుటచేతను శ్రవణానందకరముగ నుండుటచేతను వ్రాయవలసివచ్చెను. పండితరాయలు తనజీవితముయొక్క చరమదశను యమునాతీరమందలి మధురాపురమునఁ గడపియుండె నని చరిత్రకారులు వ్రాసిరి. కొంతకాల మైనతరువాత లవంగి మృతినొందియుండుననికూడఁ గొందఱు

వ్రాసిరి. ఏలయన నీతనిచే రచియింపఁబడిన భామినీవిలాసములో భార్యా వియోగదుఃఖమును సూచించు శ్లోకములు కొన్ని కనఁబడుచున్నవి. దక్షిణదేశమునందు మిక్కిలి ప్రసిద్ధపండితుఁడైన యప్పయదీక్షితు లుత్తరదేశయాత్రఁ జేయఁబోయి మథురలో లవంగీసమేతుఁడైన జగన్నాథపండితునిఁ జూచి "వయసు గడచిపోవుచున్న దిప్పటి కైనను నీప్రాఁతత్రోవను విడిచిపెట్టవా" యని యడిగెనఁట. సకలదోషాపహారిణియైనతల్లి యమున దాపుననే యున్నదని పండితరాయ లుత్తరమిచ్చెనఁట. ఢిల్లీచక్రవర్తులపై నీతనికత్యంతమైన యభిమానము గలదు. ఒకప్పుడు రాజపుత్రప్రభు వొకఁడు తన యాస్థానపండితుఁడుఁగ నుండుమని పండితరాయనిఁ గోరెనఁట. కవిరాజు రాజపుత్రప్రభువున కీక్రిందిశ్లోకము వ్రాసి పంపెనఁట.

శ్లో. ఢిల్లీశ్వరో వా జగదీశ్వరో వా
మనోరథం పూరయితుం సమర్థః;
అన్యైః నృపాలైః పరిదీయమానం
శాకాయ వా స్యా ల్లవణాయ వా స్యాత్.

"కోరికఁ దీర్చుటకు జగదీశ్వరుఁడు సమర్థుఁడు. లేక ఢిల్లీశ్వరుఁడు సమర్థుఁడు. తక్కిన రాజు లిచ్చునది కూరకుఁగాని యుప్పుకల్లునకుఁగాని సరిపోవు"నని భావము.

విభ్రాంతి

నోరి నరసింహశాస్త్రి, బి. ఏ., (సాహితీసమితి)

పూనికి యౌవనంబున నమూల్యమహార్థము సంగ్రహింప నెం
దైనను గానరాదు జయహాని, అసాధ్యమె తోఁచె సాధ్యమై;
నిత్యము సాంధ్యవేళ భువి నిండి లభించె సువర్ణసంపదల్
ముత్యపు చిప్పలో రజతమున్ మృగతృష్ణ జలంబు గ్రోలితిన్.
ఎందు విలాసదీప్తి కనిపించె మనోహర మంచు చూచి, ఎం
దెందు కలక్వణంబు వినిపించె సుభాషిత మంచు డాసితిన్.
అశ్రువు లేడ రాలెనో మహాశుభసూచనగా గ్రహించి హ
ర్షశ్రుతు లాలకించి కనజాలితి నూతనమోద లీలలన్.
నీ సువిశాలనేత్రరుచి నీదు దరస్మితశాంతజల్పనల్
భాసురరూపముం గని తలంచితి నిన్నమృతంపు మూర్తిగా.
శాతశరం బపాంగము విషంబు స్మితంబు వచస్సు హ్రాదినీ
పాతము రూప మార్ద్రపటవహ్నియుగా నెరుగరగ నక్కటా!

జయ సీతారామ్

(ఒక కథ)

పానుగంటి లక్ష్మీ నరసింహారావు గారు

౧

"జయసీతారామ్! జయసీతారామ్" అను పవిత్రాక్షరములు నడుమనడుమ నుచ్చరించుచు వ్యాఘ్రాజినమునఁ బద్మాసనస్థుఁడై యొక బైరాగి పంపాసరోవరతీరమున మహాలక్ష్మీదేవాలయమునకుఁ బ్రక్కగనున్న మామిడిచెట్టుక్రింద జపము చేసికొనుచుండెను. ఆహా! ఈ సరోవరతీరముననే కదా జానకీదేవికొఱకు జగదానందకరమూర్తియగు జానకీరాముఁడు "హా జానకీ" యని మహాకరుణముగ విలపించినాఁడు! ఈసరోవరతీరముననే కదా శ్రీరామచంద్రమూర్తి దర్శనమువలనఁ గృతార్థములైన తనకనులతోఁ బ్రాపంచికపదార్థమేదియు నిఁకఁ జూడనొల్లక, జానకీరామభక్తాగ్రణియగు శబరి యగ్నిప్రవిష్టయై తనుత్యాగ మొనర్చినది! అదిగో! ఆ మహాత్మురాలు సిద్ధిపొందిన ప్రదేశము మనబైరాగి కెదుటి వైపున నలువదిగజములదూరమున నున్నది. ఆతనివెనుకవైపున నంతకంటె దగ్గఱగా నున్నదే యాతపస్విని తపమొనర్చుకొన్నగుహ. బైరాగికి దక్షిణపార్శ్వమున నాల్గుబారలలోనున్న పంపాసరోవరములోని పక్షులు కిలకిలలాడుచున్నవి. ఎదుటి బోడికొండపై సూర్యుఁడు కటకట నుదయించుచున్నాఁడు. మహాలక్ష్మీకోవెలలోని గంట గణగణమ్రోఁగుచున్నది. 'జయసీతారామ్' అని బావాజీ గొంతెత్తి యఱచుచున్నాఁడు. ఎందఱో బైరాగులు మహాలక్ష్మీదేవాలయము చుట్టియున్న మండపములలోఁ గూరుచుండి చిలుముగొట్టములలోని పొగఁ బీల్చుచు దగ్గుచు సీతారామస్మరణ మొనర్చుకొనుచున్నారు.

అప్పు డచ్చటికొక్కయుత్తమకాంతయుఁ దలపైఁ బెద్దగంప పెట్టుకొనియున్న యొక్క కూలిదియు వచ్చిరి. ఆయుత్తమకాంత పంపాపవిత్రోదకమున స్నాన మాడి మహాలక్ష్మియాలయములోనికిఁ బోయి యాదేవిని సేవించి మండపములలో నున్న బైరాగులను జూచుటకుఁ బోవుచుండఁగా "అన్నపూర్ణామాయీ! ఆయియే" యని కేకలువైచి యక్కడిబైరాగులందఱు నామె కాతిథ్యమిచ్చిరి. అంతలోఁ గూలిది యచ్చటకు రాఁగ, గంపలో నున్న గోదుమపిండి, నేయి, కంది బేడలు, పంచదార మొదలగు పదార్థములన్నపూర్ణమ్మ యెవరెవరి కెంత కావలయునో యిచ్చి వారికి నమస్కరించి తిరిగి యింటికిఁ బోవుటకై మండపపుమెట్లు దిగుచుఁ గుడివైపుననున్న మామిడిచెట్టుక్రింది బైరాగిని

జూచి, "అయ్యో! ఆహారపదార్థము లన్నియు నయిపోయినవి. ఈ బైరాగిని జూడనేలేదు. రామరామ! ఎంతయపచార మొనర్చితి"నని లోన ననుకొని దగ్గఱ వట్టితట్ట చేతఁ బుచ్చుకొని తల గోకికొనుచు నిలువఁబడిన దాసిని జూచి "నీవు మనయింటికిఁ బోయి యీమహాత్మునికిఁ గావలసిన భోజనసామగ్రిని దె"మ్మని కన్నడబాసతో నాజ్ఞాపించి తా నాబైరాగి యొద్దకుఁబోయి నమస్కరించి యచ్చట నిలువఁబడెను. "జయసీతారామ్" అని చేయి యెత్తి యాశీర్వదించి, "బైఠియే" యని యాబైరాగి యామెకాజ్ఞాపించెను. ఆమె యచ్చటఁ గూరుచుండి "మీ రిచ్చటకుఁ గ్రొత్తగా వచ్చినట్లున్నారు. స్వామీ! మీయూరాక యెక్కడినుండియో యడుగవచ్చునా?" యని యుర్దూబాసతో నాతని నడిగెను. "బదరీనారాయణమునుండి" యని యాతఁ డాభాషనే ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. తరువాత నాతని నేమి యడుగవలయునో తోఁపక యూరకుండెను. ఆతఁడు కనులు మూసికొని ధ్యానైకతత్పరుఁడై యుండెను. రామనామస్మరణ మొనర్చుకొనుచు నన్నపూర్ణ యక్కడనే నాల్గుగడియలు కూరుచున్నపిమ్మట దాసి భోజనపదార్థములతో వచ్చి వాని నామెయెదుట నుంచెను. బైరాగి కన్నులు తెఱచువఱకు వేచియుండి, "స్వామీ! ఈ సేవకురాలిపైఁ గటాక్షముంచి యీవస్తువులను బరిగ్రహింపలయు" నని ప్రార్థించెను.

బైరా: ఇవి నాకేల?

అన్న: మీరు భుజియించుటకై సమర్పించుకొంటిని.

బైరా: క్షున్నివారణమునకు గోదుమ పిండియు నేయియే కావలయునా?

ఈ యడవిలో నెన్నికోటుల ప్రాణులు జీవించుచున్నవో! వాని కన్నిటికి ఘృతపిష్ట శర్కరాదులు లభించుచున్నవా? అదిగో చూడు, ఆచెట్టున నెన్ని జీడిమామిడిపండ్లున్నవో! నాలుగుపండ్లతో నాఁకలి శాంతింపదా? అది గాక సీతాన్వేషణకార్యమున మహాశ్రమ నొందుచు రామచంద్రమూర్తి యిటకు వచ్చి కందిపోయిన తన శ్రీపాదములను గడిగికొనుటచే నత్యంతపవిత్రములైన యీపంపాసరస్సలిలముల నమృతప్రాయముగఁ గ్రోలెదను. బస్! ఇఁకఁ గావలసినదేమి? జయ సీతారామ్!

అన్న: స్వామీ! నాకు జ్ఞానమువచ్చినది మొదలిరువది సంవత్సరములనుండి యిక్కడ బసచేయు బైరాగులనెల్లర నిట్లే సేవించుచు నాతనువును దరింపఁజేసికొనుచున్నాను. నా ప్రార్థనము నిరాకరింపకుఁడు.

బైరా: నేను గ్రహింపనొల్లను. అంత మాత్రమున నీపుణ్యమునకుఁ గొదవ లేదు.

అన్న: స్వామీ! మీకొఱకు వానిని సమర్పించితిని. తరువాత మీ చిత్తము; నా భాగ్యము. నమస్కారము; నాకు సెలవిండు.

బైరా: జయసీతారామ్.

ఆమె యక్కడకు దాదాపుగా రెండు మైళ్లదూరములో నున్న 'ఆనెగొంది'కిఁ బోయెను. ఇక్కడి గోదుమపిండిని బంచదారను గాకు లెత్తుకొనిపోయెను.

౨

మఱునాఁ డుదయమున యథాపూర్వముగ నన్నపూర్ణమ్మ సరోవరతీర్థావగాహన మొనర్చి లక్ష్మీదర్శనము కావించుకొని మండపములలోనిబైరాగులకుఁ బిష్టాదు లిచ్చి పోవుచుఁ జెట్టుక్రిందిబైరాగియొద్దకు వచ్చి నమస్కరించి కూరుచుండి చిన్నపుటికలోఁ బెట్టి తెచ్చిన తేనె యనఁటిపండ్లు నాతనిమెదుటఁ బెట్టి "స్వామీ! వీనినైన గ్రహింపుఁ" డని ప్రార్థించెను. అతఁడు "జయసీతారామ్" అని నిమ్మళముగ ననెను. స్వరమున నిన్న నున్న ఝంకార మీదినమున లేదు నిన్నఁ బద్మాసనమునఁ గూరుచుండినయాతఁడీదినమున గొంతుకూరుచుండి మోకాళ్లపై శిరమును వ్రాల్చి చేతులను బిక్కలచుట్టు గట్టిగ నదిమి యేమో కాని వడఁకుచుండెను. "స్వామీ! అస్వస్థతగ నున్నారా" యని యన్నపూర్ణమ్మ యాతని నడుగ "జయసీ సీ" యని యనఁ బోయి పండ్లు దగ్గఱగఁబడఁగఁ బైయక్షరములను బలుకలేక మూర్ఛిల్లెను. అన్నపూర్ణమ్మ మండపములలోని బైరాగులను 'ద్వరగ రం'డని పిలిచెను. గోదుమపిండి మెదాయించువారు కొందఱు, కందిపప్పులోని రాల నేర్చి పాఱవైచువారు కొందఱు, రొట్టెలు కాల్చుటకు నిప్పు చేయువారు కొందఱు, గంజాయిజడలను దులుపువారు కొందఱు నై యాబైరాగు లెవ్వరు కూడ నామె పిలుపును మన్నింపలేదు. ఇంతలోఁ జెట్టుక్రిందిబైరాగి కూరుచుండినవాఁ డాపాళముగనే యటులిటు లూఁగి యట్టె వ్యాఘ్రాజినముపైఁ బడిపోయెను అంత నన్నపూర్ణమ్మ యిది మన్నెపుజ్వరపు మాహాత్మ్య మని యనుకొని చప్పున దాసిదానిచేత సందేఁడు చిదుగు లేఱించి యాతనిచుట్టు మంట వేయించి యచ్చటనే కనుపెట్టుకొనియుండెను. లోపలినుండి భూకంపప్రాయముగ నల్లలాడించు చలి చిదుగులమంటతో శాంతించునా? ఓ! పులిచర్మముపైఁ జలిచే నాతఁడెగిరియెగిరి పడుచున్నాఁడు.

అంత నన్నపూర్ణమ్మ మండపములలోని బైరాగులయొద్దకు వెళ్లి బైరాగి పడుచున్న బాధలన్నియుఁ జెప్పెను. "జంగ్లీబొఖార్-కుచ్ పర్వానహీఁ. అన్నపూర్ణా మాయీ! ఘర్ కూ జాయియే" యని వా రామె నోదార్చిరి. "చలిచే నెగిరియెగిరిపడుచున్నాఁడు. ఒక్క కంబళినిమ్మ"నియామె వారినడిగెను. 'నాకంబళి 'బిఛూనా'లోఁ గట్టివైచితి'నని యొకఁడు 'నాకంబలి చినిఁగిపోయిన'దని యొకఁడు 'నాకంబళి జగన్నాథములో దొంగ లెత్తుకొని పోయినా'రని యొకఁడు, 'నాకుఁ గూడఁ గొంత చలిగా నున్నది కావున నాకంబళి యిచ్చుటకు వీలులే'దని యొకఁడు పలికిరికాని కంబళిమాత్ర మిచ్చుట కొకఁడైన నంగీకరింపలేదు.

ఔను- అందునఁ దప్పేమున్నది? ఒక్కనికొక్కనికి సంబంధములేని సంగహీనులగుటచే నొకనివస్తు వొకని కేల యీయవలయును? ఒక్కఁడే పుట్టుచున్నాఁడు, ఒక్కఁడే చచ్చుచున్నాఁడు. ఈ నడుమనున్న మూఁడునాళ్ల సౌభాగ్యములో నొకనిపై నొకని కభిమాన మెందుల కుండవలయును? ఓ! ఎవ్వఁడేమైపోయినను సరే ఎవనికిఁ గావలయును? ఇట్లు జరుపుకొనఁగలిగినయెడల నింతకంటెఁ గావల

సిన దేది? కాని కాకి గోదుమపిండి యెత్తుకొని పోవుచుండఁగా దానిని గొట్టుట యెందులకు? అన్నపూర్ణమ్మ యిచ్చిన నేయి పంచదార తాము "జయసీతారామ్?" అని సంతోషమునఁ దీసికొనుట యెందులకు? ఆనేతికొఱకే ఆపంచదారకొఱకే పదేపదే రాఁబోవు కుక్కను "జారే షైతాన్" అని కోపముతోఁ గొట్టుటకుఁ గఱ్ఱ తీసికొనుట యెందులకు? ఏమో! సంసారపరిత్యాగులమర్యాదలు సంసారుల కెట్లు తెలియును?

అన్నపూర్ణ యాలయములోని పూజరి యొద్దకుఁబోయి యాతనికంబళి తెచ్చి బైరాగికిఁ గప్పి యచ్చట నింక మంటచేయుచు రామనామస్మరణ మొనర్చుకొనుచుఁ గూరుచుండెను. క్రమముగఁ జలి యాతనికిఁ దగ్గినది. కాని జ్వరము హెచ్చిపోయెను. ఉష్ణమున కాఁగలేక యాతఁడట్టులిట్టులు కొట్టుకొనుచు నడుమనడుమ "జయసీతారామ్" అని జ్వరతీవ్రతచేఁ దొందరగ నఱచుచుండెను. ఆతనికన్నులు చింతనిప్పులవలె నుండెను. ఆతనియొడలి వేఁడిమి రెండుబారలలో నున్న యామెకు దుస్సహమై పోయెను. ఎండ హెచ్చినకొలఁది జ్వరము హెచ్చుచున్నట్లగపడెను. అప్పటికే జామునర ప్రొద్దెక్కినది. ఇంక జ్వర మెంత హెచ్చునో యని యామె యాందోళనపడుచు నటనే కూరుచుండెను. ఆమె యచ్చట నింక నేల కూరుచుండవలయును? తానచ్చటనున్నయెడల జ్వరము తగ్గునని కూరుచుండెనా? తాను వైద్యమెఱిఁగి యుంటచే నేదో మందో మాకో వేయఁదలఁచి కూరుచుండెనా! అట్లు కాదు. ఆతఁడట్టిస్థితిలోనుండగఁ దానింటికిఁ బోవుటకుఁ గాళ్లాడక యట్లు కూరుచుండెను. ఈమె కీయజ్ఞాన మెందులకో? తోడిమానవుని కింత సేవ యెందులకుఁ జేయవలయునో? ఆ మండపములలోని బైరాగులందఱు రొట్టె లాహరించి కిలకిలలాడుచుండ, వారిని జూచి యైన రవంత బుద్ధి తెచ్చుకొని యింటికిఁ బోయి భుజియించి పండుకొనఁగూడదా? ఊహు! అక్కడనే పీఁట పెట్టుకొని కూరుచుండెను.

ఎండతీవ్రతచేఁ గలిగిన మత్తువలన బోరలించిన తట్టపైఁ బెట్టిన చుట్టకుదుటిపైఁ దల మోపి దాసికూరుచుండియే నిద్రించుచుండెను. 'జయసీతారామ్' అని వి[illegible]విరామములు లేకుండ జ్వరితుఁ డఱచుచుండెను. నడుమనడుమ శ్రీరామకరామృతములు ప్రోఁడులుచిగుర్చునట్లు పాడుచుండెను. మామిడిచెట్టుపైనున్న కోవెల 'ఉఊఁ-ఉఊఁ!' అని యాతని హెచ్చరించుచుండెను, ఏబాధచేతనో కాని బైరాగి 'జయసీతారామ్' అని ప్రాకారము లదరునట్లఱచెను. మండపముమీఁదనున్న కోఁతి గుబాలునఁ గ్రిందికి దుమికి బైరాగివంక నన్నపూర్ణవంకఁ జూచుచుండెను, ఇప్పటికిఁ గూడ రామనామమెక్కడనైన వినఁబడునేమోయని కోఁతి యపేక్షించియుండును గాఁబోలు. బైరాగికొఱకుఁ దెచ్చిన యరఁటిపండ్లన్నపూర్ణమ్మ కోఁతియెదుటఁ బడవైచెను. అవి తీసికొని కోఁతి పోఁబోవునప్పుడు దాసిదానిని రాచి పోవుటచేత, నది యులికిపడి లేచి యేడువసాగెను. అన్నపూర్ణమ్మ దాని నోదార్చి.

యింటికిఁ బోయి భుజియించి బండియొకటి
తోలించుకొనిరమ్మని చెప్పఁగ నది పోయెను.

బైరాగివాగ్ధోరణి యింత యంత యని
చెప్ప నలవికాదు. భాగవతశ్లోకములు కాదు.
స్తవరాజములుకాదు. దండకములు కాదు.
ప్రార్థనాగీతములు కావు. ఓ! తెలిపి లేకుండఁ
బాడుచున్నాఁడు. ఆసన్నిపాత ప్రలాపములలో
నొక్క తప్పుమాటయైన వచ్చునా? ఊహుఁ.
ఎంతపుణ్యాత్ముఁడో! ఆహా! ఇట్టి యపస్మృతి
కంటె నదృష్టము మఱియొక్కటి యున్నదా?

మండపములలోని బైరాగులు "రోటీ
ఖానా గంజా పీనా వగైరాలు" కానిచ్చుకొని
కునికిపాటులు పడుచున్నారు. మధ్యాహ్నము
మూఁడుగంటలు కావచ్చినది. అంతలో బండి
వాఁడును దాసియు నన్నపూర్ణయొద్దకు వచ్చి
నిలువఁబడిరి. మామిడిచెట్టువఱకుఁ దీసికొని
వచ్చుటకు దారిలేకుంటచే నూఱుగజముల
దూరమున మలుపులో బండి నిలిపి బండి
వాఁడు వచ్చినాఁడు. ఆతనిఁజూచి యన్నపూర్ణ
లేచి బైరాగియొద్దకు వెళ్లి "స్వామీ!స్వామీ!"
యని చెవియొద్ద గట్టిగ నఱచెను.అతఁడు 'ఊఁ'
అనలేదు కదలలేదు.కనులువిప్పఁ బ్రయత్నింప
నైనలేదు.అంతబండివాఁ డాతనిని దలవైపున,
నన్నపూర్ణ పాదములవైపున, దాసి నడుము
నొద్దను బట్టి యెత్తి కష్టమునఁ దీసికొనిపోయి
బండిలోఁ బెట్టిరి. ఆతని చిన్నమూటయు వ్యా
ఘ్రాజనమును బండిలో వేయించి యామె
వెనుక నడచుచు బండి తోలించుకొని యిం
టికిఁ బోయెను.

3

స్మృతిరాకముందు బైరాగినోట నేమం
దు లన్నపూర్ణమ్మ పోయించెనో కాని స్మృతి
యాతనికిఁ గలిగినతరువాతమాత్ర మాతని
కొక్కమందైన నిప్పింపలేకపోయెను. ఎన్ని
విధములఁ దాను బతిమాలినను, నెందఱచేఁ
జెప్పించినను నాతఁడు మందు పుచ్చుకొనుట
కంగీకరింపలేదు. పట్టెఁడుతులసి మంచినీటిలో
వైచి రెండుజాములు నాననిచ్చి, యది వడి
యఁబోసి యానీరుమాత్ర మిమ్మని యాతఁడు
కోరెను. ఆప్రకారమే యామె యొసఁగు
చుండెను. ఇట్లు పదునైదుదినములు గడచిన
వెనుక నాతఁ డారోగ్యదశ నొందెను. ఒకదిన
మున నన్నపూర్ణయు నాతఁడు నిట్లు మాట
లాడుకొనుచుండిరి.

బైరా: అన్నపూర్ణా! దిక్కుమాలిన
వాఁడనైన నన్ను రక్షించి నీవు మహాపుణ్య
మును గట్టుకొంటివి. నిన్ను శ్రీరామచంద్ర
మూర్తి రక్షించుఁగాక 'యని యాశీర్వదించు
టకంటె నేను జేయఁగలది యేమున్నది? నే
నింకఁ బోయెదను. జయసీతారామ్.

అన్న: స్వామీ! అప్పుడే పోయెదరా?
ఇంక నాల్గుదినము లుండరాదా?

బైరా: తగదు. ఇప్పుడే పోయెదను.జయ
సీతారామ్. (పోఁబోవును).

అన్న: మహాత్మా! ఒక్కనిముస మాగుఁ
డు. నాకష్టసుఖములు రవంత మనవిచేసికొందు
ను. నాకుఁ బుణ్యగతి యెట్లు కలుగునో మీ
రానతీయవలయును. మీరు మహామహులవలె
నున్నారు. మీరెఱుఁగరాని వుండదు. ఏదైన

మంత్రమే యుపదేశింతురో మఱి యేమార్గమైన బోధింతురో మిమ్ము నమ్మియున్నాను. ఒక్క యసత్యమైన లేకుండ నాపూర్వచరిత్ర మనవి చేసికొందును. మీదయకు నేనర్హురాల నని మీకుఁ దోఁచినయెడల నే నన్నుఁ దరింపఁ జేయవలయును.

బైరా: అందఱను దరింపఁజేయువాఁడా శ్రీరామచంద్రమూర్తియే. అయినను నీవేమి చెప్పఁదలఁచితివో సంక్షేపముగఁ జెప్పుము.

అన్న: సంక్షేపముగనే చెప్పెదను. నేనాంధ్రజాతిలోనిదానను. శూద్రకులసంభవను. మావాసస్థానము చిరకాలమునుండి బళ్లారి. మాయింటిపేరు బళ్లారివారు. నాతల్లి నన్నుఁ గని చనిపోయినది. మాతల్లి మరణించి నప్పటినుండియు మాతండ్రి హృద్రోగపీడితుఁడై యుండి నాపెండ్లియైనఁ జేయకుండఁ జనిపోవుదునేమో యను భయముచే నాకు నాల్గవయేఁటనే పెండ్లి చేసినాఁడఁట. నాపెండ్లి యయిననాల్గుమాసములకే నాతండ్రి గతించినాఁడఁట. పిమ్మట మేనమామ సంరక్షణమున నాకు యుక్తవయస్సు వచ్చువఱకుంటిని. అటుపైని పంపామహాలక్ష్మిని సేవింపఁదలఁచి యామహాక్షేత్రమున నిండ్లు లేకుంటచే నానెగొందిలో నిరువది సంవత్సరములనుండి నివసించుచున్నాను. అయ్యయ్యో! ముఖ్యమైన సంగతి చెప్పుటయే మఱచిపోయినాను

బైరా: ఏ దది?

అన్న: నాతండ్రి పోయిన కొలఁదిదినములకే నాభర్త యెచ్చటికో పాఱిపోయినాఁడఁట. ఆతఁ డెక్కడనో మరణించినట్లు కొన్నినిదర్శనము లున్నవని మా మేనమామ చెప్పినాఁడు. యుక్తవయస్సు వచ్చినపిమ్మట భర్త లేక పోయెనే యని నే నెంత యేడ్చితినో యాపరమాత్మునికే యెఱుక.

బైరా: సీతారామ్. జయసీతారామ్. భర్తకొఱకు భార్య యేడ్చిన యేడ్పులు విరాగినైన నాకు వినిపించుట యెందులకు? సంక్షేపముగాఁ జెప్పుమంటిని గాదా?

అన్న: మహాత్మా! క్షమింపుము. ఆతనిని బరదైవముగ భావించుకొని పరపురుషుని మనస్సుననైనఁ జేరనీయక వయస్సు వచ్చినతరువాత నిరువదిసంవత్సరములనుండి యధశ్శయన బ్రహ్మచర్యవ్రతములచే శ్రీరామచంద్రపాదారవిందభక్తిచే విరాగిజనపూజచే సద్వ్రతాచరణముచేఁ గాలక్షేపమును జేయుచున్నాను. మహానుభావా! నాకింతకంటె సులభతారకమైన మార్గమేదైన బోధించి రక్షింతురు గాక!

కాలికిఁ బాముచుట్టుకొనినప్పుడు నరుఁడు కాలి నెంతబింకముగ దులుపుకొనునో యామాటలు విని బైరాగి దేహమును మనస్సును నంతబింకముగ దులుపుకొని "జయ సీతారామ్" అని బిగ్గఱగ నఱచి చెకుముకిసంచి విప్పి "నా పూర్వబంధ మింక నీయుంగరము మూలమున రవంత మిగిలినట్లగపడుచున్నది. దీనిని నీవుతీసికొని నన్నురక్షింపు"మని యామె చేతిలో నాయుంగరమును జాఱవిడిచి "జయ సీతారామ్" అని కేకవైచి యాతఁడు పోఁబోవుచుండెను. "బ. రామనాథస్వామి అల్లుఁడగు కం. స్వామినాథరావునకు వివాహకాల

అన్నపూర్ణాదేవి నాథా! నాథా! అని యేడ్చుచు సన్న్యాసిని కౌఁగిలింపఁబోవుట

మందు" అను నక్షరము లుంగరముమీఁదఁ జూచుకొని కెవ్వన నార్చి, పోఁబోవువాని కెదురుగవచ్చి "నాథా! నాథా! ఎంతకాలమున కగపడితిరి." అని యేడ్చుచుఁ గౌఁగిలింపఁ బోయెను. వెనుకకుఁ దగ్గి మొగము మఱల్చి కుడిచేయి పైకెత్తి "జయసీతారామ్" అని గట్టిగ నఱచి "ఆఁగుము! ఒక్కయడుగైన ముందునకుఁ బెట్టకుము. నేనే నీభర్తను. అయిననేమి? నేను విరాగినై యుండుటకు సంకల్పించుకొంటిని. నీవు నాకేల?" యని తిరుగఁ బోఁబోవుచుండఁగ "నేనుగూడ మీతో వచ్చెదను. నావలన మీతపస్సునకు విఘ్నమెంత మాత్రమును రానీయను" అని కూడఁ గూడఁ బోవసాగెను.

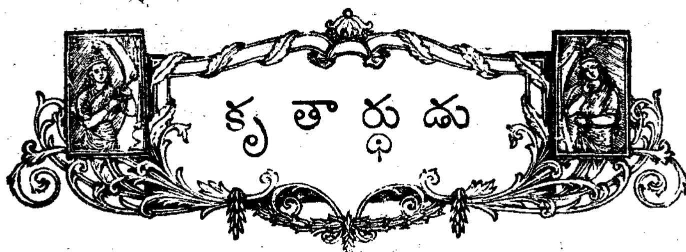
"నీవు పుణ్యశీలవు. బుద్ధిమంతురాలవు. నీవు చేయుచున్న విరాగిజనపూజ మిక్కిలి మంచిది. శ్రీరామచంద్రమూర్తి పాదధ్యానమున నీవు నాకంటె ముందుగాఁ దరింతువు. నీవు నాతో వచ్చి హిమాలయప్రాంతమునఁ జేయునదేదియును లేదు. నీవు నా భార్యవు కావునఁ జెప్పుచున్నాను వినుము. భర్తనైన నాయాజ్ఞ యిది. దీనికిఁ గట్టువడి నీవిచ్చట నుండకతప్ప"దని చెప్పుచు "జయజయ జయ సీతారామ్"అని యెగిరియెగిరి పరుగెత్తుకొనిపోయెను. అన్నపూర్ణమ్మ కొయ్యయై క్రిందఁ బడిపోయెను.

కొంతసేపటికిఁ దెలివితెచ్చికొని యిట్లు తలపోసికొనెను:— "నాఁగవ యేటఁ బెండ్లియేమి? ముప్పదిరెండవయేట భర్తకంటఁ బడుటయేమి? భర్తయని గుర్తించినక్షణముననే యాతఁడు మాయ మగుటయేమి? రామచంద్రమూర్తీ! నాభర్త నిట్లు కానఁబఱచు టెందులకు? మెఱపుమెఱసినవెంటనే కల్గు గాఢాం

ధకారమున నన్నుఁ ద్రోయుట యెందులకు?
ఆహాహా! రామచంద్రప్రభూ! ఎందులకైనఁ
దగిన వాఁడవయ్యా:—

సీ. హరువిల్లు తుత్తుమురౌనట్లు విఱిచియు
నీశు స్థాపించి పూజించినావు,
ధారుణీపతివయ్యు ధారుణీసంజాత
బహుసంతసమునఁ జేపట్టినావు,
ఇంద్రాదిసురరక్షకులను జన్మించియు
నింద్రజు తల నూడ నేసినావు,
తరుణికై రావణుఁ బరిమార్చియు సతి
వనవీథిఁ ద్యజియించివైచినావు
ఏ ఘనుండైన నిట్లాచరించు నొక్కొ-
ఎటులో చేసినఁ గీర్తి దక్కించుకొనును
దైవమవు కాన ధాటితో దాఁటిపోయి
తయ్యా! రామయ్యా! నిన్ను నేమందు నయ్యా!

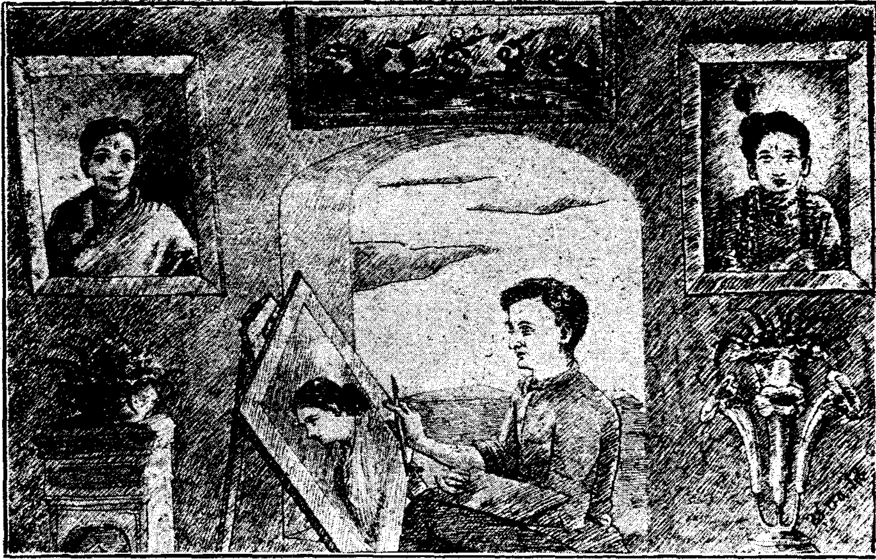
(భారతి - మాసపత్రిక - ఏప్రిల్, 1924)

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

కనువిందుగూర్చు చక్కఁదనమ్ము, పొంగారు పాలఁబోలిన వయఃప్రాభవమ్ము
శీలవిద్యారూపశాలిని కులకాంత, సంతాన మిత్ర బాంధవ సమృద్ధి
విజ్ఞానసంపత్తి వెలయించు వైదుష్య, మిష్టభోగార్హ మౌ హితధనమ్ము
ఉద్యత్పరిజ్ఞాన యోగసామర్థ్యమ్ము, పరమార్థనిశ్చయాభయవినోద

గీ. మెసఁగి పొసఁగి పొలుపిరివోవ నెల్ల వేళ, నల్ల నుల్లాసజలధి నోలాడువాఁడు
వాఁడుగో వాడుగోవని వన్నెవాఁడు, సర్వసంపూర్ణపురుషార్థసార్థవహుఁడు.

చిత్రలేఖనము

భమిడిపాటి రామ సోమయాజులు గారు

చిత్రకారునిభావము: చిత్రము

చిత్రలేఖనమునందలి జాతులంగూర్చియు, బ్రస్తుతకాలమున వాని వాడుకం గూర్చియు, జెప్పటలో గతసంచికయందు పాశ్చాత్యచిత్రకారులయొక్క చిత్రములలో జాలవరకు, భావహీనములగు చిత్రములును, బంగాళాదేశచిత్రకారులలో జాలవఱకు లక్షణహీనములగు చిత్రములును గానవగుచున్నవనియు, ప్రస్తుతాంధ్రచిత్రములందిట్టి లోపములు చాలవఱకు విడిచి నిజచిత్రలేఖనానిపుణతకు సమీపములగు గుణములు గానవచ్చుచున్నవనియు నంటిమి. దీనిలోని సత్యమును సంపూర్ణముగా నెరుంగుటకు ముందు, భావగర్భితములగు చిత్రములెవ్వియో భావహీనములగు చిత్రము లెవ్వియో, చిత్రమునకును చిత్రకారుని భావమునకును సంబంధ మెట్టిదో, తెలిసికొనవలసి యున్నది.

బుద్ధిమంతుల మనస్సులు జీవనదులవంటివి. వాని యాలోచనాప్రవాహమునకు తెగుతెంపులు లేకుండును. ఆ నదులవలెనే, యొక్కొక కాలమున వారి యోజనాప్రవాహము వఱదయై, జేవుఱించి, యుబ్బి, పొంగి పొరలుచుండును. నిత్యమును వారిమానససీమ ఫలవంతమై యుండును. ప్రపంచముం గూర్చి యనేకములగు నభిప్రాయములు వారి హృదయములం దెల్లప్పుడు నుద్భవించి, యనుభవసాహాయ్యమున వృద్ధి జెందుచుండును. ఆద్యంతము లగపడక, కడు వింతనొసంగు నీ ప్రకృతిని, దానిలో మానవుని జీవనమును,

చూచి చూచి, యాలోచించి యాలోచించి, వారిమానసములు జ్ఞానపూరితములై యుండును. వారి మనంబులు పెద్ద పుస్తకములు. వానిలో లెక్కలేనన్ని ప్రకరణములు,పుటలు గాథలు! అట్టివి చదువనేర్చినవారు భూమిపై నున్నచో, నెన్ని క్రొత్తసంగతులేని తెలికొనవచ్చును. ఈ భూమిపై జీవించు ప్రతి మానవునకును, కష్టసుఖములు కలుగుచుండును. అందులో గొందఱకు విపరీతములగు కష్టములు గలుగుచుండును. అట్టి కష్టముల గాని సుఖములగాని, పొందినవా డెఱుంగ వలసినదేకాని వానిలోతు పైవారికి సంపూర్ణముగా తెలియనేరదుకదా! ఇట్టి భావములు తెలియజెప్పుటకు, తొలుత జెప్పబడిన, కవిత్వము, వాక్చతురత, చిత్రలేఖనము మొదలగు శక్తులు తోడ్పడుచున్నవి. భర్తృహరి యెన్నియాలోచనలతో నిండిపోయెనో, యెంతటి యనుభవము నందెనో, ప్రపంచ నిజతత్త్వ మిది యని గ్రహించి, గ్రహించిన దానిని పైవారల కెఱుకపఱచుట కెంతకష్ట పడెనో! "బోద్ధలగువారుమత్సరపూర్ణమతులు, ప్రబలగర్వవిభూషితుల్ ప్రభువు లెన్న, నితర మనుజులు బోధోపహతులు గాన, భావమున జీర్ణమయ్యె సుభాషితంబు." వినెడువారు లేకుంటచే, సుభాషితము భావమున జీర్ణమయ్యెనట! ఆతని భావమునం దా సుభాషిత ప్రవాహ మెంతయుబ్బిపోయి, మనస్సంతయు నిండి, యుక్కిరిబిక్కిరియై పోయెనో చిట్టచివర కది, నీతి శృంగార వైరాగ్యశతకరూపములు ధరించి నేటికి నిలిచినది? భర్తృహరి చనిపోయినాడు; మత్సరపూర్ణమతులగునప్పటిబోద్ధలుగూడ నాతనితోడనే పోయినారు. శతాబ్దములు, మేఘఖండములట్ల గతించినవి. సుభాషితము మాత్రము మిగిలినది. దానికి చావు లేదుకాబోలును! అట్టిభావములను, నిత్యజీవములుగా జేయుటకు జిత్రలేఖన మొకముఖ్యాధార మని యీవఱకే చెప్పబడినది. చిత్రకారుని చావుతో నిమిత్తములేక యాతనిభావము లన్నియు జిత్రరూపములదాల్చి మిగుల గలవు. చిత్రకారునిభావమునకును జిత్రమునకును, గల సంబంధము తండ్రికిని పిల్లలకును గలసంబంధము వంటిది. తండ్రియొక్కరూపము పిల్లలయం దెట్లు కాననగునో, తండ్రి చనిపోయినపిమ్మట నాతని పిల్లలెట్లు జీవింతురో, ఆరీతినే, చిత్రకారుడు పోయినవెనుక, నాతనిభావముం దమలో నుంచుకొని యాతనిచిత్రములు జీవించుచుండును. కాళిదాసు గతించి యెన్నోశతాబ్దము లైనవి. ఆతనిముఖసౌందర్య మెట్టిదో, మీస ముండెనో లేదో, ఆతడుపొడుగరియో లేకపొట్టివాడో మనకు దెలియలేదు. కాళిదాసు "శాకుంతలము"ను బాగుగా నెఱుగుదుము. దీనింబట్టియాతని చావులేనిభావముగూడ నెఱుగ గలము. బమ్మెరపోతనయొక్క మహాభక్తిపూరితమైన మానసము మన మెఱుగుట కాంధ్రభాగవతమేకదా యాధారము? అజంతాలోని చిత్రములను జిత్రించిన చిత్రకారు లెవ్వరో వారిపేరులుగూడ మనకు దెలియదు. వారు ప్రపంచమున నెట్లు జీవించిరోకూడ నెఱుంగము. కాని, యెట్లు జీవించినను, నెంతటి

కష్టము లనుభవించినను, సుఖము లనుభవిం
చినను, విపరీతమగు నౌదార్యము గల భావము
లను గలిగియుండిరని, తద్భావజనితము లగు
నాయజంతాచిత్రములవలన తెలియ న గు
చున్నది కదా? చరిత్రలవలన, షాజహాను
ముమ్తాజి మహాలులమహాప్రేమ, యేపాటి
బయలుపడగలదు? తాజమహాలు దానిలోని
లోతునంతను జూపగల్గుచున్నదికాదా ? ఈ
రీతినే, కవిభావములు గ్రంథమందును, చిత్ర
కారునిభావములు చిత్రమునందును రూపిం
చును. కొన్నిమాటల సముదాయము గ్రం
థము కాదు; కొన్నిబొమ్మలకూటము చిత్ర
ము కాదు. భావమున్నగాని వానికి జీవము
లేదు. ఫొటోగ్రాపులకును, లిఖితములైన
చిత్రములకును నియ్యదియే భేదము.

ప్రపంచమునందు, మానవునియున్నత
దశకు, గవిత్వమువలెనే చిత్రలేఖనముకూడ
నొకయాధారభూతమై యున్నది. మనుష్యు
లందఱు నొకేవిధమగు తెలివితేటలు గలవారు
కారు. బుద్ధిమంతులు ప్రపంచమున జాల
తక్కువమంది కలరు ప్రపంచమున నెప్పుడో
కాని, బుద్ధదేవుడొక డుదయింపడు. సామా
న్యులెల్లప్పుడును పుట్టుచునేయుందురు; అంత
రించుచునే యుందురు. వారి పుట్టుకంగూర్చి
కాని, చావునుగూర్చికాని, ప్రపంచమునం
దెవ్వరికి దెలియగలదు? ఇట్టిప్రపంచమున,
శతాబ్దమునకును శతాబ్దమునకును, జ్ఞానము
నందుజాలభేదము కానవచ్చుచున్నది. క్రమ
క్రమముగా మానవునిజ్ఞాననేత్రము విడు
చున్నది. ఇందులకు గారణమేమి? బుద్ధ
దేవునికంటె, సృష్టిరహస్యములు మన కెక్కువ
తెలియవు. మహాబుద్ధు లేనాడును పుట్టుచుం
దురు; అంతరించుచుందురు. కాని, బుద్ధదేవుని
నాటి సామాన్యజనులకంటె నేటివారెక్కువ
జ్ఞానముతో నున్నారు. ఇందులకుగారణము,
బుద్ధదేవుడు, శంకరాచార్యుడు, మున్నగు
మహాత్ములుజనించితక్కుంగల ప్రపంచమునకు
నజ్ఞానమునుండి, జ్ఞానమునకు వచ్చుమార్గము
లను మాటిమాటికిని బోధించుటయే. ఇప్పటి
జ్ఞానమునకు ఆనాటినుండి యీనాటివఱకు,
నీమధ్యకాలములో జన్మించిన కవులు, వక్త
లు, శిల్పులు, చిత్రలేఖకులు మున్నగాగల
వారందఱును గలుగ జేసినజ్ఞానమే కారణము.
ఇట్టులు నిత్యము వృద్ధికాగలమానవుని యౌ
న్నత్యమునకు, చిత్రలేఖనముకూడ నొకయా
ధారభూతమై యున్నది. చిత్రలేఖకుడు,
మహాభక్తు నొకని భగవంతునితో నైక్యమగు
చున్నస్థితిలో జిత్రించెను కొందము.
అనుకొను టెందులకు? అతిపురాతనములైన
హిందూదేవాలయములం దెల్లెడ నీభావముం
జూపు చిత్రము కానవచ్చుచునే యున్నది.
యోగనిద్రాపారవశ్యము దెలుపు కలువ
రేకులవంటి కన్నులు, మహాశాపూరితమై
యుబ్బి యెత్తుగానున్న వక్షఃస్థలము, మది
లోని మెత్తందనమెల్ల గానవచ్చునట్లు, మె
త్తని గీతలతో జూపింపబడి నేత్రపర్వ మొ
నర్చుచేతులు ఏహిందువునకు క్రొత్త? అట్టి
చిత్రము, నిజముగా బలుకకుండియు, నెట్టి
భావముల దెలుపుచున్నది! ఎట్టి భక్తిని
చూచువారిమనములందు గలిగించుచున్నది!

భక్తిని గలిగించుట కొకగ్రంథ మెంతపని చేయునో, ఈచిత్రముగూడ నంతపని చేయుచున్నది.

తా నొకమాటయైన నాడకుండ జిత్రలేఖకుడు మన కెన్నివిషయములను జెప్పగలడు! కొన్నికొన్ని విషయములను మాటలు చెప్పలేవు. కొన్నిభావములలో గల మార్దవము మాటలందుగూడ గానరాదు. కవిసాధ్యమగునంతటి మృదుమధురశైలి నా భావములోని మార్దవమును గ్రహింపజేయును. చిత్రకారుని చిత్రము నందా మార్దవము విస్పష్టముగా గానిపించును. చిత్రకారునివలెనే చిత్రముకూడ మూగతనము గలిగియు, చూపఱులలో క్రొత్తభావములను జనింపజేయును. నిజమగుభావమును, మాటలు సూచించును. ఏమాటలైనను భావమును విప్పి చెప్పలేవు. ప్రేమనుగూర్చి మానవులందఱు జాలవఱకు నెఱుంగుదురు. అనేకులు కవులు దాని ననేకవిధముల జూపించియున్నారు. కాని యెవ్వరైనను, చదువరుల యొక్క భావమును తనభావముతో నేకీభవింప జేసికొనుటకు బ్రయత్నింతురే కాని, ప్రేమయన నర్థము జెప్పగలరా? అదినిజముగా నసాధ్యము. కవిత్వమైనను, చిత్రలేఖనమైనను, కవియొక్కగాని, చిత్రలేఖకుని యొక్కగాని భావములను సూచించునేకాని, విప్పిచెప్పనేరవు. అయినను, ఆ సూచనవలననే, యీ భావములను, మనము బాగుగా నెఱుంగ గలుగుదుము. చిత్రము మాటలాడకున్నను, ఎన్నియో మాటలాడినంతకంటె నెక్కువగా మనభావములను దనలోనికి మార్చుకొనగలదు. చంద్రునిగాని, మల్లెపూవులనుగాని, నూతనవికసితపద్మమైన కాసారముంగాని, సంధ్యాకాలమునందా కాశముంగాని, చూచినప్పు డెల్లరకు నొకవిధమగు మహాసంతోష ముదయింపక మానదు. ఆ చంద్రుడుగాని, మల్లెపూవులుగాని, కాసారముగాని, మనతో మాటలాడుచున్నవా? మన కంతటియానందమేల కలుగవలెను? నిజముగా మాటలే యాడినచో నంతటి యానందము కలుగనేకలుగదేమో? చినిగిపోయిన బట్టలను కట్టుకొని, సంరక్షణలేక చిక్కులువడినజుట్టు జాలిగొలుపు పేదరికపుమొగముపై వ్రేలాడుచుండ, ముడుతలువడిన కడుపు, శుష్కించి మలినపూరితమైన దేహము గలిగి కర్రనానుకొని గాని నడువలేని వృద్ధుడగు బిచ్చగాని జూచినవెంటనే ప్రతి మానవునిహృదయమునను జాలి యుదయించుటకు గారణ మేమి? ఆబిచ్చగాడు మూగవాడైనమాత్రన మనజాలి తగ్గునా? మాటలలో నేమున్నది? ఆభావమే మనలగలచివేయ గలదు. ఆముఖమే మనహృదయమును నీరుగావింపగలదు. ఆ ముడుతలువడిన కడుపే జాలిగలవారి కనుకొలకులవెంబడి నీరు గార్పగలదు. మంచిదుస్తులు వేసికొని, పిడుగువంటివా డొకడు వచ్చి యెన్నివిధముల బ్రార్థించిననేమి? ఎవ్వారికైన నట్టికరుణ కలుగ గలదా? భావగర్భితమైన చిత్రము కూడ నారీతినే, చూపఱులయొక్క యాత్మల నాకర్షించివేయును. భావహీనమగు చిత్రము,

ఎంతకష్టముతో వ్రాసినదైనను, వన్నె చిన్నె లెన్నియున్నను, లక్షణముల గలిగిన మాత్రన, మనస్సుల నాకర్షింపజాలదు. లక్షణయుతమై, భావయుతమైన చిత్రము నిత్యజీవమై యొప్పును. అట్టిచిత్రములను వ్రాయుటయే చిత్రలేఖకుని గమ్యస్థానమై యున్నది. అట్టి యుత్తమస్థితివచ్చినప్పుడే భారతదేశమునందు జిత్రలేఖన మభివృద్ధిజెందినదని చెప్పనగును. అట్టియున్నతపదవి మనదేశచిత్రలేఖనమునకు కొంతకాలములో నిస్సందేహముగా వచ్చునని చెప్పుటకు తగిన నిదర్శనము లగపడుచున్నవి. సత్యముం గ్రహించుటయే కష్టము. గ్రహించిన వెనుక ముందుగాని, వెనుకగాని యాచరణలోనికి దెచ్చుకొని, సత్యవ్రతులగుట కవకాశమున్నది. మార్గము కానవచ్చినచో, నెప్పటికైన గమ్యస్థానము చేరుదుము. ఇది నిశ్చయము.

కవియొక్క భావము కావ్య మెట్లు విస్పష్టముగా తెలుపుచున్నదో, చిత్రకారునిభావము చిత్రముకూడ నట్లు తెలుపగలదా యని ప్రశ్నింపవచ్చును. ఎట్లైనను కావ్యమునకంటె చిత్రమున, కర్తయొక్క భావము తక్కువగా బోధయగునని కొందఱు చెప్పుదురు. కాని యట్లువచించుట కెంతమాత్రము నవకాశము లేదు. అట్లువచించువా రిట్లు చెప్పుదురు. "కావ్యమునం దేదైన కథను సంపూర్ణముగా కవివర్ణింపగలడు. దానిలో గొఱతయుండక సంపూర్ణమైయుండును. చిత్రకారుఁడెంతవ్రాసినను ఇక్కడ నొకబొమ్మ, అక్కడ నొకబొమ్మ వ్రాసి, కొన్నికొన్నియవస్థల నేచూపింపజాలు" నని యందురు. కాని, యీ బొమ్మలలోను చాల బొమ్మలవ్రాసి, కథయంతయు బోధపడు నట్లులు వ్రాయవచ్చును గదా? అట్టియెడల నా హెచ్చుతగ్గు లున్నవనివచించుట కవకాశ ముండునా? అదియునుంగాక, బయస్కోపులలో మనము చూచునది, యనేక బొమ్మలు గల పట్టీ యెడతెగక జరుపుటవలననే కదా కలుగుచున్నది? అట్టిచో కావ్యమునకును, చిత్రమునకును భేదమేమున్నది? ఒకచిత్రము అట్టికావ్యములో నొకభాగము వంటిది. అది యట్లుండగా, కావ్యమునందుమాత్రము కవి యన్నిసంగతులను జెప్పగలడా? యెన్నిసంగతులను వర్ణించిచెప్పినను, వర్ణింపకుండ నుండిపోయినయంశము లెన్ని యుండునో! చెప్పినవానికంటె, చెప్పనిసంగతులే హెచ్చుగా నుండును. ఒకవనము వర్ణించుచు, కవి, మృగముల పేర్లుకొన్ని చెట్లపేర్లుకొన్ని చెప్పి, నదులు, రాళ్లు మొదలైనవి కలవని వర్ణించును. ఆతడుచెప్ప విడిచిన వెన్నివస్తువులు వనమునందు నున్నవి! ఇందువలన, కవియైనను, చిత్రకారుడైనను, ముఖ్యమైనయంశములజూచి, తాము పొందినభావమునంతను నితరులు పొందునటులు చేయుదురు. అన్ని సంగతులను చెప్పనక్కఱలేదు. అన్నిటిని వ్రాయ నక్కఱలేదు. ఒక మనుష్యుని వ్రాయుచు, జుట్టున కొకరంగును, శరీరమున కొకరంగును పూసి, యా మనుష్యునిస్థితివలన చిత్రకారుడు తనభావముం జూపుచున్నాడు. తలవెంట్రుకల నన్నింటిని లెక్కపెట్టి వ్రాయడు. అట్లువ్రాయ నక్కఱ లేదు. వ్రాయగూడదు. వ్రాయుటకంటె హాస్యా

స్పదమైనసంగతి మఱియొండు లేదు. అట్టివి వ్రాయకుండనే బోధయగుచున్నవి. ఈరీతిని, తక్కువసంగతులను జెప్పి, హెచ్చుభావముం జూపగలిగినవాడే నిజమగు నేర్పరి. దస్తాల కొలది కాగితములను వ్రాసి యందు నిజము లగు భావము లేకుండుపిచ్చివ్రాత లెన్ని వ్రాసి నను, లక్షలకొలఁదిబొమ్మల వ్రాసి, యందు మెప్పువడయు భావములు లేకున్నను లాభ మే ముండును? ఎవ్వరుసంతోషించెదరు? కావున, నిజమగు భావముతోఁగూడియున్న పట్టున, కావ్యమువలెనే చిత్రమును చిత్రకారుని భావమును విస్పష్టముగా దెలుపగలదు.

అది యట్లుండఁగా, కావ్యమునకంటె జిత్ర లేఖనమున మఱియొకవిషయమున ఘనత కల దని యందఱు నొప్పుకొనక తప్పదు. కావ్య మే భాషలో వ్రాయబడునో ఆభాష నెరిఁగినవారి కే బోధయగును. చిత్ర మట్లుగాక, యేభాషవారి కైనను బోధయగును. దాని భాష నెఱుగని వా రుండరు. అది బోధవడుటలో బుద్ధితత్వ ముఁబట్టి హెచ్చుతగ్గులుండ వచ్చును గాని యన్యభాషాకావ్యమువలె నబోధమైయెన్నడు నుండదు; అంతేకాక, మనుష్యేతరజంతువులు కూడ బొమ్మల దెలిసికొనగలవు. అందువలన నీభాషలో వ్రాయబడినభావములు చాలమం దికి బోధవడు నటకు సందియము లేదు. చిత్ర కారునిభావము నాచిత్రమునందు, బాగుగా నెఱుగువారు, చూచువారిలోఁగొందఱేయుండ వచ్చును కాని యాచిత్రమునుసామాన్యముగా నెఱుంగగలవారు పెక్కురుందురు. ఈకారణ ములం బట్టి, చిత్రకారుని భావముం దెల్పు టలో చిత్రము కవిభావముం దెల్పుటలో కావ్యమునకంటె దక్కువయని యెంతమాత్ర మును చెప్పుటకు వీలులేదు. కవిత్వము చిత్ర లేఖనము కూడ సమానశక్తు లనియు, మార్గ భేదమున్నను వానిలో గమ్యస్థానభేదము లేద నియు నిదివఱకే తెలిసికొంటిమి.

బేతాళ రెడ్డి*

(పాణకా పిచ్చిరెడ్డిగారు బి. యే. ఆనర్సు)

నరసింహపురము పూర్వము విఖ్యాతపట్టణము. ఓరుగంటి వీరరుద్రమదేవి సామంతుడుగ నుండిన వీరభద్రారెడ్డి రాజధాని. ప్రస్తుతము చుట్టునున్న దేశముతోగూడ చోళుల యేలుబడిలోనున్నది ఇప్పుడు ప్రతాపరుద్రుని సాయమున స్వాతంత్ర్య సంపాదనకై వీరభద్రారెడ్డి దేశీయులబురికొల్పుచుండుట నెఱిగి చోళచక్రవర్తి తనసేనాధిపతి నొకని తగు సైన్యముతో నాదేశమున నుంచెను. తన చర్యల గమనించుటకు నియోగింపబడిన కులోత్తుంగుని సైన్యముల, వీరభద్రుడు అత్యాదరముతో గౌరవించెను. పండుగ నాటిరాత్రి కులోత్తుంగచోడుని తనయింట విందునకు బిలిచెను. అతడు భోజనానంతరము మేడలో పచారు సేయు సమయమున కథ ప్రారంభమగును.

మధ్యరాతిరివేళ మానిసి యొకడు
చేపట్టు గోడపై జేతుల నూని
నిలుచుండి యోచన సలుపుచు నుండె
నిర్మలాకాశము నెత్తిపై గలదు
మినుకు మినుక్కని మెఱసె చుక్కలును
వెన్నెలల జల్లెడు విధునిబింబంబు
ఉద్యానవనమున నున్నవృక్షముల
వెన్నెలకాంతిలో వీక్షించె నతఁడు.
అప్పుడే పూచిన యందంపుబూల
తావులభారము తల దాల్చెనేమొ
మలయపవనంపు గొదమలకు నొక్కింత
మధురత్వమున కీడు మాంద్య మలవడియె
పవలంత కష్టించి బడలినమేను
సౌరభసరసిలో స్నాన మొనర్చి
ఒకవింతయానంద మొందె నారాత్రి
నరసింహపురమున నగళులలోన
వృద్ధరాజన్యుండు వీరభద్రుండు
ఓరుగల్లు ప్రతాపవీరునితోడ
గలసి చోళులపైన గత్తిగట్టుటకు
పన్నాగములు చాల బన్నుచున్నట్లు
సంశయించిన చోళసైన్యాధికారి
చెంగటనే కులోత్తుంగుని, వరుణు
రాణువ నిచ్చి సంరక్షణ కునిచె
తనచేత నున్న పట్టణమును చుట్టి
దేశమంతయుజూచి 'ఈశాంత మేమి?
అన్నివేళలయందు నత్యాదరమున
ననుఁ జూచు వీరభద్రుని స్నేహ మేమి?
అధికారిభయమున కవకాశ మేది?
అని తలపోసెను ఆనిశీథమున.
నిటు నటు దిరుగుచు నింతటిలోన
ఊరిలో దివిటీలజారు గాన్పించె
పండుగ యైన నారెండు దినాలు

---

* ఫ్రెంచినుండి యాంగ్లమున కనువదింపబడి యున్న ఒక కథానుకరణము.

ఊరిలోపల దీప ముంచగరాదు
ఆఱుగడియల రాత్రి కావల నెవరు
అని యుత్తరువు జేసె నాదినమతఁడు.
నిర్దిష్టస్థలముల నిల్చుండి యున్న
భటులకత్తులు గాన బడియె వెలుతురున
దివిటీలవారలధ్వని యేమి లేదు;
ఉత్సవసందర్భయుత్సాహ మేమి
గానిపింపదు; ఏమికారణమొక్కొ!
ఇంత నిర్భీతితో నిట్లు వర్తింప
నిప్పుడే పోయి నే నెఱిగి వచ్చెదను
అని యౌవనోద్రేకమున మేడనుండి
క్రిందికి దూకి వేగిరమ సైనికుల
కడజేర నూహించునెడ శబ్ద మొండు
విని నిల్చె; నెవ్వరో వనిత యంచెంచె;
అటువైపు తలద్రిప్పె; అగుపించ రెవరు;
చదలు వెన్నెల జల్లుసంద్రము జూచె
స్తబ్ధుడై ఘోరదృశ్యము నేమి గనెనొ!
ఇంద్రియంబులు మోసగించె నంచెంచె.
సాగరంబున దెరచాపల గనియె
కడుభీతి జెందె, ఆకానిపించునది
అలలపై బడెడి వెన్నెలకాంతి; అట్లు
ఏంతగ దోచెడు నంతియే యనుచు
మనసుకు సరిపెట్టుకొన జూచె నెవరొ
తను జేరబిలిచి నట్లనుమానమయ్యె.
అటు జూడ నొకవ్యక్తి యచ్చట నిలిచి
"అది యెవరు? తమరేనా?" అని హెచ్చరించు
కొనె; వాఁడు వీరభద్రుని యింటి దాక
తనతోడ జనిన భటునిగా నెఱింగి
"అన్నను. సంగతు లేమి?" యని మెల్ల నడిగె.
"వార లచ్చట కవల బారుచున్నారు.
పురుగులవలె నట దిరుగుచున్నారు.
నేఁగన్నదంతయు మీకెఱిఁగింపఁ
బరుగెత్తి వచ్చితి" "సరి తరువాత?"
ఇంతకు ముం దొక డీయింటి నుంచి
దీపముతో కొండవైపుకు జనియె
ఇటువంటివేళలో నెచ్చటికేగు
మనల ముగించెడు పని యేమొ జరుగు
నని సంశయించి నే నరిగితి వెన్క
ఐదాఱునిముసములైన గాలేదు
కనిపించె నొకపెద్దకట్టెలమోపు"
అనియె నంతటిలోన నతిభీకరముగ
గ్రామంబదంత యొక్కటిగ కిలార్చె:
ఉత్తరక్షణము కులోత్తుంగునెదుట
మెఱసె తళుక్కని; మరణించె భటుడు;
తలలోన గుండు తగిలి పడి చచ్చె.
ఆతని యెదుటనె, అమితచేరువనె
కట్టె లంటుకొనియె; గణగణ మండె;
భవనంబులోపల పాటలు నిలిచె;
అంతయు నిశ్శబ్దమయ్యె; దూరమున
మూల్గులు వినవయ్యె; మ్రోగ దొడంగె
పర్జన్యగర్జనవలెనె ఫిరంగి;
చల్లనిచెమట నొసలు నిండజేరె;
చేతగత్తియు లేదు; చేయున దేమి;
తనవారు మడసి రందఱు; రుద్రుసేన
లేతేరనున్నవి; ఇక నేది దిక్కు?
బ్రతికిన గూడ తర్వాత దండనయె;
తన యజాగ్రత్తకుఁ దగిన ఫలంబు
అనుభవింపక తీర దవమానఫలము
అని యెంచి భూమికి నామిద్దెపైకి
కలదూరమెంతయో కంఠంతో గోలిచె

దుముక నుద్యుక్తుడౌ సమయమునందు
తను దట్టె మెల్లగ ననసూయదేవి
"పరుగెత్తి పొమ్ము; మావారలు నిన్ను
చంపి వేసెదరు చే జిక్కినయెడల
అచ్చట నా కొండకావలి ప్రక్క
మాయన్నగుఱ్ఱపు లాయము గలదు;
ఆలసింపకు; పొమ్ము" అని పల్కె నతఁడు
స్తబ్ధుఁడై మరల నా తన్విని జూచె;
ఆమె 'పో' యని నెట్టె; నాతఁడు దుమికె;
ఒకరాతినుండి యింకొక రాతిపైకి
మేకలు సైతము దూకని చోట్ల
బ్రతుకాశలేమి నిర్భయముగ దూకె
అనసూయ యనుచుండె ననుజలతోడ
పరుగెత్తె తెలుగుడు వధియింపుడడుగో
చంప వచ్చెడి వారిశబ్దము వినియె
వారలు కాల్చుతుపాకిగుండ్లెన్నొ
చెవిప్రక్క రివ్వున జనె గుఱ్ఱ మెక్కి
అరనిముసములోనె నదృశ్యుడయ్యె!
జాముసేపటిలోన సైన్యము జేరి
తన యధికారి చెంతకు వచ్చి నిలిచె
"పిడికిట ప్రాణాల బెట్టుకవస్తి"
భయకంపితాంగుడై పలికె నతండు.
కూర్చుండి వివరించె ఘోరవృత్తమును
"అపరాధ మనగాదు అదృష్టహీన
తయె కారణం బని తలచెద" ననియె
నరిభయంకరుఁడగు నాయధికారి
"ఆంధ్రులోనర్చిన యానేరమునకు
నిన్ను మన్నించెద, నీచేసినట్టి
తప్పు లేదని నేను తలచిన యెడల"
"మనచక్రవర్తి దీనిని విన్ననెట్లు!
నిలబెట్టి గుండుతో నిన్ను గాల్పించు
చేయవలసినదేమొ చెప్పుఁ తొందరగ
కర్తవ్యమును జేయగడగుడి మీరు
క్రూరకిరాతులౌ వీరలపైన
భూమికంతకు జంకు పుట్టెడురీతి
పగ నెట్లు సాధింప నగునో యోచింపు"
డని యుగ్రుడై పల్కె నా యధికారి.
గంటసేపటిలోన కదలె సైన్యంబు
శాత్రవుల్దమవారి జంపిన తెలుగు
విని యున్న సైన్యము విపరీతరోష
కలితులై నడచిరి గ్రామములన్ని
యుద్ధసన్నద్ధమై యుండుట గాంచి
క్రమ్మరివానిని కాలాగ్నిరీతి
భస్మము గావించి పయనము సాగె
రుద్రునిసేన సముద్రాన నిలిచె
సాయంబొనర్పగ జనుదేరదాయె
నమ్మిన రుద్రుండు నట్టేటముంచ
నరసింహాపురమును నాల్గు పక్కలను
అవలీలగాదాకె ద్రవిడసైన్యములు
పౌరులు గనుగొని భయమంది బెగడి
అధికారిక్రౌర్యము నంతకు మునుపె
యెఱిగినవార లాపురివారు గాన
పట్టణమంతయు భస్మంబు జేసి
పౌరుల గత్తికి బలిజేయునంచు
తలపోసి తమలోన ద్రవిడసైనికుల
చంపినవారలు స్వయముగాఁదమ్ము
మాత్రమె దండించి మన్నింపు డొఁగల
నని విన్నపము లంప నందుల కతడు
"వీరభద్రునియింటివారి నందఱను
అప్పగించుటకు మీరొప్పెదరేని

మీరు కోరినయట్లె మిమ్ము మన్నింతు"
ననియె నందుల కంద అంగీకరింప
వీరభద్రారెడ్డి వీరవంశజుల
బంధించి తనసొంతభటుల గాపుంచె
పోఱులర్పించినవారి నిన్నూఱు
గురగాల్చి చంపించె గుండుతో నపుడె
ఊరిత్రాళ్ల గట్టంగ నొసగె నుత్తరువు
గ్రామహంతకు బిల్వగా బంపె. నింత
లో నరుదెంచి కులోత్తుంగుడనియె
గద్గద స్వరముతో, "కల దొక్క మనవి
తనవారి వేఱువిధముగా వధింప
వీరభద్రారెడ్డి వేడెను మిమ్ము
తలలు ఖండించుట తగునని నుడివె
గండ్రగొడ్డలితోడ గడతేర్పు మనియె"
అందుల కధికారి యంగీకరించె
"బందాలు విప్పంగ బ్రతిమాలుకొనిరి
పాఱిపోమంచును బాస జేసితిరి."
"నిను నమ్మి యొప్పుకొంటిని భద్ర"మనియె
"చిన్నికుమారుని మన్నించునెడల
ఆస్తినంతయు మీకు నర్పింతు"ననియె
"అట్లనా! అతని సొత్తంతయు నిపుడె
చక్రవర్తిదిగదా!......సరె. అతడడుగు
నంత కెక్కువగానె యంగీకరింతు
విన్నప మేలనో విస్పష్టమాయె
వంశంబు నిలుపుకో ప్రాధేయపడిరి.
వీరభద్రారెడ్డి విశ్వాసఘాతు
కత్వము, వానికి గావింపబడిన
శిక్షతెఱంగు, దేశీయులెల్లరును
ఎల్లకాలంబును నెఱిగియుందురుగ.
వానిపుత్రులలోని వాడెవడైన
సూనరికార్యంబు బూనినయెడల
వానికి నాస్తి సర్వస్వము నొసగి
విడిపించి పుచ్చెద: వినిపింపు పొమ్ము."
ఎట్టుల చెలుపుదు నీవార్త వీరి
కని చాల యోచించి యరిగె నెట్టులను
ఈగదిలో ననే నిన్నటిదినము
సుకుమారగాత్రల సుదతులిర్వురను
మువ్వురు యువకుల, ముచ్చటతోడ
ఆనందమున దేలియాడంగగనియె
కటికహంతకు చేతిగండ్ర గొడ్డలికి
బలిగాగనున్నవారలదశ గాంచి
ఇట్టుల నుండెనా మృత్యువు మీకు
అనుచింత భీతిచే వణకెనతండు
కుర్చీలపై ననే కూర్చుండినట్టి
బంధితులై వీరభద్రరెడ్డియును
భార్యయు, సుతులును బాలికాద్వయము
చలియింపకుండిరి; నిలబడియుండ్రి
చేతులు గట్టున్న సేవకు లెదుట
బంధితులై యున్న పదునైదుగురును
హృదయభావంబుల వెలిదోప నీక
నొండొరు జూచుచునుండిరి. కార్య
వైఫల్యజనిత నిస్పృహా మాత్ర ముండె
గొన్ని ముఖాల; కాపున్న సైనికులు
బందీలఘనతను పాటించియేమొ
నిలుచుండియుండిరి నిశ్చేష్టముగను.
వచ్చుకులోత్తుంగు వైఖరి జూచి
ఆశతో గొన్నిముఖాలు వెలింగె.
వారలకట్లు విప్పగ నాజ్ఞయిచ్చి
అనసూయ విడిపింప జనియె సొంతముగ.
దీనవదనమునందు లేనవ్వు గాంచె.

విప్పునప్పుడె తాకె వెలదిహస్తంబు
చారుమోహనసుకుమారిరూపంబు
తుమ్మెద రెక్కల తులయగుకురులు
ముగ్ధుడై నిలుచుండె మునితను జూచి
ఆంధ్రవీరునిపట్టియసమానరూపు
ఆంధ్రదేశపు కన్నె యపరంజివన్నె
చేరెడు కన్నులు, చిక్కని బొమలు
ఆంధ్రలక్ష్మి యనంగ నామె విలసిల్లె
"సఫల మాయెనె నీవు చనిన కార్యంబు"
ఉత్తర మొసగలే కూరక యతడు
అనసూయ ననుజుల గనుచు నిల్చుండె.
వారిలో బెద్ద ముప్పదియేండ్ల వాడు
చేతాళరెడ్డి యన్బిరుదుమగండు
అందగాడని మాత్ర మనరాదుగాని
గనువంపుజూపును గాంభీర్యగరిమ
ఆంధ్రదేశపుకీర్తి కాలంబమైన
శౌర్యధైర్యములవిస్తారత దెలుపు.
రామరెడ్డి ద్వితీయరత్నము రూపు
సోదరివలె నుండు సుకుమారి యిరువ
దేడులు వయసుండు. మూడవవాడు
పదివర్షములవాడు బాలచంద్రుండు
గోపబాలురతోడ గోవుల మేపి
బృందావనంబునఁ బిల్లన గ్రోవి
బ్రకృతి బరవశత్వమ్ము నొందించి
ఆనందలహరిలో నాడించువాడు
గోపకు ల్గాంచిన గోవిందురూపు
గోపికల్గాంచిన గోపాలురూపు
ముదుసలు ల్గాంచిన ముద్దులరూపు
నందయశోద లానందించురూపు
కనిపించు బాలచంద్రుని జూచినంత
వృద్ధభూమీశుడు వీరభద్రుండు
వెండిపోగులవలె వెంట్రుకల్గలిగి
భారతాచార్యునివలె గానిపించె
అధికారి వచియించు నాబేరమునకు
వీర లొప్పుట సంభవించునె? అయిన
నడిగెద గాకని యనసూయతోడ
మెల్లగ ననె గుండె ఝల్లుమనంగ
గడగడ వడఁకునాకన్నియ యపుడు
ఇంతలోన నెరింగి శాంతముదాల్చి
తండ్రితో వృత్త మంతయు వచియించె
"నాయనా! మీమాట మాయన్న మీకు
కుండులాగున నాజ్ఞ యిండయ్య!" యనియె
పెనిమిటి యున్నవైపున గొంత వంగ
ననసూయ పల్కులు వినవచ్చె రాణి
తల్లిగాఁగన మది తల్లడమంది
ఘోరవృత్తము విని కూలె నచ్చటనె
వృత్తాంతమంతయు వినియె చేతన్న
చెలరేగె బోనులో బులివలె నతడు
వీరభద్రుడు విన్నవించినయంత
సైనికభటుల నచ్చటినుండి పంపె.
ఇంతలో నరుదెంచె హంతకుడటకు
పరిచారకుల వానిపరమున. నొసగ
మరునిముసమునందె యురిదీసె వారి
పెద్దకుమారుని చేతన్న గాంచి
ముదుసలితండ్రి గద్గదికతో బలికె
"నాయనా చేతన్న! నామాట! వినుము
రాజ్యస్వాత్వముల సంరక్షణకొఱకు
ఖండన మొనరించు భాగ్యములేదు.
గొఱ్ఱెల మేకల కోళ్ల విధాన
చావంగవలసిన జాతక మయ్యె

ప్రాజ్యసామ్రాజ్యసంపాదనయందు
ఓరుగ ల్మెప్పించె వీరజీవనత
నీవీరవంశంబు చావంగవలసె
వీరభోజ్యం బగు ఘోరరణాన
అసువుల దొరగెడు నదృష్ట మేది?
కాలము సరిగానికతమున నిపుడు
కర్తవ్య మొక్కటే గనిపించు మనకు
పేరు చెందినయట్టి వీరవంశంబు
దొడ్డరాజుల గన్న రెడ్డివంశంబు
నశియింప కుండగ నగును రక్షింప
దేశము పరస్వాధీనమైపోయె
మనకేల ప్రాణంబు లని యెంచరాదు
బ్రతికితే శుభములు పడయంగవచ్చు
కాలము గమనించి కనుపెట్టియుండి
నీతండ్రి పగదీర్చ నీ వుండు తండ్రి!"
నిర్విణ్ణుడై పోయె నిలుచున్నయల్లె.
ఒనరింపజాల నంచని చెప్పె శిరము.
అనసూయ, చెంతకు జని కూరుచుండి
"అన్న! నావిన్నపమంగీకరింపు
పాపిష్ఠిహంతకు పాడుచేతులతో
బట్టి వధించుట భరియింపజాల
నాయందు దయయుంచి న న్గడతేర్చు
నాకష్టముల బాపి నన్ను రక్షింపు
పగవాని కప్పగింపగ న్యాయమయ్య!
పెఱవానివనితగా వీక్షింపగలవె?"
అని తీవ్రదృష్టి చోళునివైపుబఱపి
తనదుభావంబు బేతన్నకు దెలిపె
రామరెడ్డి పలికె "రాజ్యాధిపతుల
నాంధ్రదేశంబున కందించినట్టి
వంశంబు నశియింపవలయునే యిపుడు!

"కాకతీయులు తేరి కనరానిముఖము
లస్పృశ్యహంతకు డంటఁగావలెనే?"
పిఱికితనము మాను బేతన్న యింక."
అనసూయలేచె చుట్టును మూగియున్న
అనుజులు సందియ్య దనయుడు గాంచె
ఎదుటనె నిలుచున్న ముదుసలితండ్రి
వినిపించె మేఘగంభీరభాషణము
"నా యాజ్ఞ పాలింపు నాయనా!" యనియె.
నిలుచుండె బేతన్న నిశ్చేష్టముగను
మోకాళ్ల వ్రాలె ముదుసలితండ్రి
అనసూయ, రామన్న యటులె యొనర్ప
"పాదాలపై బడె బాలచంద్రుండు
వంశాంకురంబును వాడిపోకుండ
గాపాడ జాలిన ఘనుడని యెంచి
బ్రతికియుండు మటంచు బ్రతిమాలిరతని
తండ్రి వచించె 'ఓ తనయ! బేతన్న!
శౌర్యంబు నీలోన జచ్చెనా యేమి?
ఆంధ్రదేశపుశక్తి ఆంధ్రపౌరుషము
అడుగంటెనా యేమి? కడువృద్ధు నన్ను
ఎంత సేపిట్టుల నేడిపించెద వు?
నీజీవితంబును నీకష్టములను
పాటింపనగున యిప్పట్టున 'నీవు"
"వినిపింపు దేవి! నాతనయుండా వీడు"
"అంగీకరించెను" అని పల్కె రాణి
కండ్లలో దా నేమి గాంచెనోగాని
సైన్యాధికారి యాజ్ఞాపించినల్లె
పురముఖ్యులెల్లరు నరుదేర వారి
బారులుగా నిల్పి భటుల గాపుంచె
వారిముందుగ పదిబారలలోన
శిల యుండె పైన గొడ్డలి తక్కుమనియె

ఉ

ప — తూ

ప — తూ

ద

కుండలు

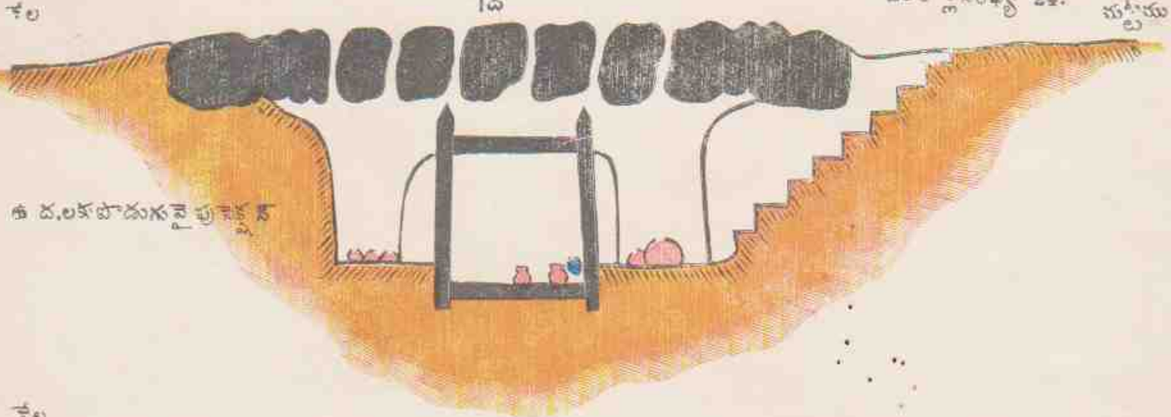
రాయి

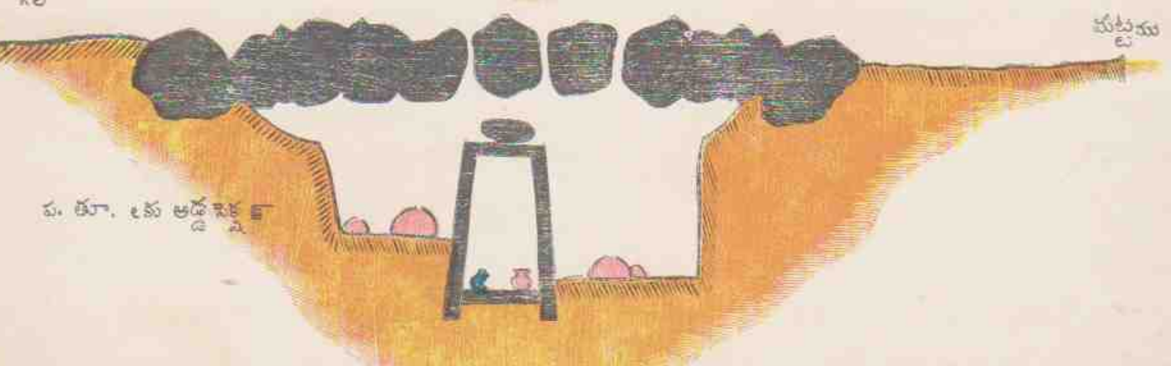
1. నేలలో $9\frac{1}{2}$ క్రింద రాగిగిన్నె
2. మట్టిపెంకులు
3. నేలలో $9\frac{1}{3}$ క్రింద త్రవ్వి పట్టిన ఇనుపముక్కలు
4. ఇనుప ఆయుధము
5. ఇనుప చేతిగొడ్డలి
6. తొలగించిన రాయి
7. ఫోటోతీయుటకు త్రవ్వబడిన మెట్లు
8. ఎనిమిది అంగుళములొకటి

మాలా ఆలీ-ఉత్తరము.

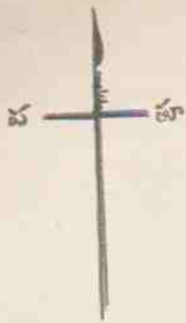
క్షేత్రము I

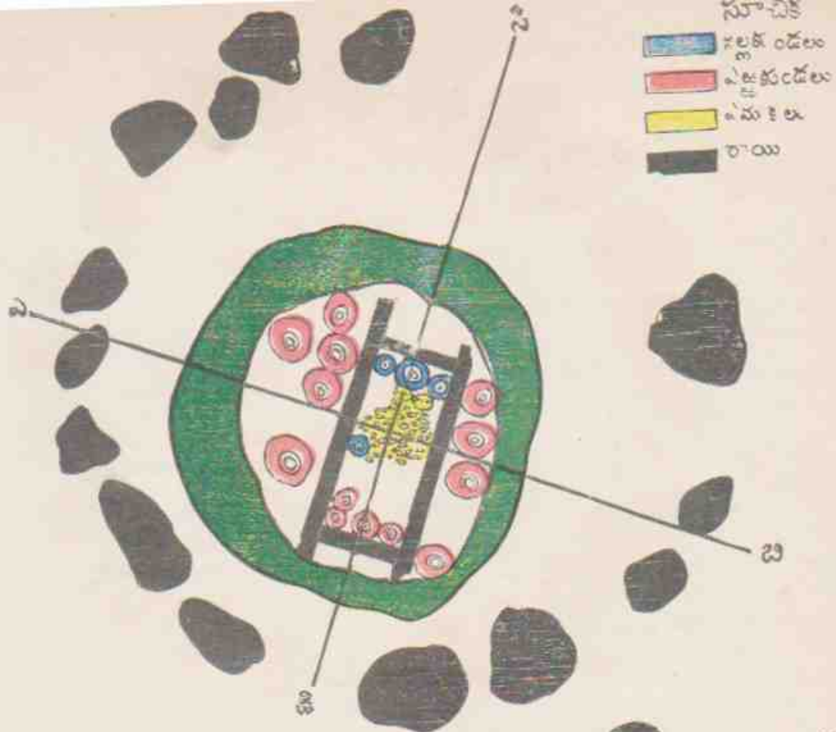
శిరస్సు ఉత్తరముఖమై యున్నది.
ఎముకలు దొరకలేదు.
వేలిరాళ్లసంఖ్య 24.

చిత్రప్రమాణము:—8 అంగుళములు=1 అంగుళము

రాయగిరి కైర్ణము I

దీనిలోని కిస్తు ఈశాన్యమునకు తిరిగియున్నది. ఎముకలు దొరికినవి. ఇచ్చటి కుండల లోపలనున్న నైవ... నున్న గీతలున్నవి రాళ్ల(స్తా)నము (లేక శేల) సంపూర్ణముగ లేదు.

మట్టము

Skulls పుర్రెలు

మట్టము

చిత్ర ప్రమాణము:—8 అడుగులకు = 1 అంగుళము

బేతిరెడ్డి జంకుచో తయారుగనె
హంతకు డుండె. నాకింత సేపటికి
అడుగులశబ్దము సందఱు వినిరి
అంతయు నిశ్శబ్ద మయ్యె నాయింటి
నై పేగ వారల వీక్షణపంక్తి
సవినయంబుగ చోళసైనికభటులు
దారి కిర్వంకల బారులు నిల్వ
భవనంబు వెల్వడి మందగమనమున
రాజకుటుంబము ప్రత్యక్షమయ్యె
వ్యసన లేశము లేదు వారిముఖాల
నిర్మలశాంత ప్రపూర్ణత వెలిగ
ఒకడుమాత్రము ఖిన్నుడైయుండె నందు
బ్రదుకంగ శపియింపబడిన బేతన్న.
ముదుసలిరాజును ముదుసలిరాణి
అనసూయ కౌసల్య అనుజ లిర్వురును
వధ్యశిలకు చేరువనె నిల్చి రంత
అన్నసద్దకు ముందు అనసూయ యరిగి
"అన్నయ్యా! ముందుగ నన్ను వధింపు
నాయెడ గరుణించి నన్నడ తేర్పు
వాయుజవంబున బరుగెత్తివచ్చి
రోజుచు నిల్చె కులోత్తుంగు డపట
ఘోరదృశ్యము గాంచె గొడ్డలి బూని
భీకరమూర్తియై బేతాళరెడ్డి
ఆతనియెదుటనె అనసూయదేవి
మోకాళ్లపై నిల్చి ముఖమును వంచి
గండ్రగొడ్డలి బిల్చుకంబుకంఠంబు
గాంచి నిర్వీర్యుడై కడ కిట్లు పలికె
"అనసూయ నన్పెండ్లియాడుచో నీకు
ప్రాణదాన మొనర్చు మాయధికారి"
ఉలికిపాటున లేచి యూరకనవ్వె

"అన్నయ్యా! కానిమ్ము అనుమాన మేల?"
గంభీరస్వరమున గద్దించిపలికె
తల దొర్లె రాజుపాదముల చేరువకు
ధ్వని విని కండ్లు మూసినరాణి వణకు
బాలచంద్రుం డను బాలకు డడిగె.
"తల సరిగానున్నదా? అన్న! చూడు"
శూరుడు బేతన్నసోదరి ననియె
"కౌసల్యా! కన్నీరు గార్చుచున్నావు."
"అన్నయ్యా! నీమాట యనుకొనుచుంటి
మేము పోయిన నిన్ను ప్రేమింతు రెవరు?
పాపము నీ వెట్లు బ్రతికెద వింక!"
వృద్ధరాజన్యుండు వీరభద్రుండు
బిడ్డలరక్తము వీక్షించె నెదుట
నిశ్చేష్టులై ముందు నిల్చుండియున్న
ప్రేక్షకలోకంబు భీతితో జూచి
స్పష్టస్వరంబుతో బలికె నీరీతి
"నన్ను నమ్మియున్న నాయకులార!
చాలనినాళ్లాంధ్రజాతికి గలిగె
"సార్వభౌముల మార్పు జాలినయతడు
గ్రాసగానిని వేడ గక్కుఱితిపడియె"
శంకింపగానేల సమయముగాదు
ప్రత్యక్షరుద్రు డౌ పార్థుడే మున్ను
"మాధవా! రథమును మఱలింపు" మనియె
ఇతరుల నననేల? నిప్పటివఱకు
బిడ్డలవలె మిమ్ము ప్రేమించినాడ
విధివశంబున మీకు బేతన్న మిగిలె
ప్రీతితోనాతని వీక్షింపుడయ్యా."
బేతాళరాయడా! వీరాంకవీర!
జనకునిదీవన గొనుమయ్య తండ్రి!
చింతింపబనిలేదు ఛేదింపు శిరము

పాపరహితుడవయ్యు భయమేల యింక”
చనుదెంచుతల్లిని గనినంతలోన
“కన్నకడుపు జీల్చుగాయికసాయి
ఘాతకు నన్నేల కంటివి తల్లి!”
అని పల్కి పెద్దపెట్టున నేడ్చెనతడు.
తనపట్టి పడెడుసంతాపము గాంచి
అతనిధైర్యము ఖాలిమాట గుర్తెఱిగి
అత్యున్నతంబగు నాచోటినుండి
తల్లి క్రిందుగ బడి తనతల పగుల
ప్రాణాల బాసె నారాణి; బేలన్న
హా! హా! యటంచు దా నవనిపై వ్రాలె.

చిలుకపాటివారివచనాలు

ఈకాంతనుండి నీవేకాంతకేగేవో - నా కింత యెరిగించు నది నాకు జీవి
భూకాంతపై కాంత పొంది పొందక మున్నె - యేకాంత గురులింగయింది నే నంపూ (?)
ఎందునైన పొందు యేలాగు గనుగొందు - బొందితో కైలాస పురమొందనయితి ౧
ఉండి యుండని ఓటికుండలోపలి నీళ్ళు - నిండబోసినరీతి నీకు నాకు
దండిగా పంకమున దగిలియుండినయట్లు - యెద్దువిడిచిన బండిపలెనాయ బ్రతుకు (?) ౨
తైల మందిన వత్తి తగులువడి దీపాగ్ని - తైలమంటని వత్తి దహనగతిని
తైలమే ప్రాణంబు తనువత్తి వీడినను - తైలంబు వత్తిగతి తగనాయె బ్రతుకూ ౩
ఆకు పోకయు సున్న మంతగంధనజేసి - తా కర్తయెందోయె తమ్మెందుబోయెనో
జోక పంజరములో జొచ్చివేసిన చిలుక - మాకు మీకును యింత మాత్రమేకాదా ౪
కాకి కోవెలపిల్ల గని పెంచినావెనుక - చీకాకు పడదన్ని చెలగి చెలగి
భూకాంతలము చిలుకపాటీశుభక్తులగన్న - కాకికోవెలపిల్ల గతిని బసవన్నా? (మక్కికిమక్కి) ౫

ప్రథమ జ్వాల

వింజమూరి పార్థసారథి గారు

౧

గవర్నరుపేటలో సామాన్యంగా సోమసుందరమును ఎరగనివాళ్లు లేరు. అతనందరికీ వింతగా కనపడేవాడు సౌమ్యస్వభావుడైనా చిన్ననాటినుంచీ ఎప్పుడూ ఇల్లుపట్టక తిరుగుతూ ఉండేవాడు. అతనికి సావాసాలెక్కువ. ముఖ్యంగా అతను లక్ష్మీకాంతముగదికి తరుచుగా వెళ్లుతుంటాడు.

లక్ష్మీకాంతము ఒంటరిగా వచ్చి బెజవాడలో చదువుకుంటున్నాడు. పెద్దవాళ్లు కోపపడతారనే భయము లేకపోవడముచేత పగలంతా పదిమంది స్నేహితులను చేర్చి చీట్లాడుతూ కాలము గడిపేవాడు.

వేసంగి ప్రవేశించింది. పొద్దుటిపూట స్కూలు పెట్టినారు. ఎండలు చిటపట లాడుతున్నవి. ఎట్టిటి యెండలో కూడా మన సుందరము ఆ చీట్లాడేచోటికి రోజూ పన్నెండు కొట్టేటప్పటికి హాజరయ్యేవాడు. కాని పాపమతనికి చీట్లాడడము బొత్తుగా రాదు. బస్తీలో పుట్టిపెరిగి ఇంగ్లీషు చదువుకుంటూ చీట్లాట రాకపోవడము తోడివాళ్లకు కేవలము హాస్యాస్పదంగా కనపడేది. వాళ్లంతా సోమసుందరాన్ని చీట్లాడ లేనందున ఎగతాళి చేస్తూఉన్నా, అతను మాత్రము రోజూ అక్కడికి వెళ్లి వాళ్లాడుతుంటే కాస్తసేపు ఊరికే చూస్తూకూచుని తర్వాత మరి ఒక స్నేహితుని ఇంటికి వెళ్లుతూ కాలము గడుపుతూ ఉండేవాడు.

మన చీట్లపేకక్లబ్బుకు అవతలి ఇంట్లో మాధవరావు ఉంటున్నాడు. అతనికి పెద్ద పోకడలేమీ తెలియవు. ఎప్పుడూ చదువేమో తానేమో అన్నట్లు సంచరిస్తూ ఉంటాడు. చీట్లాటలో ఆరితేరినవాడే. ఐనప్పటికీ అతను లక్ష్మీకాంతం ఇంట్లో క్లబ్బులో మెంబరుగా చేరలేదు. ఓర్చలేనితనమువల్లనో మరి ఎందువల్లనో కాని, కొంతమంది మాధవరావు పెద్దమనిషితరహాఅంతా పట్టి టక్కరుతన మనేవాళ్లు.

ఆ వైశాఖమాసములో ఎండలూ గాడ్పులూ తీవ్రంగా ఉన్నవి. వడదెబ్బకు పాపము కొంతమంది పసిపిల్లలుకూడా పోయినారు. ఒకనాడు మధ్యాహ్నము సోమసుందరము భోజనము చేస్తుకుని, లక్ష్మీకాంతము గదికి వచ్చినాడు. లోపల చాపలు వేసుకొని లక్ష్మీకాంతమూ స్నేహితులు ఆటప్లు ఆడుతున్నారు. ఒకడు ఆట అన్నాడు. అడ్డు అన్నాడు ఇంకొకడు. ఆట షరతు పైషరతులదాకా పెరిగి పోయింది. దిగుడుచెయ్యివాడు గంభీరంగా ముక్కదిగినాడు. ఆట అనర్గళంగా సాగిపోతున్నది. అంత పట్టున వాళ్లు ఆడుతున్నప్పటికీ సోమసుందరము లోపలికి రాగానే సభవారంతా ఫక్కున నవ్వి

నారు. ఎందుకు నవ్వినారో సోమసుందరానికి అర్థము కాలేదు. అతని మనస్సు పువ్వువలె కోమలమయినది. ఎప్పుడయినా స్నేహితులు ఎగతాళి చేస్తే అతను ముఖము చిన్న పుచ్చుకొనేవాడు. అతనికి కష్టముగా ఉన్న కొద్దీ తోడివాళ్లు ఎక్కువ ఎగతాళి చేస్తూ ఉండేవాళ్లు. కాని ఆరోజున మరీ అతని కది దుర్భరమైనది. అక్కడ ఉండలేక బయటికి వచ్చి వడగాడ్పు తోలుతూ ఉన్న పంచలో అరుగుమీద కూచుని శూన్యభావంతో ముందువైపుకు చూస్తూ ఉన్నాడు.

అట్లా చూస్తూ ఉండగా సుబ్రహ్మణ్యమనే కుర్రవాడు మాధవరావు ఇంటివైపు రావడ మతనికి కనపడ్డది. సుబ్రహ్మణ్యమూ సోమసుందరమూ మూడవఫారంవరకూ శౌజవాడ హిందూ హైస్కూలులో కలిసి చదువుకున్నారు. కాని ఈమూడేళ్లనుంచీ చెడు సావాసాలవల్ల సుబ్రహ్మణ్యము సరిగా బడికి పోక చదువులేకుండా తిరుగుతూ ఉన్నాడు. అతన్ని చూడగానే షుమారు పందొమ్మిదేళ్ల ప్రాయమువాడని తెలుస్తుంది. కొంచెము ఎర్రనివాడే. అయినప్పటికీ అందగాడని చెప్పడానికి వీలులేదు. కాని అతనికిమాత్రము ఆవిషయమున అనుమాన మణుమాత్రమైనా లేదు. మరీ ఈమధ్య పిలకజుట్టు కత్తిరించుకుని క్రాపింగు పెట్టుకొన్నప్పటి నుంచీ తన ముఖానికి వికాసము హెచ్చినదనీ అసలునూ తనజీవమే వచ్చినదనీ అద్దంలో మాటిమాటికీ చూసుకుని ఆనందించేవాడు.

సుబ్రహ్మణ్యము మాధవరావింటికి రావడ మారంభించి కొద్దిరోజులే అయింది. అదివరలో వాళ్లకిద్దరి విశేషంగా స్నేహ మున్నదని మాత్రం చెప్పలేముకాని ప్రస్తుత ము రోజూ అతను మాధవరావుగారింట్లో కనపడతాడు. ఇవ్వాళ చక్కగా తలదువ్వుకొని పచ్చటి రాజమండ్రిసిల్కు ఉత్తరీయము కమ్ములుతీర్చి డాబుగా కనపడేట్లు కప్పుకొని, కొత్తగావస్తున్న కోరమీసాలు దువ్వుకుంటూ తాంబూలము నములుతూ మాటిమాటికీ చెయ్యిపెట్టి క్రాపింగు సర్దుకుంటూ వస్తూఉంటే సుబ్రహ్మణ్యము బహు వింతగా కనపడ్డాడు. వేషమంతా మారిపోయింది. అదేమి, నడకకూడా మారిపోయిందే! వానికోడిపుంజు నడకా అదీ చూడగానే సోమసుందరానికి నాటకములో వచ్చేవేషాలు జ్ఞాపకము వచ్చాయి.

సోమసుందరానికి పదిహేనేళ్లకంటె ఎక్కువ ఉండవు. వానిముఖంలో ఒక విధంగా అమాయకత్వము కనుబడుతుంది. అయినప్పటికీ తెలివితేటలగాని ఊహలు తక్కువలేవని అంతా అనుకునేవాళ్లు. మాధవరావింట్లోకి పోతున్న సుబ్రహ్మణ్యునిచూచి అతను నవ్వినాడు. సుబ్రహ్మణ్యము ఏమీ మాట్లాడక అతనివైపు కొరకొరలాడుతూ చూస్తూ లోపలికి వెళ్లినాడు. సోమసుందరము అరుగుమీదనే కూచుని మళ్లీ శూన్యదృష్టితో ముందువంక చూస్తున్నాడు. అట్లా చూచేప్పు డతని పెదవులు చిరునవ్వుతో వికా

సిస్తవి; కళ్లు కలవరిస్తున్నట్లు కనపడి చూచే వాళ్లను ముగ్ధులను చేస్తవి.

సుబ్రహ్మణ్యము మాధవరావు ఇంట్లోకి వెళ్లి రెండునిముషము లయింది. సోమసుందరు డేదో పరధ్యానంగా కూచుని ఉన్నాడు. ముందుకు సూటిగా చూస్తూఉన్న అతని దృష్టు లేలనో మాధవరావింటి వైపు మరలినవి. మెరుపు మెరసినంత సేపులో అతని కంటికి పచ్చని రుమాలు గాలిలో ఎగరవేసి ఎవరినో పిలుస్తున్నట్లు కనపడ్డది. సోమసుందరునిధ్యానం మరలినది. ఉన్నట్టే ఉండి ఎదుటింటివైపుకు చూపులు మరలించినాడు. అప్పుడు వానికళ్లకు చక్కని మెరుపుతీగవంటి ఒకానొక బాలిక సొగసుగా సింగారించుకొంటూ ఆయింటి కిటికీవద్ద కానవచ్చినది.

ఆమేడలో స్వామినాథయ్యరుగారు ఉన్నారు. ఆయన కోయంబుత్తూరువాడయినప్పటికీ తెలుగు జిల్లాలో నే చాలాకాలము నుంచీ ఉద్యోగం చేస్తూ ఉన్నందువల్ల తెలుగు రకంగానే ఉంటాడు. ఆయన పిల్లలుకూడా తెలుగుదేశములోనే పుట్టి తెలుగుబళ్లలోనే చదువుకుంటూ ఉండటముచేత వాళ్లు మనపిల్లలవలెనే తెలుగు చక్కగా మాట్లాడుతారు. ఆయనకు ఆడపిల్ల ఒక్కతే. ఒకసారి వాళ్లంతా స్వదేశము చూడడానికి వెళ్లినప్పుడు తాతగారూ వాళ్లంతా అరవమే మాట్లాడడము విని అప్పటికి అందరిలోకి చిన్నదైన కమల, 'ఏమిటీ, ఈ అరవగోడూ' అన్నందుకు వాళ్లతాతగారామెను తనజీవితకాలములో క్షమించలేదట. ఆమెకు ఇప్పుడు పదమూడు సంవత్సరాల ఈడు ఉంటుంది. దక్షిణాదిస్త్రీలు ఎప్పుడూ కొర్నాటి చీరెలు కట్టుకుంటూ రెండుమూడు బట్టలతోనే కాలము గడుపుతూ ఉంటారని మనవేపున అంతా అనుకుంటారు. ఒకవేళ ఆమాట నిజమైనప్పటికీ కమల కొర్నాటిచీరలు మాత్రమే కట్టుకోక బొమ్మరంగు చీరెలు, ఊదారంగు సిల్కుచీరెలు రకరకాలవి కట్టుకొని ఎంతో నాజూకుగా ఉండేది. ఆడనలుసు ఒక్కతే కావటముచేత తల్లితండ్రులు ఆమె అడిగినదల్లా కొంటూ గారాబముగా చూచుకునే వాళ్లు. ఇంకా పసితనము పూర్తిగా వదలక పోవటమువల్ల ఆమె ముచ్చటగా ఇంట్లో ఇటు అటు తిరుగుతూ ఉండేది.

మంచి గౌరవముగలవంశములో జన్మించిన పదుహేనేళ్లకుఱ్ఱవానికి లోకానుభవము చాలా తక్కువగా ఉంటుంది. అది మంచీ చెడ్డా బాగా తెలియని ఈడు. అందులో భయభక్తులతో పెరిగిన సోమసుందరానికి ప్రపంచములో జరిగే విచిత్రకార్యాలు ఏమి తెలుస్తవి? అయినప్పటికీ విద్యావంతుల కుటుంబములో జన్మించిన హేతువున అతని బుద్ధి కుశాగ్రమయినది. అందులో మనస్సుకు కూడా వికాసము అప్పుడే కొద్దిగా ఏర్పడుతున్నది.

పక్కఇంటిలో సుబ్రహ్మణ్యము ఉత్తరీయము ఎగరవేయడమూ ఎదుటిమేడలో అప్పుడే చక్కని మెరుపుతీగవంటి ఒకానొక బాలిక సింగారించుకుంటూ కిటికీవద్ద కానరావడమూ చూడగానే సోమసుందరుని మన

స్సులో ఏదో సందేహము ఏర్పడినది. బా
గుగా చూచినాడు. చక్కగా ఆలోచించి
నాడు. కొంతసేపు పస్తాయించి అరుగుమీద
నుంచి దిగి ఇహ ఆరోజు స్నేహితుల ఇళ్లకు
వెళ్లకుండా సరాసరి ఇంటికి వెళ్లిపోయినాడు
కొంతకాలము గడిచినది. సోమసుందరుడు
లక్ష్మీకాంతమింటికి మామూలుగానే
వస్తున్నాడు. మాధవరావింటికివచ్చే సు
బ్రహ్మణ్యము వేషము ఆరోజుకారోజుకు
విచిత్ర మవుతున్నది. అతను అంత సంప
న్నుడు కాడు. మునుపు మురికిగుడ్డలు కట్టు
కుని వీధులవెంట తిరిగేవాడు ఇప్పుడు పూట
కొకరకము దుస్తులు ధరిస్తున్నాడు. పొద్దున
పూట విస్త్రీమల్లు కట్టి షట్టుచొక్కా తొడిగి
పైన పచ్చని రాజమండ్రీసిల్కు వేసుకొంటే
సాయంత్రానికి అవి తీసివేసి జరీపంచె ఓర్చి
కట్టుకుని, పిండిపెట్టి గ్లాసువలెనున్నగా విస్త్రీ
చేసిన కప్పులుగల లాంక్లాతు చొక్కా
తొడుక్కొని నడుముకు వలిపెపు ఉత్తరీయము
బిగించి మాటిమాటికి స్వామినాథయ్యాగు
గారి ఇంటివేపు తనగుంట కళ్లతో చూస్తూ
తెచ్చిపెట్టుకొన్న కొత్తనడకలతో మాధవ
రావు దగ్గఱకు వచ్చి పోతుంటాడు. ఇక అతను
క్రాపింగు దువ్వే పద్ధతులకు అంతేలేదు. ఒక
సారి జుట్టు అంతాపైకి దువ్వి విశాలమైన
నుదురు కలవానివలె కనపడతాడు. ఇంకొక
సారి ముందుకు దువ్వి ప్రబంధస్త్రీల ముంగు
రులు జ్ఞప్తికి తెప్పిస్తూ ఉంటాడు. మరొకసారి
వెంట్రుకలు పక్కకు వంకెలు వంకెలుగా దువ్వి
గంగాతరంగములు శిరస్సున ధరించిన సాక్షా
దీశ్వరుని అవతారమువలె ఉంటాడు. ఇక
వాడు వాడుతున్న తలనూనెలకు, అత్తర్లకు
లెక్క లేనే లేదు. సీతాకోకచిలుకవలె ఉం
టున్నాడు.

౨

మండు వేసంగి వెళ్లిపోయినది. వానలు
జోరున కురవడ మారంభించినవి. వానాకాల
ములో గవర్నరుపేటలో కూడా రోడ్లు
బొత్తిగా బాగుండవు. ఎక్కడచూచినా బురద.
రోడ్డుమీదనే గుంటలు పడి నీళ్లతో నిండు
కుంటవి. రోడ్డు మధ్యనున్న చెట్లు సుఖప్ర
దంగా నీడ ఇచ్చినప్పటికీ ఇప్పుడుమాత్రము
వాన వెలిసినతర్వాతకూడా చిటపట చినుకులు
రాలుస్తూవీధులలో సంచరించేవాళ్లకు చికాకు
కలిగిస్తూ ఉన్నవి.

బెజవాడలో సహాయ నిరాకరణోద్య
మము ప్రజ్వరిల్లుతున్నది. గాంధిమహాత్ముడు
దేశీయనాయకులతోవచ్చివెళ్లి ఎంతోకాలము
కాలేదు. పెద్దలూ, పిన్నలూ, బాలురూ,
బాలికలూ రకరకాల ఖాదీబట్టలు కట్టుకొని
వూళ్లో అన్నిమూలలా కన్నులపండువుగా కన
బడుతున్నారు.

సోమసుందరము పెద్దవాళ్ల భయం
చేతనో, చదువుమీదనున్న ఆసక్తిచేతనో
పాఠశాలా బహిష్కారముమాత్రము చేయ
లేదుకాని ఖాదీబట్టలే కట్టుకునేవాడు. ఒక
నాడతను కొత్తబట్టలు కుప్పడము అంచువి
కట్టుకొని అనేకమైనరంగులు గలిగి పేముతో
చేయబడ్డ చక్కని స్వదేశపుగొడుగు వేసు
కొని విలాసంగా తిప్పుకుంటూ లక్ష్మీకాంత

మింటికి వచ్చినాడు. కాని లక్ష్మీకాంత మింట్లో లేనందున స్నేహితులతో కొంతసేపు కాలక్షేపము చేయకుండా ఊరికే ఇంటికి తిరిగి వెళ్లడానికి మనస్సు ఒప్పక నెమ్మదిగా వెళ్లి పోతున్నాడు. కాస్తదూరము సాగిపోగానే మాధవరావు ఎదురయినాడు. అతను సోమసుందరాన్ని చూడగానే, 'ఒరే! పాముకోళ్లు తక్కువేకాని కాశీకి వెళ్లుచున్న స్నాతకపు పెళ్లికొడుకులాగా ఉన్నావురా!" అని ఎకసక్కెమాడినాడు. పుష్పకోమలుడైన సోమసుందరుడు సిగ్గుపడి నవ్వగా అతనిమనోహరనేత్రములలో సౌందర్యము వెల్లి విరిసింది.

సోమసుందరుడు వీధివెంట నడుస్తున్నప్పుడు అతని లేడికళ్లు ఎక్కడా నిలవక ఊరికే సంచరిస్తూ ఉంటవి. అప్పుడతనిని చూచేవాళ్లకు ముచ్చటగా ఉంటుంది. 'మన సోముడికళ్లు మనఇంట్లో అందరి వాటికంటె అందంగా ఉంటాయి," అని అతని అక్కచెల్లెళ్లు అంతా అనేవాళ్లు. పూపవయస్కుడైన అతని కామాటలు ఎంతో ఆహ్లాదము కలిగించేవి. శుష్కప్రియాలు పల్కే భర్త్రాజుల స్తోత్రాలకే లోకానుభవము కలవాళ్లు కూడా ఉబ్బితబ్బిబ్బులవుతున్నప్పుడు హృదయపూర్వకంగా వాళ్లు ఆమాటలు అన్నప్పుడు సోమసుందరము పొంగడములో ఆశ్చర్యమేమున్నది? అతని కన్నులే కాక రూపము కూడా మనోహరమైనది. పచ్చని బంగారము వంటి చాయ. కొంచెము ఈడుకు మించిన పొడగరియై మనోజ్ఞమైనలతవలె సుకుమారముగా ఉంటాడు. ఈశోభన మరీ అవిచిత్రమైన గోదుమగూ చక్కని అంచుల కొత్తఖాదీ బట్టలూ కట్టుకొని వెళ్లుతుంటే జగన్మోహనంగా ఉన్నాడు. కాబట్టి మాధవరావన్న మాటలలో వింత ఏ మున్నది!

తర్వాత కృష్ణాతీరాన చల్లగాలికి తిరుగుదామని వాళ్లిద్దరూ బయలుదేరి పోతున్నారు.

వాళ్లు నాలుగడుగులు సాగిపోగానే, చక్కని మబ్బురంగుచీరె కట్టుకుని కళ్లనిండా కాటుక తీర్చి, ఎఱ్ఱ కలవలవంటి పాదాల మీద పసుపు ముద్ద గోలుపుతూ ఉండగా ఒయ్యారముగా అడుగులు వేసుకుంటూ వస్తున్నకమల ఎదురైంది. పేరంటము చేసే ఆడపిల్లలను చూడడము ప్రతివాళ్లకూ నిర్వ్యాజమైనఆనందము కలిగిస్తుంది. సోమసుందరానికి పుట్టుకతోనే సౌందర్య తృష్ణ ఉన్నది. ఆకమల ముగ్ధమనోహరరూపము చూడగానే అతనిలో అప్పుడు నిర్వికారమైన ప్రేమభావముద్భవించి ఉల్లాసముకలిగించింది. వాళ్లు రావడము చూచి కమల పక్కగాతొలిగి పోతున్నది. సోమసుందర ! మ్యాపిల్లవంక చూచి మాధవరావుతో, "ఈ అమ్మాయి స్వదేశి వస్త్రాలు వేసుకుంటే ఇంకా ఎంతబాగుంటుంది!" అని కమలకు వినబడేటట్లుగా పలికి ముసిముసి నవ్వులు నవ్వినాడు. కమలకు అప్పుడే సిగ్గు కాస్త తెలుస్తున్నది. ఆమాట లామె వినగానే సిగ్గుతో తలవంచుకుని కొంత దూరము నడిచి సోమసుందరమువంక ఓరచూపొకటి విసిరింది. సోమసుందర మది చూచినాడు.

“......కమలయెదురైంది........పక్కగా తొలగి.....సోమసుందరము వంక ఓరచూపొకటి విసరింది”

పొంగిపొరలుతున్న కృష్ణవేణిమీదుగా మలయమారుతమువచ్చి వాళ్ల దేహములను చుంబనము చేసినది. దగ్గరనున్న వేపచెట్టునుంచి పళ్లు జలజల రాలినవి. ప్రపంచమంతా సోమసుందరునికంటికి నూతనశోభతో కానవచ్చింది. పక్కనున్న కాలవమీదనుంచి పల్లెవాని ప్రేమపాట వాళ్లకు కర్ణపర్వమైనది. అప్రయత్నంగా సోమసుందరుని పెదవుల వెంట పున్నాగరాగము వెలువడినది. మందవాయువుతో శ్రుతి కలిసి అతనిరాగము అవ్యక్త మాధురి ఒలికింది. ఎగతాళి చేయ బోతున్న మాధవరావు కూడా ముగ్ధుడై పోయినాడు.

3

సోమసుందరమూ సుబ్రహ్మణ్యమూ ప్రతిరోజూ మాధవరావు ఇంట్లోగాని ఆ సమీపంలోగాని కలుస్తూన్నందువల్ల ఉభయులకూ చిన్ననాటి పరిచయము వృద్ధి ఔతున్నది. ప్రతిరోజూ సాయంకాలము ఇద్దరూ కలిసి ఇటు అటు షికార్లు చేస్తూ ఉండేవాళ్లు. కమల కనపడ్డప్పుడల్లా సుబ్రహ్మణ్యము వికారచేష్టలు చెయ్యడమూ సోమసుందరుడసహ్యించుకోవడమూ జరుగుతూవచ్చాయి. సాయంసమయమందు చక్కని దుస్తులు ధరించి వాళ్లిద్దరూ ఒకరితోఒకరు కులాసాగా కబుర్లు చెప్పుకంటూ అయ్యరుగారింటివేపు చూపులు మరలించి చూస్తూ ఉండేవాళ్లు. కమలమ్మ మనస్సును వీళ్లు ఆకర్షించినారని చెప్పలేము కాని వీళ్లు దారిన వెళ్లినప్పుడల్లా ఆమె ముస్తాబై నిత్యము కంటబడేది. దూరదృష్టి సూక్ష్మాలోచనా లేని సుబ్రహ్మణ్యము తన అందం చందం చూచి కమల భ్రమించుకూ ఉందని తలంచి మురుస్తూ ఉండేవాడు. సోమసుందరునిహృదయంలో ఈగోడే లేదు. చక్కనివస్త్రలనూ చక్కని మనుష్యులనూ చూడడమతనికి సరదా. కాబట్టి సౌందర్యరాశి ఐన కమల అతన్ని ఆకర్షించింది.

అది మంగళవారము సాయంకాలము. సోమసుందరము బడినుంచివచ్చి పుస్తకాలు ఇంట్లోపడేసి కమలాదర్శనమునకై వెళ్లినాడు. ఆమెను ఒక్కరోజు చూడకపోతే అతనికితోచేదికాదు. సూర్యాస్తమయము అప్పుడే కాబోతున్నది. కమలమ్మ వాకిట్లో గుమ్మముదగ్గర చాపవేసుకొని పీఠిపై పుతలపెట్టుకొని పడుకొని ఉన్నది. సోమసుందరు ఆదారిన వెళ్లుతూ "సుబ్రహ్మణ్యము!" అని కేకవేస్తూ కమల వంక తిరిగి చూస్తూ ఉన్నాడు. కమల అతనికంఠస్వరము విని కాబోలు, లేవకుండానే తలఎత్తి సోమసుందరము వంక చూచింది. అతనుకూడా ఆమెవంక చూచినాడు. ఇద్దరిచూపులూ కలిసినవి. సోమసుందరు డుల్లాసపూరితుడైనాడు. చీకట్లు ప్రపంచమున అల్లుకోసాగినవి. ఆహారార్థము పోయిన పక్షులు తమ కాంతలను కలుసుకొనవలెననే వ్యగ్రభావంతో గూళ్లకు చేరుకుంటున్నవి. సోమసుందరుడు ఇంటికి మరలిపోయినాడు.

ఇది జరిగిన కొన్ని రోజులకే ఒకనాడు సోమసుందరము చేత పుస్తకాలు పట్టుకుని బడికి వెళ్లుతూ తలవనితలంపుగా సుబ్రహ్మణ్యమును కలుసుకున్నాడు. వీళ్లిద్దరూ సాగిపోతూ ఉండగా దూరమునుండి ఎదురుగా వస్తూఉన్న కమలమ్మ కనబడ్డది. శాలువ అంచు ఖాదీచీర కట్టుకుని నవ్వుముఖంతో చేతిలో కరేపాకు విలాసంగా ఇటుఅటు తిప్పుతూ మనోహరంగా వస్తున్నది. వర్షము కురిసి ఉండడమువల్ల రోడ్డంతా ఎండీ ఎండని బురదతో నిండి ఉన్నది. పాము మెలికెలు తిరిగి ఉన్న ఆ సన్నని కాలిదారిగుండా ఆమె జాగ్రత్తగా వస్తూఉంటే నాగకన్యకలు సోమసుందరానికి జ్ఞప్తికి వచ్చినారు. కవితాత్మకలవాడగుటచేత అతను ఆమెలావణ్యమును సుబ్రహ్మణ్యం వంక తిరిగి వర్ణింపసాగినాడు.

"...సుబ్రహ్మణ్యము:—కమలమ్మను హఠాత్తుగా చేయిపట్టుకున్నాడు. కమల ముఖము చిట్లించుకొని ధుమధుమలాడుతూ......చేయివిదలించుకొన జూచుచున్నది."

మొద్దు సుబ్రహ్మణ్యము పరవశుడైనాడు. "కమలమ్మను చేయిపట్టుకుని పలకరించేదా?" అని సోమసుందరాన్ని అడిగినాడు. సోమసుందరము భయముతో "వద్దు, స్త్రీ సౌశీల్యము కాపాడవలసినది" అని కఠినంగా చెప్పినాడు.

ఒక్క నిముష కాలములో కమల వాళ్ల సమీపానికి వస్తుంది. నిముషము గడిచినది. సోమసుందరము కాలిబాటనుంచి పక్కకు బురదలోకి దిగినాడు. సుబ్రహ్మణ్యము కదల లేదు. ఉద్రేకముతో అతనిదేహము కంపిస్తున్నది; ముఖ మెఱ్ఱబారినది; చెమటలు పోస్తున్నవి; ఉత్తరీయము జారుతున్నది. సుబ్రహ్మణ్యము మూర్ఖత్వమూ అతని ఆకారము చూచి కొంచెము భయముతో కాలిబాట నుండి అవతలికి తొలగ నుద్దేశించుతున్న కమలమ్మ నతడు హఠాత్తుగా చేయిపట్టుకున్నాడు. పక్కన ఉండి చూస్తున్న సోమసుందరము నిర్ఘాంతపోయినాడు. అతనికన్నులు చీకట్లు కమ్మినవి. ఇంతలో కమల ముఖముచిట్లించుకొని ధుమధుమలాడుతూ కాలభుజంగివలె చేయి విదిలించుకొని ముందుకు సాగిపోయింది. సుబ్రహ్మణ్యము నిశ్చేష్టుడైనాడు.

కమల కొంతదూరము నడిచిపోయి సోమసుందరమువంక తిరిగి జాలిగొలుపుతున్న చూపులు ప్రసరింపచేసింది. ఆచూపులతనిహృదయంలో ములుకులువలె నాటినవి. అతనికి కర్తవ్యతాజ్ఞానము వచ్చేలోగా సుబ్రహ్మణ్యము తలవంచుకొని నెమ్మదిగా జారిపోయినాడు. సోమసుందరము కొన్నిక్షణములపాటు అచేతనుడై నిశ్చలుడై నిలిచి కొంతసేపటికి ధైర్యము తెచ్చుకొని అతని కళ్ల ఎదుటనే జరిగినఆ భయంకరవిషయమును గూర్చి 'ఏమివిరసము! ఎంతసాహసము! అని ఆలోచిస్తూ నెమ్మదిగా బడికి వెళ్లిపోయినాడు.

౪

ఇప్పుడు సోమసుందరుని మనస్సునందు తరంగములవలె తలంపులు పొరలి వస్తున్నవి. ఉదయమున కమలమ్మను సుబ్రహ్మణ్యము అవమానము చేయడము, అప్పుడు తన్ను కమల కరుణరసము ఒలుకుతున్న నేత్రాబ్జములతో చూడడము పదేపదే జ్ఞాపకము వచ్చి అతని మనస్సును కలతపెట్టసాగినవి. స్కూలులో ఉన్నంతసేపు పిచ్చివానివలె ఉన్నాడు.

సాయంకాలము మామూలు ప్రకారమతడు లక్ష్మీకాంతము గదికి వచ్చినాడు. లక్ష్మీకాంతమూ మాధవరావూ మాట్లాడుకుంటున్నారు. వచ్చిన సోమసుందరాన్ని చూడగానే లక్ష్మీకాంతము "ఒరేయి!, నీవు రోజురోజు కిట్లా అయిపోతున్నావేమిరా?" అన్నాడు. మాధవరావు లక్ష్మీకాంతాన్ని చూచి వికటంగా కన్ను గీటినాడు. సోమసుందరము మనస్సు అక్కడ లేదు. అందుచేత వారి పరిహాసపుమాటలు అతను వినిపించుకోలేదు. ఏమీ బదులు మాట్లాడకుండా కాస్త సేపు అక్కడ ఉండి సోమసుందరము లేచి వెళ్లుతున్నాడు. వెనకనుంచి లక్ష్మీకాంత మాధవరావులు నివ్వెరపోయి అతనివంక రెప్ప వాల్చక వికటపుచూపులతో చూస్తున్నారు.

సోమసుందరుని హృదయమంతా కమలతో నిండి ఉన్నది. అతను ఇప్పు డెక్కడికి వెళ్లుతున్నాడో అతనికే తెలియదు. లక్ష్మీకాంతం దగ్గరకు వచ్చేటప్పుడుగాని మళ్లీ తిరిగి వెళ్లేటప్పుడుగాని నిత్యమూ కనపడే కమల మనోహర రూపము నే డతనికి కనబడలేదు. సుబ్రహ్మణ్యం చేసిన సాహసకార్యానికి ఆమె ఎంత సిగ్గు పడుతున్నదో! అతని పక్కనే ఉండి అది నివారించలేకపోయినందుకు తన మీదకూడా కమలకు అసహ్యము కలిగిందేమో! ఈవిధంగా మనోవేదనపడుతూ కాళ్లు నడిపించుకొనిపోయిన చోటికి వెళ్లిపోయినాడు.

రాత్రి ఎనిమిదిగంట లయినది. పండు వెన్నెల కాస్తున్నది. భోజనమయినతర్వాత వాకిట్లో అరుగుమీద కూర్చున్న సోమసుందరుని మనస్సు తపిస్తున్నది. కమల తనను క్షమించినట్లు తెలుసుకోనిది అతని ఆవేదన శాంతించదు. చివాలున లేచి మాధవరావింటి వేపు వెళ్లినాడు.

ఆ వేపుగా ఎవరో పెళ్లివారు ఊరేగుతున్నారు. గుంటూరునుంచి రామదాసు మేళము వచ్చింది. సన్నాయిమీద వాళ్లు కరిగేట్లు నాగస్వరము వాయిస్తున్నారు. వేరేమీ ఆలోచించకుండా, పెండ్లికొడుకునూ పెండ్లికూతురునూ చూడకుండా, సోమసుందరము మేళమువద్దకు పోయి నిలుచున్నాడు. గానము మధురంగా ఉన్నది. రాగం వింటూన్న కొద్దీ సుందరముహృదయము అనేక మార్పులు చెందుతూ ఉన్నది. అతని ఆత్మ కొంత శాంతించింది. సంగీతమాగిపోయింది; ఊరేగింపు సాగిపోతున్నది. అన్నిరకాలవాయిద్యములూ అతని శ్రవణములలో కర్ణకఠోరంగా ప్రవేశిస్తున్నవి. అక్కడనే నిలబడి అయ్యరుగారి ఇంటి వైపు చూచినాడు.

వాకిట్లో కమలమ్మ నిలుచున్నది. ఆమె తనవైపు చాలాసేపటినుంచి తదేకధ్యానంతో చూస్తున్నట్లు గ్లాసు లైట్ల వెల్తుర్లో అతనికి స్పష్టంగా కనపడ్డది. వాళ్ల ఇద్దరిచూపులు కలిసి సిగ్గుతో ఒంశాంతితో పెనుగులాడినవి. ఆమె అప్పుడు తెల్లని వలిపెపుచీరె కట్టుకొని గ్లాసు లైట్ల కాంతితో మరింత ప్రకాశమానముగా ఉండి పండువెన్నెలశోభను తిరస్కరిస్తూ నిలుచుని ఉన్నప్పుడు సాక్షాత్తు మోహినీవిగ్రహం లాగా సోమసుందరానికి కనబడ్డది. ఇప్పటి కెన్నోసారులు ఆమె అతన్ని చూచి ఉన్నది; అత నెన్నోసారులు ఆమెను చూచి ఉన్నాడు. కాని ఈరోజునమాత్రము ఎందువల్లనో ఆమెచూపు అతన్ని కలచివేసింది. మునుపెప్పుడూ తనలో కలగనిభావాలు అతని హృదయంలో అప్పుడు మెరుపు మెరిసినట్లు ఉద్భవించి అతనికి 'అర్థము' గాకుండా బాధ పెట్టినవి.

మార్పు చెందిన హృదయముతో సోమసుందరము మాటిమాటికి కమలమ్మ ఇంటి వైపుకు తిరిగి తిరిగి చూస్తూ నెమ్మదిగా ఇంటికి వెళ్లిపోయినాడు. రాత్రి పన్నెండు కూడా దాటింది; ఇంకా వానికి నిద్ర పట్టలేదు. చాలాసేపు పక్కపై ఇటు అటు అశాంతితో తిరిగి సుబ్రహ్మణ్యము కమలచేయి పట్టు

కొన్నట్లూ కమల తనవైపు ఏదోగా చూచి
నట్లూ కలవరిస్తూ ఎట్లాగో నిద్రపోయినాడు.

తెల్లవారింది. రాత్రి నిద్రలేని బద్ధకము
తోనూ మనస్సు నింకా వదలిపోని ఆందోళ
నముతోనూ సోమసుందరము అరుగుమీద
కూర్చుని దంతధావనము చేసుకుంటున్నాడు.
ఇంట్లోవాళ్లంతా ఎవరిపనిమీద వాళ్లు
న్నారు. గడిచిన రాత్రి జరిగిన సంగతి ఊరికే
ఆలోచిస్తూ నోట్లోపెట్టిన వేలు కదపక అట్లే
ఉంచుకొని నేలవంక చూస్తున్నాడు. అప్పుడు
హఠాత్తుగా వాని అన్నగారు కళ్లెఱ్ఱ చేసు
కొని అతని వద్దకు వచ్చి వాసగడ్డము పట్టు
కొని మోటుగా ముఖము పైకెత్తినాడు.
సోమసుందరము ఉలిక్కిపడ్డాడు "ఒరే వెధవా!
ఆ వెధవసహవాసముచేసి చెడిపోతున్నావట్రా!"
అని గద్దించి పలుకుతున్న అన్నగారిమాటలు
అతనికి వినబడ్డవి. ఈ సందడి విని వాళ్లక్క
గారు ఇంట్లోనుంచి పరిగెత్తికొని వచ్చి అన్న
మోటుతనము చూచి "పొద్దున్నే లేవగానే
చిన్నవాణ్ణి పట్టుకొని అట్లా తిడతావేమిరా?"
అన్నది. ఆమాటకు మరింత కోపంతో అన్న
తమ్ముణ్ణి పట్టుకొని ఇటు అటు విదిలించి 'వీడా!
పాడుసావాసాలవల్ల చెడిపోతున్నాడు!"
అన్నాడు.

"ఏమిచేశాడేమిరా"? అని అక్క
అడిగింది.

"ఏమని చెప్పమన్నావు! చెప్పుకుంటే సిగ్గు
కూడానూ!" అని అన్న ధుమధుమలాడుతూ
వెళ్లిపోయినాడు.

అక్కగారామాటలకు నివ్వెరపోయింది.

ఇప్పటివరకూ సోమసుందరము ఇంట్లో
వాళ్లెవరిచేతనూ ఒక్కమాటకూడా పడి
ఎరగడు. అతని సత్ప్రవర్తనమూ శాంత
స్వభావమూ కోమలబుద్ధి ఇంట్లో అందరికి
ఆశ్చర్యం కలిగించేవి. అతను అభిమానవంతు
డని తెలిసి ఇంట్లో అంతా బహుఆదరించే
వాళ్లు. అందులో పసివాడు!

ఈవిధంగా అన్నగారు అని వుండడానికి
కారణము అతని నిష్కళంక హృదయానికి
ఏమీ కనపడలేదు. తనను ఎప్పుడూ ప్రేమా
తిశయంతో చూచే అకళంకుడైన తన అన్న
గారు నిష్కారణంగా ఏపాపమూ ఎరుగని
తన్ను దూషించిన మాట లతనిహృదయ
మును శూలములవలె భేదించినవి. అదికూ
డా అక్కగారిముందు తనకు పరాభవము
జరగడము మరింత కష్టకారణమైనది.

అతనికి పిచ్చి ఎత్తినట్లయింది. దానికి
తోడుగా ఇంట్లోవాళ్లంతా అతనియెడల
ఏదో వింతగా ప్రవర్తించ సాగినారు. అవ
మానము కలిగినతర్వాత ప్రథమోద్రేకము
కొంత శాంతించిన పిమ్మట అతను అన్నగారి
కటువంటి దురభిప్రాయము తనపై కలగడానికి
కారణమేమని ఆలోచింప నారంభించినాడు.
మనస్సు పరిపరివిధాల పోయింది. తానా
మధ్యను చేసినపనులు పలికిన మాటలు మెరు
పులు మెరిసినట్లు వెంట వెంట అతని మనో
వీథిలో పొడగట్టినవి. కాని అతను ఎంత
శోధించుకున్నా సోదరుడు ఆవిధంగా కోపించ
డానికి తగిన హేతువు కనుపించలేదు. పోనీ,
ఎవరైనా గిట్టనివాళ్లైనా కల్పించి సాక్షులు

చెప్పినారా అంటే అతని కటువంటివాళ్లు ఎవరు లేరే! అతన్ని చూచిన ప్రతివానికీ అతనిమీద ఒకవిధమైన ప్రేమ కలిగేది. ఆలోచించిన కొద్దీ అతనిమనస్సునందు కల్లోలము ఎక్కువ కాసాగినది. సుబ్రహ్మణ్యము ఆవెనకటి రోజున వీథిలో పట్టపగలు కమలచేయి పట్టుకొన్నప్పుడు తాను దురదృష్టవశాత్తుగా అతనివెంట నున్నసంగతి జ్ఞప్తికి వచ్చినది. అప్పుడెవరో ఒకరిద్దరు చూచి ఉన్నదికూడా పొడగట్టింది. "కాని ఆవిషయములో నే నే పాప మెరగనే! సుబ్రహ్మణ్యమును మొదటనే నివారించవలెనని ప్రయత్నము చేసినాను గదా! తర్వాత చీవాట్లుకూడా పెట్టినానే! ఇక నెన్నటికి ఆ దుర్మార్గునిముఖమువంక చూడనని ఒట్టుపెట్టుకున్నానుగా!" అని ఏమేమో వితర్కించుకున్నాడు. లోకానికి మనస్సు ప్రధానముకాదని పాప మాకుఱ్ఱవానికెట్లా తెలుస్తుంది!

౫

ఆరోజు మధ్యాహ్నము కమల కానరానికి మిక్కిలి చింతిల్లుతూ సుబ్రహ్మణ్యము కాలుగాలినపిల్లివలె ఆమెఇంటిచుట్టూ నడయాడుతున్నాడు. ఇంతలో చేయి కడుక్కుందుకు కమల అతన్నిచూచి లోపలికిపోయింది. పాపం కిటికీవద్దకు వెళ్లి చూరుకడను నిలుచున్నాడు. వెళ్లినాడో లేదో అని కమల తొంగిచూచింది. అది సుబ్రహ్మణ్యము కనిపెట్టి గచ్చకాయంత తెల్లని కాగితపుచుట్ట నొకదాన్ని కిటికీలోగుండా లోపల పడవేసి అక్కడనిలవక గృహాభిముఖుడై గబగబనడిచి పోతున్నాడు.

ఆసాయంకాలము సోమసుందరుడు లక్ష్మీకాంతం ఇంటికి వచ్చినాడు. దానిమ్మగింజలవంటి పలువరస కనపడేట్లు కిలకిలనవ్వుతూ రోజూవాకిట్లో కూచునే కమల నేడు కానరాకున్నది. మూర్ఖుడైన సుబ్రహ్మణ్యం ఏదో చేసిఉంటాడని ఊహించి అతను ఉగ్రుడైనాడు. లక్ష్మీకాంతంవాళ్లు తమదోవన తాము పేకాడుకుంటూ ఉంటే అతను వెళ్లి అరుగుమీద విచారమగ్నుడై కూచున్నాడు. సాయంత్రము ఆరుగంటలయినా కమలజాడ కనపడలేదు. ఇహ చేసేది ఏమీలేక హృదయభారంతో ఇంటికి వెళ్లి పోయినాడు.

ఒకనెలరోజు లిట్లా గడిచినవి. మాధవరావు ఇంటివద్దసుబ్రహ్మణ్యము కనపడటము లేదు. కాని ప్రతిసాయంత్రమూ సోమసుందరు డొక్కడుమాత్రము ఆవీథిన లక్ష్మీకాంత మింటికి పోతూ ప్రతి ఇంటిమీదనూ తన కమలనేత్రములు సారించి అలంకరిస్తున్నాడు. కాని కమల మళ్లీ ఒక్కసారికూడా అతని కళ్లబడలేదు. ఆమె బయటికి రానందువల్ల ఆబజారుకంతకూ కళ తగ్గిపోయింది. కారణము తెలుసుకోవలెనని సోమసుందరానికి ఆదుర్దా ఎక్కువగుతున్నది. కాని అతనికేమి తెలియరాలేదు. రోజూ కమలాదర్శనవ్యగ్రుడై ఆశతో అత డావీథిన వెళ్లుతాడు. కాని రోజూ కొండంతనిరాశతో తిరిగివస్తాడు.

దసరాసెలవులు వచ్చాయి. బడి లేదు గనుక అత నిప్పుడు ఇంటిపట్టున ఉండక

బజార్ల వెంబడి తిరుగుతున్నాడు. ఒక నాడు ప్లీడరు గుమాస్తా లంతా కూడే తమలపాకుబీడీల దుకాణమువద్ద పదిమంది పోగయి బిగ్గరగా మాట్లాడుతూ ఉండడము చూచి సుందరము అక్కడికి వెళ్లినాడు. అతన్నిచూచి ఒకడు "మీ బావగారి గుమాస్తా ఎవరిప్పుడూ! సూరయ్యేనా?" అని ప్రశ్నించినాడు. సోమసుందరము దగ్గరకు పోయి "అర్ధను" అని తమలపాకుబీడీ కొంటానికి జేబులు చూచుకుంటూ నిలబడ్డాడు.

గుమాస్తాలంతా కోర్టుసంగతులు మాట్లాడుకుంటున్నారు. "ఏరోయి, మన స్వామినాథయ్యరుగారిని గంజాము బదలాయించినారట. నాలుగురోజుల్లో ఆయనపోయి చార్జి పుచ్చుకోవాలట. బందరునుంచి, ఆయన ఎవరూ! సుబ్బారావుగారు కాబోలు నీకోర్టుకు వస్తారట అని ఒక గుమాస్తా ఇంకొకనితో అంటున్నాడు.

తమలపాకుబీడీ కొని నోట్లో పెట్టుకోబోతున్న సోమసుందర మామాటలు విన్నాడు. ఏమది! అతని ముఖమంతా మారిపోయిందే! అతనికన్నులు అశ్రుపూరితములయినవి. కన్నీటిబొట్లు కారుతున్న దానిని తుడుచుకున్నాడు. పెదవులు విచిత్రముగా వణుకుతున్నవి. నిర్విణ్ణుడై అతడు బయలుదేరిపోయినాడు.

ఆరాత్రి అతనికి అన్నము సయించలేదు. వానితల్లి 'భోజనము సరిగా చేయలేదేమిరా'? అని అడిగింది. వొంట్లో బాగాలేదన్నా డతను. తల్లి వళ్లుపట్టుకునిచూచింది. వళ్లు కాల్తున్నది. తీవ్రమయిన జ్వరంతో నిద్రపోయినాడు.

పొద్దున త్రిఫలకషాయంతో శీతాంశురసము తల్లి ఇచ్చినది పుచ్చుకున్నాడు. కాని జ్వరము రెండు రోజులు పట్టినపట్టు విడలేదు. చలి పుట్టుతున్నప్పటికీ బయటికి రావాలని ప్రయత్నించినాడు. కాని ఇంట్లోవాళ్లు పోనీయలేదు. అయ్యరుగారు ఇవాళో రేపో వెళ్లుతారు. సోమసుందరానికి ఆందోళన మరింత ఎక్కువయింది.

మూడవనాటికి సోమసుందరానికి జ్వరము కాస్త జారింది. ఆ సాయంత్రము వాకిట్లో అరుగుమీద వచ్చి కాసేపు కూర్చున్నాడు. అప్పుడు రామమోహన గ్రంథాలయమునుంచి తిరిగి వస్తూ లక్ష్మీకాంతము సోమసుందరుని చూచి 'వంట్లో బాగాలేదూ!' అని అడిగి పక్కనువచ్చి కూర్చున్నాడు. సోమసుందరము ఆరోజంతా లంకణప్రాయంగా ఉన్నందున బాగా మాట్లాడేశక్తి లేక నీరసించి హీనస్వరంతో మాట్లాడుతున్నాడు.

మాటలసందర్భాన లక్ష్మీకాంతము "మీ బావగారు ఈమధ్య ఇల్లకోసము వెదుకుతున్నట్లున్నారు. నేనున్నగదికి ఎదురింట్లో ఉన్న అయ్యరుగారు ఖాళీచేసి వెళ్లిపోతున్నారు. ఆ యిల్లు బాగానే ఉంటుం దనుకుంటాను!" అన్నాడు.

అయ్యరుగారిమాట రాగానే సోమసుందరానికి ప్రాణాలు లేచివచ్చినవి. ఇప్పటికే వెళ్లి పోయినాడేమో! కమలను ఒక్కసారి చూచేందుకు కూడా వీలులేక పోయిందే అని ఇన్నాళ్లూ దిగులుపడుతున్నాడు.

'అయ్యరుగారు వెళ్లుతున్నారా? ఎప్పుడు వెళ్లుతారేం?'

'రేపు ప్రొద్దునవాల్తేరు ప్యాసెంజరులో'

'ఏవూరికయినా బదలాయింపుచేసినారా ఏమి?' అని ఎరగనివానివలె సుందర మడిగినాడు.

'ఎరగవా ఏమిటీ? గంజాము బదలాయించినారుగా!' అన్నాడు లక్ష్మీకాంతం. తర్వాత కొంతసేపు లోకాభిరామాయణము మాట్లాడి అతను వెళ్లిపోయినాడు.

౬

ఆరాత్రి సుందరానికి మళ్లీ జ్వరము వచ్చినది. భళ్లున తెల్లవారేసరికే, జ్వరమింకా పూర్తిగా జారకపోయినా, ఓపిక చేసుకొని లేచి ముఖప్రక్షాళనము చేసుకున్నాడు. జ్వరమింకా విడవనందున కూరగాయవైద్యాలతో ఇహ లాభము లేదని ఆపూట డాక్టరు కోసము కబురంపించినారు. డాక్టరు వచ్చి ధర్మామీటరుతో చూచి 102 డిగ్రీల జ్వరమున్నదని ప్రక్కను నిలుచుని ఉన్న సోమసుందరుని తండ్రితో చెప్పి 'సీసా పంపించండి' మందిస్తాను. పిల్లవాణ్ణి గాలిలో తిరగనీయక కప్పుకొని పడుకోపెట్ట వలెను.' అని మరీ మరీ చెప్పి వెళ్లిపోయినాడు.

గడియారము ఎనిమిది కొట్టింది. లక్ష్మీకాంతం చెప్పిన మాటలు సుందరం మరిచిపోలేదు. వాల్తేరుప్యాసెంజరు తొమ్మిదింటికి బయలుదేరుతుంది. ఒక్కొక్క క్షణము గడిచిపోయిన కొద్దీ అతని కావేగము ఎక్కువవుతున్నది. మతిపోయిన వానివలె పక్కమీద కాసేపు పడుకొని కాసేపు లేస్తున్నాడు. "నేను తప్పక స్టేషనుకు వెళ్లి నాకమల నొక్కసారి చూచి తీరాలి" అని నిశ్చయించుకొన్నాడు. కాని తల్లి ఎదుటనే కూచుని ఉన్నది. అతని ఆందోళన కనిపెట్టినఆమె ఎంతసేపటికీ అక్కడనుంచి కదలలేదు. ఇక చివరకు సోమసుందరము ఓర్చలేక లేచి నిలవబడ్డాడు. 'ఎక్కడికి వెళ్లుతున్నావురా!' అని తల్లి అంటూనే ఉన్నది.

'ఇప్పుడే బయటికి పోయి వస్తా'నని మెల్లగా వీధిలోకి జారినాడు. వెంటనే అతను అరండల్ సత్రమువద్దకు పోయి బండి ఎక్కి చురుకుగా తోలమని బండివానిని తొందర చేస్తూ స్టేషనుకు బయలుదేరినాడు. రయిలు దాటిపోతుందేమో అని అతను తహతహ పడుతున్నాడు. బండి స్టేషనువద్ద ఆగింది. సోమసుందరము చురుకుగా దిగి ఆతురతతో వంతెనదాటి ప్లాటుఫారంటిక్కెట్టు తీసుకొని వాల్తేరు ప్యాసెంజరు ఆగే ప్లాటుఫారంమీదికి వెళ్లినాడు. రైలు ఇంకా ఉన్నందుకు అతనికి కాస్త మనస్సు కుదట పడ్డది. కాని అప్పటికే రయిలు వచ్చి పదిహేను నిమిషా లయింది.

సోమసుందరము సరాసరి ఆడవాళ్ల పెట్టె వద్దకు పరిగెత్తినాడు. అక్కడ కమల కనపడలేదు. వెర్రి ఎత్తినవానివలె ప్లాటుఫారముమీద ఈ చివరనుంచి ఆ చివరకు పరిగెత్తినాడు. సెకండుక్లాసుబండిలో స్వామినాథయ్యరుగారు కూచున్నాడు. ప్లాటుఫారము మీద గుమస్తాలు చేతులు కట్టుకుని నిలుచుని వినయంగా మాట్లాడు తున్నారు. కాని ఆ పెట్టెలోకూడా కమల లేదు. ఆమె కూచున్న

పెట్టె అతనికి అడావడిలో కనపడలేదు. అతని గుండెలు తటతటకొట్టుకుంటున్నవి. "వెళ్లేముందు కమల నొక్కసారి చూచే భాగ్యము కూడా నాకు లేదా!" అని విచారపడ్డాడు.

రైలు కూత వేసింది. గార్డు సిగ్నలు ఇచ్చాడు. దూర దేశము వెళ్లుతున్న మిత్రుల వద్ద వారి ప్రేమాస్పదులు సెలవు తీసుకుంటున్నారు. బండి సాగింది. సోమసుందరము దేహము కొయ్యవారుతున్నది. సాగిపోతున్న రైలు ఇంతలో ఆగింది. కమల ఉన్న పెట్టె సుందరానికి కనపడ్డది. అతని ప్రాణాలు లేచి వచ్చినవి. వేరేమీ ఆలోచించక అక్కడికి పరుగెత్తి పోయినాడు. 'కమలతో మాట్లాడడము ఎట్లా! పోనీ నావైపు చూడడమైనా లేదే!' అని దిగులుతో ఏమీతోచక నిశ్చేష్టుడై నిలవబడ్డాడు. మళ్లీ రైలు కదలబోతున్నది. గార్డు జండానుపట్టుకుని నెట్టుకుంటున్న జనాన్ని ఎట్లాగో బండిలోకి ఎక్కించి తలుపు వేసి బుజ్జున బిగిలు ఊదినాడు. సోమసుందరుని ఆశలన్నీ అడుగంటినవి. కమల ముఖము కూడా చిన్న పుచ్చుకొనే ఉన్నది. ఆమె హృదయములో ఇప్పుడేమి భావములు నాట్యమాడుతున్నవో ప్రేమ తెలిసిన వాళ్లకే గాని తెలియదు. సోమసుందరాన్ని ఆమె ఇంకా చూడలేదు. చివరకు సుందరము ధైర్యము చేసి ఓరగా నిలుచుని ఎలుగు బడుతున్న స్వరముతో 'కమలా'! అని పిలిచినాడు. ఆస్వరము బాధ పడుతున్న వాని మూల్గు వలె నున్నది. కాని పిలుపుగా లేదు.

కమల అతని వైపు తిరిగి చూచింది. ఆమెముఖము వెలవెలబారింది. వక్షస్థలము కంపిస్తున్నది. వేడి నిట్టూర్పు విడుస్తూ అమృతము ఒలుకుతున్నదృష్టులతో సోమసుందరాన్ని ముంచివేసింది.

గార్డు జండా చూపించినాడు. రైలుకూత వేసి కదిలింది. ఇక కంట్కికి కనబడకుండా కమల ఎగిరిపోబోతున్నది. కమలా సోమసుందరులు ముగ్ధులై ఒకరివంక నొకరు చూచుకుంటున్నారు. సోమసుందరుని హృదయం కొట్టుకో నారంభించినది. హృదయము వేయి సుత్తు

"సుందరము...'కమలా'! అని పిలిచినాడు...కమల అతనివైపు తిరిగి చూచింది. ఆమెముఖము వెలవెలబారింది."

లుపెట్టి చితుకకొట్టు తున్నట్లు భావించి పరి తపించినాడు. కమల కన్నులలో నీరు గిరు ర్కున తిరిగింది. నిస్సారముగా నున్న తన పాములత నామె బయటికి చాచి సోమసుం దరునివంకకు ఊపింది! 'మరచిపోవద్దు' అని కోకిలస్వరము మృదుమధురంగా సోమసుం దరుని చెవులలో ప్రతిధ్వనించి పులకరింప చేసింది.

రైలు ప్లాటుఫారం దాటింది. తన కంబు కంఠము సారించి అతని వైపు చూస్తున్న కమలముఖబింబము కనబడు తున్నంతసేపూ సోమసుందరుడు తన్మయుడై ప్లాటుఫారము మీద నిలుచున్నాడు. గంటకు ముప్పదిమైళ్ల వేగముతో రైలు అతనివద్దనుంచి కమలమ్మ ను క్రూరముగా ఎత్తుకుని పోతున్నది. మళ్లీ వాళ్లు జీవితములో ఎట్లా కలుస్తారు!

సోమసుందరము నిశ్చేష్టుడై నాడు. చెమటలు దేహమునిండా కారుతున్నవి. హృ దయభారంతో ఎట్లెట్లో నెమ్మదిగా వంతెన దాటి బండిలో వచ్చి పడ్డాడు. ఇంతవరకూ తాను జ్వరముతో బాధ పడుతున్న సంగతి మరచిపోయినాడు. బండిలో ఎక్కగానే అతని బలహీనత తెలియవచ్చి సొమ్మసిలినట్లు పడు కున్నాడు.

బండి అరండలు సత్రమువద్దకు వచ్చి నిలిచింది. సత్రములో బొప్పాయికాయలను కోసుకో వచ్చిన అతని తమ్ముడు ఎదురై 'నా న్నగారు నీకోసము వెతుక్కుంటున్నారు' అని చెప్పినాడు. ఆమాటలు విని సోమసుందరము ఇంటికి పరుగెత్తినాడు. ఎదురుగా తండ్రి వచ్చి 'వెళ్ల వద్దని ఎంత చెప్పినా వినక గాలిలో షికార్లు చేసివచ్చినావా?' అని కోపపడినాడు.

సోమసుందర మామాటలు వినిపించు కోకుండా ఇంట్లోకి వెళ్లి పచ్చడము కప్పుకుని కన్నీరు కాల్వలై పారేటట్లు విలపిస్తున్నాడు. కొద్ది సేపటిలో కప్పుకున్న పచ్చడమంతా కన్నీటితో తడిసిపోయింది.

యెఱ్ఱి నా యెంకి

నండూరి వేంకటసుబ్బారావుగారు బి.ఏ.

"యెనక జల్మములోన
యెవరమో" నంటి
సిగ్గొచ్చి నవ్వింది
సిలక-నాయెంకి

'ముందుమన కేజల్మ
ముందోల" యంటి
తెల్ల తెల బోయింది
పిల్ల-నాయెంకి

"యెన్నాళ్లు మనకోల
యీసుకము" లంటి;
కంట నీరెట్టింది
జంట-నాయెంకి.

అస్పృశ్యత

గాదె నరసింగరావుగారు బి. ఎ., ఎల్. టి.

ప్రస్తుతకాలమున మనదేశమందు కొన్ని జాతులవా రంటరానివారని వ్యవహారమున్నది. తన్మూలకమగు నాచారము గూడ దేశమంతటను వ్యాపించినది. ఇట్టి యాచారవ్యవహారములకు యోగ్యమైన వారిని కడజాతివా రని చెప్పుచున్నాము. ఈ జాతులలో వచ్చువారు మాలలు మాదిగలు మొదలగువారు. వీరందరిని చండాలురని కూడ మనము వాడుచున్నాము. ఇట్టివారితో మాట మొదలగు వ్యవహారములందు ధర్మముపేరిట జరుగుచున్న వ్యవహారము కడుంగడు శోచనీయముగ నున్నది. మనవారిని ప్రశ్నించినపుడు తమయాచారము ధర్మశాస్త్రసమ్మతమనియే వారు చెప్పుచున్నారు. అందువలన దేశమందంతటను ప్రమాణములుగ మనవారు గ్రహించిన మను యాజ్ఞవల్క్య పరాశర స్మృతులను పరిశీలించి మనవారియాచారమెంతవరకు స్మృతుల ననుసరించి యున్నదో చూచుట మనవిధియై యున్నది. "కలౌ పారాశరాః" అను నార్యోక్తి ననుసరించి పరాశర స్మృతినే ప్రధానముగ గ్రహించి యీవ్యాసము వ్రాసితిని. కాని మనుస్మృతినుండియు యాజ్ఞవల్క్యస్మృతినుండియు యథోచితముగా ప్రమాణము చూపించెదను.

ఇందు మొట్టమొదటను ధర్మమూలముగ మనుస్మృతియం దున్నయంశ మొకటి గ్రహింపవలసియున్నది. మనుస్మృతి ౧౨ అ. ౧౧౮ వ శ్లోకమున శ్రద్ధావంతుడై చరాచరాత్మకమగు జగత్తంతయు నాత్మస్వరూపముగ గ్రహింపవలయు ననియు, నట్టిబుద్ధిమంతుడెన్నడును నధర్మముగ ప్రవర్తింప డనియును చెప్పబడియున్నది. ధర్మప్రవర్తనకు సర్వసమత్వబుద్ధియే ముఖ్య మని గ్రహింపదగియుండుటచే ద్వేషమూలకములగు నాచారములన్నియు నధర్మములే యని తోచుచున్నది. కాబట్టి ధర్మశాస్త్రములందు దర్శన స్పర్శనసంభాషణము లెట్టివాని విషయమునైన నిషిద్ధములై యుండనోపు. మనవారి వ్యవహారములో కడజాతివారును చండాలురు నొకటేయని భావించుచున్నారు కాని యీ విషయమును గురించి ధర్మశాస్త్రములు చూపిన కడజాతివారలు చండాలురు కారని స్పష్టమగుచున్నది. పరాశరస్మృతి ౧౦ అధ్యాయము 56 వ శ్లోకము వ్యాఖ్యానమున మాధవాచార్యులవా రిట్లు,

> "బ్రాహ్మణ్యాం శూద్రాజ్జాతా చండాలీ
> ఆరూఢపతితా జ్జాతా వా
> సగోత్రా జ్జాతా వా
> తదేత త్త్రివిధం చండాలత్వమ్."

అని చెప్పి యమస్మృతినుండి ప్రమాణమును చూపించిరి. దీనివలన చండాలత్వము మూడువిధములు ౧. బ్రాహ్మణస్త్రీయందు శూద్రునివలన జనించుటచే కలిగినది. 2. సన్న్యాసియై తిరిగి గృహస్థుడైనవానికి జనించుటచే కలిగినది. 3. సగోత్రులైన స్త్రీపురుషులకు జనించుటచే కలిగినది. పరాశరస్మృతి 4 అధ్యాయము 19 శ్లోకము వ్యాఖ్యానమున "ధర్మపరాఙ్ముఖః కర్మచండాలః" అని మాధవాచార్యులవారు వ్రాసిరి. ఇందువలన చండాలురు కర్మచండాలు రనియు జన్మచండాలురనియు రెండువిధములుగ గన్పట్టుచున్నది. అందు జన్మచండాలత్వము పైని జెప్పిన మూడువిధములుగ నుండుటచే చండాలత్వము నాల్గువిధములైనది. పరాశరస్మృతి 6 అ. 19-28 శ్లోకములలోను చండాలసంభాషణము, సహవాసము, సహయానము మొదలగు నకార్యముల కన్నిటికిని ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పి, 32, 33, 34 శ్లోకములలో చండాలాన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తమును గూడ జెప్పియున్నారు. ఇం దొకవిశేషము విమర్శింపవలెను. పైశ్లోకములయందు చెప్పబడిన కార్యములు ప్రాయశ్చిత్తార్హము లని యుండుటచే నట్టివి ప్రాయశ్చిత్తయోగ్యము లని ధర్మశాస్త్రములు చెప్పినవో కొంత విచారింపవలెను. చేయవలసినకార్యములు చేయకుండుటయు, చేయగూడనిపనులు చేయుటయు కారణముగ మనుష్యుడు ప్రాయశ్చిత్తయోగ్యుడగుచున్నాడని మనుయాజ్ఞవల్క్యపరాశరులు చెప్పిరి. యాజ్ఞవల్క్యస్మృతియందుగాని మనుస్మృతియందుగాని పరాశరస్మృతియందు చెప్పినటుల చండాలవిషయమున ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పలేదుగాని యీ రెండు స్మృతులలో యాజ్ఞవల్క్యస్మృతియందు తాను ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పనవంటి యకార్యములకన్నిటికి నొక ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పెను. స్మృతిప్రారంభమున ధర్మనిర్ణయముచేయుట కధికారము పరిషత్తునం దుంచెను. మనుస్మృతిలో చండాలాన్నభోజనచండాలస్త్రీగమనములకు ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పి యనుక్తములకు ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పనధికారము పరిషత్తునం దుంచెను. మనుస్మృతిలోను యాజ్ఞవల్క్యస్మృతిలోను చండాలుడు బ్రాహ్మణస్త్రీకి శూద్రునివలన జన్మించినవాడనియు, నట్టివాడు బహిష్కృతుడనియు చెప్పబడెను. వాడు బహిష్కృతిగతి ననుసరించి సంఘమున వ్యవహార్యుడయి యుండవలెను. పరాశరప్రాయశ్చిత్తకాండమున ప్రాయశ్చిత్తములు చెప్పబడినను, ఆచారకాండలో నీ కార్యములు నింద్యములక్రింద వారు చెప్పినందున మాధవాచార్యులవా రన్యములగువాని నాశ్రయించి వ్యాఖ్యానము చేసిరి. మనుయాజ్ఞవల్క్యస్మృతులలో చండాలదర్శనస్పర్శనసంభాషణములు నిషేధింపబడలేదు; కాని, చండాలాన్నభోజన చండాలస్త్రీగమనములు మట్టుకు నిషేధింపబడెను. మొదట చెప్పబడిన చతుర్విధచండాలురలో కర్మచండాలురు ప్రాయశ్చిత్తమును చేసికొని సంఘమున సర్వవ్యవహారయోగ్యులయిరని చెప్పుటకు ప్రాయశ్చిత్తకాండ మంతయును ప్రబలనిదర్శనము.

అయ్యది విపులముగ చర్చించుటయు ప్రస్తుత
మున ననావశ్యకము. జన్మచండాలురని చెప్పబ
డినవా రేమయినారో నిశ్చయించిచెప్పుటగూడ
నంతయావశ్యకము గాదు. అయిననువారుమట్టు
కు సంఘమున కలసిపోయియుండి రని పై యం
శములబట్టి నిర్ణయింపవచ్చును. వారుమట్టుకు
ప్రస్తుతమున లోకమందు ప్రత్యేకముగ నున్న
ట్లు గనబడదు. వారే యంత్యజాతులవా రని
చెప్పు మనవారియూహలు నిరాధారములు.
యాజ్ఞవల్క్యస్మృతికి వ్యాఖ్యానము వ్రాసిన
విజ్ఞానేశ్వరయోగియు పరాశరస్మృతికి వ్యా
ఖ్యానము వ్రాసిన మాధవాచార్యులవారును
గూడ చండాలు రంత్యజాతులవారిలోనివారని
యభిప్రాయపడినట్లు గనుపట్టునుగాని మను
స్మృతి 11 అ. 176 శ్లోకమున చండాలురును
అంత్యజులును వేఱని స్పష్టమగుచున్నది. ఇది
గాక పరాశరస్మృతి 6 అ. శ్లో.31, 32 లను
జూచినను చండాలురును అంత్యజులును వేఱ
నియే నిశ్చయమగుచున్నది. ఈశ్లోకముల
వ్యాఖ్యానమున మాధవాచార్యులవారుగూడ
నంత్యజాతులవా రేడు విధములుగ నున్నా
రని చెప్పినారు. వా రెవ్వరనిన "రజక శ్చర్మ
కారశ్చ నటో జరుడ ఏవచ, కైవర్త మేధ
భిల్లాశ్చ సప్తైతే చాంత్యజా స్మృతాః" అని
ప్రమాణము నిచ్చినారు. నిఘంటువులందు
గూడ నీవిధముగనే కనబట్టుటచే నంత్యజాతులు
వే ఱని నిశ్చయింపవచ్చును. ఈ అంత్య
జాతులవారైన, 1.రజకుడు,2.చర్మ కారుడు,3.
నటుడు అనగా యీటెవాళ్లు,4. జరుడులు అన
గామేదరివాళ్లు,5.కైవర్తులుఅనగాజాలరివాళ్లు,
6. మేధులు 7. భిల్లులు అనగా కొండజాతుల
లోనివారు. ఈ ఏడుగురిలో రజక, నట,జరుడ,
కైవర్త, భిల్లులను గూర్చి యెట్టివివాదమును
లేదు. కాని చర్మకారులైన వారినిన్ని, చర్మ
కారులుగాని మరికొందరినిన్ని మన మస్పృ
శ్యులనుగ జూచుచున్నాము. అంత్యజాతులను
గురించి పరాశరస్మృతియందు అస్పృశ్యత
చెప్పబడలేదు. కాని వారికుండలలోని నీరును
త్రావినచో ప్రాయశ్చిత్తమువిధింపబడినది.ఇట్టిది
గూడ నితరస్మృతులయందు గానరాదు. ఇం
దుచే మనయాచార మెంతయంధపరంపరగ
నున్నదో యెంతస్మృతివిరుద్ధముగ నున్నదో
యెంత ధర్మవిరుద్ధముగ నున్నదో చెప్పనక్కఱ
లేదు. అందులో నంత్యజులను చాలమందిని
విడిచి యొక్క చర్మకార మేధులనుమట్టు కిట్టి
యాచారము పాల్చేసి మనము చేయుచున్న
ధర్మద్రోహమును దేశద్రోహమును వర్ణింప
నలవిగాదు. ఈ విషయముననే గాక యింకను
ననేకవిషయములలో మనయాచారము లొక
దారి మనధర్మశాస్త్రములు మఱియొకదారి.
ఇట్టి యవస్థ కేవల మజ్ఞానముచేతను తన్మూ
లకమగు నభినివేశముచేతను గలిగినది గాని
యన్యముగాదు. కాబట్టి వివేకము నవలంబించి
ధర్మశాస్త్రములను పరిశీలించి యధర్మములగు
నాచారములను దేశమునుండి బాఱదోలి పంక
నిమగ్నమై యధోగతికి బోవుచున్న భారత
మాత నుద్ధరింప బ్రార్థితులు.

అఱవభాషయొక్క యుత్పత్తి

తేకుమళ్ల రాజగోపాలరావు గారు, బి. ఏ. ఎల్. టి. Ph. D. F, M. U. M. R. A. S. (Lond-)

నా మొదటివ్యాసమునందు అఱవవారిప్రమాణ గ్రంథములనుండి వారిదేశపుసరిహద్దులను వివరించియున్నాను. మొట్టమొదట అఱవము మధుర జిల్లాప్రాంతములందు మాటలాడఁబడెడిదనియు, ఆదేశము నకు ఉత్తరమున మరువయూరును, తూర్పున మరువూరు ను, దక్షిణమున వైఘూనదియు, పడమట కరువూరును, నుండెడివనియు, ప్రామాణికగ్రంథకర్తలగు సేనావరి యరును, నచ్చినారు కినియరును పరిశుద్ధమైన తమిళకము నకు ఇవియే సరిహద్దులని తెలిపిరనియు నే నావ్యాసము నందు వ్రాసియుంటిని.

శెన్తమిళము

కాంచీపురము ప్రధానపట్టణముగాఁగల చోళ మండలముగాని, ప్రసిద్ధములైన చేర, తొండ మండల ములుగాని శెన్తమిళభూములు కావు. పాండ్యమండ లమే పురాతనపుతమిళభూమి. అందుండియే తమిళ నాడు నానాఁట విస్తీర్ణత నంది యొకకాలమున ఉత్త రమున తిరుపతివఱకు వ్యాపించెనని అఱవవారు చెప్పు టకుఁ గలకారణములను నేను వెనుకటివ్యాసమునందే ప్రమాణములతోఁగూడ వివరించియున్నాను. ఇది అఱవ వారిసనాతనసిద్ధాంతము. తమిళసంగములు మూఁడును ప్రాచీనకాలపు ప్రసిద్ధద్రవిడభూమియగు పాండ్యమండ లముననే ఆమధురానగరమునందే పదివేలయేండ్లు భాషా సేవ యొనర్చెనని వారిపురాతన సిద్ధాంతము. ఈ శెన్త మిళభూమికి సరిహద్దులలో మాటలాడఁబడు భాషలు అన్యభాషలు. అందుండి వచ్చినమాటలు వీనికి అన్య దేశము లైనవి. కాఁబట్టి అఱవసిద్ధాంతముల ప్రకార ముగా మరువయూరు, వైఘూనదుల మధ్యభాగములో మాత్రమే ప్రాచీనద్రవిడము ముండెను. వీని చుట్టుప్రక్క నుండునవి అన్యభాష లగుటచేతనే అందలిమాటలు అన్య దేశ్యము లయ్యెను.

శోధనకు నే నవలంబించినమార్గము.

నా మొదటివ్యాసమునందు నిరూపించిన పై సత్యముల నాధారము చేసికొని అఱవభాషయొక్క పూర్వచరిత్రను నేను అన్వేషణముచేయ మొదలుపెట్టి తిని. చెంగల్పట్టు, దక్షిణపు ఆర్కాడు, తంజావూరు, తిరుచినాపల్లి మున్నగుజిల్లాలలో ఇప్పుడు ద్రవిడమే మాటలాడఁ బడుచున్నను, ఇవి శెన్తమిళభూములు కావన్న ప్రాచీనమహావాక్యముల ననుసరించి, మధుర మండలములోని శెన్తమిళభూమినే తొలుదొలుత అఱ వము మాటలాడఁబడుచుండెనను సిద్ధాంతముపై నేను నమ్మక ముడితిని. ఈ శెన్తమిళభూమికి చుట్టుప్రక్కల నుండు నాడులలోనిమాటలు వీరికి అన్యదేశము లగుటచే శెన్తమిళభూమిలోనే ఆకాలమున పరిశుద్ధమైన యఱ వము ఉండెననియు, తక్కినచోట్ల వేఱుభాషలు మాట లాడఁబడుచుండె ననియు నే నూహించితిని. పరి శుద్ధమైన ప్రాచీనపుటఱవము ఎచ్చట నుండునో నిశ్చ యముగా తెలిసినందున, అందుండి తిసైచ్చొల్ అనఁ బడు అన్యదేశ్యములను తొలఁగించినయెడల మిగులునది. ప్రాచీనకాలపు శుద్ధద్రావిడ మగునని నిర్ణయించితిని. ఇట్లు ప్రాచీనకాలపు భాషయొక్క స్థలమును అందలి పదములును తెలిసికొనుటకు అవకాశ మేర్పడెను.

శెన్తమిళమే ప్రాచీనపుటఱవమా? దాని కింకను పూర్వస్థితి యొక్కటికలదా? యని నాకుసందేహము కలి గెను. పెక్కండ్రుఅఱవవారిని నే నడిగితిని. కాని నేను చూచినంతవఱకును, ప్రసంగించినంతవఱకును, అఱవభాష విషయమున నాకొకచిత్రము కానవచ్చెను. తమభాష అతిప్రాచీనమని చెప్పువారు లక్షలకొలఁదిగా నున్నారు. వారివాఙ్మయము అతిప్రాచీనమైనదని వ్యాసములు వ్రాయువారు ఎంతమందియో కలరు. కాని ప్రాచీన మనుటకు ఒక్కయాధారముకూడ నీపదునైదువత్సరముల

లోను ఒక్కనాఁడైన నేను చూచి యెఱుఁగను. ఎంత లెంతలు చదివినవారును ప్రాచీనమని ముందు సంకల్పించుకొని ప్రస్తాపన కారంభింతురు. ఎట్లు ప్రాచీనమన్న నందఱు నంగీకరించినవిషయమే యందురు. ఆధారములను జూపుమని గట్టిగా నడిగిన కోపగింతురు. కొందఱు ఆంధ్రులు సహితము ఈవిషయమున అఱవవారితోనే చేరి దాని ప్రాచీనతను కారణములు తెలుపకయే అంగీకరింతురు. నే నిట్లు వ్రాయుట అసూయచేత కాదు. అఱవమునకు ప్రాచీనవాఙ్మయ మున్నయెడల మన కేమియు నష్టము లేదు. వేదములు ప్రపంచములోని గ్రంథములలో మొట్టమొదటివైనయెడల ఆంధ్రమునకు లోపము వచ్చెనా? కాని పరిశోధనలు చేయునప్పుడు తగిన ఋజువులనుగూడ పాటించుట మనధర్మము. క్రీస్తుపుట్టుటకు మునుపు వేయేండ్లక్రిందట వ్రాయఁబడిన గ్రంథములు గూడ అఱవములో నిప్పటికిని నున్నవని చెప్పి వానిని నమ్మి వానిమీఁదనే భాషాసంబంధమైన పరిశోధనలకు నన్నాధారపడియుండు మన్నప్పుడు, అట్టి సిద్ధాంతములను నే నంగీకరింపఁజాలను. ఇట్టి సందిగ్ధములైన సందర్భములవలన శెన్తమిళముయొక్క పూర్వస్థితి నెఱుఁగుటకు నాకుఁ జాల కాలవ్యవధి పట్టెను. తుట్టతుదకు ద్రవిడవ్యాకరణములే నా కాధారము లయ్యెను. పండితులును వ్యాకరణవిషయమని చెప్పినప్పుడు నాకు తోడుపడిరి.

శెన్తమిళము రెండు తెఱఁగులు కలది. అందొకటి అప్పటికాలపుజనుల కెల్లఱకు అర్థమగునది. లోకవ్యవహారములం దప్పుడు వాడుకలో నుండు పదసముదాయమునే కలది. రెండవది పండితభాష. ఈ పండితభాష ప్రజలకర్థముకాదు. అందు ఒక్కపదమునకు పెక్కులర్థము లుండును. ఒక్కయభిప్రాయమును వెల్లడించుటకు పెక్కుపదములు పనికివచ్చును. ఇందు పండితభాష గ్రాంథికము. అనఁగా ప్రయోగశరణ్యమై ఆ కాలపుపుస్తకములలో వ్రాయ నసువైనది. ఇందు లోకుల కెల్లఱకుఁ దెలియు శెన్తమిళమునకు ఇయర్ చ్చొల్ అని పేరు. ఇతరులకు అర్థము కాకుండునట్లు పండితులు తమలో తాము మాటలాడుకొనుభాషకు తిరుచ్చొల్ (=పవిత్రమైన మాటలు) అని పేరు.

ఈ విభాగమువలనఁ దోఁచు నర్థ మేమి యని నేను యోచించితిని. కొన్నిమాటలు పండితులకే కాని, అర్థము కావఁట. కాని యవి శుద్ధద్రవిడపదములే యఁట. వానికి గ్రంథములయందుఁ బ్రయోగములు కలవఁట! ఇప్పటికిని గ్రంథములందు వాడఁబడుచుండునఁట! కాని జనసామాన్యమునం దవి వాడుకలో లేవఁట! ఇందువలన ఇయర్ చ్చొల్, అను విభాగము నవీనమనియు అంతకు ముందును ద్రవిడము ఉండెననియు, ఇయర్ చ్చొల్ కంటెను ప్రాచీన మైన శెన్తమిళవిభాగము పవిత్రమైన తిరుచ్చొల్ కావలె ననియు నే నెంచితిని.

ఇయర్ చ్చొల్ లోనిపదములు జనసామాన్యమునకుఁ జక్కఁగాఁ దెలియుటచే నవి యాకాలపువ్యావహారికభాషకుఁ జెందినట్లు మనము తెలిసికొఁగలిగితిమి కదా. ఇవే కొన్ని యుదాహరణములు: మణ్-మన్ను; పొన్-పొన్ను (బంగారము); మరమ్-(మ్ + ర్ + అ + అ) మ్రాను, నడన్దాన్-(వాఁడు) నడచెను; వందాన్-(వాఁడు) వచ్చెను; అళగు-అలవు (అందము); అవనాల్-వానివలన (వల్ల);

“సెన్ తమిలాహి తిరియాది యార్క్కుం
తంపొరళ్ విలక్కుం తన్మైయ ఇయర్ చ్చొల్.”

ఇది ఇయర్ చ్చొల్కు సూత్రము.

ఇక తిరుచ్చొల్లో? ఒక్కమాట చెప్పిన పెక్కు అర్థములిచ్చును. అనేకములైన పదములు ఒక్కటేయర్థమును గలిగియుండును.

“ఒరుపొరుల్ కురిత్త పలచ్చొల్ ఆకియుం
పలపొరుల్ కురిత్త ఒరుచ్చొల్ ఆకియుం
అరి తునార్ పొరుల్ ఆన తిరిచ్చొల్ ఆకుం”

అనునది దీనికిసూత్రము. ఉదా. “కిళ్లై” యను నొక్కమాటకు గిన్నె, చిలుక యని నానార్థములు. కాసునకు తప్పు, బంగారము, గంట యని నా. ఏకినాన్ అన్న వెళ్లినాఁ డనియు, స్థలమును విడిచినాఁ డనియు నా. కోల్ అనుమాటకు కోరుట లేక అడుగుట, సందేహించుట యని నా. అట్లే సమృద్ధి యనునొక్కయర్థమిచ్చుటకు సాల, ఓరు (డు) దావ, నాని, కార్రి, కూర్ అని యనేకపదములు. ఇయర్ చ్చొల్లోని పదములలో తిరుచ్చొల్లోనిపదము లుండజాలవనియు ఈ రెండును వేఱనియు దీనివలన విశదమగుచున్నది.

ఈ విభాగములకు అర్థము.

ఇయర్ చొల్ ను వ్యాకరణదష్టము గాని వ్యావహారికభాషనుగా మనము గణింపవచ్చును. ఇదియే ద్రవిడవైయాకరణులమతము. ఒక్కపదమే పెక్కులర్థములును, ఒక్క యభిప్రాయముననే అనేకపదములును గల తిరుచొల్ అను పండితభాష శబ్దజాలము విషయమునఁగూడ వ్యావహారికభాషకంటె భిన్నమైనది. లోకవ్యవహారములందు ఒక్కొక్క యభిప్రాయమున కొక్కొక్క ప్రదేశమున కొక్కొక్క పదము రూఢమై యుండును. భిన్నకాలములను గాని, వేర్వేఱుదేశములను గాని తీసికొన్నప్పుడు ఒక్కపదమునకే అనేకార్థములును, ఒక్క యర్థముననే అనేకపదములు వచ్చుట సహజము. కాఁబట్టి ఇయర్ చొల్ అనునది ఒక్కకాలమున ఒక్కదేశమున వ్యవహరింపఁబడుచుండిన శబ్దజాలమని మనము సులభముగాఁ దెలియఁగలము. "తిరుచ్చొల్" అనునది అప్పటి వ్యావహారికభాషకంటె ప్రాచీనమై, కారణాంతరములచేత వాడుకలో లేనట్టిపదములను దెలుపును. మన తెలుఁగుభాషనుండియే యొక యుదాహరణమును దీసికొందము.

ఆ॥ వె. మిన్న జన్నిగట్టుఁ గ్రొన్నెల వెన్నుని
చెన్ను మీఱ నప్పు డెన్న మున్న
విన్న కతన నెపుడుఁ గన్నులఁ గట్టిన
ట్లున్న దెడము లేక యన్నులార.

క. ముద్దుల పట్టివి నీ కీ
గద్దఱి చందముల మెలఁగఁ గారాదు సుమీ
తద్దయుఁ బెద్దలఁ దలఁపక
ముద్దియ నీ కెంత డెంపమున వెత యున్నన్.

కూచిమంచి తిమ్మకవిసార్వభౌముని నీలాసుందరీపరిణయములోని పైరెండుపద్యములలో గీఁత లుంపఁబడినమాట లన్నియు నచ్చతెలుఁగు లయ్యు, ఇయర్ చొల్ వలె వ్యావహారికభాషయందుండక ఇప్పటికాలమున కేవలము గ్రంథస్థములై తిరుచొళ్ అనురీతి భాషావిభాగమునందుఁ జేర్పఁబడవలసి యున్నవిగదా.

పరిశీలించి చూచినయెడల తిరుచొల్ అనునది ఇయర్ చొల్ నకంటెను ప్రాచీనమైనభాష యని యెల్లరును అంగీకరింపకతప్పదు. అట్లే అంగీకరింపఁబడియును నున్నది. మధురమండలములో నాకాలమున మాటలాడఁబడుచుండిన ఇయర్ చొల్ ను మనము వదలివేయుదము. అప్పుడు ఇయర్ చొలొకంటెను ప్రాచీనమైన తిరుచొల్ మనకు మిగులును. ఈ తిరుచొల్లే సెన్ తమిళ్ యొక్క ఆదికాలపుచరిత్రమును మనకుఁ దెలుపవలసియున్నది. అఱవభాషయొక్క యుత్పత్తిని దెలుపు మూలసూత్రము లిందే యిమిడి యున్నవి. ఈసందర్భమున నీయర్థమునే సూచించు నాయింగ్లీషు వ్యాసములోని యీక్రిందివాక్యములను వ్రాసి వానిభావమును విస్తరించుచున్నాను.

"The Vocabulary of IYAR CHOL therefore differs from that of TIRU CHOL of the ancient classical Tamil works and of the Scholars. TIRU CHOL is thus no doubt SEN TAMIL, but it is not the language of the masses. It is a difficult literary language, with its characteristic vocabulary and meanings, representing an earlier type, the ISAI CHOL being the language actually used by the people....................the divisions mark the growth of language.......................... We thus see that the original element in the Tamil language gradually grew by regular additions, and it is this that has grown considerably by various admixtures that became the standard SEN TAMIL. Sen Tamil therefore consists of the original element as well as further additions into it until a stage was reached centuries afterwards when in its standardised form Grammarians began to impose their restrictions on it to keep it from further admixture."

ఇంతవఱకు తేలినవిషయములు

మధురకు సమీపమున పూర్వకాలమునందు ఒక చిన్నదేశ ముండెను. దానియందు ఒకజాతిజనులు నివసించుచుండెడివారు. వా రేదేశమునుండి యచ్చటకు వచ్చిరో వారికి తెలియదు. ఒకకాలమునందు వారు ఒక భాషను మాటలాడుకొనుచుండిరి. ఏకారణముచేతనో వారిభాష దినదినాభివృద్ధి నంద మొదలిడినది. క్రమక్రమముగా నూతనపదము లందుఁ బ్రవేశింపఁ జొచ్చి

నవి. క్రొత్తనీరు వచ్చి పాతనీటిని గొట్టివైచినది. మును వచ్చినచెవులకంటె వెనుకవచ్చిన కొమ్ములు వాఁడియైనవి. క్రొత్తమాటలు వాడుకలో హెచ్చినకొలఁదిని ప్రాఁత మాటలు వెనుకఁబట్టినవి. ఈవిధముగా కొన్ని పదములు వాడుకనుండి తొలఁగినవి. కాని విద్వాంసులకు మాత్రము అవి తెలిసియే యుండెను. ఇట్లు మఱల కొంతకాలము కడచెను. నూతనపదములు మఱల హెచ్చెను. వాడుకలో నున్న పదములు మఱల వెనుకఁబట్టెను. ఈవిధముగా పెక్కుతరములు కడచెను. భాష పెరుఁగుచుండెను. మార్పు లధికమయ్యెను. ఇట్టిభాష పెరుఁగుటచేత రెండుచీల్లులు ఏర్పడవలసివచ్చెను. గ్రాంథికభాష ప్రజలకు బోధపడ దయ్యెను. ఒక్కమాటకు పెక్కులర్థము లయ్యెను. ఒక్క యర్థమునకు మాటలు పెక్కు లయ్యెను. అప్పటికి తిరుచొల్, ఇయర్చొల్ అను సంప్రదాయము లేర్పడెను. భాష యింకను పెరుఁగుచుండెను. అన్యదేశ్యములను జొరనీకుండ ఆపి అప్పటికి భాషను స్వచ్ఛముగా నుంపవలసిన యవసరము వైయాకరణులకుఁ గలిగెను. అప్పుడు వారు అన్యదేశములనుఁబట్టి అన్యదేశ్యములను వేఱుపఱిచిరి.

ఇక్కడ ఒక చిన్నవిషయమును మనవిచేయ నెండు. ఒక్క యర్థమున పెక్కుపదము లుండుటయు, పెక్కులగు నభిప్రాయముల నొక్కమాటయే వెల్లడింపఁ గలుగుటయు భాషయొక్క దినదినాభివృద్ధిని సూచించునని భాషాశాస్త్రజ్ఞులమతము. నూతనప్రజలమధ్య నివసించుటచేతను, ఇతరభాషలతో నత్యంతసంబంధ ముండుటచేతను, జనుల యభిప్రాయములందును జీవనమునందును మార్పులు కలుగుటచేతను క్రొత్తశేల్లును క్రొత్త యర్థములును భాషకు లభించును. సమస్తభాషలందును, అట్లే తెలుఁగునందును, ఒక్క యభిప్రాయమునకు పెక్కుపదములును, ఒకమాటకు పెక్కులర్థములును నుండుట కిదియే కారణము. కాఁబట్టి మొట్టమొదట శెక్తమిళ్ భూమిని చేరిన యఱవవారి కెట్టిచరిత్ర గలదో విశదమయినఁ గాని అఱవభాషయొక్క యుత్పత్తియు, ఆంధ్రాదిభాషల పూర్వచరిత్రమును మనకు విశదము కాదు.

అఱవము అను పదముయొక్క నిజమైన యర్థము

అఱవమనుపదమునకు అనేకులు అనేకవిధములుగా అర్థము చెప్పిరని నామొదటివ్యాసమునందే వ్రాసియున్నాను. అఱవవారు మాత్రము అఱవమనుపదమును తమ భాషకు పర్యాయపదముగా నెన్నఁడును ఉపయోగించి యెఱుఁగరు. కాని తెలుఁగును కర్ణాటకమును అఱవమునకు సంబంధించినభాషలు. కొందఱు ద్రవిడాంధ్ర కేరళకర్ణాటదేశములభాషలన్నియు అప్పసెల్లెండ్రవంటివని తలఁచుచున్నారు. కొందఱు అఱవము ఆదిభాషయనియు, తెలుఁగును నితరభాషలును నందుండి పుట్టెననియు తలఁచుచున్నారు. ఏది యెట్లున్నను, ఈభాషలలోని శబ్దజాలము అనేకవిషయములలో నొక్కటియై యున్నది. తెలుఁగు-తల- అఱవము- తలై; మళయాళము తలై; కన్నడము- తలె. తెలుగు-కన్ను; అఱవము-కణ్; మళయాళము-కణ్; కన్నడము-కణ్ణు. తెలుగు-కై (చేయి); అఱవము-కై; మళయాళము- కై; కన్నడము-కై. ఇట్టి సామాన్యపదముల నెన్నింటినైన మనము చూపవచ్చును. ఒకకాలమునందు ఈ నాలుగుభాషలును ఒక్కటే భాషగా నుండెడివి. ఏకభాషనే మాటలాడు వీరందఱును కాలక్రమమున చీలిపోయి, వేఱువేఱుసమీపదేశములలో బహుకాలము వసించి, నేఁటికి భిన్నభాషలవారయినట్లున్నను, ఒకప్పుడు వీరందఱును ఏకజాతివారే. భాషాసంప్రదాయ మెద్ది యయినను, దానితోలినాఁటిగాథలు నాలుగుభాషలకును సమముగా వర్తింపవలెను గాని విపరీతపరిస్థితుల కాస్పదము కారాదు. అఱవవారిదగ్గఱిచుట్టములగు తెలుఁగువారు అఱవమును అఱవ మందురు. కర్ణాటకులును ద్రవిడభాషను అఱవమనియే పిలుతురు. దూరముననున్న మహారాష్ట్రులుగూడ అఱవమును అఱవమనియే యందురు. కాని యఱవవారు మాత్రము దీనిని అఱవమనరు. తోడివారందఱును తమ్ము అఱవలనియు, తమభాషను అఱవ మనియు ఏల పిలువవలెనో వారికిఁ దెలియదు. కాని అనేకశతవర్షములనుండి వారికి సార్థకముగా నుపయోగింపఁబడుచున్న యీపదమును తప్పుపదమని మనము మూలకు త్రోసివేయరాదు. ఈ యఱవమను పదమే ఈనాలుగుజాతుల పూర్వచరిత్రమునకు ఆధారభూతమై యున్నది.

దీనియర్థము దెలిసికొనుటకు పూర్వము అఱవవారు పాండ్యమండలమునఁ బ్రవేశింపని ప్రాచీనకాలమునకు మనము పోవుదము. దక్షిణదేశములో సహితము అఱవవారు ఇంకను బ్రవేశింపని యాదిమదివసములకు మన మేగుదము. అప్పటిస్థితిని అఱవగ్రంథములే మనకుఁ దెలుపుచున్నవి.

అగస్త్యుఁడు అఱవభాషకుఁ బితామహుఁడను సంప్రదాయము నీవఱకే నేను వివరించియుంటిని. అఱవపుస్తకములలో మిక్కిలి పురాతనమైనదగు తొల్కాపియములోని మొదటిసూత్రమునకు వ్యాఖ్యానము వ్రాయుచు నచ్చినార్కినియర్ అను ప్రామాణికుఁడైన ప్రాచీనవ్యాఖ్యాత అగస్త్యుఁడు ముందు ద్వారసముద్రమునకుఁ బోయె ననియు, అక్కడనుండి శ్రీకృష్ణునిసంతతివారైన పదునెనిమిదిమందిరాజులను పదునెనిమిది వెళిర్ జాతివారి కుటుంబములను అఱవలారిజాతిజనసంఘమును వెంటఁబెట్టుకొని దక్షిణదేశమునకు వచ్చెననియు తెలుపుచున్నాఁడు. కాఁబట్టి ఏ సిద్ధాంతము అగస్త్యునకును అఱవమునకును సంబంధముకూర్చుచున్నదో ఆ సిద్ధాంతమే అఱవలారు తెగ ఉత్తరమునుండి అగస్త్యునితోఁగూడ దక్షిణదేశమునకు వచ్చినట్లు ఘోషించుచున్నది. ఈతెగకాక అగస్త్యునితో దక్షిణదేశమునకు వచ్చినవారు 18 మంది యాదవవంశపు రాజపురుషులును, 18 కుటుంబముల వెళిరులును. అఱవముయొక్క పురాణగాథ యీరీతినున్నది. తొల్కాపియములోని మొదటి సూత్రమునకు వ్యాఖ్యానము వ్రాయుచుప్రామాణికుఁడైన ప్రాచీనవ్యాఖ్యాత,నచ్చినార్ కినియర్ అనునతఁడు అగస్త్యమహర్షి ద్వారకకుఁ బోయెననియు, అందుండి అఱవలారితెగలను, పైనచెప్పిన పదునెనిమిదివెళిర్ కుటుంబములను, పదునెనమండ్రు రాజపుత్రులను దీసికొనివచ్చె ననియు తెలుపుచున్నాఁడు. దక్షిణహిందూదేశమును బ్రవేశించిన తరువాత ఈవెళిరులు మైసూరురాజ్యమున నివాస మేర్పఱుచుకొని అందు 49 తరములు రాజ్యపాలన మొనరించినట్లు పురనానూరువలన మనకుఁ దెలియుచున్నది. ఇదియే పురనానూరు వచనము.

ఉవరాపీకైత్తువరైయాణ్డు
నార్పత్తంబదు వఴి ముఱైవంద
వెళిరుళ్ వేళై

ఈవెళిరులకథను వ్రాసిన పురనానూరు అను గ్రంథపుకవి క్రీ. వె. 500 నాఁటివాఁడఁట. అప్పటికి 49 తరములు చెల్లినయెడల తరమునకు 20 ఏండ్లు లెక్కవేసినను 780 ఏండ్లగును. కాఁబట్టి ఇట్టి జనశ్రుతి సత్యమేని అఱవలారులు క్రీ. ము. 280 ప్రాంతములందు మైసూరుప్రాంతములకు వచ్చియుందురు. కాని దృఢముగా కాలము నిర్ణయించుట కీయాధారము చాలదు.

ఏది యెట్లున్నను అగస్త్యునితో వచ్చినవారు అఱవలారని ఎల్లరు నెఱుఁగుదురు.

పాప మీయఱవవారు దక్షిణదేశమును చేరుటకు ముందే ఆప్రదేశము జనాకీర్ణమైయుండెను. ఈ యఱవలారు తెగలు వచ్చి దేశముపైఁ బడినప్పుడం దున్న జనులు వీరిని మిత్రభావముతోఁ జూడలేదు. అది మనుష్యులకు సహజగుణమే. గుంపులుగుంపులుగా జనసమూహము వచ్చి మీయడవులలోని పదార్థముల నన్నిఁటిని మీకు లేకుండ తినిపోవుచు మీస్థలముల నాక్రమించి పీఠము వేసికొని కూరుచుండునప్పుడు సహన మెట్లు కలుగును? అంత ముం దందున్నవా రీయఱవలారిని చండాలురతో సమానముగఁ జూచిరి. వారు సమీపించినచో మైలపడుట తటస్థించెను. ఇట్టిస్థితి అఱవలారులకు మాత్రమే పట్టలేదు. ఈయఱవలారుల పెద్దలకును పితృదేవతలకును గూడ నిట్టిదుర్దశయే వచ్చెను. ప్రాచీనభాషలగు అఱవము, తెలుఁగు, కర్ణాటకము- ఈ మూఁటికినిగూడ నీశాపము తగిలెను. పవిత్రము ప్రాచీనము నని యేగ్రంథమును అఱవవారు మెచ్చుకొందురో ఆతొల్కాపియమే తనభాష అఱవలారులభాషయొక్క నూతనపరిణామమని తెలియక ప్రాచీనకాలపు జనశ్రుతినిఇట్లునుడువుచున్నది.

“వడకర్ అరువాళర్, వాన్ కరునాటర్ సుడిగాడు పేయేరుమై యెన్ఱివై యాఱుం కుఱుకారఱివుడైయర్.

ఇందు వడుగరనఁగా తెలుఁగువారు. ఇప్పటికిని తెలుఁగువారిని వడుగ రనియే వారు చెప్పుదురు. వడుగనఁగా నుత్తరదిశవారి కుత్తరదిక్కుననుండువారని దీనియర్థము. తెలుఁగువారు, అఱవయారు, కరునాటరు (కర్ణాటకులు) శ్మశానము, దయ్యము, ఎనుఁబోతు, వీరిని సమీపించినవారు మైలఁబడుదురని దీనిభావము.

రాఁబోవు వ్యాసమునందు తరువాతి చరిత్రమును వివరించుచున్నాను.

మహాత్ముని నిర్బంధవిమోచనము

దామరాజు పుండరీకాక్షుఁడుగారు

"బయట పడినావె భారతభాగ్యమూర్తి!
ఘనకృపామూర్తి మోహనగాంధిమూర్తి"
కాలవశుఁడైన రామభూపాలుఁ గిడి,
విధివశుండౌ హరిశ్చంద్రవిభునిభంగి,
ధర్మమునఁ గట్టువడియున్న ధర్మరాజు
మొదలుగాగల పాండవపుత్రులట్లు,
సత్యమె జయించు ననుధర్మసరణి నెఱిఁగి
సాత్త్వికుండైన క్రీస్తు సచ్చరితుమాడ్కి,
కానికాలంబునకుఁ జిక్కి ఘనయశుండు
ధీరుఁడై నీకనులముందె దివికిఁ జనిన
బాలగంగాధరునిసాటివాఁడ వగుచు,
కర్మవశమునఁ జెఱసాలఁ గాంచి మరల
బయట పడినావె భారతభాగ్యమూర్తి!
ఘనకృపాసాంద్ర! మోహనగాంధిచంద్ర!
అడవిలో రాక్షసుల రాముఁ డణఁచినట్లు
జైలులో మృత్యుదేవత సాగనంపి
ధరణి శ్రీరామరాజ్య మేర్పఱచుకొఱకు
సత్య మెద నమ్మి స్వేచ్ఛాప్రసాది వగుచు
బయట పడినావె భారతభాగ్యమూర్తి!
ఘనకృపాసాంద్ర! మోహనగాంధిచంద్ర!
బంధములఁ జిక్కి నీతపోబలముచేత
దాస్యరణమును లోనుండి తఱిమివేసి
స్వచ్ఛమగు దేహమున నేఁడు స్వేచ్ఛ గాంచి
బయట పడినావె భారతభాగ్యమూర్తి!
ఘనయశస్సాంద్ర! మోహనగాంధిచంద్ర!
లంకలోపలఁ జొచ్చి శ్రీరాముప్రతిభ
గొంతవడిఁ దెల్పి కార్యానుకూలుఁడైన
ఆంజనేయుండు దనరఁగఁ జిత్తరంజనుండు
రాజ్యవర్గంబుఁ జొచ్చి నీ ప్రతిభఁ జూపి
పలువిధంబుల నీకుఁ దోడ్పడుచునుండ
బయట పడినావె భారతభాగ్యమూర్తి!
ఘనకృపాసాంద్ర! మోహనగాంధిచంద్ర!
భర్త నేఁడు బాసి ధైర్యంబుఁ బాయకుండ
నెమ్మదిఁ దపం బొనర్చు సీతమ్మవోలె
భారతీయస్వరాజ్యసౌభాగ్యలక్ష్మి
నిన్నుఁ బాసి తపించుచు నున్న కతన
జయజయధ్యానముల పునర్జన్మ మెత్తి
బయట పడినావె భారతభాగ్యమూర్తి!
ఘనకృపాసాంద్ర! మోహనగాంధిచంద్ర!
రామరాజ్యసౌభాగ్య మేర్పడనికతన
అంధకారంబునం దయోధ్యాపురంబు
మునిఁగి కళకాంతు లుడిగినపోల్కి నేఁడు
నాయకుని నిన్నుఁ బాసి హైందవధరిత్రి
అంధకారమయమయి యల్లాడుచున్న
తరుణమున నీ ప్రపూర్ణవత్సలతఁ జూపి
బయట పడినావె భారతభాగ్యమూర్తి!
ఘనయశస్సాంద్ర మోహనగాంధిచంద్ర!
రాక్షసాధములైన ఘోరమగుతపముఁ
జేసి వాంఛాఫలంబు సాధించి యొసఁగ
బరమయోగీంద్రుఁడవు భద్రపదుఁడ వీవు
కల్మష మనంగ నెఱుఁగని ఘనుఁడ వీవు
కల నయిన మనోవాక్కాయకర్మలందు
హింసయు, నధర్మ మెందు సహింపనట్టి
శాంతమూర్తివి, రెండేండ్లు సాత్త్వికమునఁ
జేసినతపంబు పుష్పవికాస మగుచు
పంట పండదె భారతభాగ్యమునకు
జయము చేకూరదె స్వరాజ్యసాధనమున
ఘనయశస్సాంద్ర! మోహనగాంధిచంద్ర!

ఆంధ్రులు - తెలుగులు

కెవలీరుడాక్టరు బుర్రా శేషగిరిరావుగారు ఎం. ఏ; పి. హెచ్. డీ.

తెలివాహానది పరిసరములలో ఉన్న ఆంధ్రులవలన లతిప్రాచీనములనియు వాటి జాడలు పురాణములలో గల ఆంధ్రులగాథలతో సమన్వయము పొందుచున్నవనియు ఆయాస్థలములలో పరిశోధనలు చేసినగాని ఆంధ్రులచరిత్ర సరియైనది తేలదనియు "కళింగ మండలి ఆంధ్రుల"ను గూర్చిన ప్రసంగమువల్ల తేలును. ఇట్లు కళింగములోనికి వలసవచ్చిన ఆంధ్రులున్ను క్రీ. శ. ౧౧ శతాబ్దమునుండియు స్థిరముగా ఆంధ్రశబ్దము తమకే చెల్లుననుకొనుచున్న తెలుగులున్ను ఒక్కతెగవారేనా లేక భిన్నజాతులవారా అని యొకప్రశ్న యిది వరకే కలిగియున్నది. కొంతకాలము క్రిందట విజయనగరములో ఆంధ్రులనుగూర్చి ప్రసంగించిన చారిత్రకాచార్యులగు శ్రీమాన్ డాక్టరు. ఎస్. కృష్ణస్వామి అయ్యంగార్లు చారిత్రకప్రసిద్ధిగాంచిన ఆంధ్రులకును తెలుగువారికిని సంబంధములేదని వక్కాణించిరి. అంతకుపూర్వమే విశాఖపట్టణమున కళాశాలాధ్యక్షులుగ నుండిన శ్రీమాన్ పి. టి. శ్రీనివాసఅయ్యంగార్లున్ను "ఇండియన్ ఆంటిక్వారి" పత్రికలో నిట్లే వ్రాసియుండిరి. ఈప్రశ్న ఆంధ్రులచరిత్రకుముఖ్యమైనది. క్రీ.శ.౧౦౨౨ ప్రాంతమున తెలుగుదేశములో రాజమహేంద్రవరమున రాజ్యముచేసిన రాజరాజ నరేంద్రునికాలమున తెలుగునకు నియమమేర్పరచిన "ఆంధ్రశబ్దచింతామణి"లో తెలుగుభాషకు "ఆంధ్ర" మనుపదము పర్యాయముగా వాడబడినది. రాజరాజనరేంద్రుని యాస్థానములో కవిభవవజ్రాంకుశు డని పేరుపడ్డనారాయణభట్టు "ఆంధ్రమున" అనగా "తెలుగు"న కూడా కవిత్వముచెప్పసామర్థ్యము గలవాడని ఆతనినిగూర్చి నన్నయ (ఆంధ్రమహాభారతకర్త) రచించిన శాసనములో కలదు. తరువాత "తిక్కనసోమయాజి" విరాటపర్వము చెప్పుచు "ఆంధ్రావళి మోదముం బొరయునట్లుగ" అని వచించియుండుటనుబట్టి తిక్కననాటికి ఆంధ్రపదము తెలుగుమాతృభాషగా వాడబడు తెలుగుజిల్లాలపట్లను తెలుగుభాషపట్లను రూఢిపడినట్లు నిశ్చయము. వీరందరికి పూర్వము వేంగిమండలమున కర్ణాటభాషను వ్యాసభారతమును జైనకావ్యముగా చెప్పినపంపాకవి (క్రీ. శ. ౧౦ శతాబ్దము) ఆంధ్రపదములను తెలుగుదేశముపట్ల రూఢిగా ఆదిపురాణమున వాడినాడు. అనగా నేటికి ౧౦ శతాబ్దములనుండి ఆంధ్ర, తెలుగుపదములు పర్యాయములై దేశవాచకములుగాను జాతివాచకములుగాను భాషానిర్దేశములుగాను ప్రసిద్ధిగాంచినవి. ఇట్టి వాడుక "లా" ప్రకారముకూడా అనాదిసిద్ధమనియు అంగీకరింపక తప్పదు. అయితే

క్రీ. శ. ౧౦-వ శతాబ్దమునకు పూర్వము, అనగా ఆంధ్రశబ్దమును శాసన-చరిత్రా-ప్రసిద్ధము చేసిన శాతవాహనుల కాలమున, క్రీస్తుశక ప్రారంభమున నీ ఆంధ్ర, తెలుగుపదముల వ్యవహార మెట్లుండెననిన ఆవిషయమునను కళింగమండలమున తెలివాహా ప్రాంతభూములల్లో విమర్శనీయము లగుజాడలు కనబడుచున్నవి.

ఈ ప్రాంతములందు ఆంధ్రులవలసలు చూపెడు ఆంధ్రశబ్దపూర్వకములగు గ్రామనామములకు తోడుగా "తెలుగు" శబ్దము పూర్వముగాగల గ్రామనామములును కనబడుచున్నవి. ఇది చిత్రమైనసంగతి. ఆంధ్రులును తెలుగులును మొదటనెక్క జాతివారే. అయితే ఇట్లు గ్రామనామము లేర్పడవు. కాకున్న నీ "తెలుగు" శబ్దము పూర్వముగా గల గ్రామనామములు ఆంధ్రశబ్దపూర్వకము లగువాటికన్న నవీనముగానో, ఆంధ్రశబ్దార్థము మరుగుపడినతరువాతనో పుట్టియుండవలెను. ఈగ్రామనామములు "కళింగ", "సవర" "గదబ", "తక్షర", "ఒడ్డె", "ముంజారి" పదములుతో కలసిన గ్రామనామముల మధ్యకూడా కనబడుచున్నవి. ఈయంశమును బట్టి ఈ "ఆంధ్ర" "తెలుగు" తెగలు "కళింగ" ఆద్యాది తెగలవలె పరస్పరభిన్నము లగు తెగవేమో అనుసంశయము కలుగుట సహజము.

దృష్టాంతములు విమర్శనీయములు:

1. రామగిరి మాళియా:— కొళింగిబాడి, కొళింగిః తెలింగిపల్లి, తెలిగాం; పూంద్రతల, పరస్త్రాయుసింగి, ఒంథళిసిండి.

2. బిస్సంకటకం మాళియా:— తెలంగపాదరో, ఒంధరులిమ్మ.

3. గుణుపురం మాళియా:— తెలిగోయి, తెలిగుడ, వెలుగొగోర్జంగి; ఒంద్రుగుడసాత.

4. జయపురం మాళియా:— తెన్గుగుడ, ఒంద్రాముండ.

5. నవరంగపురం మాళియా:— తెలుగాం, ఆంధ్రగుడ.

ఇట్టిగ్రామములు కళింగమండలిమాళియా (ఏజన్సీ)లో కనబడుచున్నవి. దీనినిబట్టియే ఇవి ప్రాచీనములుగాని నవీనములుగావనియు చెప్పవచ్చును. ప్రజలు కొండప్రాంతములనుండి పల్లపుభూములకు వలసవత్తురుగాని పల్లపుప్రదేశములనుండి కొండలలోనికి సాధారణముగా వలసపోరు. ఏదేశపుచరిత్ర చూచినా ఒకప్పుడు ఫలవంతములై ప్రజావంతములై నాగరకములగు దేశములు పాడుపడి అడవి బలసి పోవుటయు, అప్పటి కడవులుగా నుండినభూములు పల్లపునేలలై, వాసయోగ్యములై పట్టణము లగుటయు విశ్వదమగును. నేడు కుగ్రామములై పాడుపడిన తెలివాహా ప్రాంతభూములు తొలుదొల్త నీఆంధ్ర, తెలుగు, కళింగవలస తేర్పడిననాడు వాసయోగ్యములై సర్వవిధములగునాగరకవైభవములతో విరాజిల్లుచుండెననుటయు నీప్రాంతపు గ్రామ నామములవల్లనే రుజువగుచున్నది. అట్టిప్రాంతములను నాగరకములుగా చేయుటలో ఆంధ్ర, తెలుగు, కళింగ తెగలు పాల్గొనియుండుటయు వీటివల్లనే స్పష్టము.

ఈ గ్రామనామములలో తుదిభాగము "గుడ" అని ఈయిరుతెగలవారి గ్రామముల పట్లను ప్రసిద్ధము. "గుడ" అన్నది తెలుగు మాట. దీనికి రూపాంతరము "గూడెము". "కూటము", "కూడిక"అనుపదములు దీని వంటివే. ఇది సమూహార్థమున చెల్లుచున్నది. ఆంధ్ర అనుపదముతో లెగుడ" అనుతెలుగు మాట కూడి గ్రామనామముగా ఏర్పడుట చూడగా, దీని కీపేరు తెలుగు పెట్టియుండ వలెను; లేదా ఆంధ్రమును తెలుగును అప్ప టికే ఒక్క-భాషగా కలిసిపోయియుండవ ను. ఇట్లే-"పాదరు";-"వాడ (-ఆడ)"; "-పాడు" అనుపదములును ఈప్రాంతమున గ్రామద్యోతక ములుగా వాడబడినవి. ఉ. "కళింగపాదరు"; తక్షవాడ; ఒడ్డెపాడు; ఈపదములును తెలుగు మాటలే. కాగా ఆంధ్రులవలెనే, కళింగులు; తక్షులు (తక్షకవంశస్థులు); ఓఢ్రులును తెలు గులమధ్య కీప్రాంతములకు వలసవచ్చియుండు రనవలసి యున్నది. ఎట్లైనను గ్రామనామము లలో ఆంధ్ర, తెలుగుపదములు కలిసిపోయి నట్లే, ఆంధ్ర, తెలుగుభాష లీప్రాంతమున మొదట మిళితములై పోయియుండును. ఇది ఆంధ్రులును తెలుగులును కలిసి యేకజాతియై పోవుటనుగూడ సూచించును.

గుణుపురం మాళియాలో "ఒంప్రగుడ" తోపాటు "సాత" అను గ్రామము కానవచ్చు చున్నది. కళింగమందలి "శాలిహుంసం"లో శాలివాహనరాజుల జాడలు కనబడ్డట్లె ఈ "సాత" గ్రామములో తవ్వించిచూస్తే శాత వాహనులజాడలు కనబడవలెను. గుణు పురంమాళియాలలో శాతవాహనులు రాజ్యముచేసినసంగతి స్థిరపడితే అది అతి ప్రాచీనకాలమందు అనగా శాతవాహనులు ధా న్యకటకము రాజధానిగాచేసికొనుటకు ముందు శాతవాహనులస్థితి చెప్పును. ఆంధ్రులచరిత్రను సమగ్రముగా సప్రమాణముగా సమన్వయిం చదలచినవారీజాడలు పట్టి కొంతవిమర్శిం చుట యుక్తము. ఈశాతవాహనులనాటికి కొన్నిశతాబ్దముల క్రిందటనే బౌద్ధజాతకముల ప్రకార మీప్రాంతములలో ప్రఖ్యాతము లగు బౌద్ధక్షత్రియులరాజ్యాంగము లేర్పడి యుండెను.

ఇట్లు పరస్పరము సన్నికటముగా వలస లేర్పరచుకొని ఏకమతానుసారులుగా నొకప్పు డన్యోన్యసహాయముతోనూ మరియొకప్పుడు ప్రతిస్పర్థులుగాను పల్లెలలోనే గాక పట్టణము లలోను, మతాస్థానములలోను, రణరంగముల లోను సాహచర్యము గలిగి ఆంధ్రులును, తెలు గులును, కళింగులును, తక్షులును కాలక్రమ మున కలిసిపోయి సంబంధబాంధవ్యములుగలిగి ఏకమతానుసారులై ఏకభాషాపరులై నేటి తెలుగులుగా పరిణమించియుందు రనుట సమ ర్థనీయమగుచున్నది.

శాతవాహనులనాటి కాంధ్రమండలమున బౌద్ధజైనదర్శనములు ప్రబలియుండెను. బౌద్ధ మునకు "పాలీ"భాష మూలాధారము. గ్రామ పద మీభాషలో "గాం" అని మారును. రామ గిరిమాళియాలో "తెలిగాం" గ్రామమున్ను నవరంగపురంమాళియాలో "తెలుగాం" గ్రామ మున్ను ఇట్టిబౌద్ధగ్రామములై యుండనోపును.

అప్పటికే ఆంధ్రులున్ను బౌద్ధులుగా నుండినట్లు "బంధరిగాం" అనుగ్రామనిర్దేశమువల్ల తేలుచున్నది. ఇట్లు శాతవాహనులనాటికే ఆంధ్రులు తెలుగులై యుందురు. ఈ గ్రామము లిట్టిసాక్ష్య మిచ్చునా? ఇవి వంశనిర్దేశకములా? అన్న ప్రశ్నకు సాజాత్య ప్రామాణ్యమున బదులు చెప్పవచ్చును. ఈభూముల లోనికి క్రీ. శ. ౬ వ శతాబ్దమందు గాంగులు వలసవచ్చిరి. వీరు దక్షిణమునుండి వచ్చినవారు. తత్పూర్వము గంగాతీరమునుండి కళింగమునకు వలసవచ్చినగాంగులును కలరు. ఈ ఆరవశతాబ్దపు గాంగులు శాసన ప్రసిద్ధి చెందినవారు. వీ రీప్రాంతములలో తమ వంశముపేరను, తమలో ప్రసిద్ధులగురాజుల పేరను, తమయారాధ్యదేవతలపేరను గ్రామములు కట్టిరి. గంగవరం, గంగవలస, గంగాపురం, గంగాపురి అనుగ్రామములున్ను, చుడంగ (చోడగంగ)పల్లి, చోరంగపల్లి అనుగ్రామములున్ను, గంజాంవిశాఖపట్నంజిల్లాలలో పల్లపు జిల్లాలలోను మాళియాలలోను కనబడుచున్నవి.

ఇట్లే అస్కాతాలూకాలో "గోకర్ణమేరి", బరంపురంతాలూకాలో "గోకర్ణపుర", పర్లాఖిమిడి, సోంపేటతాలూకాలలో "గోకర్ణపురం", పాలకొండతాలూకాలో "గోకర్ణపల్లి" అనుగ్రామములును సుప్రసిద్ధములు. గోకర్ణేశ్వరుడు మహేంద్రగిరివాసుడగు గాంగుల ఆరాధ్యదేవత.

చోడగంగ (చుడంగ) వంశపురాజులపేర చోడంగిపల్లి, చుడంగుపురం అని గ్రామము లేర్పడినట్లే సాలంఖ్యాయన వంశముపేరిట నీప్రాంతములందు "సాలంకోయి" గ్రామమును "శాతవాహనులపేరిట "సాత" గ్రామమును ఏర్పడినవి.

శాసన ప్రసిద్ధులగుగాంగులు తమవంశము పేరిటను, తమవంశమందలి ప్రసిద్ధుల పేరిటను, తమయారాధ్యదేవతల పేరిటను గ్రామము లేర్పరచియుండుట నిశ్చయము కాగా ఆంధ్రులును, కళింగులును, తక్షులును తమ తమ వంశముల పేరిట గ్రామనామము లేర్పరచియుందు రనుట సత్యదూరము కాజాలదు కదా!

ఇక ఆంధ్రము తెలుగెట్లాయెనో నిరూపింపవలసియున్నది. ఇది మఱియొక ప్రసంగమున విమర్శించడమగును.

మధుకలశము

(ఉమర్ ఖయ్యామున కనువాదము)

రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు

జముషెడు శీధు వానుచు యశస్సఖి నేలిన నేలలందు సిం
హాములును దుష్వలున్ సలుపునందురు రాచటికమ్ము నేఁడు; 'బై
రము' మృగయావతంసుని శిరం బెట వ్రాలెను యమ్యోర్డన్ యథే
చ్ఛముగను ద్రొక్కు గార్దభము, చాన! చలింపఁడు నిద్ర నాతఁడున్. ౧౮

చ. కడు నరుణమ్ముగా నెచట కన్నె గులాబి జ్వలించు నచ్చటన్
బడఁదగు మున్ను సీజరునృపాలుని రక్త మటంచు నెంతు, నే
కడఁ బువుఁదోఁటతొయ్యలి సుగంధసుమమ్ములు రాసిపోయు, నా
కడ నొకయప్సరస్సఖినిగారపుపీడెము రాలియుండెడిన్. ౧౯

చ. కలకలఁబోవు తేటసొన కమ్మనివాతెఱ నంటి, పల్లవాం
గుళి బ్రతిమాలుచున్న యనుగుంబువ్రతీవియ యోర్తు, చూచితే
కలికి! నఖక్షతిన్ మధువు గ్రక్కనియే చెలిచాయమోవి యీ
చెలియలితీవెకున్ మనసుచెల్ల నికోర్కుల నప్పగించెనో. ౨౦

చ. గతదివసప్రపీడనయు గాఢభవిష్యదపోహభీతియున్
హత మొనరింపఁ జాలుమధు వందపుగిన్నియనింప నింపు, మీ
వితమున 'రేపు రే'పని తపించెద వెందుల? కెన్ని 'రేపు' లీ
క్షితిపయి 'నిన్న'లందు గలిసెన్ సఖి! యెప్పటి కేది ప్రాప్తమో! ౨౧

చ. నయమతు, లాప్తు, లున్నతమనస్కులు నామనమిత్రు లెంద టీ
ప్రియమగుతోఁటలోఁ దమయదృష్టవశమ్మగు ద్రాక్షపండ్లు పిం
డి యొకటిరెండుగిన్నియలు నిండుగఁ ద్రావి, విరామలాలనా
శ్రయు లయిరో సఖీ! యొకరు జాఱఁగ నొక్కరు తోడు గూడుగన్. ౨౨

చ. పలుచనికావికోకలసొబం గొలసెన్ మధుమాసలక్ష్మి, ?పు
వ్వులపొదరింటిలోన తనివోము రతిన్ మన మిందు, ముందు రా
గిలిన ప్రియుల్ తొలంగిరి సఖీ! యిఁకఁ గ్రిందకుఁ బోదు మేము భూ
తల్పిఁ బవళింప, నన్యులకుఁ దల్పము లౌదుము మేమె యావలన్.

మధుకలశము

చ. నయమతు, లాప్తు, లున్నతమనస్కులు నౌ మన మిత్రు లెంద ఱీ
ప్రియమగుతోఁటలోఁ దమ యదృష్టవశమ్మగు ద్రాక్షపండ్లు పిం
డి యొకటిరెండుగిన్నియలు నిండుగఁ ద్రావి, విరామలాలనా
శ్రయు లయిరో సఖీ! యొకరు జాఱుగ నొక్కరు తోడుతోడుగన్.

(ఎడ్మండ్ డూలక్‌గారి చిత్రపటమునుండి పునర్ముద్రితము.)

చ. మనమును మంటిక్రిందఁ బడి మాయకపూర్వమె లబ్ధమైనదా
ని ననుభవింపఁబోలుఁ దరుణీ! యటుపిమ్మట ధూళి ధూళితోఁ
జెనసి యణంగిపోవు పృథివిన్, మధు వెందుకు, గాన మాఁగు, గా
యనులును బవ్వళింత్రు, చెవి కందదు పైశ్రుతియున్ సమాప్తమై. ౨౪

ఉ. వేకువ నేఁటిభుక్తికి లభించినదెల్ల వ్యయించుపుణ్యులున్,
పీడితు లయ్యు రే పనుభవింపఁగ డాఁచునికృష్టులున్, విసన్
బాడెడుచిత్రగుప్తుఁడు తమాలనికుంజమునుండి, "యేల యీ
యేడుపు మూర్ఖులార! సుఖ మేర్పడ దందును నందు మీ కిఁకన్." ౨౫

చ. ఇహపరలోకతర్కముల నెంతొ చలంపడి శాస్త్రులున్ గురూ
ద్వహులును పెక్కు రేగిరి, పదంపడి వారిభవిష్యదర్థసం
గ్రహమును త్రుప్పవట్టె, సుడిగాలికిఁ బోయెఁ దదీయబోధనా
మహిమయు, దుమ్ముగొట్టికొని మాసెను వారిసమాధులున్ సఖీ! ౨౬

శా. ఆవేదాంతుల శుష్కతర్కముల వ్యాఖ్యానింపఁగా నిమ్ము, నీ
వీవృద్ధున్ సుఖపెట్ట రమ్ము సకియా! యేకాంతపున్ సేవ; నే
పూవ్రల్ విచ్చు సుఖప్రభాతముల నాపూలన్నియున్ రాలు సం
ధ్యావేళన్, నిజ మిద్ది, తక్కినది మిథ్యావాద మింకేటికిన్? ౨౭

ఉ. నేనును బాల్యమందు నతినిష్ఠమెయిన్ గురుపాదసన్నిధిన్
మానుగ నాలకించితిఁ బ్రమాణములైన పరేంగితార్థముల్,
గాని; నిజాన కెప్పుడును గన్నులు విప్పక బైట వచ్చితిన్
పూనిక వీడి, లోపలికిఁ బోయిన వాకిటనే సఖీమణీ! ౨౮

ఉ. వారలతోన నేనును నవంధ్యములై తగు జ్ఞానబీజముల్
కారునఁ జల్లి సొంతముగఁ గష్టముఁ జేసితిఁ బండినట్టిసం
బార మిదేసుమీ! సకియ! వచ్చితి నచ్చపునీరుమట్టు లా
కారము లేనిగాలివలెఁ గన్పడ కేగుదు గుర్తు లాఱఁగన్. ౨౯

ఉ. ఏమిపనో యెఱుంగక మహిన్ బడితిన్, ప్రవహించుచుంటి నే
భూమిపై నింకనో జలముపోల్కి, ననిష్టమొ యిష్టమో సఖీ!
ఈమధువాటికన్ విడిచి యేదెసకో సుడివోదు, చోటిరా
సీమల వంగుగాడ్పులసన్ మది నచ్చిన నచ్చకుండినన్. 30

చ. ఇచటికి నన్నుఁ ద్రోయునపు డించుక కోరఁడు నాయభీష్ట, మిం
కెచటికొ యిందునుండి యెడయించెదునప్డుగంగఁబోవఁ డే
ల చపలతర్క మిట్లు వగలంబడ జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొందువో
రుచిగలశీధుపాత్రికను రోయక వాతెఱఁ దార్చుమీ సఖీ! ౩౧

(పాఠాంతరము)

ఉ. ఆది సృజించునప్డుగఁడాయెను నన్నిటఁ ద్రోతునంచు, నీ
మీదట నెందు నే నధిగమింతునొ నిశ్చిత మాట తెల్లమో
పైదలి! యీప్రసన్నమధుపాత్రను బల్మఱు నింపియిమ్ము వి
చ్ఛేద మొనర్తు నీవెకిలిచింతలఁ జిత్తముఁ జీల్చకుండఁగన్. ౩౨

చ. ఇల నడిబొడ్డునుండి వడి నేడవవాకిట బైట వచ్చితిన్
జెలఁగి శనైశ్చరుం డధివసించెడుగద్దియ నెక్కితిన్, జగ
మ్ములఁ గికురించినట్టిపెనుముళ్లు సడల్చితి నెన్నొ; కాని చి
క్కుడల దొకింత మృత్యువను నీముడిమెల్కల నెన్ని విప్పినన్. ౩౩

చ. ఒకతలు పుండె దానిగడె లూడ్చెడుబీగము చిక్కలేదు, వే
ఱొకతెఱ యుండె దానికవలున్నది చూడఁగలేకపోతి, నిం
చుక వినినట్టులయ్యె నట సుంత ననున్ నినుఁ గూర్చి ముచ్చటల్
సకి! యటుమీఁదటన్ మనప్రశంస రవంతయుఁ జెప్ప రెవ్వరున్. ౩౪

ఉ. అంతఁ దెగించి గోడివడునాకస మేఁ గని యంటి, "ధ్వాంతమం
దెంతయు దారి గానక భ్రమించుప్రజాళికి బాటఁ జూప నే
కాంతులకాగడా గలదు కాలపుహస్తమునం" దటంచు, "వి
భ్రాంతుఁడ! అంధతుల్యమగు భక్తియెసు"మ్మని మాఱువాకొనెన్. ౩౫

చ. ప్రణయిని! నే ననంతరము భౌతికభాండము డాసి "ఆత్మజీ
వనసరసీరహస్యములు పాడెదవా" యని వేఁడికొన్న నే
మనియెనొ వింటివా! "బ్రతికినన్నిదినంబులు త్రాగవోయి తీ
యని మధువున్ గళించియును నావల వచ్చుట మిథ్య సుమ్మిలన్." ౩౬

చ. కలఁగి యెలుంగు తొట్రుపడఁగా బదులాడినయాఘుట మ్మొక
ప్పుడు సుఖముండి వేడుకలఁ బొంపిరివోవఁగ నోపు నంచు నేఁ
దలఁచెద నెచ్చెలీ! కలలు తగ్గిన యీయధరమ్ము సైత మిం
పొలయఁగ నిచ్చి పుచ్చికొనెనో మును పెన్నిమిటారిముద్దులన్. ౩౭

శ్రీశైలక్షేత్రము

(గత సంచిక శేషము)

శ్రీశైలక్షేత్ర మాంధ్రదేశక్షేత్రములందు పురాతనక్షేత్రముగ నున్నది. లోగడ సంచికలందు స్థలచరిత్రము భౌతికలక్షణములు పరిస్థితులు మార్గములు మొదలగు విషయములు తెలుపబడినవి. మొదటిసంచికయందు శ్రీశైలదేవాలయపు ప్రాకారాలయస్థలాదులపటము ముద్రింపబడినది. ఆపటముయొక్క వివరము ఈసంచికయందు గొంతవఱకు వ్రాయబడును. శ్రీశైలక్షేత్రము విశేషముగ నాంధ్రదేశమునందు మతవిజ్ఞానవ్యాపనముతో సంబంధమును గలిగియున్నది. ఆసంబంధము మహర్షుల కాలమునుండియును గలిగియున్న విధమును నిత్యకర్మానుష్ఠానమునందు సంకల్పసంకీర్తనము తెలుపుచున్నది. శ్రీశైలక్షేత్రము ప్రాచీనమైనక్షేత్రమైనను క్షేత్రశిల్పమునందు కాలనిర్ణయమును జేయుటకు సాధనములు గనిపింపవు. క్షేత్రమునకు సంప్రాప్తమైన మతవిప్లవమునందు ప్రాచీనశిల్పలక్షణము లేవియును క్షేత్రశిల్పమునందు గనిపింపవు. నాగార్జునసిద్ధుడును నవనాథసిద్ధులును ౨౦౦౦సం. పూర్వ మీపుణ్యక్షేత్రమున దు జీవయాత్రను గడపినటులు ప్రమాణములు తెలుపుచున్నను బౌద్ధయుగమునకు సంబంధించిన శిల్ప మేమియును క్షేత్రమునందు గనిపింపదు. క్షేత్రశిల్పమంతయును విజయనగర సామ్రాజ్యకాలప్రాంతపు శిల్పమునకు సంబంధమును దెలుపుచున్నది. శాసనములును రెడ్డిప్రభువులకును విజయనగరరాజులకును సంబంధించినవియే గలవు. విజయనగరరాజులకాలమునకు శ్రీశైలక్షేత్రము మహావైభవము ననుభవించినను మహారణ్యమధ్యమున గల దేవాలయమంటపాదులందు శిల్పులనైపుణ్యమును ప్రదర్శించుట కవకాశములు విశేషముగ లేకపోయి యుండును. తాడిపత్రి, పెనుకొండ, హంపి మొదలగు స్థలములందుగల శిల్పకళానైపుణ్య మీక్షేత్రశిల్పమునందు గనిపింపదు.

శ్రీశైలశిల్పము

శ్రీశైలక్షేత్రమునందలి మంటపములును ఆలయములును శిథిలావస్థయం దున్నవి. ప్రాకారమునకు వెలుపల గల మఠములును మంటపములును శిథిలావస్థయం దున్నవి. శ్రీశైలదేవాలయముల ప్రాకారమును, గోడలమీదగలచిత్రములును నద్భుతముగ నున్నవి. ప్రాకారము తూర్పుపడమరలు ౫౦౦ అడుగులును ఉత్తరదక్షిణములు ౬౦౦ అడుగులు గల ఎత్తైనగోడలను గలిగి కోటవలె నున్నది. గోడ పెద్దబండలతో నిర్మింపబడి సుందరమైన బొమ్మలను గలిగియున్నది. ఆబొమ్మలు శివలీల, శ్రీశైలగాథలు, పార్వతీపరిణయము, కిరాతార్జునీయము, యుద్ధములు మొదలగు పురాణగాథలను రమ్యముగ బ్రదర్శించుచున్నది. ఆడబొమ్మలు సామాన్యముగ పైభాగము

నందు దిగంబరరూపముతో నున్నవి. ఆంధ్రస్త్రీలు రవికలను దొడుగుట సహజము. అయినను అజంతాయందును శ్రీశైలమునందును నీబొమ్మల నుపరిభాగమునందు దిగంబరముగ నుంచుటకు గారణము తెలియకున్నది. ఇయ్యది దేశాచారమును గాక చిత్రకారుల వాడుకను దెలుపుచున్నటు లూహింపదగి యున్నది. ఏనుగులు గుఱ్ఱములు పసువులు మొదలగు జంతువ్రలబొమ్మలును రమ్యముగ జెక్కబడినవి. భరతఖండమున కపరిచితమైన జిరాఫిబొమ్మలుసయితము గలవు. ఈబొమ్మలు శిల్పులపరదేశసంస్కారమును దెలుపుచున్న దేమో యనుసంశయము పొడముచున్నది. బొమ్మలన్నియును సహజవైఖరిని చిత్రింపబడి శిల్పనైపుణ్యమును దెలుపుచున్నవి. ప్రాకారపుగోడలందు చిత్రింపబడిన శిల్పములవివరములు పటములక్రిందను వివరింపబడినవి. ఇతర విగ్రహములకును శిల్పమునకును సంబంధించిన వివరములును బొమ్మలును వైశాఖమాస సంచికయందు విరళముగ వర్ణింపబడును.

మదరాసు దక్షిణఖండపు ఆర్షప్రచారణశాఖవారి 1917 సంవత్సరపు కార్యనివేదికమునుండి యీ క్రింది చిత్రములును వాని వివరణమును గైకొనబడినది

చిత్రము 3

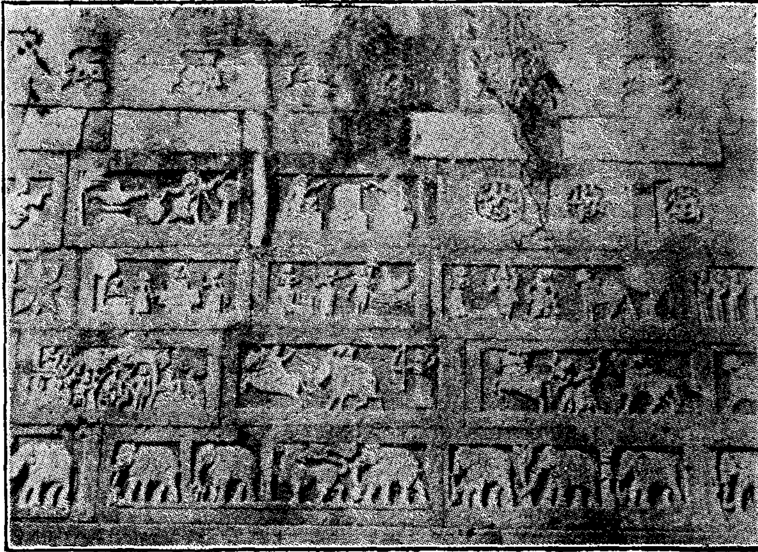

ఎ. కుడిప్రక్క చంద్రవతి పీఠముపై గూర్చునియున్నది. వెంబడి రెండు గ్రామకులనడుమ పశువులకాపరి యున్నాడు. ఎడమవైపున చంద్రవతియావు శ్రీశైలారణ్యమునందలి శివలింగముపై తనంతట పాలనుగురియుచున్నది. ఈ వింతను పసులకాపరి చంద్రవతికి చూపుచున్నాడు. ఇద్దఱును ఆవు వంకకు చూచుచున్నారు. చంద్రవతి చేరువ నామెను గొడుగును బట్టికొనియున్నట్టు లొకప్రతిమ చెక్కబడియున్నది.

బి. ఇందు చెంచు వేషమునుదాల్చిన శివుడును, ఆయన ప్రేయసియగు చెంచెతయును పులిని వేటాడుచున్నారు. ఇచట శివునకు నాలుగుచేతు లున్నవి. త్రిశూలముతో నాతడు పులిని పొడుచుచున్నాడు. చెంచెత పులిపై వింటితో నమ్ములనేయుచున్నది. ఆమె యాకులను గట్టియున్నది. నాలుగుకుక్కలు పులిని కఱచుచున్నవి.

చిత్రము ౧౨ బి.

బి. శ్రీశైలదేవాలయముయొక్క వెలుపలి ప్రాకారపు గోడపై చెక్కబడిన చిత్రములు: క్రింది వరుసయందు వెవ్వేఱు విధములుగ నలంకరింపబడినయేనుగు లున్నవి. రెండవ వరుసలో నట్టనడుమ స్త్రీ పురుషు లిరువురునుగూడి యడవిపందిని వేటాడుట చెక్కబడినది. పురుషుడు గుఱ్ఱముపైనుండి యీటెతో పందిని పొడుచుచున్నాడు. ఆమె వింటబాణముల దొడిగి పంది నేయుచున్నది. పంది మెడపైకుఱికి యొకకుక్క కఱచుచున్నది. ఆకాలమునకు దగిన వస్త్రాలంకారాదుల నా స్త్రీపురుషులు ధరించియున్నారు.

చిత్రము ౧౨.

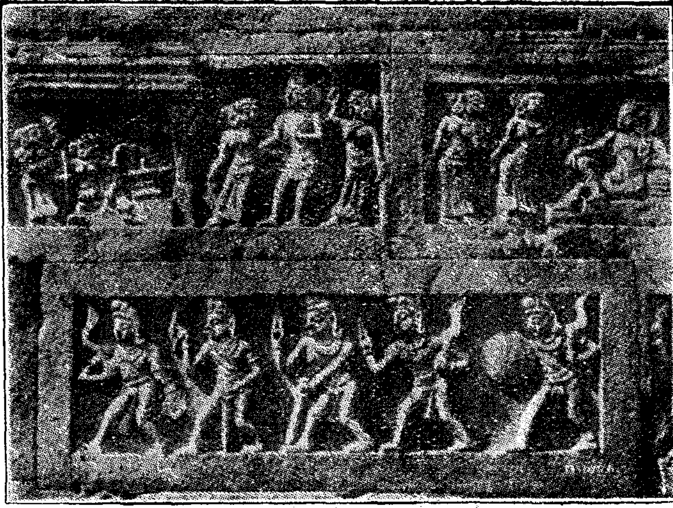
ఏ. జిరఫీ మృగములు, ఒంటెలు. శ్రీశైలము: జిరఫీ మృగములను, ఒంటెలను పగ్గములతో బట్టి సేవకులు కొనిపోవుచున్నారు. వీరిచేత కుంచెకోరడాలును, జాటీలును గలవు.

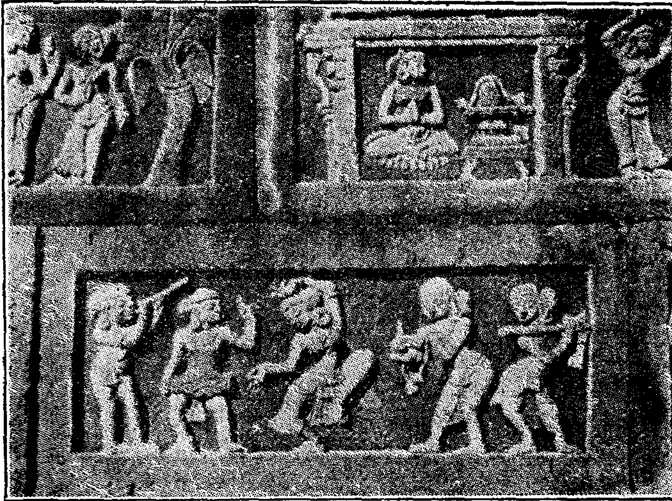
బి. వేట, శ్రీశైలము. ఈ చిత్రమున ముగ్గురు గుఱ్ఱములపై నున్నారు. ఒక్కడు క్రిందనిలువబడియున్నాడు. ముగ్గురు అడవిపందిని వేటాడుచున్నారు. ఒక్కడు గుఱ్ఱముపై నెక్కి దూరమునుండి వేటను జూచుచున్నాడు. రౌతు లిద్దఱు పంది నీటెలతో బొడిచియున్నారు. నిలిచియున్నవాడు బాకుతో పొట్టలో బొడుచుచున్నాడు. చిన్నకుక్క యొక్కటి యామృగముపై నెక్కి తీవ్రముగా కఱచుచున్నది. గుఱ్ఱములకు కళ్లెములు, పూసలవండలు, జేరుబందుపట్టులు, దుమచీలు, జీనుగుడ్డలు, వెనుక వైపున నెత్తుగనున్న జీనులు గలవు. నడుమనున్న గుఱ్ఱమున కలంకారముగా రెక్కలతో గట్టిన కుచ్చులు నాల్గువేయబడియున్నవి. రౌతుల వస్త్రాలంకారము వింతగా నున్నది. వారిలో నిద్దఱుస్త్రీలవలె తలవెండ్రుకలను ముడుచుకొనియున్నారు. విజయనగరరాజ్యకాలమునశిల్పులు రాజకుటుంబములోనివారియొక్కయు యితరప్రముఖుల యొక్కయు ప్రతిమలను చెక్కునప్పు డీపద్ధతినే యవలంబించుచుండిరి. దూరమున గుఱ్ఱముపైనున్నవానికిని, నిలువబడియున్నవానికిని వెండ్రుకలు తలయంట కత్తిరింపబడి యున్నవి. ఈ యిద్దఱును పై (ఎ) చిత్రమునన్న గుఱ్ఱపువారివలెనే వస్త్రములను గట్టియున్నారు. కావున వీరు గుఱ్ఱపు పనివారును, తక్కిన యిద్దఱు వేటకాండ్రునుగ నుందురు.

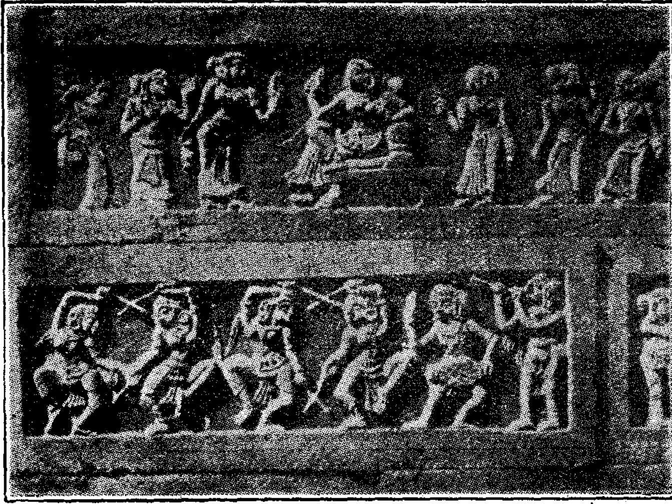
సి. ఆశ్వికయోధులు, శ్రీశైలము: ఇందు నలువురువిలుకాండ్రు గుఱ్ఱముల నెక్కి దౌడు తీయుచున్నట్లున్నది. వీరు నిర్భయముగ గుఱ్ఱములకళ్లెములనైన పట్టుకొనక విల్లెక్కుపెట్టి బాణములను విడుచుచున్నారు. వీరి దుస్తులు పదునాఱవ శతాబ్దియందలి హైందవాశ్వికయోధులదుస్తులను బోలియున్నది.

ఏ. యుద్ధ భటులు, శ్రీ శైలము:—ఇందు క్రిందివరుస సైనికులు. వీరి నాయకుడుకుడిచేత పెద్దనంకకత్తిని, ఎడమచేత నొకయుక్కుచక్రమును బట్టియున్నాడు. పై వరుసయందొక రాజపుత్రు డున్నతాసనమున గూర్చుని యున్నాడు. సమీపమున నిద్దఱు పరిచారికలున్నారు. ఒక్కతె విసనకఱ్ఱను చేతబట్టియున్నది. ఇంకొక్కతె యీవరుసలోనే యింకొకవైపున నిశ్చలభక్తితో. శివలింగము నర్చించుచున్నయామెను గూర్చి రాజపుత్రునితో జెప్పుచున్నది. రాజపుత్రుడును దాసీలును ఆభక్తురాలిని నిలువబడి చూచుచున్నట్లు నడుమ చెక్కబడియున్నది. భక్తురాలు శివలింగముపై నొక పూలచండ నర్పించినది. చంద్రవతియనురాజపుత్రి శివుని కామించి యనుదినమును శ్రీశైలమున శివలింగమున కొక్క మల్లెపూలచండ నర్పించుచుండెడివట. ఈభక్తురాలాచంద్రవతియే కానోపును.

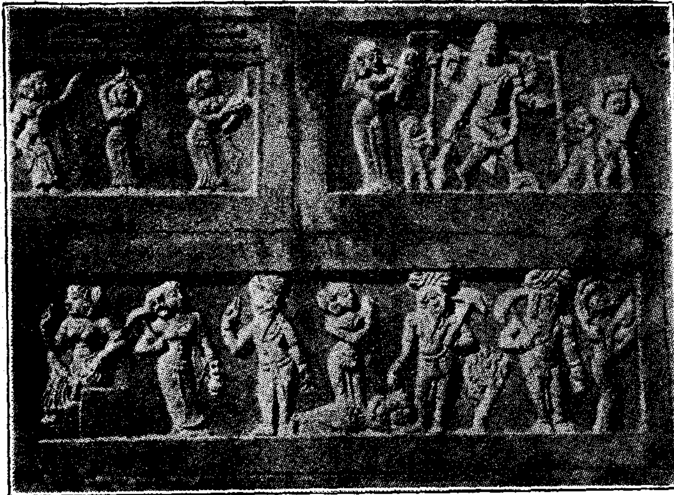
బి. పైవరుసయం దొకవైపున పైన (ఏ.చిత్రమున) జెప్పినట్లు రాజకుమారి శివలింగమునుబూజించుచున్నది. ఇంకొకవైపున రాజపుత్రుడు చెట్టు క్రింద నిలువబడి యాపూజను చూచుచున్నాడు. ఈభక్తురాలి ప్రతిమయందు దేవతాలక్షణములులేవు కాన నీమె మనుష్యస్త్రీయగును. క్రింది వఱుసయం దొకవేశ్య నాట్యము చేయుచున్నది. నలుగురు పురుషులు మేళముచేయుచున్నారు. వేశ్యయొక్కనడుమునకు పైభాగము నగ్నముగానున్నది. చక్కని యభినయము జీవకళ యీప్రతిమయందు స్ఫురించుచున్నది. అవయవ విభజననిర్మాణములు సొంపుగానున్నది.

చిత్రము ౧౪.

ఎ. క్రిందివరుసలో నలుగురు వేశ్యలు కోలాటమాడుచున్నారు. ఇద్దఱు పురుషులు మేళమును జేయుచున్నారు. ఈవేశ్యలవేణి కడుదీర్ఘముగానున్నది. వేషాలంకారములు సామాన్యరీతి నున్నవి.

పైవరుసయందొక రాజపుత్రి పీఠమున గూర్చునియున్నది. ఏడుగురు పరిచారికలామెను గొలుచుచున్నారు. రాజపుత్రి తన కుడిచేతిచూపుడు వ్రేలితో నొక్కపరిచారికను బెదరించుచున్నది. అదియు నామెయెడ నట్లే కాపించుచున్నది. గాథ శ్రీశైలమునకు సంబంధించినదిగా నుండనగును.

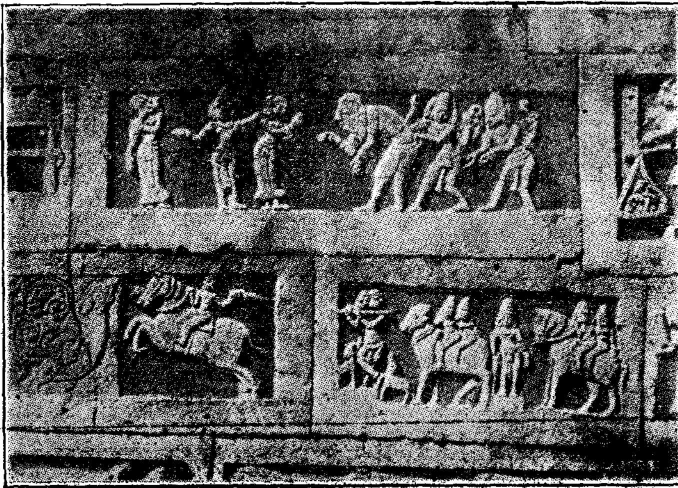

బి. పై వరుసయందొకమూల శివుని భిక్షాటనము చెక్కబడి యున్నది. శివుని బ్రహ్మహత్య విషయికమగు కథ ప్రసిద్ధము. ఇచటనడుమ శివుడు, ఇరువైపుల ఛత్రములను బట్టిన వామనపురుషులు, ఒక్కలేడి, ఎడమవైపున భిక్షాపాత్రమును తలనిడిన బాలుడు గలరు. కుడివైపున శివుని సౌందర్యమునుగని, మోహించి స్తనావరణమునూడ్చి, శిశువును జేబూని శివునివెంట బరుగిడుచున్న మునిపత్ని గలదు. ఇందు శివునకు నాలుగుచేతులున్నవి. పై రెండుచేతులతో త్రిశూల డమరుగములను బట్టియున్నాడు. క్రిందిచేతులలో కుడిచెయిని లేడివంకకు జూపియున్నాడు. ఎడమ

చేతితో బ్రహ్మకపాలమును బట్టియున్నాడు. వేఱొకమూల ముగ్గురు మునిపత్నులు భిక్షాటనము చేయుచున్న శివునిగని మోహించి తమ్మేలుకొనవలయునని వేడుకొనుచున్నారు. ఈముగ్గురును, తొలియామెయు దారుకావనమునందలి మునిపత్నులు.

క్రిందివరుసలో మునులును మునిపత్నులును గలరు. పైవివరించిన పత్నులకు భర్తలగు కుపితులైన మునులు భార్యల నిక్కడ దండించుచున్నారు. ఒక్కతె భర్తకుసాష్టాంగముగ మ్రొక్కి మన్నింపవేడుచున్నది. ఇంకొక్కతె దగ్గరనిలుచుండి పాదములపై వ్రాలియున్నతనచెలియలిని మన్నింప నాతనినే ప్రార్థించుచున్నది. ఇంకొకమునికాంత యొక్కచేత గొడుగును, వేఱొకచేత నిత్తడిగిండినిబట్టి నిర్లక్ష్యభావముతో నిలిచియున్నది. మగడు తనయందు వట్టి నిందను మోపెనని యామెకోపమును జెందినట్టున్నది. ఇటుగల వృత్తము లిది వన (దారుకావన) మధ్యమున జరిగినట్లు తెలుపుచున్నది.

చిత్రము ౧౫

ఎ. పైవరుస హైమవతీ వివాహోదంతమును దెలుపుచున్నది. నడుమ వంగియ
ఆతని వాని బ్రహ్మ నిలిచి యున్నాడు. ఇతనికి మూడుశిరములున్నవి. విష్ణువు శేయుచున్నాడు. ప్రక్కను ఏడు
కొని హిమవంతునకు దన్ను దెలుపుకొనుచున్నాడు. పార్వతి, ఎదుటనున్న డు నున్నారు. ఎదుట నొకరాక్ష
ఆమెవెనుక హిమవంతుడు నిలిచియున్నాడు. అతడున్నతమగు శిరోవేష్టనొకభీకరగదను దాల్చియున్నాడు. ఈ
భార్య మేనక యున్నది. ముదుసలిని బెండ్లాడనున్న మాతుదుర్ధశివ జీవాదము పరిష్కరింపబడు చున్నట్లున్నది.
హిమవంతుడు పార్వతిభుజముపై చెయినిడి తల్లిదుఃఖమును దెలుపు
శాసనమున్నది. "శివుడు పార్వతిని బెండ్లి గాగోరి యిచట హిమవ

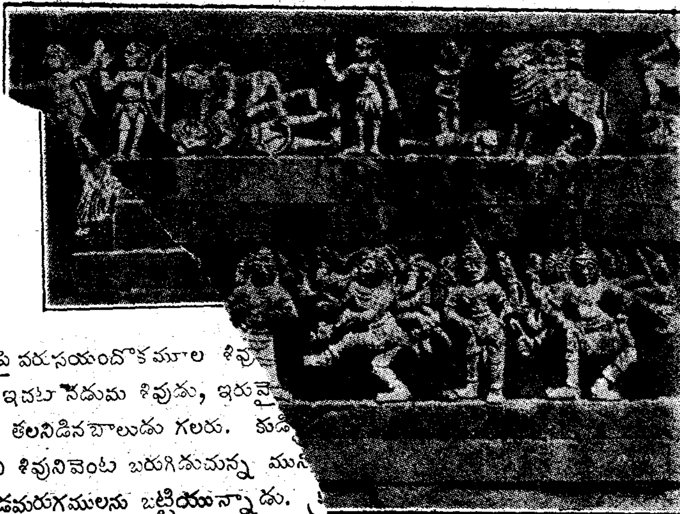
క్రిందివరుసలోకుడి ప్రక్కను వేణుగానము చేయుచ
కత్తినూని నిలువబడియున్న యొకపురుషుడు, గుఱ్ఱము నెక్కి
బడి యున్నారు.

బి. ఇందు పైవరుసలో కుడిపైపున విశ్వకర్మ త్రాసునుచేబూని ఒకతట్టయందు శివుని, మఱియొక తట్ట యందితర దేవతలను ఉనిచి తూచుచున్నాడు.

ఈవిషయమును దెలుపు శాసన మిచట చెక్కఁబడియున్నది. శివుడు సకల దేవతలలో నుత్తముడని యిందువలన దేటపడుచున్నది. ఆవెంబడినున్న ప్రతిమ శివుడు. ఆప్రక్క నెద్దుపైనున్న ప్రతిమయు శివుడే. దీనిప్రక్క నగుఱ్ఱముపై నెక్కియున్న యతడు కుబేరుడు క్రిందివరుసయం దేడుగురుస్త్రీలు బాకాలను చేతులనుంచుకొని యున్నారు.

చిత్రము ౧౬

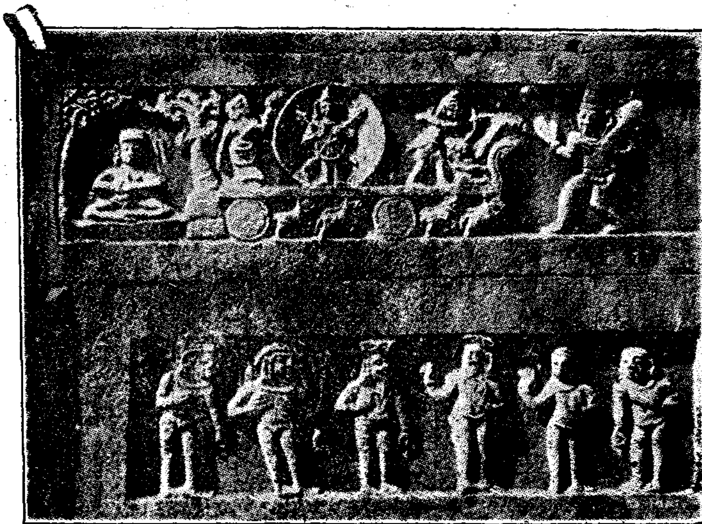

బి. పైవరుసయందొకమూల శివు
కథ ప్రసిద్ధము. ఇచట నేడుమ శివుడు, ఇరువై
భిక్షాపాత్రమును తలనిడినబాలుడు గలరు. కుడి
శిశువును జేబూని శివునివెంట బరుగిడుచున్న ముని
లతో త్రిశూల డమరుగములను బట్టియున్నాడు.

ఏ. పైవరుసలో నెడమవైపున మాయాకిరాతవేషములను దాల్చిన శివపార్వతులు చేత విండ్లనుబట్టి యున్నారు. నడుమ శివార్జునులు మల్లయుద్ధము చేయుచున్నటులు చెక్కబడినది. పార్వతిచెంతనిలిచి యర్జునునిమన్నింప శివుని వేడుచున్నది. ఆప్రక్కనున్నవారు వృషభారూఢులైన శివపార్వతులు. అర్జునుడు దండప్రణామము గావించియు, నిలుచుండియు వారిని బ్రార్థించుచున్నాడు. పార్వతి యాకులను గట్టియున్నది. కొన్నివందలయేండ్లకు బూర్వము చెంచువారిట్లే యాకులనుగట్టుచుండిరనుట యిందువలన దెల్లమగుచున్నది. ఈ కిరాతార్జునీయగాథసుప్రసిద్ధము.

క్రిందివరుసయు నొకశైవగాథనే తెలుపుచున్నది. నడుమ శివుడు తాండవమాడుచున్నాడు. ఇతనికి భుజంగలలితుడను పేరట. ఎడమమూలను నంది మానవాకృతితో మృదంగమును వాయించుచున్నాడు. అతనిప్రక్కను పార్వతి నిలిచియున్నది. ఆమెచేత నొక పొడవైన బాకా యున్నది.

ఆమెకును శివునికిని నడుమ త్రిశిరస్కుడయిన బ్రహ్మయున్నాడు. శివునికి కుడిప్రక్క విష్ణువున్నాడు. అతనివెంబడి కుమారస్వామి యున్నాడు. శివుని కాలిక్రింద నపస్మారుని ప్రతిమ చెక్కబడి యున్నది.

బీ. పైవరుసలో నెడమమూల నొకడు శివునిగూర్చియే కాబోలు తపము చేయుచున్నాడు. ప్రక్కను ఏడు గుఱ్ఱములను గట్టిన తేరిపై సూర్యుడు, ఛాయాదేవి, అనూరుడు, నింకొక విలుకాడు నున్నారు. ఎదుట నొకరాక్షసుడు చేయెత్తి సూర్యుని గమనమును వారింపుచు నిలిచియున్నాడు. ఇతడొకభీకరగదను దాల్చియున్నాడు. ఈ కథ ఎందలిదో తెలియరాదు. క్రింది వరుసలో రెండు భిన్నమతముల వివాదము పరిష్కరింపబడుచున్నట్లున్నది. ఇందు కుడివైపున రెండు జైన విగ్రహము లున్నవి.

క్షాత్రకాల వ్యవసాయచరిత్ర

(క్రీ. పూ. ౧౪ శతాబ్దము మొదలు క్రీ పూ. ౧౦. వ శతాబ్దము వరకు)

పెండ్యాల వేంకట సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు

ఈ కాలమునందు ఋగ్వేదకాలముకంటె, విశేషమైన వ్యవసాయ విధులును, బీజబాహుళ్యము, దున్నుటలో విశేషపద్ధతులు, వ్యవసాయదారునకు రాజునకుఁ గల సంబంధము, పశువైద్యము, మొదలగునవి హెచ్చుగ నేర్పడినవి. మరియు, వ్యవసాయమున కత్యవసరసంబంధముగల క్రిమి, కీట, పతంగ, వృక్షాది శాస్త్రము లుద్భవించినవి. వాని నాయాసందర్భములలో దిఙ్మాత్రమగ సూచించెదను. ఈ కాలమున నుద్భవించిన గ్రంథములలో "కృష్ణ యజుర్వేద సంహిత" మొదటిదనియు, శుక్ల యజుర్వేద, సామవేద, అథర్వవేద సంహితలు క్రమముగ బయలుదేరిన వనియు, బ్రాహ్మణములు ఉపనిషత్తులు, రామాయణ మహాభారతములు క్షాత్రకాలాంతమునందు, రచింపఁబడిన వనియు, ప్రాచ్య, పాశ్చాత్య, ఐతిహాసికులలో కొందరు తలంచుచున్నారు. పై గ్రంథములలో పెక్కు లీక్షాత్రకాలచరిత్రను వ్రాయుటకు నాకుఁదోడ్పడినవి. "కృష్ణయజుర్వేదము"ను మారు పేరుగల "తైత్తిరీయసంహిత" గద్యపద్యాత్మకమై, మంత్ర బ్రాహ్మణములు కలిసి యుండును. యజుర్వేద, అథర్వవేదములలో కొన్ని భాగములు ఋగ్వేదమునుండి తీసికొనఁబడిన ఋక్కులై యున్నవి. ఋగ్వేదకాల చరిత్రమును వ్రాసినపు డుదాహరించిన "ఋక్కుల" ప్రసక్తియే, క్షాత్రకాల చరిత్రకు యజుర్వేదాదు లన్నందుండి గ్రహింపవలసి యున్న యెడల ప్రపాఠాదిక సంజ్ఞల నుదాహరింపఁబడును గాని గ్రంథమంతయుఁ గ్రంథవిస్తరభీతిచే వ్రాయబడదు.

జనకుడు యాజ్ఞవల్క్యునకు గోవు నిచ్చుట

దున్నెడుపద్ధతు లీకాలమున, నెట్లు లుండెనో చూడుఁడు.

౧ యజుస్సుచేతనే నాగటిని గూర్చుచున్నాడు. యజుస్సుచేతనే లౌకికముగ దున్నుచున్నాడు. ఆఱు యెద్దులచేతనే దున్నుచున్నాడు. ఋతువు లాఱు గాన, ఋతుసంజ్ఞచేతనే దున్నుచున్నాడు. లేక, సంవత్సరమునకుఁ బదిరెండు మాసములు గాన, పదిరెండు యెద్దులచేతనే దున్నుచున్నాడు.

౧ యజుషా యునక్తి, యజుషా కృషతి, వ్యావృత్త్యై, షడ్గవేన కృషతి, షడ్వా ఋతవః, ఋతుభిరేవైనం కృషతి, యద్ద్వాదశగవేన, సంవత్సరణైవ. కృష్ణ యజుర్వేద సంహిత. ౫-౨-౫

ఋగ్వేదకాలమునందు ఇన్ని యెద్దులచే నిటులఁ దున్నవలెనని లేదు. ఈకాలమునం దా భేదము కలిగినది. ఈ భేదము ననుసరించియే కాలాంతరమునందు, "హారీతా"ది స్మృతులలో నిన్నియెద్దులచే దున్నిన యిట్టి ఫలము కలదని, ఫలనిరూపణము చేయఁబడినది.

౧ దక్షిణమునుండి అరక లుత్తరమున కేగను. పిమ్మట నవియే తూర్పుగ తిరిగి, పశ్చిమాభిముఖముగ వచ్చి, సమాప్తింజేయును. (లేక) మూఁడరక లుత్తర దక్షిణములకును మూఁడరకలు ప్రాక్పశ్చిమములకును,దున్నును.

ప్రస్తుతమునం దీపద్ధతులు వ్యర్థములై యున్నవి. స్వయముగ దున్నువారే దానిని, నిర్ధారణఁ జేయవలెను.

౨ యజ్ఞముఖమున, మూఁడేసిచాళ్లనుగా దున్నుచున్నాఁడు. అట్లు దున్నుటచే మూఁడావృత్తులగును—(అనగా మూఁడుపర్యాయములు దున్నవలెను).

ఋగ్వేదమునఁ జెప్పినటులనే, దున్నవపుడు చేయు, ప్రార్థనము రాతిగిలకగలనూతినుండి, తోలు త్రాడుగల, యేతముతో నీరు దోడుటయు కృష్ణయజుర్వేదములో, ౪ కాండ ౨ ప్రపాఠకము ౫ వ అనువాకమున వర్ణింపబడెను. ఋగ్వేదములోని ౧౦ వ మండలము ౧౦౧ సూక్తములోని ఋక్కులే యాస్థలమున జెప్పఁబడుటచే, పునరుక్తిదోష భీతిచే నాఋక్కులను వ్రాయనైతిని. కాని యీకాలమున వృద్ధినొందిన విధానములు మాత్రము వ్రాయుచున్నాను.

౩ మంచిపిడ్డలుగలిగి బలిసియుండి చురుకుగా నడుచుచుండిన యెద్దులచే లాగఁబడుచు, పట్టుకొనుటకనువగు పిడిగల నాగటిని వజ్రాయుధము రక్షించు గాక !

౪ కోరికలనిచ్చు నో సీతా, నీవు మిత్రావరుణులకు, నింద్రునకు, నగ్నికి, నోషధులకు, ప్రజలకు, గోరికలను సంపాదింపుము.

ఋగ్వేదకాలపు నాగలికంటె సూత్రకాలపు నాగలికి బట్టుకొనుటకనువగు పిడి కలిగియుండుట విశేషము. దుక్కిలో నిలువుగను, నడ్డముగను గలియదున్నుటయే కాక, మూఁడుసారులు దున్నుట యను విశేషముకూడ, నాటివా రెరుఁగుదురని తలంపఁబడుచున్నది. అథర్వవేదమునందు, ౩ కాండ, ౧౭ సూక్తమునకు, "కృషినిష్పత్తిసూక్త"మని పేరు. దీనిలోని గ్రంథమంతయు ఋగ్వేదకాలచరితమున వ్రాయఁబడిన, ౪ మండలము ౫౭ సూక్తము, ౧౦ మండలము ౧౦౧ సూక్తములలోని భాగములును, కృష్ణయజుర్వేదములోని ౪ కాండ, ౨ ప్రపాఠకము ౫ అనువాకములోని మంత్రములే స్వల్పభేదములతో నుండుటచే నవసరముండదని వ్రాయలేదు. ఋగ్వేదమునందు, యవలకంటె విశేషధాన్యములు కాన్పింపలేదని వ్రాసియున్నాను. కాని సూత్రకాలారంభమునందు పదునాల్గువిధములగు ధాన్యము లుండినటులును సూత్రకాలాంతమునకు పదునేడు విధములగు ధాన్యములు కలిగినటులను, యీ క్రిందియంశములవలన దెలియనగుచున్నది. పదునాలుగను పక్షమునందు, ఏడుగ్రామ్యములు ఏడారణ్యకములునై యున్నవనియు గ్రామ్యములు దున్నిపండించుచుండిరనియు, ఆరణ్యకములు దున్నకనే పండుచున్నవనియు కలదు. చూడుడు.

౫ అన్నమునకు గాను, గ్రామ్యములగు నేడింటిని ఆరణ్యకములగు నేడింటిని జల్లుచున్నాఁడు.

ఈ యనువాకమునకు భాష్యమును వ్రాయుచు, విద్యారణ్యులు,నువ్వులు, మినుములు,యవలు, వడ్లు,కొఱ్ఱలు,నల్లవడ్లు,గోధుమలు నను యేడును గ్రామ్యములనియు, వెదురుధాన్యము, చామలు, నీవారములు, కారునువ్వులు, అడవిగోధుమలు, మర్కటకములు, గారుత్మతములు, నను యేడును, ఆరణ్యకములని వ్రాసియున్నారు. "భట్టభాస్కరులు" తమ యజుర్వేదభాష్యమునందు,

౧ దక్షిణేన పర్యావర్తంతే స్వయమేవ వీర్య మనుపర్యావర్తంతే తస్మాద్దక్షిణోర్ధ ఆత్మనో వీర్యవత్తరో థో, ఆదిత్య స్యైవావృత మనుపర్యావర్తంతే. తస్మాత్పరాంచః పశవో వితిష్ఠంతే ప్రత్యంచ ఆవర్తంతే. కృ. య. ౫-2-5 (౨) తిస్రస్సీతాః కృషతి త్రివృతమేవ యజ్ఞముఖేయాతయతి. య. ౫ కాం. ౨ ప్ర. ౫ అ. (3) లాంగలం పవీరవగ్ం సుశేవగ్ం సుమతిత్సరు ఉదిత్కృషతి గోమహి ప్రపర్వ్యంచపీవరీం ప్రస్థావద్రథవాహనం. య. ౪-౨-౫-౧౭. (౪) కామం కామదుఘే ధుంక్ష్వ మిత్రావరుణాయచ ఇంద్రా యాగ్నయే పూర్ణ ఓషధీభ్యః ప్రజాభ్యః య ౪-౨-౫-౧౯. (౫) చతుర్దశభి ర్వపతి, సప్తగ్రామ్యా ఓషధయః సపారణ్యాః, ఉభయేషా మవరుంధ్యా అన్నస్య. య. ౫ కాం. ౨ ప్ర. ౫ అను.

గ్రామ్యములలో భేదమును వ్రాయలేదుకాని, యారణ్యకములలోమాత్రము మర్కటగారుత్మతములకు మారుగా, ఆవాస్య, హాళక, ధాన్యములని వ్రాసియున్నారు. "మర్కట"కాది శబ్దము లధునాతన నిఘంటువులందు మృగ్యములై యున్నది. "చమక" మని చెప్పబడు కృష్ణయజుర్వేద సంహితయం దిట్లు కలదు.

[౧] చిన్నయవలు, వడ్లు, యవలు, మినుములు, నువ్వులు, పెసలు, పెద్దపెసలు, గోధుమలు, (పెసలవలె పప్పునిచ్చు) మసూరములు, కొఱ్ఱలు, చిన్నవడ్లు, చామలు, నీవారములు, ఆకలియగునపుడు, నా కన్నమగు గాక!

[౨] గ్రామ్యసప్తకమును దున్నియు, ఆరణ్యసప్తకమును దున్నకయు, వ్యవసాయమును జేయవలయును.

అని "ఆపస్తంబుడు" శ్రౌత సూత్రములలో వ్రాయుట, గమనింపఁదగి యున్నది. గ్రామ్యములగు ధాన్యములు పది రకములని, బృహదారణ్యకోపనిషత్తునందు కలదు. బృహదారణ్యకోపనిషత్తు, క్షాత్రకాలపు చివర నుద్భవించెనని యిందువలన నూహింపబడుచున్నది. బృహదారణ్యకమున నెట్లుఁ గలదో చూడుఁడు.

[3] గ్రామ్యధాన్యములు పదివిధములై యున్నవి. వడ్లు, యవలు, నువ్వులు, మినుములు, నల్లవడ్లు, కొఱ్ఱలు, గోధుమలు, చిరుసెనగలు, అనుములు, ఉలవలు, వీటిపిండిని, నేతిలోను, పెరుగులోను, తేనెలోను, ఉంచుమన్నాడు.

యజుస్సంహితలో జెప్పఁబడిన ధాన్యవిశేషములకంటె బృహదారణ్యకోపనిషత్తునందు, చిరుసెనగలు, అనుములు, ఉలవలు, నను మూడురకముల ధాన్యములు, గ్రామ్యధాన్యములలో జేర్పబడినవి. క్షాత్రకాలమునందు యవలకంటె, వ్రీహులకు ప్రాముఖ్యత హెచ్చుగ కలిగెనని యీక్రింది యంశములచే నూహింపఁబడు చున్నది. యజ్ఞాదులయందు, "పురోడాశము" వ్రీహులపిండితోఁ జేయవలసి యుండుటయు, మహారాజ్యాభిషేక కాలమునందు ఓషధీచతుష్టయము కావలెనని చెప్పుటలో వ్రీహ్యంకురములనే ముందుగ నుచ్చరించుటయు, పైయూహకు గారణములై యున్నవి. మహారాజ్యాభిషేక కాలమున "బురోహితు" డెట్లులు జెప్పునో చూడుడు.

[౪] (ఓ రాజభృత్యులారా) ఈ క్రింది నాలుగు విధములగు ధాన్యములయొక్క మొక్కలను సంపాదించి తెండు (1) ఎఱ్ఱజిలమ ధాన్యము (2) పెద్దవరి ధాన్యము (3) కొఱ్ఱధాన్యము (4) యవధాన్యము (ఎందువలన వీనిని సంపాదింపవలె ననగా) ఎఱ్ఱజిలమ ధాన్యము, ఓషధులలో క్షత్రియునివంటివి కాన వాని మొలకలను ధరింపవలెను. పెద్దవరిధాన్యము ఓషధులలో మహాసామ్రాజ్యమువంటివి. కాన, పెద్ద వరిధాన్యపు మొలకలను ధరింపవలెను. కొఱ్ఱలు, ఓషధులలో, భోజ్యమైనవి. కాన కొఱ్ఱల మొలకలను ధరింపవలెను. యవధాన్యము, ఓషధులలో సేనాధిపతుల వంటివి. కాన యవధాన్యపు మొక్కలను, ధరింపవలెను. ఈ యోషధీబీజములను ధరించిన, యీ మహారాజు, క్షాత్రమును, సామ్రాజ్యమును, భోజనద్రవ్యమును, సైన్యాధీశత్వమును, ధరించిన వాడగును"

---

(౧) కుయవాశ్చ మేన్నం చ మే క్షుచ్చ మే వ్రీహయశ్చ మే యవాశ్చ మే మాషాశ్చ మే తిలాశ్చ మే ముద్గాశ్చ మే ఖల్వాశ్చ మే గోధూమాశ్చ మే మసురా శ్చ మే ప్రియంగవశ్చ మే అణవ శ్చ మే శ్యామాకా శ్చ మే నీవారా శ్చ మే య ౪-౭ ౪. (౨) సప్తగ్రామ్యాః కృష్టే, సప్తారణ్యా అకృష్టే—ఆపస్తంబశ్రౌత సూత్రం. (3) దశగ్రామ్యాణి ధాన్యాని భవంతి వ్రీహియవా స్తిలమాషాః అణుప్రియంగవాః గోధూమా శ్చ మసూరా శ్చ ఖల్వాశ్చ ఖలకాశ్చ తాన్ పిష్ట్వా దధిని మధుని ఘృత ఉపనిషించతి. బృహదారణ్యకోపనిషత్ 3-౧3. (౪) "అథ తతో బ్రూయా చ్చతుష్టయా న్యోషధాని సంభరత తోక్మకృతాని వ్రీహీణాం మహావ్రీహీణాం ప్రియంగూనాం యవానామితి, క్షత్రంవా ఏత దోషధీనాం, యద్వ్రీహయో, యద్వ్రీహీణాం, తోక్మ సంభరంతి క్షత్ర మేవాస్మిం స్తద్దధాతి సామ్రాజ్యంవా ఏత దోషధీనాంయ న్మహావ్రీహయో యన్మహావ్రీహీణాం తోక్మ సంభరంతి. సామ్రాజ్య మేవాస్మిం స్తద్దధాతి, భౌజ్యంవా ఏత దోషధీనాం యత్ప్రియంగవో యత్ప్రియంగూనాం తోక్మసంభరంతి భౌజ్య మే వాస్మిం స్తద్దధాతి సైనాన్యం వా ఏతదోషధీనాం యద్యవా యద్యవానాం తోక్మ సంభరంతి సైనాన్య మేవా స్మిం స్తద్దధాతి" ఐతిరేయబ్రాహ్మణము. ౮ సంచిక ౪ అధ్యాయము ౧౬ సంఖ్య.

యజ్ఞమునందు, పురోడాశమును, వరిపిండితోఁ జేయవలెననియు, పశువును, యజ్ఞమున వధించుట కంటె, పురోడాశమునే పశుస్థానమునం దుపయోగించుట యుక్తమనియుఁ బశువినియోగమునకును, బురోడాశవినియోగమునకును, భేదము లేదనియు, సమాన ఫలమే లభించుననియు, "ఐతరేయ" బ్రాహ్మణమునం దొక "యర్థవాద" చెప్పబడియున్నది. ఇంపుగనుండునని దానినిట వ్రాయుచున్నాడను.

౧ దేవతలు పురుషునిఁ బశువుగా జేసి వధించి యజ్ఞముఁ జేసిరి. అపుడు పురుషుని మేధస్సు పురుషుని విడిచి, యశ్వమునం బ్రవేశించెను. అందుచే దేవతలాయశ్వమును వధించి యజ్ఞముఁజేసిరి. అశ్వమునఁగల మేధస్సు, గ్రహింపఁబడుటచే నశ్వము "కింపురుషు" డాయెను. అశ్వమునందుండిన మేధస్సు, గోవునం బ్రవేశించెను. గోవునందు మేధస్సుండుటచేతనే గోవు వృగజాతికాలేదు. దేవతలు, గోవును వధించి, యజ్ఞముఁ జేసిరి. గోవులోని, మేధస్సు, గొఱ్ఱెలో బ్రవేశించెను. అందువలన, గొఱ్ఱెకు, "గవయ" మనుపేరు కలిగెను. దేవతలా గొఱ్ఱెను వధించి యజ్ఞముఁ జేసిరి. గొఱ్ఱెలోని మేధస్సు, మేకలో బ్రవేశించెను. అపుడు, మేకనుఁ జంపి యజ్ఞము ఁజేసిరి. మేకయందు మేధస్సుయొక్క తేజము, నిలచి యుండుటచేత, యజ్ఞీయపశువులలో నది ముఖ్యమై యున్నది. మేకనుండి మేధస్సు, తమస్సున బరుగునిడ దేవతలు వెన్నాడిరి. అపుడా మేధస్సు, వ్రీహియాయెను. అపుడు దేవతలు వ్రీహులను పురోడాశముగా జేసి యజ్ఞముఁ జేసిరి. పురోడాశముచే యజ్ఞము చేసిన బశువును వధించి చేసిన యజ్ఞఫలము కలుగును. మేధస్సు విడిచి పోవుటచేనశ్వాదు లభోజ్యము లాయెను.

౨ పురోడాశమునందు పశుధర్మములు కలవు. వరిధాన్యమునందుండుముండ్లే పశువునందుండు రోమములు. ఉముకయే చర్మము. తవుడే రక్తము. పిండిలోని యెఱ్ఱనిచారయే మాంసము. పిండిలోనినలుగని భాగమే యెముకలు. కాన పురోడాశముతో యజ్ఞముఁ జేసిన సమస్తజంతువులతోను యజ్ఞముజేసిన ఫలములభించును. వరిపిండిచేతనే, పురోడాశముఁ జేయవలెనను సంగతిని, ఋగ్వేద కాలచరిత్రముననే వ్రాసియున్నాను. తైత్తిరీయసంహితయొక్క మొదటికాండ, ప్రథమకాండము యొక్క ౮,౫,౬ అనువాకముల యర్థమును, వాని కనుబంధములగు, శ్రౌతసూత్రములను, బరీక్షించిన యెడలఁ బురోడాశమునకుగాను ధాన్యమును దెచ్చుట, చేటతో జెరుగుట, ధాన్యమును దంపుట, ఊక మొదలగువానిని విడదీసి బియ్యమును సన్నెకంటిపై నూరి పిండిచేయుట మొదలగు నంశములు ధాన్యపుమరలు లేని పల్లెటూళ్లలోని చిన్నచిన్న వ్యవసాయకుల స్థితులు, జ్ఞాపకమునకు వచ్చును. గ్రంథవిస్తర భీతిచే నాయంశముల నన్నిటిని వ్రాయలేదు. సూత్రకాలమునందు

---

(౧) పురుషం వై దేవాః పశు మాలభంత, తస్మా దాలబ్ధా న్మేధ ఉదక్రామ త్సోఽశ్వం ప్రావిశ త్తస్మా దశ్వో మేధ్యోభవ దథైన ముత్క్రాంత మేధ మత్యార్జంత, స కింపురుషో భవ త్తేఽశ్వ మాలభంత సో శ్వా దాలబ్ధా దుదక్రామ త్స గాం ప్రావిశ త్తస్మాత్, గౌర్మేధ్యో భవ దథైన ముత్క్రాంతమేధ మత్యార్జంత. స గౌర వృగోఽ భవ త్తే గామాలభంత స గో రాలబ్ధాదుదక్రామత్సోఽవిం ప్రావిశ త్తస్మా దవి ర్మేధ్యోభవద థైనముత్క్రాంతమేధ మత్యార్జంతస గవయో భవత్తేఽవిమాలభంత. సోఽవే రాలబ్ధా దుదక్రామ త్సోఽజం ప్రావిశ త్తస్మా దజో మేధ్యో భవ దథైన ముత్క్రాంతమేధమత్యార్జంత. సఉష్ట్రో భవ త్సోఽజే జ్యోక్తమా వివారమతే తస్మా దేష ఏతేషాం పశూనాం ప్రయుక్తతమో య దజ స్తేఽజ మాలభంత. సో జా దాలబ్ధా దుదక్రామ త్స ఇమాం ప్రావిశ త్తస్మా దియం మేధ్యా భవ దథైన ముత్క్రాంతమేధ మత్యార్జంత. స శరభో భవ త్త ఏవ ఉత్క్రాంతమేధా అమేధ్యాః పశవ స్తస్మా దేతేషాం నాశ్నీయా త్త మస్యా మన్వగచ్ఛం త్సోఽనుగతో వ్రీహిరభవ త్త ద్య త్పశౌ పురోళాశ మనునిర్వపంతి. స మేధేన నః పశు నేష్ట మసత్ కేవలేన నః పశునేష్ట మస దితి. స మేధేన హాస్య పశు నేష్టం భవతి. కేవలేన, హాస్యపశు నేష్టం భవతియ ఏవం వేద—ఐతరేయ బ్రాహ్మణము ౨-౧-౮. (౨) స వా ఏష పశు రే వాలభ్యతే యత్పురోళాశ స్తస్యయాని, కింశారూణి తాని రోమాణి, యేతుషాః, సా త్వ గ్యే ఫలీకరణా. స్త దసృ గ్య త్పిష్టం, కిక్నసా స్త న్మాంసం, యత్కించిత్కంసారం, తదస్థి సర్వేషాం వా ఏషపశూనాం మేధేన యజతే, యః పురోడాశేన యజతే-ఐతరేయ బ్రాహ్మణము-౨-౧-౯.

ప్రజలు వ్రీహులను, యవలను, గోధుమలనే భుజించు చుండిరని యజుర్వేద అథర్వ వేదములలోను ఆకాలమునందే రచింపఁబడిన మహాభారతమునను గలదు. ఆ వృత్తాంతములను స్వల్పముగా నిట వ్రాయుచున్నాఁడను.

౧ ఏ భూమియందు అన్నము, వడ్లు, యవలు అయియున్నవో? ఏ భూమియందు విశేషమగు వ్యవసాయములు కలవో? వర్ష విశేషము గల పర్జన్య పత్నియగు, నా భూమికి నమస్కారము.

౨ యుగాంతమునందు జనులు, యవలను గోధుమలను దినుచు, ఆ ధాన్యములు పండు దేశముల కేగెదరు.

క్షాత్రకాలమునందు విత్తనముల జల్లుట, ఆ కెదిగిన పిమ్మట నూడ్చుట నేఁటివలెనే యున్నది కాని, ఇంతకంటెఁ దక్కువ పద్ధతిగా లేదు. చూడుడు.

౩ దున్నినచోటునందు, విత్తనములఁ జల్లి, (మొలచినపిమ్మట) యా యాకును దున్నిన మఱియొకచోటునం దూడ్చుచున్నాఁడు. నాఁగేటిచాలు ననుసరించి, చల్లుచున్నాఁడు. నాఁగేటిచాలునందే చల్లుచున్నాఁడనుటచేత, నేఁటి వ్యవసాయకుల కుచితానుభవముగల "డ్రిల్లు" పద్ధతిని క్షాత్రకాలార్యు లెఱుఁగుదురని తలంపనగుచున్నది. పై వేదవాక్యమునకు భాష్యమును వ్రాయుచు, విద్యారణ్యులు ఊడ్పును గుఱించి యిట్లు వ్రాసిరి:

౪ "ఊడ్పువలన మొక్కలయొక్క వేరులు, నానా దిక్కులకుఁ బ్రసరించి దృఢపడును." నా డూడ్పుపద్ధతి కలదని, ఈక్రింది శ్రుతివాక్యము మరింత దృఢపరుచుచున్నది.

౫ ఓ యోషధులారా! మిమ్ముల బాతువాఁడరోగవంతుడగును గాన, మిమ్ముల నూడ్చుచున్నాను. మా మనుష్యులు, పశువులు, రోగరహితము లగుఁగాక.

ఋగ్వేదకాలపువారికి, మూఁడువిధములగునోషధుల ప్రయోజనమే తెలిసియుండెనని వ్రాసియుంటిని. క్షాత్రకాలపువారికి నంతకంటె హెచ్చురకములగు నోషధులు తెలిసియుండెనని యీక్రింది యజుస్సు చెప్పుచున్నది.

౬ పుష్పములను, ఫలములఁగూడ నిచ్చునవి (అరటి జాతిలోనివి) పుష్పములను మాత్ర మిచ్చునవి (గులాబీజాతిలోనివి) ఫలములనుమాత్ర మిచ్చునవి (వంగ జాతిలోనివి) పుష్పములను ఫలములనుఁగూడ నీయనివి (తోటకూర జాతిలోనివి) అశ్వములవలె పరుగెత్తు తీగలు (సోమలతవంటివి)

ఈ కాలమునందు ఋగ్వేదకాలముకంటె హెచ్చువిధములగు వ్యవసాయములఁ జేయుచుండిరని పై మంత్రమువలన దెలియనగుచున్నది. ఋగ్వేదకాలపు సామాన్యకృషికంటె క్షాత్రకాలమునందు "విశ్రసేవ్యము" (ఒక క్షేత్రముననే కంది, పత్తి మొదలగు ౨ ౩ రకముల విత్తనములఁ బెట్టు వ్యవసాయము కలదని) యీ క్రింది యజస్సు చెప్పుచున్నది.

౭ ఓ యోషధులారా ! మీ రన్యోన్యము దగ్గరగా నుండి యొకదాని నొకటి కాపాడుకొనుచు విజాతీయములై యుండుడు.

ఓషధులవలన రోగముల బోగొట్టుటను ఋగ్వేదార్యులు కనిపెట్టిరి. క్షాత్రకాలమునం దంతకంటె నోషధులయుపయోగములను వృద్ధిచేసిరి. ఆ చర్చ యింద నావశ్యకమని విడిచితిని. ఋగ్వేదమున నోషధీసూక్తమని చెప్పిన ౧౦-౯౭ సూక్తము నే తైత్తిరీయ సంహితయందు ౪-౩-౬లో పెంచి చెప్పఁబడెను. కాని దాని వివరమిట ననవసరము.

---

(౧) యస్యా మన్నం వ్రీహి యవాః, యస్యా ఇమాః పంచకృష్టయః, భూమ్యై పర్జన్య పత్న్యై నమోస్తు వర్షమేదసే, అథర్వవేదము ౧౨-౧-౪౨. (౨) శ్లో. యే యవా న్నా జనపదాః గోధుమాన్నా స్తథైవ చ, తాన్ దేశాన్ సంశ్రయిష్యంతి యుగాంతే పర్యుపస్థితే. మహాభారతము-వనపర్వము ౧౯౦అధ్యాయం. (౩) "కృష్టే వపతి, కృష్టే హ్యోషధయః ప్రతితిష్ఠతి" అనీనుతం వపతి. తై. సం. ౫-౨-౫. (౪) మూలానాం సర్వతః ప్రసరణే దృఢావస్థానం ప్రతిష్ఠా" విద్యారణ్యభాష్యం వై సం॥ ౫-౨-౫ (౫) మా వో రిషత్ ఖనితా యస్మై చాహం, ఖనామివః, ద్విపంచతుష్ప దస్మాకం సర్వ మ స్త్వనాతురం. తై. సం. ౪-౨-౬-౧౯. (౬) పుష్పావతీః, ప్రసూవతీః, ఫలినీ రఫలా, ఉత అశ్వా ఇవ సజిత్వరీ ర్వీరుధః పారయిష్ణవః తై. సం. ౪-౩-౬-౩ ( ) అన్యా వో అన్యామవ త్వన్యా స్యా ఉపావత తా స్సర్వా ఓషధయః సంవిదానా ఇదం మే ప్రావతా వచః తై. సం. ౪-౨-౬-౯.

క్షేత్రకాలమునందలి భూవిశేషములు

అథర్వవేదములోని, ౧౨కాండ ౧ సూక్తమునకు పృథివీసూక్తమని పేరు. దానిలోని కొన్నియంశములు మనోహరము లగునని యిచట వ్రాయుచున్నాడను.

౧ భూదేవి, బాధలేకుండగ మానవుల నొకచోటను గూర్చుచు నందరు సమానముగ జీవించుటకుఁ దగియుండి నానావిధబలముల నిచ్చు నోషధులను ధరించుచున్నది. ఆ భూదేవి మమ్ములను రక్షించుఁగాక !

౨ ఏభూమియందు, సముద్రములు, నదులు, నీటి నిచ్చుచున్నవో? ఏభూమియందు, దున్నుటచే నన్నము లుత్పన్నము లగునో? (అట్టి దీభూమి)

౩ చిన్నరాళ్లు, పెద్దరాళ్లు, ధూళి, కలభూమి, మమ్ముల భరించుచున్నది. అట్టి యీభూమి, బంగరు హృదయస్థానమునందు కలది. ఆ బంగారుగనులు గల యీభూదేవికి నమస్కారము.

౪ ఏభూమియందు, వృక్షములును, పుష్పింపక కాచెడి (మఱ్ఱి మొదలగు) వృక్షములును, వ్యాపించి యున్నవో? అనేకవిధములుగా, 'నినుమును' ధరించి యున్నదో? అట్టిభూమి రక్షించు గాక.

౫ తేజస్సును, జలమును, గలిగించు నన్నభాగము, "నేతి" నొసగు నో భూమీ! నిన్ను స్తుతించుచున్నాము.

౬ (అనేకవిధములగు) ధనమును, రత్నములను బంగారమును, దొరకెడి నిధులను, గుహలను, ధరించెడి భూమి, మంచి మనస్సుతో నాకు ధనము నొసగు గాక.

౭ (ఈభూమి) అనేకభాషలను మాటలాడుచు, నానాధర్మములు గల జనులకు, వారివారి స్థితుల కనుకూలముగా నుండి, గోవు పాల నిచ్చునటులు సహస్రవిధములుగా, ధనము నిచ్చుచున్నది.

౮ ఓదేవా! ఏమార్గములు, విశేష జనులచే నడువంబడుచుండెనో, ఆ రథమార్గములు, బండిదారులు, కాందారులు మంచివారికి, చెడువారికి నుపయోగపడుచున్నది. ఆ దారులయందు, శత్రువులును, దొంగలును లేకుండఁగఁ గాపాడుము. ఈ భూమియందేది మంచిది కలదో, దానిని మా కిమ్ము.

౯ భూమిమీఁద గల గ్రామములలో, అరణ్యములలో, సభలలో, జనసమూహములలో, సమితులలోఁ మేము నీకుఁ బ్రియమైనటుల, మాటలాడుదుము గాక!

౧౦ ఓభూమీ? నీకుఁ గల, హిమవత్పర్వతములు, ఇతరపర్వతములు, అరణ్యము ఆనందము నిచ్చు గాక, పచ్చని, నల్లని, యెఱ్ఱనిరంగులఁ గలుగు ననేకవిధములగు క్షేత్రములు గలిగి, యింద్రునిచే రక్షింపఁబడు, భూమి జన్మాంతమువరకు, నానంద మిడు గాక !

---

(౧) అసంబాధం బధ్యతో మానవానాం యస్యా ఉద్వతః ప్రవతః సమం బహు నానావర్యా ఓషధీ ర్యా బిభర్తి పృథివి నః ప్రథతాం రాధ్యతాం నః. అథర్వవేదం, ౧౨-౧-౨ (౨) యస్యాం సముద్ర ఉత సింధు రాపో, యస్యా మన్నం కృష్టయః సంబభూవుః. అథర్వ. ౧౨-౧-౩ (౩) శిలాభూమి రశ్మా పాంసుః సా భూమిః సంభృతా ధృతా, తస్యై హిరణ్యవక్షసే పృథివ్యా అకరంనమః. అథర్వవేదము ౧౨-౧-౨౬. (౪) యస్యాలి వృక్షా వనస్పత్యా ధృవా స్తిష్ఠంతి విశ్వహా, పృథివీం విశ్వధా యసంభృతా మచ్ఛావధామసి. ౧౨-౧-౨౭. (౫) ఊర్జం పుష్టం బిభ్రతీ మన్నభాగం ఘృతం త్వాభినిషీదే సుభూమే. ౧౨-౧-౨౯. (౬) నిధిం బిభర్తి బహుధా గుహా వసుమణిం హిరణ్యం పృథివీ దదాతు మే, వసూని నో వసుదారాసమానా దేవీ దధాతు సుమనస్య మానా. ౧౨-౧-౪౦ (౭) జనం బిభ్రతీ బహుధా వివాచసం నానాధర్మాణం పృథివీ య దోకసం, సహస్రం ధారా ద్రవిణస్య మే దుహాం ధృవేవ ధేను రనపస్ఫురంతీ. ౧౨-౧-౪౫. (౮) యే తే పంథానో బహవో జనాయనా రథస్య వర్త్మాఽనసశ్చ యాతవే, యై స్సంచరం త్యుభయే భద్రపాపా స్తం పంథానం జయే మానమిత్ర మతస్కరంయ చ్ఛివం తేన నో మృడ. ౧౨-౧-౪౭ (౯) యే గ్రామా యదరణ్యం యా స్సభాః అధిభూమ్యాం, యే సంగ్రామా! సమితయ స్తేషు చారువదేమ తే. ౧౨-౧-౫౬. (౧౦) గిరయ స్తే పర్వతా హిమవంతోఽరణ్యం తే పృథివీ స్యోనా మస్తు బభ్రుం కృష్ణాం రోహిణీం విశ్వరూపాం ధృవాం భూమిం పృథివీ మింద్రగుప్తాం అజీహాతో అక్షతో ఽధ్యష్ఠాం పృథివీ మవత్. ౧౨-౧-౧౧

పై సూక్తార్థము నాలోచించియే మహాకవియగు "బంకిమ్‌చంద్రఛటర్జీ" వందేమాతర గీతమును, రచించి యుండునని తలంచుచున్నాను. ఈ "పృథివీసూక్తము" నందు వర్ణింపబడిన యంశముల నాలోచింపఁగా క్షాత్ర కాలమునందు ననేకవిధములగు సస్యములు భూముల తత్వముల కనువగునటులు పండింపఁబడుచున్నటులును' నేటివలె, వివిధభాషలను మాటలాడువారు, వివిధజాతుల వారు, వివిధమతములవారు కలిసికొనుచు, వర్తకమునకు బండ్లపైని, రథములపైని, వాహనములపైని, కాలినడకను, ప్రయాణముఁ జేయుచుండినటులును, నానావిధ లోహపుగనులు విశేషించి ఇనుము, బంగారము, రత్నములుఁగల, గనులు త్రవ్వబడుచుండినటులును, నద్యాదుల నుండి నీటిని బారించి పంటలఁ బండించుచుండినటులును, పాడియధికముగా నుండినటులును, గ్రామసంఘాదులచే ప్రజాపాలనము నెఱవేర్పబడుచుండినటులును, చోరాదిభీతులు లేకుండగ ప్రభుత్వము జాగ్రత్తను బుచ్చుకొనుచుండినటులును దోచును. సర్వవిధముల నేటి వ్యవసాయస్థితికిని నాటి వ్యవసాయస్థితికిని భేదము కాన్పింపదు. కాని గనులనుండి లోహములు విశేషముగాఁ ద్రవ్వబడుచుండుటచేతను, భూమిపై పన్ను నామమాత్రముగ నుండుటచేతను, ప్రభువులు ప్రజలు కూడ నేటికంటె ధనవంతులుగా నుండిరని తలంపవలసియున్నది. ఆకాలమునందును నేటివలె కఱువు స్థిరముగా నుండక పోయినను, అతివృష్ట్యనావృష్టులవలన నపుడపుడు కలుగుచుండెడిది. నాటిప్రభుత్వ "మాక్షామ" నివారణము కొఱకు, చాల పరిశోధనల జేసి, కొన్ని శాశ్వతములగు, క్షామనివారణోపాయముల గనుపట్టి ధన్యులైరి, అందును గురించి, రెండుగాథల నిట వ్రాయుచున్నాను. ఛాందోగ్యోపనిషత్తుయొక్క ౧వ ప్రపాఠకము ౧౦ ఖండ ౧ మొదలు ౪ అనువాకమువరకు నీక్రిందిగాథ వర్ణింపఁబడెను. గ్రంథము పెరుగునని, తాత్పర్యమును మాత్రమే వ్రాయుచున్నాను. "కురుదేశమునం దొకప్పుడు వడగండ్లవానచే పంటలు చెడినందున క్షామము కలిగెను. అపుడు, "చక్రునివంశస్థుఁడగు, నుషస్థుఁడ"ను ఋషి, "అటకి" యను భార్యతో భుక్తికి లేక కష్టపడుచు, గజములను శిక్షించువారి గ్రామమున వసించెను. ఇట్లు కష్టపడుచు నొకనాడు గజశిక్షాధ్యక్షుని నన్నము కొఱకు యాచించెను. ఆగజశిక్షాధ్యక్షుఁడు, తాఁ దినుట "కుచ్ఛిష్టపాత్రము" నందుంచఁబడిన "అలచందల"కంటె వేరుగా బ్రాహ్మణులగు మీకీయఁదగిన "కుల్మాషము"లు లేవని చెప్పెను. అపు డాయుషస్థుఁడు, క్షుద్బాధితుఁడుగా నుండుటచే, నా "యుచ్ఛిష్ట కుల్మాషము"లనే యీయమని కోరెను. వా డా"యలచందల"నిచ్చి ముని భక్షించిన పిమ్మటను తా ద్రావగా మిగిలిన, తన పాత్రలోని నీరును ద్రావమని గజశిక్షకుఁ డనెను. ఉషస్థుడు నే నాయుచ్ఛిష్టోదకముం ద్రాగిన, దోషినగుదు ననెను. కుల్మాషము లుచ్ఛిష్టములు గావా యని గజశిక్షకుడు ప్రశ్నింపగా ప్రాణధారణమున కాధారము లేనందున కుల్మాషోచ్ఛిష్టము దింటిని నీరు యథేచ్ఛముగ లభించుచున్నది. ఆపద్ధర్మముచే నుచ్ఛిష్టాన్నము దినుట దోషముకా దనెను. ఇది అతివృష్టిక్షామము. మహాభారతము శాంతిపర్వము ౧౪౧ అధ్యాయమున అనావృష్టి క్షామము వర్ణింపఁబడెను:

దానిని తిక్కన సోమయాజితుల భాషాంతరీకరించెనో చూడుడు.

క. ఏపారి తొల్లి త్రేతా
ద్వాపరములసంధి నొక్కనాఁడు ధరిత్రీ
తాపంబుఁ జేసె జనముల
పాపంబున వత్సరములు,పండ్రెండధిపా.శాం.ఆ౩

సీ. ఏఱులుఁ జెఱువులు నివురఁ గర్సనము లెం
దునుఁ జెడఁ దరులతాదులునుఁ గమర
భూమియుఁ బసమాల గోమహిషాదిజీ
వధనంబు వోఁదయఁ భూవరులు మేర
దప్పి లోకములోని ధాన్యముల్ గొన నర్థ
ర్మంబంతకంతకుఁ బ్రబ్బ నధికు
లనదలఁ జెఱుపంగ యాగముల్ దేవతా
పూజలు నెడలంగ భూసురప్ర

గీ. ముఖములైనవర్ణముల చొప్పు దప్ప నా,
హారరహితజనము లచట నచటఁ
బడఁగ జూడ ఘోర భంగిగాఁ దఱచయ్యె,
డొక్క లున్నవారి కెక్కభయము.

ఈ యనావృష్టిక్షామకాలము త్రేతాద్వాపర సంధిలో జరిగెనట. ఆసమయమున

విశ్వామిత్రమహర్షి క్షుత్పీడితుండై, ప్రాణాపాయసమయమున చండాల వాటికయందు దొంగతనముగా కుక్కమాంసమును గొని భక్షించుట కుద్యమించుటయు చండాలుడు, విశ్వామిత్రుని హింసింప బోవుటయు నను గాథ "పుల్కస విశ్వామిత్రసంవాద" మను పేర చిత్రముగ మహాభారతమున వర్ణింపబడెను. ఇట్టి క్షామము లాకాలమున నపుడపుడు పొడచూపగా నాటి ప్రభువులు, "అతివృష్ట్యనావృష్టులనుఁ" దెలిసికొనుటకు దగిన విధానముల గనిపెట్టిరి. రాబోవు కాలమున వర్ష విధానాదుల బరిశీలించుటకు "ధాతుపరీక్షలను" "వార్షిక వాయు మార్గపరీక్షలను" జేయుటకు ప్రారంభించిరి. నేడు, "సిమ్లా" యందు "పవనశాస్త్రజ్ఞుల" సమూహము (మిటియరాలాజికల్ డిపార్టుమెంటు) ను ప్రారంభింపక పూర్వము ౩౦౦౦ సం.రములకు పూర్వమే మనదేశస్థులుపై డిపార్టుమెంటును స్థాపించియున్నారు. దీనికి "దైవజ్ఞ" సంఘ మని పేరు. భూతోత్పాతముల దెలిసికొనుటయే వారిపని. భూతోత్పాతములఁ దెలిసికొని రాజు తగిన జాగ్రత్తలఁ బ్రజల కొరకు చేయుచుండువాడు. ఇది అతివృష్టి సంభవింపఁ బోవునపుడు పనికివచ్చును. అనావృష్టులు వచ్చునని జలసమృద్ధి కలుగునట్టుల తటాకాదులఁ ద్రవ్వించి దేశమాకాశమును నమ్మియుండకుండగ సర్వసస్య సంపూర్ణముగ నుండునట్టులఁ జాగ్రత్తపడిరి. ఇందులకు మహాభారతమునుండి కొంత వ్రాసెదను.

౧ (నారదుఁడు ధర్మరాజుతో నిట్టులనుచున్నాడు) ఓ ధర్మరాజా! దైవోత్పాతములఁ దెలిసికొనుటయందు నీచే నియమితుడగు దైవజ్ఞుడు, నిపుణుడే కదా!... నీరాజ్యమునందు కృషీవలులు, సంతుష్టులై యున్నారు కదా! నీరాజ్యమున చెఱువులు, పెద్దవిగాను జలసమృద్ధి కలవిగాను నుండెను కదా? చెఱువులలోని నీరు వంతులవారిగా పంపఁబడుచుండెను కదా! వాన కురియునని, ఆకాశమును, నమ్మికొని వ్యవసాయము, చేయబడుచుండుట లేదు కదా! వ్యవసాయదారునకు, తినుటకు నన్నమును చల్లుటకు విత్తనములు, మిగులుచున్నవి కదా? వ్యవసాయకునకు నూటికి నె ౧-కి యరూ ౦-౪-౦ వడ్డీచొప్పున, బదుళ్లు నిచ్చుచుంటివి కదా? పల్లెలయందు, వ్యవసాయకులు సంఘముగాఁ జేరినపుడు క్షేమమును తలచుచున్నారు కదా?

నాటి పరిపాలకులు, దేశమునం దిట్టి ప్రేమను జూపి యెట్టిస్థితిలో నుంచిరో శ్రీమద్రామాయణము, అయోధ్యాకాండ ౧౦౦ సర్గలోని, శ్రీరాముఁడు భరతునితో నాడిన వాక్యములవలన దెలియుచున్నది. వానిలో గొన్నిటి నిట వ్రాయుచున్నాడను.

౨ ఓ భరతుఁడా! అనేకశతయాగములు జరిగిన యానవాళ్లు కలదియు, యోగ్యులగు జనులు నివసించినదియు, దేవస్థానములచేతను, చలిపందిళ్లచేతను, చెఱువులచేతను శోభించుచున్నదియు సంతోషముతోఁ గూడిన స్త్రీపురుషులు కలదియు, ననేక సంఘములచేఁ జేయఁబడు నుత్సవములు కలదియు, మంచి పంటలు పండింపఁ బడుచున్నదియు, పశుసమృద్ధి కలదియు, రోగాదులచే హింసింపఁ బడనిదియు, ఆకాశమును నమ్మికొని వ్యవసాయము జేయక కాలువలు మొదలగువాని పార్వుదలచే సస్యాఢ్యమైనదియు, క్రూరమృగములచేతను, దొంగలచేతను, రోగములచేతను పీడింపబడనిదియు, త్రవ్వబడుచుండిన పెక్కు గనులు కలదియు, పాపజనులు లేనిదియు, మన పూర్వులచే రక్షింపబడునదియు నగు, మనరాజ్యములోని, పల్లెటూళ్ల సమూహము సురక్షితమై, సుశోభితమై యుండెను కదా?

౧ శ్లో॥ ఉత్పాతేషుహి సర్వేషు దైవజ్ఞః కుశలస్తవ...కచ్చిత్తుష్టాః కృషీవలాః; కచ్చిద్రాష్ట్రే తటాకాని పూర్ణానిచ బృహంతిచ, భాగశో వినివిష్టాని నకృషి ర్దేవమాతృకా, కచ్చిన్న బీజంభక్తంచ కర్షకస్యావసీదతి, ప్రతికంచ శతం వృద్ధ్యా దదాస్యృణ మనుగ్రహమ్. క్షేమం కుర్వంతి సంహత్య రాజన్! జనపదేతవ. మహాభారతమ్-సభాపర్వం ౫ అధ్యాయము. (౨) శ్లో. కచ్చిచ్చైత్య శతైర్జుష్ట స్సునివిష్ట జనాకులః, దేవస్థానైః ప్రపాభిశ్చతటాకైశ్చోపశోభితః; ప్రహృష్ట నరనారీక స్సమాజోత్సవ శోభితః, సుకృష్టసీమా పశుమాన్ హింసాభిః పరివర్జితః; అదేవమాతృకో రమ్యశ్శ్వాపదైః పరివర్జితః, పరిత్యక్తో భయై స్సర్వైః ఖనిభిశ్చోపశోభితః; వివర్జితో నరైః పాపై ర్మమపూర్వై స్సురక్షితః, కచ్చిజ్జనపదస్ఫీతః సుఖం వసతి రాఘవ! శ్రీమద్రామాయణము అయోధ్యాకాండ ౧౦౦ సర్గ.

సాభిప్రాయ విశేషములు

ఇతఃకాలాంతవర్షనష్టకమునందా రెండ్లు గతించినవి. ఏడవయేఁడు రక్తాక్షిప్రారంభమైనది. ఈవర్షసప్తకమునందు ప్రపంచవ్యాప్తి యందు సంప్రాప్తమైన మహాసంక్షోభము ప్రాజ్ఞుల హృదయమునందు ధర్మజిజ్ఞాసను గలుగఁజేయుచున్నది. ప్రపంచమంతయును శాంతికి పరితపించుచున్నను పాశ్చాత్య రాజ్యముల పశుబలారాధనవ్యామోహము శాంతి స్థాపనమునకు ప్రతిబంధకమై ప్రపంచపీడకు దోహదపడుచున్నది. ఫ్రాన్సురాజ్యము దివాలాస్థితియందున్నను జర్మనుపీడనమును తగ్గించుట లేదు. పాయిన్కేరుగారు తిరిగి మంత్రిగ నుండుట కంగీకరించిరి నష్టపూరణమువిషయమునను రక్షణమువిషయమునను పాయిన్కేరు గారు తెలిపినభావములు శాంతి సూచకములుగను గనుపింపవు. పాయిన్కేరు గారి భావములు క్రోధాయత్తములుగనున్నవి. గ్రేటుబ్రిటనుకును ఫ్రాన్సునకును నీవిషయము పట్లను సమాధానము గలుగనేరదు. "చిరకాలమవరోధితమై ప్రపంచము పరితపించుచున్న నూతనభాస్కరోదయమునకు ఫ్రాన్సు నిరీక్షించుచున్నది." అని పాయిన్కేరుగారు మాటలయందు దెలిపినను చేతలుమాత్రము భావమునకు విరుద్ధముగ నున్నవి. స్వప్రయోజనపరాయణత్వముధర్మారాధనమునకు బ్రతికూలము. ఫ్రాన్సుహృదయము మారనంతవరకును యూరపునందును ప్రపంచమునందును శాంతి స్థాపనము సాధ్యముగాదని విదితమగుచున్నది.

* * * *

రుష్యారాజ్యము చీనాను బెదరించుచు యుద్ధమునకు కాలుదువ్వుచున్నది. యూరపు రాజ్యములన్నియును పరివర్తన భావభరితములై సంక్షోభమయముగ నున్నవి. గ్రీసు దేశము రిపబ్లికును ప్రకటించినది. తురుష్క రాజ్యము ఖిలాఫతుపదవిని విసర్జించినది. పరిషియా రిపబ్లికును ప్రకటింపనున్నటులు వార్తలు తెలుపుచున్నవి. అరాబియా పలస్తీను దేశములం దశాంతి పెరుగుచున్నది. భారత దేశమునం దశాంతి తరంగములు ప్రబలమగుచున్నవి. ప్రపంచవ్యాప్తమైన యశాంతితరంగములు రక్తాక్షిసంవత్సరమునం దెటులు పరిణమించునదియును భగవదధీనమునందు గలదు. ఈ సంక్షోభావస్థయందు ప్రపంచ శాంతిని గాపాడవలసిన భారము బ్రిటీషు కార్మిక ప్రభుత్వముమీఁదనున్నను సామ్రాజ్యసంస్కారాభిమానము శాంతిసంరక్షణమునకు ప్రతిబంధకముగ నున్నది. శాంతికాముఁడైన గాంధిమహాత్ముని విమోచనము కార్మిక ప్రభుత్వమునకుగల శాంతి ప్రియత్వమును విశదము చేయుచున్నది. ఓలివియరు ప్రభువుచేసిన మహాత్ముని నిర్బంధననిరసనము శాంతిప్రియత్వమును విశదము చేయు

చున్నది. రక్తాక్షిసంవత్సరము తీక్ష్ణకరమైనను గాంధిమహాత్ముని నాయకత్వము క్రింద ప్రశాంతముగ బరిణమించుటకు భగవంతు డనుగ్రహించుగాత?

* * * *

భారత రాజ్యాంగ సంరంభమునం దొక రంగము ముగిసినది. రెండవరంగ మెటులు ప్రారంభము గావలయునో తెలియకున్నది. అన్నిపక్షములవారును భావికర్తవ్యమును దెలియకను ముందువెనుకాడుచున్నారు. ఎన్నికలయందు గలిగిన విజయమును స్వరాజ్యపక్షము బాగుగ వినియోగించినది. స్వరాజ్యపక్షనాయకుల రాజ్యతంత్రము ప్రభుత్వపక్షతంత్రమును మించినది. నెహ్రూ పటేలు జిన్నాగారులు మొదలగువారి చాకచక్యము ముందరను హెయిలీగారియాటలు సాగలేదు. వారి భేదనోపాయములు నిరర్థకమైనవి. దేశబాంధవుడు పండిత మదనమోహనమాళవ్యగారు నిరంకుశప్రభుత్వనటనమును నిర్భయముగను విశదము చేసిరి. చిత్తశుద్ధిగల భారతీయులు నిరంకుశ విధానమును సంరక్షింపజాలరని పరిస్ఫుటము చేసిరి. సామ్రాజ్యశాసనసభ ఆర్థికశాసనసభను నిరాకరించి ప్రజాభిప్రాయమును విశదము చేసినది. ఈవిజయము స్వతంత్రపక్ష సహాయమునను గలిగెడనునాక్షేపణ కవకాశము లేదు. నిర్బంధశాసనముల నుపసంహరింపవలయునని సామ్రాజ్యశాసనసభ తీర్మానించినది. రాజ్యాంగ సమస్యను నిర్ణయించుటకు భిన్నపక్షములవారి సభాసమావేశమును జేయవలయునని శాసనసభ తీర్మానించినది ఈ తీర్మానములను ప్రభుత్వము ప్రకటించినది. ప్రభుత్వపక్షమున కిట్టి పరాజయము లెన్నియో గలిగినవి. ధర్మనిరీక్షణవిరహితమైన ప్రభుత్వమున కీ పరాభవము జ్ఞానోదయమును గలుగజేయలేదు. రీడింగు ప్రభువు ధ్రువకరణాధికారమును వినియోగించుచు శాసనసభ్యుల నాక్షేపించుట విచిత్రముగనున్నది. ప్రజాప్రతినిధుల యభిప్రాయములకు వ్యతిరేకముగను బ్రవర్తించుచు న్యాయము తనపక్షమున గలదని సమర్థించుటమాత్ర మనాదరణీయము. నిరంకుశప్రభుత్వమున కన్నియుగములందును రాజ్యములందును నిది సహజలక్షణము. సామ్రాజ్యప్రభుత్వమునందు గలిగిన పరాజయము మధ్యరాష్ట్రములందును వంగరాష్ట్రములందును గలిగినది. చెన్నరాష్ట్రమునందునయితేము పరాజయము గలిగినది. ప్రజాప్రతినిధులైన మంత్రులు నిరంకుశాధికారపక్షపు సహాయమువలన బ్రతుకుచున్నారు. సంస్కరణముల మిథ్యాస్వభావమును గవర్నరుల ధ్రువకరణాధికారము విశదముచేసినది. ఎంతకాలము ధ్రువకరణాధికారము నిలువగలదో చూడవలసియున్నది. ధర్మసందేహములేని ప్రభుత్వ మెంతకాలమైనను నీయధికారమును వినియోగించుచు కాలయాపనమును జేయవచ్చును.

* * * *

స్వరాజ్యపక్షము కొంతవిజయమును గడించినను ప్రభుత్వమును ప్రతిష్టంభనమును జేయజాలదని విశదమైనది. జెయిటో హత్యలు నిరంకుశాధికారహృదయము మారదని విధ

మును విశదము చేసినది. బ్రిటిషు ప్రభుత్వ స్థితికి పశుబలమే శరణ్యమని విశదమైనది. ప్రజా ప్రతినిధులకే పశుబలమును ప్రతిఘటించుటకు శక్తిలేదని ప్రభుత్వవిధానము విశదము చేయుచున్నది. స్వరాజ్యపక్షపు ప్రయోజన మింతటితో ముగిసినదని విశదమగుచున్నది. స్వరాజ్యపక్షపు రాజ్యనీతి ప్రతిష్టంభనమును జేయగడగినను జేయలేకపోయినను స్వరాజ్య సంపాదనమునకు వినియోగపడ జాలదని విశదమైనది. ఇకముందు దీనిపక్షమేమి చేయవలసియున్నదియును తెలియకున్నది. పార్లమెంటును ఆంగ్లపత్రికలును నిరంకుశాధికారమును సమర్థించుచున్నవి. దేశమునకు మోక్షము శాసనసభలవలనను గలుగదని విశదమైనది. మహాత్మునితో నాయకు లిపుడు సంప్రతించుచున్నారు. మహాత్ముడు దేశదృష్టిని నిర్మాణ కార్యవిధానమునందు లగ్నముచేసి ప్రజాశక్తిని విజృంభింపజేయవలయునని నిర్ణయించుటసహజము. స్వరాజ్యమును బడయుటకిదియే సాధనమని దేశపరిస్థితులు స్పష్టము చేయుచున్నవి. ప్రజాశక్తిని నిర్మాణ విధానమునందులగ్నముచేసి వికసింప జేయుటయే కాంగ్రెసు ధర్మముగ నున్నది. ఈమహాకార్యమును సఫలముచేయుటకు గాంధిపూజానిధిని సమకూర్చుటయందు గలయవసరము విశదమగుచున్నది. మహాజనులు యథాశక్తిని పూజానిధికి ద్రవ్యమును సమకూర్చి గాంధిమహాత్మునిసంకల్పమును సఫలము చేయుటకు దోడ్పడుదురుగాత!

* * * *

రెండవయాంధ్ర చిత్రకళా ప్రదర్శనము కాకినాడయందు గతమాసాంతమునందు జయప్రదముగ జరిగినది. కార్యదర్శి శ్రీయుత దామెర్ల వెంకట్రావుగారును వారిసోదరుడు రామారావుగారును ఆంధ్ర చిత్రకళాభివృద్ధికి జేయుచున్న పరిశ్రమ ప్రశంసనీయముగ నున్నది. అధికారాదరణము లేకపోయినను చిత్రకళా ప్రదర్శనము జయప్రదముగ జరిగినది. ప్రదర్శింపబడిన చిత్రపటములు చిత్రకళయందాంధ్రులకుగల యభినివేశమును వ్యక్తిత్వమును విశదముచేసినవి. చిత్రపటముల స్వరూప స్వభావములు ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వమును విశదముచేసినవి. ఆంధ్రకళావైఖరి ప్రాచ్యకళావైఖరి నవలంబించుచున్నను ప్రత్యేకమైన వ్యక్తిత్వమును గలిగియున్న విధమును రామరావుగారు మొదలగువారు చిత్రించినచిత్రములు విస్పష్టము చేయుచున్నవి. ఈచిత్రపటములు రంగులందును రూపరేఖవిలాసనిర్మాణము నందును వంగదేశకళావైఖరినిగాని పాశ్చాత్య కళావైఖరినిగాని కేవలమనుకరణమును జేయక వ్యక్తిత్వమును గలిగి యాంధ్రప్రవృత్తిని విశదము చేయుచున్నవి. ఆంధ్రత్వవికాసమునకు చిత్రకళావికాసావసరమును ప్రదర్శనమువిశదముచేసినది. కాకినాడప్రదర్శనమునందలి చిత్రపటములవివరము రాగలసంచికయందువివరింపబడును. ఆంధ్రదేశమునందు చిత్రకళాభిజ్ఞానమును వికసింపజేయుటకు శ్రీయుత దామెర్ల వేంకట్రావుగారుచేయు ప్రయత్నములకు శ్రీమంతులును కళాభిజ్ఞులును దోడ్పడి స్వధర్మ నిర్వహణమును జేయుదురుగాక.

Edited and Published by K. NAGESWARA RAO, at the Andhra Patrika Press, No. 7. Thumbu Chetty Street, G.T.Madras